

Golden State Realty **JASSI GILL**
Broker/Owner

Listing and Selling Homes
From San Jose to Sacramento
Ph:510-304-9292
Refinance Now
@ZERO COST
Call Sukhi Gill:510-207-9067
CA DRE Lic.#01180969

CA DRE#00966763

Harmit S Toor **BEB**
Bay East Brokers, Inc. **BAY EAST BROKERS**

Help you Buy, Sell & Loans:
◆ Residential & Commercial Property
◆ Business Opportunity
2021 Platinum Award in recognition of outstanding achievement in Residential and/or Commercial Sales/Listing

Ph: 925-202-7027
HDtoor@gmail.com, WWW.BayEastBrokers.Com

Broker - MLO
BRE Lic.# 01462579
NMLS ID 358820
Broker Corp Lic: 02007516

EQUAL HOUSING OPPORTUNITY

Certified Insurance Agent **Global Green**
INSURANCE AGENCY

ਰੈਲਬ ਇੰਸੂਰੈਂਸ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ
ਫੋਨ:510-487-1000
MANN@GGIABA.COM
Mann Insurance Brokers Inc.
4123 Dyer St., #230, Union City, CA 94587

Twenty-Fourth Year of Publication ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਐਡੀਸ਼ਨ Price 50¢
ਸ਼ਿਕਾਗੋ, ਸੈਨ ਫਰਾਂਸਿਸਕੋ ਅਤੇ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਤੋਂ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹਫਤਾਵਾਰ

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼

Punjab Times, Vol 24, Issue 03; January 21, 2023 20451 N. Plum Grove Rd., Palatine, IL 60074 Ph:847-359-0746, Fax:847-705-9388

Email:punjabtimes1@gmail.com
www.punjabtimesusa.com

ਲੋਕ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਝੁਕਾਈ ਸਿੱਖ ਫੌਜੀਆਂ ਲਈ ਹੈਲਮੇਟ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਖਿਲਾਫ ਰੋਹ

ਸ਼ਰਾਬ ਫੈਕਟਰੀ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਜ਼ੀਰੋ ਦੇ ਪਿੰਡ ਮਨਸੂਰਵਾਲ ਕਲਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਰਾਬ ਫੈਕਟਰੀ ਵਿਰੁੱਧ ਲੱਗੇ ਮੋਰਚੇ ਅੱਗੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਝੁਕ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਫੈਕਟਰੀ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਖੁਦ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕਰਦਿਆਂ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਹਿਰਾਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਬਣੇ ਹਾਲਾਤ ਸਾਫ਼ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਹੋਰ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਚਿਆ ਸੀ।

ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਹੁਣ 'ਕਿਸਾਨ ਮਿਲਣੀ' ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਕਰਨਗੇ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਵੱਲੋਂ 'ਕਿਸਾਨ ਮਿਲਣੀ' ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਜੋ ਆਮ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਧਾ ਸੰਵਾਦ ਰਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਫਸਲੀ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਬੇੜੇ ਲਈ ਇਹ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ 12 ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ ਲੁਧਿਆਣਾ ਤੋਂ ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਨਗੇ। ਹਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ 'ਚੋਂ ਕਰੀਬ 200 ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪੰਡਾਲ ਵਿਚ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਕੇ ਬਿਠਾਇਆ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪੰਡਾਲ ਵਿਚ ਖੇਤੀ ਮਾਹਿਰ ਵੀ ਬੈਠਣਗੇ।

ਸ਼ਰਾਬ ਫੈਕਟਰੀ ਦਾ ਪਿਛਲੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਵਿਰੋਧ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ 6 ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਫੈਕਟਰੀ ਨੇੜੇ ਪੱਕਾ ਮੋਰਚਾ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਮੋਰਚਾ ਪਿੰਡ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਇਹ ਲੋਕ ਲਹਿਰ ਬਣ ਗਿਆ। ਮੋਰਚੇ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੁੰਗਾਰਾ ਉਦੋਂ ਮਿਲਿਆ ਜਦੋਂ ਤਕਰੀਬਨ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਧਰਨਾਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਫੈਕਟਰੀ ਨੇੜਿਉਂ ਜਬਰੀ ਉਠਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਕਿਸਾਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵੀ ਹਮਾਇਤ ਵਿਚ ਨਿੱਤਰ ਆਈਆਂ ਤੇ ਦਿਨੋ-ਦਿਨ ਇਹ ਮੋਰਚਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਿਰਦਰਦੀ ਬਣਦਾ ਗਿਆ।

ਇਸ ਮੋਰਚੇ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਇਹ ਰਹੀ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਖੇਤੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਖਿਲਾਫ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਚੱਲੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਸੀ ਫੁੱਟ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਈਆਂ ਕਿਸਾਨ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਫਿਰ ਇਕ ਮੰਚ ਉੱਤੇ ਲਿਆ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਮੋਰਚੇ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹਰ ਸੰਘਰਸ਼ੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਨੇ ਵਧ-ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਤੇ ਆਖਰ ਸਰਕਾਰ

ਨੂੰ ਗੋਡਿਆਂ ਪਰਨੇ ਹੋਣਾ ਪਿਆ। ਸੰਯੁਕਤ ਕਿਸਾਨ ਮੋਰਚਾ, ਸਾਂਝੇ ਮੋਰਚੇ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ ਸ਼ਰਾਬ ਫੈਕਟਰੀ ਬੰਦ ਕਰਨ ਨੂੰ ਲੋਕ ਘੋਲ ਦੀ ਵੱਡੀ ਜਿੱਤ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
ਚੇਤੇ ਰਹੇ ਕਿ ਮਾਲਬਰੇਜ਼ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਿਟਿਡ ਵੱਲੋਂ 2006 ਵਿਚ ਜ਼ੀਰਾ ਨੇੜੇ ਪਿੰਡ ਮਨਸੂਰਵਾਲ ਕਲਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਰਾਬ ਫੈਕਟਰੀ/ਈਥਾਨੋਲ ਪਲਾਂਟ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ

ਸੀ। ਸਾਬਕਾ ਅਕਾਲੀ ਵਿਧਾਇਕ ਦੀਪ ਮਲਹੋਤਰਾ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੀ ਇਸ ਸ਼ਰਾਬ ਫੈਕਟਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਖਿਲਾਫ ਮਨਸੂਰਵਾਲ ਲਾਗਲੇ ਤਕਰੀਬਨ 40 ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ 24 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਮੋਰਚਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਲਾਠੀਚਾਰਜ ਝੱਲਣਾ ਪਿਆ ਅਤੇ 46 ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਯਾਤਰਾ ਵੀ ਕਰਨੀ ਪਈ।
(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 6 'ਤੇ)

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਰੱਖਿਆ ਮੰਤਰਾਲੇ ਵੱਲੋਂ ਸਿੱਖ ਫੌਜੀਆਂ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੈਲਮੇਟ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਭਖ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਵਿਚ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨਿਭਾਅ ਰਹੇ ਸਿੱਖ ਫੌਜੀਆਂ ਨੂੰ ਲੋਹ-ਟੋਪ ਪਹਿਨਾਉਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਨਾਲ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਰਗ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਉੱਤੇ ਸਖਤ ਇਤਰਾਜ਼ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਫੌਜੀਆਂ ਲਈ ਹੈਲਮੇਟ ਪਹਿਨਾਉਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਦਸਤਾਰ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦੂਜੇ ਵਿਸ਼ਵ ਜੰਗ ਦੌਰਾਨ ਅਜਿਹਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਿੱਖ ਫੌਜੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਫੌਜਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ ਵਾਸਤੇ ਹੈਲਮੇਟ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਖਲ ਦੇਣ। ਸਾਬਕਾ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂ ਸੁਖਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਫੌਜੀਆਂ ਲਈ ਹੈਲਮੇਟ ਪਾਉਣ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਦਾ ਸਖਤ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖ ਫੌਜੀਆਂ ਨੇ ਸਾਲ 1962, 1965, 1971 ਤੇ ਕਾਰਗਿਲ ਦੀਆਂ ਲੜਾਈਆਂ ਲੜੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਦੇ ਹੈਲਮੇਟ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਨਹੀਂ ਉਠਿਆ। ਉਹ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਹੈਲਮੇਟ ਪਾਉਣ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਦਾ ਸਖਤ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਫੌਜੀ ਕਦੇ ਵੀ ਹੈਲਮੇਟ ਪਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਦਸਤਾਰ ਨਹੀਂ ਲਾਹ ਸਕਦੇ। ਖੇਤੀ ਮੰਤਰੀ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਤਜਵੀਜ਼ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਦਸਤਾਰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹੈਲਮੇਟ ਦਾ ਬਦਲਵਾਂ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖ ਫੌਜੀਆਂ ਲਈ ਲੋਹ-ਟੋਪ (ਹੈਲਮੇਟ) ਪਹਿਨਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਪਛਾਣ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਝੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਹੈ ਤੇ ਸਿੱਖ ਇਸ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ। ਉਧਰ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਐਡਵੋਕੇਟ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ ਨੇ ਰੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਰਾਜਨਾਥ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਲਿਖ ਕੇ ਇਹ ਤਜਵੀਜ਼ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਲਈ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਯੋਜਨਾ ਖਿਲਾਫ ਹੁਣ ਸਾਬਕਾ ਫੌਜੀ ਵੀ ਨਿੱਤਰ ਆਏ ਹਨ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ

Start your own Insurance Agency

* Thinking of starting your own insurance business.

* You can start part-time or full time and you can also work from home.
We can help you get license and train you.

Call or text: Ray Singh
925-209-6747

Raja SWEETS & CATERING
AUTHORIZED CATERER FOR MAJOR 5-STAR HOTELS
ਭੋਜਨੀਆਂ ਅਤੇ ਕੋਟਾਜਿੰਗ ਦੇ ਵਾਹਾਗਾ

ਹਰ ਮੌਕੇ ਜਿਵੇਂ ਅਖੰਡ ਪਾਠ, ਜਨਮ ਦਿਨ, ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀ ਜਾਂ ਪਰਟੀ ਲਈ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਬੰਦਿਆਂ ਤੱਕ ਦੇ ਖਾਣੇ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

Fresh Sweets, Snacks & Food
Catering with Portable Tandoor for up to 10000 guests
Lunch - Dinner - Take Out - Banquets

Items Serving: All kinds of Sweets, Snacks & Food, Chaat & Tikki Stall, Pani Pooi Stall, Bhel Pooi / Pav Bhaji, Falooda Kullfi

Catering Services: Wedding Ceremonies, Receptions, Birthday Parties, Religious Gatherings, Corporate Events, Picnics / Bar-b-que

Additional Services: Warmers, Chaffing Dishes, China & Silverware, Linen Rental, Waiters & Bartenders

Toll Free 1-866-FOR-RAJA
www.rajasweets.com
msbains@rajasweets.com

1-866-FOR-RAJA (367-7252)
www.RajaSweets.com

GLOBAL TRUCK PERMITS

17 years of experience

Services

- We do Same day IRP Plates
- Truck Permits
- New company
- Truck ELD
- Trucking compliance

Rajinder Singh

159 D'Arcy Pkwy, Lathrop, CA 95330
Phone: 209 636 0880

ਸੋਕੇ ਵਰਗੇ ਹਾਲਾਤ ਨਾਲ ਜੂਝ ਰਹੇ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਨੂੰ ਮੀਂਹ ਨੇ ਦਿਵਾਈ ਰਾਹਤ ਸੈਲਮਾ (ਅਲਬਾਮਾ) ਵਿਚ ਭਾਰੀ ਤੂਫਾਨ ਕਾਰਨ ਤਬਾਹੀ

ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ: ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਅਹਿਮ ਰਾਜ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਪਿਛਲੇ 3 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਸੋਕੇ ਵਰਗੇ ਹਾਲਾਤ ਨਾਲ ਜੂਝਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੋਕੇ ਕਾਰਨ ਰਾਜ ਦੇ ਜੰਗਲਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਦੀ ਮਾਰ ਝੱਲਣੀ ਪਈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਜਿੱਥੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਹੈ ਉਥੇ ਵਾਤਾਵਰਨ 'ਤੇ ਵੀ ਬੁਰਾ ਅਸਰ ਪਿਆ ਹੈ।

ਪਾਣੀ ਦੀ ਕਿੱਲਤ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨਾਲ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਚਾਰ ਹੋਣਾ ਪਿਆ ਹੈ ਪਰ ਪਿਛਲੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਪਈ ਬਾਰਿਸ਼ ਨੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਰਾਹਤ ਦਿਵਾਈ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਬਾਰਿਸ਼ ਕਾਰਨ ਜਨ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਇਹ ਬਾਰਿਸ਼ ਰਾਜ ਲਈ ਚੰਗੀ ਖ਼ਬਰ ਲੈ ਕੇ ਆਈ ਹੈ।

'ਯੂ ਐਸ ਡਰਾਟ ਮੋਨੀਟਰ' ਦੀ ਤਾਜ਼ਾ

ਸੈਲਮਾ (ਅਲਬਾਮਾ) ਵਿਚ ਹੋਈ ਬੱਦਲਵਾਈ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼।

ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਮੀਂਹ ਨੇ ਸੋਕੇ ਦੀ ਤੀਬਰਤਾ ਨੂੰ ਖੁੰਡਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹਫ਼ਤਾਵਾਰੀ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਜੋ ਬੀਤੇ ਦਿਨੀਂ ਜਾਰੀ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਸਮੇਂ ਓਰੇਗੋਨ ਦੀ ਸਰਹੱਦ ਨੇੜੇ ਕੇਵਲ 1% ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਹਿੱਸੇ ਤੱਕ ਸੋਕਾ ਸੀਮਿਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੋ ਹਫ਼ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਦਾ ਇਕ ਤਿਹਾਈ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਹਿੱਸਾ ਭਿਆਨਕ ਸੋਕੇ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿਚ ਸੀ। ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਅਨੁਸਾਰ ਹਾਲਾਂਕਿ ਮਾਹੌਲ ਸਾਜ਼ਗਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਅਜੇ ਵੀ ਰਾਜ ਨੂੰ ਹੋਰ ਮੀਂਹ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਤੂਫਾਨ ਨਾਲ ਭਾਰੀ ਨੁਕਸਾਨ : ਅਲਬਾਮਾ ਦੇ ਸੈਲਮਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਤੂਫਾਨ ਨੇ ਭਾਰੀ ਨੁਕਸਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸੈਲਮਾ ਦੇ ਮੇਅਰ ਨੇ ਦਿੱਤਿਆ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਦਰਜਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਿਲੀਅਨ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦੱਖਣ-ਪੂਰਬ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਭਿਆਨਕ ਤੂਫਾਨ ਆਇਆ

ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਅਨੇਕਾਂ ਲੋਕ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਏ ਹਨ। ਕੌਮੀ ਮੌਸਮ ਸੇਵਾ ਨੇ ਸੈਲਮਾ ਵਿਚ ਭਿਆਨਕ ਤੂਫਾਨ ਆਉਣ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਡਲਾਸ ਕਾਊਂਟੀ ਦੇ ਕੋਰੋਨਰ ਵਿਲੀਅਮ ਐਲਨ ਡੇਲੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਤੂਫਾਨ ਨੇ ਵਿਆਪਕ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਡਲਾਸ ਕਾਊਂਟੀ ਦੇ ਇਕ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਦੂਸਰੇ ਸਿਰੇ ਤੱਕ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਤੂਫਾਨ ਕਾਰਨ ਜਾਨੀ ਨੁਕਸਾਨ ਤੋਂ ਭਾਵੇਂ ਬਚਾਅ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਲੋਕ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੇਤਰੀ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਤੂਫਾਨ ਕਾਰਨ ਕਈ ਘਰਾਂ ਦੀਆਂ ਛੱਤਾਂ ਉੱਡ ਗਈਆਂ ਹਨ ਤੇ ਸੜਕਾਂ ਉੱਪਰ ਮਲਬੇ ਦੇ ਢੇਰ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ।

-ਹੁਸਨ ਲੜੋਆ ਬੰਗਾ

ਲੋਹੜੀ ਮੌਕੇ ਸਜੀ ਗੀਤਕਾਰ ਮੰਗਲ ਹਨੂਰ ਦੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਮਹਿਫਲ

ਫਰਿਜ਼ਨੋ: ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਗੀਤਕਾਰ ਮੰਗਲ ਹਨੂਰ ਆਪਣੀ ਕੈਨੇਡਾ-ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਫੇਰੀ 'ਤੇ

ਵਿੱਲੋਂ ਦੇ ਉੱਦਮ ਸਦਕਾ ਇਹ ਮਹਿਫਲ ਬੇਹੱਦ ਯਾਦਗਾਰੀ ਰਹੀ।

ਸਹੋਤਾ, ਖੇਡ ਲੇਖਕ ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੌਧਰ, ਉੱਘੇ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟਰ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਧਾਨ,

ਟਰਾਂਸਪੋਰਟਰ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਸਰਾ, ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ, ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਨਿਰਮਲਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਸੇਖੋਂ, ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਤੂਰ, ਸ. ਜਗਰੂਪ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ (ਸੈਦੋ ਵਾਲੇ), ਸਰਪੰਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਿੰਘ

ਹਨ। ਇਸੇ ਕੜੀ ਤਹਿਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮਹਿਫਲਾਂ ਕਰਵਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੀ ਹੀ ਮਹਿਫਲ ਫਰਿਜ਼ਨੋ ਵਿਖੇ ਸਜਾਈ ਗਈ। ਫਰਿਜ਼ਨੋ ਵਾਸੀ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਦਵਿੰਦਰ ਢਿੱਲੋਂ ਦੇ ਘਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਪੁੱਤਰ (ਜਿਗਰ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ) ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ੀ, ਇਸੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸਾਂਝਿਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਸਨਿਚਰਵਾਰ ਰਾਤੀਂ ਗੀਤਕਾਰ ਮੰਗਲ ਹਨੂਰ ਦੀ ਲੋਹੜੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਮਹਿਫਲ ਵਿੱਲੋਂ ਫਾਰਮ ਫਰਿਜ਼ਨੋ ਵਿਖੇ ਰੱਖੀ ਗਈ। ਬਿਜਨਸਮੈਨ ਸ. ਹਾਕਮ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਦੇ ਭਤੀਜੇ ਦਵਿੰਦਰ ਢਿੱਲੋਂ ਅਤੇ ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਢਿੱਲੋਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੇਟੇ ਨਿੱਕ

ਗਾਇਕ ਪੱਪੀ ਭਦੌੜ, ਬਹਾਦਰ ਸਿੰਘ, ਅਨਮੋਲ ਵਿਰਕ, ਕਮਲਜੀਤ ਬੈਨੀਪਾਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗੀਤਾਂ ਨਾਲ ਖੂਬ ਰੰਗ ਬੰਨ੍ਹਿਆ। ਸੁਰਜੀਤ ਜੰਡੂ ਨੇ ਵੀ ਸੁਹਿਰਦ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਮੰਗਲ ਹਨੂਰ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਕਿਹਾ। ਅਖੀਰ ਮੰਗਲ ਹਨੂਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਵੇਂ ਪੁਰਾਣੇ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਐਸੀ ਛਹਿਬਰ ਲਾਈ ਕਿ ਹਰ ਕੋਈ ਅਸ਼-ਅਸ਼ ਕਰ ਉੱਠਿਆ। ਇਸ ਮਹਿਫਲ ਵਿਚ ਕਬੱਡੀ ਪ੍ਰਮੋਟਰ ਨਾਜਰ ਸਿੰਘ

ਸਮਾਧ ਭਾਈ, ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ ਨਿੰਮਾ, ਰੰਮੀ ਧਾਲੀਵਾਲ (ਰਣਸੀਹ ਕਲਾਂ), ਗੁਰਮਿੰਦਰ ਬਰਾੜ, ਬਿੱਟੂ ਮਕੈਨਿਕ (ਖੰਨੇ ਵਾਲਾ), ਜਗਮੀਤ ਬਰਾੜ ਅਤੇ ਸੁੱਖਾ ਗਿੱਲ ਆਦਿ ਨੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰ ਕੇ ਇਸ ਮਹਿਫਲ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਚਾਰ ਚੰਨ ਲਾਏ। ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਮੋਗਾ ਮੀਟ ਵਾਲੇ ਦਿਲਬਾਗ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਦੇ ਸੁਆਦਿਸਟ ਖਾਣੇ ਨਾਲ ਇਹ ਮਹਿਫਲ ਅਮਿੱਟ ਪੈੜਾਂ ਛੱਡਦੀ ਯਾਦਗਾਰੀ ਹੋ ਨਿੱਬੜੀ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਮੰਗਲ ਹਨੂਰ ਦੀ ਪੁਸਤਕ 'ਗੁੱਸੇ ਗਿੱਲੋਂ' ਵੀ ਆਏ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਦੇ ਰੂ-ਬ-ਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ।
-ਗੁਰਿੰਦਰਜੀਤ ਨੀਟਾ ਮਾਡੀਕੋ/ਕੁਲਵੰਤ ਧਾਲੀਆਂ

ਅਮਿੱਟ ਯਾਦਾਂ ਛੱਡ ਗਿਆ 'ਗਰੈਂਡ ਫੇਮ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਐਵਾਰਡ ਸ਼ੋਅ 2023'

ਪਟਿਆਲਾ: 'ਗਰੈਂਡ ਫੇਮ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਐਵਾਰਡ ਸ਼ੋਅ' ਸਥਾਨਕ ਸ਼ਹਿਨਾਈ ਹੋਟਲ ਵਿਚ ਐੱਚ ਐਮ ਐਂਟਰਟੇਨਮੈਂਟ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ਰ ਹਨੀ ਮੁਟੇਜਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਅਮਿੱਟ ਯਾਦਾਂ ਛੱਡਦਾ ਇਹ ਸ਼ੋਅ ਉਭਰ ਰਹੇ ਟੈਲੈਂਟ ਅਤੇ ਹੁਨਰਬਾਜ਼ ਨੌਜਵਾਨ ਲੜਕੇ-ਲੜਕੀਆਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਵਧੀਆ ਮੰਚ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ, ਦਿੱਲੀ, ਰਾਜਸਥਾਨ, ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਦੀਆਂ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਭਾਗ ਲਿਆ।

ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਜਿੱਥੇ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਵਜੋਂ ਦਵਿੰਦਰ ਹਸੀਜਾ, ਪੌਲੀਵੁੱਡ ਪੋਸਟ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜਵੰਦਾ, ਪੌਨੂੰ ਬੱਤਰਾ, ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹੀਆ, ਨੀਮਲ ਸ਼ਰਮਾ, ਦਿਵਿਆ ਸ਼ਰਮਾ, ਨਵਲ ਸ਼ਰਮਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸ਼ਰਮਾ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਏ, ਉੱਥੇ ਹੀ ਮਾਡਲਿੰਗ ਅਤੇ ਪਾਲੀਵੁੱਡ ਇੰਡਸਟਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਈ ਨਾਮੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਇਸ ਸ਼ੋਅ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਬਣੀਆਂ।
ਇਸ ਮੌਕੇ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਾਮੀ ਮਾਡਲ ਸੋਨਾਲੀਕਾ ਸ਼ਰਮਾ ਅਤੇ ਆਸੂ ਬਾਵਾ ਨੇ ਨਿਭਾਈ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਜਿੱਥੇ ਮਾਡਲਾਂ ਨੇ ਰੈਪ ਵਾਕ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਜਲਵੇਂ ਬਿਖੇਰੇ, ਉਥੇ ਹੀ ਨੰਨੂ ਬੱਚੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਨਾ ਰਹੇ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਮਾਡਲਿੰਗ ਨੇ ਵੀ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦਾ ਮਨ ਮੋਹ ਲਿਆ। ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੌਰਾਨ 'ਮਿਸ ਗਰੈਂਡ ਫੇਮ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਐਵਾਰਡ' ਮਾਰੀ ਠਾਕੁਰ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, 'ਮਿਸਿਜ਼ ਗਰੈਂਡ ਫੇਮ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਐਵਾਰਡ' ਮਹਿਕ ਦਿਓਲ ਨੇ ਜਿੱਤਿਆ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵਾਨੀ ਕੌਸ਼ਲ ਫਸਟ-ਰਨਰਅਪ ਰਹੀ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਆਏ ਹੋਏ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਵਲੋਂ ਫੈਸ਼ਨ ਸ਼ੋਅ 'ਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਮਾਡਲਾਂ ਨੂੰ ਐਵਾਰਡ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ

ਪੱਤਰ ਦੇ ਕੇ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀਨ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਦੀ ਤਾਰੀਫ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਭ ਦੇ ਉਜਲ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਐੱਚ ਐਮ ਐਂਟਰਟੇਨਮੈਂਟ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ਰ ਹਨੀ ਮੁਟੇਜਾ ਦੇ ਇਸ ਉਪਰਾਲੇ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰਦਿਆਂ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ੋਅ ਉਭਰ ਰਹੇ ਟੈਲੈਂਟ ਅਤੇ ਹੁਨਰਬਾਜ਼ ਮੁੰਡੇ, ਕੁੜੀਆਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਵਧੀਆ ਮੰਚ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।
-ਵੇਰਵਾ ਤੇ ਤਸਵੀਰ: ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

Moving to Indiana?

Contact Ray Dhaliwal @ 317-993-4987

Listing and Selling Homes in Indianapolis Area.

Good relations with all the well reputed leading Builders in the Area.

Specialized in Pre-Sale homes for Investment and Residential purposes.

Helpful in Easy and Accessible Home Loans at best Interest Rates.

Ray Dhaliwal
Real Estate Broker

CENTURY 21 SCHEETZ

RAYD@C21Scheetz.com

Matrimonials

ਲੜਕੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

Ravidasia Sikh family looking for a suitable match for their April 25, 1989 born, 5'2" daughter, working as a nurse in India. The boy must be USA citizen, well settled, with family values. Caste no bar. Serious enquiries only. Please Contact us at: 209 596 3193

48-51

Looking for a suitable Ramgarhia Sikh Dhiman match for our beautiful daughter (green card holder), 29 years, 5' 7", MSC - Physics (India), and licensed paraprofessional educator, residing in Chicago area. Please contact: manpreets1211@gmail.com

46-49

Jatt Sikh family looking for a Jatt Sikh match for their 34 years, 5' 4" daughter. Master of Business Administration, Marketing, Food media. Permanent Resident of Canada. Mother retired govt. Principal, Brother Sarpanch of village & now preparing for MLA Election, urban and rural property. Boy wanted from jatt sikh family only. Contact us at: +1 4373328422 or E-mail at: puneetasra17october@gmail.com

40-43

Khatri sikh family looking for a US citizen, Green card, H1 or work permit match for their Oct' 84 MS, divorcee issueless US Citizen daughter working in New York upstate. Contact us at +91-7888508778 (WhatsApp No.)

40-43

Jatt Sikh family looking for a well-settled Jatt Sikh boy for their 29/5'6", RN, BSN, USA citizen daughter. A boy on study visa or H1B visa holder can also be considered. Please contact us at: Whatapp (1)-224-361-1456

37-40

ਲੜਕੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

Khatri Hindu family looking for a suitable match for their son US Citizen 38, 5'9" divorced with full custody of child, non-smoker/non-drinker. Caste and religion no bar. Well settled in California. Please contact Whatsapp/Phone: 909-286-5400

3-6

ਗਰੀਨ ਕਾਰਡ ਹੋਲਡਰ ਰਾਮਗੜੀਆ ਸਿੱਖ, 36 ਸਾਲ, ਕੱਦ 5'11" ਡਿਗਰੀ ਹੋਲਡਰ, ਆਪਣਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਦੇ ਲੜਕੇ ਲਈ ਅਮਰੀਕਾ ਰਹਿੰਦੀ ਸੋਹਣੀ ਸੁਨੱਖੀ (ਤਲਾਕਸ਼ੁਦਾ ਜਾਂ ਬੱਚੇ ਵਾਲੀ ਵੀ ਵਿਚਾਰਨਯੋਗ) ਲੜਕੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਕੋਈ ਜਾਤੀ ਬੰਧਨ ਨਹੀਂ। ਚਾਹਵਾਨ ਸੰਪਰਕ ਕਰਨ: 765-602-6904 (ਵਟਸਐਪ)।

2-5

An educated Jatt Sikh family looking for a suitable match for their 42, 5'10" son - US citizen, a lawyer working at a major US University. Doctorate degree from US. Divorced, shared custody of two kids. Please contact us at: dsr9822@gmail.com

2-5

Khatri Sikh family residing in USA looking for a compatible Sikh match from USA or Canada for their US citizen Turbaned son, 1984 born, 5'10", never married, BS & MS (USA), working as an Engineer with a pharmaceutical company in Pennsylvania. Caste no bar. Serious enquiries only. Please contact us with complete details and picture at WhatsApp +1-331-280-7906 or E-mail at sanjogmatri27@gmail.com

1-4

Looking for suitable, educated match for Jatt Sikh boy, born in 1995, 5'10, well settled in USA, own business, back home from moga, Punjab. Prefer girl in USA or canada. Please send biodata and most recent pictures to whatsapp 17345482767 or Email- satnambhullar1966@gmail.com

1-4

Looking for a suitable match for our USA green card holder, 5'7" 1987 born Sikh Tonk Kshatriya son. All family members are settled in the USA. Educational level includes business management and currently works in transportation. Serious inquiries please contact @ 314-309-4408 or E-mail at: santokhkainth53@gmail.com.

1-4

Suitable Jatt Sikh match for US born Jatt Sikh Gill boy 30, 5'8.5" and is of healthier build. Only sibling belonging to a well to do family with land and property in India and US. Currently manages the family owned Gas station. Call 269-506-0599 and/or email gill9256@gmail.com

1-4

Jatt Sikh family looking for a suitable Jatt Sikh girl for their US born 27 years, 5'11", Mechanical Engineer son. Boy is well established and doing a federal job. Girl must be Engineer or Doctor. Serious enquiries only. Please contact us at 678-448-2202.

53-3

Khatri Sikh family looking for a beautiful educated Sikh girl from USA, Canada, or India for their USA citizen son, born in 1987, 5'11", mechanical engineer working in automotive company. Upper cast, no bar. Please contact us at 1-586-604-6191 or email at maninderoberoi1@gmail.com

51-54

ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਬੋਪਾਰਾਏ 29 ਸਾਲ, 5'10" ਰੰਗ ਗੋਰਾ ਜੀਓਫਿਜ਼ਿਕਸ ਗਰੈਜੂਏਟ (ਮੈਨੀਟੋਬਾ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿੰਨੀਪੈਂਗ ਕੈਨੇਡਾ) ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਪੀ ਆਰ, ਮੈਨੇਜਰ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਲੜਕੇ ਲਈ ਅਮਰੀਕਾ ਸਿਟੀਜ਼ਨ/ ਗਰੀਨ ਕਾਰਡ ਹੋਲਡਰ ਪੜ੍ਹੀ ਲਿਖੀ ਲੜਕੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਲੜਕੇ ਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਪੱਕੇ ਹਨ। ਚਾਹਵਾਨ ਸੰਪਰਕ ਕਰਨ: 734-968-1195 or e-mail: kaurgurvinder1965@yahoo.com

50-53

ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਪੱਗੜੀਧਾਰੀ (Trim Beard) ਯੂ.ਐੱਸ.ਏ. ਸਿਟੀਜ਼ਨ, 28 ਸਾਲ, ਕੱਦ 5'11" Teetotaler, CPA ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਕੰਪਨੀ ਵਿਚ ਵਧੀਆ ਨੌਕਰੀ ਕਰ ਰਹੇ ਲੜਕੇ ਲਈ ਬਰਾਬਰ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਯੂ.ਐੱਸ.ਏ. ਸਿਟੀਜ਼ਨ ਜਾਂ H1B ਵੀਜ਼ਾ ਹੋਲਡਰ ਪਰਿਵਾਰਕ ਲੜਕੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਚਾਹਵਾਨ ਸੰਪਰਕ ਕਰਨ: 415-518-0418

50-53

Ramgharia Sikh family looking for a suitable match for thier US citizen, 1990 born, 6 feet son, Working as an Engineer in Michigan. Please contact us @ 734-419-3292.

49-52

Looking for a suitable Ramgarhia Sikh Dhiman match for our well-settled boy (U.S Citizen), 29 years, 5' 11", residing in Chicago area. Please contact: manpreetrupal24@gmail.com

49-52

ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਆਫ ਜਾਰਜੀਆ ਦੇ ਫੁੱਟਬਾਲ ਖਿਡਾਰੀ ਤੇ ਸਟਾਫ ਮੈਂਬਰ ਦੀ ਸੜਕ ਹਾਦਸੇ ਵਿਚ ਮੌਤ

ਜਾਰਜੀਆ: ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਆਫ ਜਾਰਜੀਆ ਦੇ ਇਕ ਫੁੱਟਬਾਲ ਖਿਡਾਰੀ ਡੈਵਿਨ ਵਿਲਾਕ ਤੇ ਸਟਾਫ ਮੈਂਬਰ ਚੰਦਲਰ ਲੀਕਰੋਇ ਦੀ ਸੜਕ ਹਾਦਸੇ ਵਿਚ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਜਦਕਿ ਦੋ ਹੋਰ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਏ। ਯੂ ਜੀ ਏ ਅਥਲੈਟਿਕ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਬਿਆਨ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨੈਸ਼ਨਲ ਚੈਂਪੀਅਨਸ਼ਿਪ ਦੀ ਜਿੱਤ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਮਨਾ ਕੇ ਪਰਤ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਰ ਹਾਦਸਾਗ੍ਰਸਤ ਹੋ ਗਈ। ਐਥਨਜ਼ ਕਲਾਰਕ ਕਾਊਂਟੀ ਪੁਲਿਸ ਵਿਭਾਗ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਲਾਕ (20) ਤੇ ਲੀਕਰੋਇ (24) ਸਮੇਤ ਕਾਰ ਵਿਚ 4 ਲੋਕ ਸਵਾਰ ਸਨ। ਜਿਸ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਕਾਰ ਨੂੰ ਹਾਦਸਾ ਹੋਇਆ ਉਹ ਐਥਨਜ਼ ਵਿਚ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਕੈਂਪਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਲੀਕਰੋਇ ਕਾਰ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕਾਰ ਸੜਕ ਤੋਂ ਉਤਰ ਕੇ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਖੰਭੇ ਨਾਲ ਟਕਰਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਰਖਤਾਂ ਨਾਲ ਜਾ ਵੱਜੀ। ਵਿਲਾਕ ਦੀ ਮੌਕੇ ਉਪਰ ਹੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਜਦਕਿ ਲੀਕਰੋਇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਦਮ ਤੋੜ ਗਈ। ਇਕ ਔਰਤ ਸਮੇਤ ਹਾਦਸੇ ਵਿਚ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਏ ਦੋ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ

ਹਸਪਤਾਲ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਨਸ਼ਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਯੂਜੀ ਏ ਅਥਲੈਟਿਕ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਨੇ ਇਕ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਡੈਵਿਨ ਤੇ ਚੰਦਲਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਆਫ ਜਾਰਜੀਆ, ਫੁੱਟਬਾਲ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤੇ

ਹਾਦਸੇ ਵਿਚ ਮਾਰੇ ਗਏ ਡੈਵਿਨ ਵਿਲਾਕ ਤੇ ਚੰਦਲਰ ਲੀਕਰੋਇ।

ਅਥਲੈਟਿਕ ਵਿਭਾਗ ਦੀਆਂ ਅਹਿਮ ਸਖ਼ਸੀਅਤਾਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਵੱਡਾ ਘਾਟਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੁੱਖ ਦੀ ਘੜੀ ਵਿਚ ਉਹ ਪੀੜਤ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹਨ।

ਲਾਸ ਵੇਗਸ ਵਿਚ ਫੁੱਟਬਾਲ ਮੈਚ ਦੌਰਾਨ 16 ਸਾਲਾ ਖਿਡਾਰਨ ਦੀ ਮੌਤ

ਲਾਸ ਵੇਗਸ: ਇੱਥੇ ਇਕ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਫੁੱਟਬਾਲ ਮੈਚ ਦੌਰਾਨ 16 ਸਾਲਾ ਫੁੱਟਬਾਲ ਖਿਡਾਰਨ ਜ਼ਮੀਨ ਉਪਰ ਢਹਿ-ਢੇਰੀ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਕੁਝ ਹੀ ਮਿੰਟਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਅਥਲੀਟ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਸ਼ਰੀ ਹੂਗਸ ਵਜੋਂ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦਾ ਪਤਾ ਪੋਸਟ ਮਾਰਟਮ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਆਉਣ 'ਤੇ ਹੀ ਲੱਗੇਗਾ। ਡੈਜਰਟ ਓਸਿਸ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਈਆਨ ਸੇਲਜ਼ਮੈਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਕੂਲ ਦੀ ਟੀਮ ਤੇ ਵੈਲੀ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਵਿਚਾਲੇ ਮੈਚ ਚੱਲ

ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਇਹ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਡੀਕਲ ਟੀਮ ਆਉਣ ਤੱਕ ਹੂਗਸ ਨੂੰ ਸਟਾਫ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਡਾਕਟਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਪਰੰਤੂ ਉਸ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਿਆ। ਲਾਸ ਵੇਗਸ ਸਕੂਲ ਦੇ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਜੇਸਸ ਜਾਰਾ ਨੇ ਅਸ਼ਰੀ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਦੁੱਖ ਸਾਂਝਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਘਟਨਾ ਨਾਲ ਨਾ ਕੇਵਲ ਸਬੰਧਤ ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਬਲਕਿ ਸਮੁੱਚੇ ਕਲਾਰਕ ਕਾਊਂਟੀ ਸਕੂਲ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਉਪਰ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਜੋਸ਼ੀਮੱਠ ਸੰਕਟ: ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰਾ ਪੀੜਤਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਅੱਗੇ ਆਇਆ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਦੇ ਜੋਸ਼ੀਮੱਠ ਵਿਚ ਜਮੀਨ ਧਸਣ ਕਾਰਨ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਸੰਕਟ ਵੇਲੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਹੇਮਕੁੰਟ ਸਾਹਿਬ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਟਰੱਸਟ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਜੋਸ਼ੀਮੱਠ ਵਿਖੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਲੰਗਰ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦਾ ਵੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਜੋਸ਼ੀਮੱਠ ਵਿਚ ਜਮੀਨ ਧਸਣ ਕਾਰਨ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਅਤੇ ਵਪਾਰਕ ਇਮਾਰਤਾਂ ਵਿਚ ਤਰੇਤਾਂ ਆ ਗਈਆਂ ਹਨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਵੀ ਢਹਿ ਢੇਰੀ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਤਰੇਤਾਂ ਆਉਣ ਕਾਰਨ ਲਗਭਗ 738 ਪਰਿਵਾਰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ ਹਨ। ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ-ਬਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵੱਲੋਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਕਾਰਜ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਹੇਮਕੁੰਟ ਸਾਹਿਬ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਟਰੱਸਟ ਵੱਲੋਂ ਜੋਸ਼ੀਮੱਠ ਵਿਖੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਦਰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਮੁਖੀ ਨਰਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਿੰਦਰਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪੀੜਤ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਲੰਗਰ ਅਤੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ

ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਭਾਵੇਂ ਜੋਸ਼ੀਮੱਠ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਨੂੰ ਕੋਈ ਖਤਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੈ ਪਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੋਬਿੰਦ ਘਾਟ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੇਮਕੁੰਟ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਬਦਰੀਨਾਥ ਘਾਟ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਰਸਤਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਣ ਦਾ ਖਦਸ਼ਾ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੋਬਿੰਦ ਘਾਟ ਦੇ ਮੈਨੇਜਰ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਜੋਸ਼ੀਮੱਠ

ਵਿਚ ਲੰਗਰ ਅਤੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਲਈ ਦਰ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਸਰਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਵੇਲੇ 12 ਪਰਿਵਾਰ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਪੁੱਜੀ ਐਸ.ਟੀ.ਆਰ.ਐੱਫ. ਅਤੇ ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਲੰਗਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਨਾਂ ਲਈ 500 ਕੰਬਲ ਅਤੇ 250 ਗੱਦੇ ਭੇਜੇ ਗਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜੋਸ਼ੀਮੱਠ ਵਿਚ ਨਵਾਂ

ਸਾਰਾ ਜੋਸ਼ੀਮੱਠ ਧਸਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਬਣਿਆ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਭਾਰਤੀ ਪੁਲਾੜ ਖੋਜ ਸੰਗਠਨ (ਇਸਰੋ) ਵੱਲੋਂ ਉਪਗ੍ਰਹਿ ਰਾਹੀਂ ਖਿੱਚੀਆਂ ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਦੇ ਜੋਸ਼ੀਮੱਠ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿਮਾਲਿਆ ਵਿਚਲਾ ਇਹ ਸਾਰਾ ਪਹਾੜੀ ਸ਼ਹਿਰ ਹੀ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ 'ਚ ਧਸ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸਰੋ ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿਰਫ 12 ਦਿਨ ਅੰਦਰ ਹੀ ਜੋਸ਼ੀਮੱਠ 5.4 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਤੱਕ ਧਸ ਗਿਆ ਹੈ। ਬਦਰੀਨਾਥ ਤੇ ਹੇਮਕੁੰਟ ਸਾਹਿਬ ਜਿਹੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਸਕੀਇੰਗ ਸਥਾਨ ਓਲੀ ਪਹੁੰਚਣ ਦੇ ਮੁੱਖ ਰਸਤੇ ਜੋਸ਼ੀਮੱਠ ਨੂੰ ਜਮੀਨ ਧਸਣ ਵੱਡੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸਰੋ ਦੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਰਿਮੋਟ ਸੈਂਸਿੰਗ ਸੈਂਟਰ (ਐਨ.ਆਰ.ਐਸ.ਸੀ.) ਨੇ ਮੁਢਲੇ ਅਧਿਐਨ 'ਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪਰੈਲ ਤੇ ਨਵੰਬਰ 2022 ਵਿਚਾਲੇ ਜਮੀਨ ਧਸਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਜੋਸ਼ੀਮੱਠ 8.9 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਤੱਕ ਧਸਿਆ ਸੀ ਪਰ 27 ਦਸੰਬਰ 2022 ਅਤੇ 8 ਜਨਵਰੀ 2023 ਵਿਚਾਲੇ ਜਮੀਨ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਧਸੀ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੌਰਾਨ ਸ਼ਹਿਰ 5.4 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਤੱਕ ਧਸ ਗਿਆ। ਇਹ ਤਸਵੀਰਾਂ ਕਾਰਟੋਸੈਟ-2ਐੱਸ ਉਪਗ੍ਰਹਿ ਰਾਹੀਂ ਖਿੱਚੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਐਨ.ਆਰ.ਐਸ.ਸੀ. ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ 'ਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, 'ਇਹ ਇਲਾਕਾ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਅੰਦਰ ਹੀ ਤਕਰੀਬਨ ਪੰਜ ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਤੱਕ ਧਸ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਖੇਤਰੀ ਸੀਮਾ ਵੀ ਵੱਧ ਗਈ ਹੈ।'

ਬਣਿਆ ਇਲਾਕਾ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜੋਸ਼ੀਮੱਠ ਦੇ ਪੀੜਤ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਬਿਜਲੀ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਬਿੱਲ ਮੁਆਫ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਕੈਬਨਿਟ ਨੇ ਪੀੜਤ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਲਈ 45 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਾਹਤ ਰਾਸ਼ੀ ਵੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪੁਸ਼ਕਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ

ਹਾਲਾਤ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਕਦਮ-ਦਰ-ਕਦਮ ਅੱਗੇ ਵੱਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ, 'ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਤਰਜੀਹ ਪੀੜਤ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰਤ ਰਾਹਤ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ ਹੈ।' ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਥਾਵਾਂ ਵੱਲ ਭੇਜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨੁਕਸਾਨੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਵੀਰ ਬਾਲ ਦਿਵਸ ਮਨਾਉਣ ਵਾਲੇ ਆਗੂਆਂ ਖਿਲਾਫ ਕਾਰਵਾਈ ਮੰਗੀ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਦਿੱਲੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਰਨਾ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਦੇ ਕੇ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲ ਛੇੜਛਾੜ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਅਤੇ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਦਰਕਿਨਾਰ ਕਰਕੇ 'ਵੀਰ ਬਾਲ ਦਿਵਸ' ਮਨਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਆਗੂਆਂ ਖਿਲਾਫ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਰਨਾ ਤੇ ਮਨਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਣੇ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਪੱਤਰ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਕੱਤਰੇਤ ਵਿਖੇ ਜਥੇਦਾਰ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਸਕੱਤਰ ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ। ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਸਰਨਾ ਨੇ ਤਿੰਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਹੋਈ ਪਹਿਲੀ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਸਾਬਕਾ ਰਾਜ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰ ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੀ 30 ਹਜ਼ਾਰ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਲੰਬੀ ਉਦਾਸੀ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਏਕਤਾ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਛੇੜ-ਛਾੜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਇਕ ਓਕਾਰ' ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ 'ਏਕਮ' ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਮੂਲ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਸੱਟ ਮਾਰੀ ਗਈ ਹੈ।

ਤੀਜੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿੱਲੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਕਾਲਕਾ, ਸਕੱਤਰ ਜਗਦੀਪ ਸਿੰਘ ਕਾਹਲੋਂ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ 'ਤੇ ਸਿੱਖ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਚੱਲ ਕੇ 'ਵੀਰ ਬਾਲ ਦਿਵਸ' ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਗੂਆਂ ਖਿਲਾਫ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

ਸੰਗਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਚਾਲੀ ਮੁਕਤਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਫੁੱਲ ਭੇਟ

ਸ੍ਰੀ ਮੁਕਤਸਰ ਸਾਹਿਬ: ਚਾਲੀ ਮੁਕਤਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਤਿੰਨ ਰੋਜ਼ਾ ਮਾਘੀ ਮੇਲੇ ਮੌਕੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਟੁੱਟੀ ਗੰਢੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ ਚਾਲੀ ਮੁਕਤਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਫੁੱਲ ਭੇਟ ਕੀਤੇ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ਼ਹੀਦ ਗੰਜ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਚਾਲੀ ਮੁਕਤਿਆਂ ਦੀ ਯਾਦ 'ਚ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦੇ ਭੋਗ ਪਾਏ ਗਏ। ਉਪਰੰਤ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚੱਲਦੇ ਰਹੇ।

ਸੰਗਤ ਦੀ ਆਮਦ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਅਤੇ ਲੰਗਰਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਭਾਈ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਦੀਵਾਨ ਹਾਲ ਵਿਖੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸਮਾਗਮ ਦੌਰਾਨ ਰਾਗੀ ਤੇ ਵਾਡੀ ਜਥਿਆਂ ਨੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਗੁਰ ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਐਡਵੋਕੇਟ

ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ ਵੱਲੋਂ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮੁੱਚੀ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦਰਸਾਏ

ਮਾਰਗ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਟੁੱਟੀ ਗੰਢੀ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਆਰੰਭ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਟਿੱਬੀ ਸਾਹਿਬ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਿਥੇ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਯੁੱਧ ਕਲਾ ਦੇ ਜੌਹਰ ਵਿਖਾਏ। ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਵਾਸਤੇ ਸਾਰੇ ਮਾਰਗ ਨੂੰ ਸ਼ਿੰਗਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ 'ਚ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਗਤਕਾ ਪਾਰਟੀਆਂ, ਕੀਰਤਨੀ ਜਥੇ ਤੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰੇ ਹੋਏ ਹਾਥੀ-ਘੋੜੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੁਰਾਤਨ ਖਾਲਸਈ ਪਰੰਪਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਾਬਾ ਨੈਣਾ ਸਿੰਘ ਛਾਉਣੀ ਬੁੱਢਾ ਦਲ ਤੋਂ ਬਾਬਾ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ 96ਵੇਂ ਕਰੋੜੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘਾਂ ਵੱਲੋਂ ਮਹੱਲਾ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ।

ਰੋਬਰਟ ਵਾਡਰਾ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂ ਪ੍ਰਿਯੰਕਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਪਤੀ ਰੋਬਰਟ ਵਾਡਰਾ ਨੇ ਮਾਘੀ ਮੌਕੇ ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ। ਸ਼ਾਮ ਵੇਲੇ ਇਥੇ ਪੁੱਜੇ ਰੋਬਰਟ ਵਾਡਰਾ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਅਤੇ ਪਾਠ ਵੀ ਸਰਵਨ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਰੁਮਾਲਾ ਅਤੇ ਕਤਾਰ ਪ੍ਰਸਾਦੀ ਦੀ ਦੇਗ ਭੇਟ ਕਰਕੇ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ।

ਉਹ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਉਪਰਲੀ ਮੰਜਿਲ 'ਤੇ ਵੀ ਗਏ ਅਤੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਮਗਰੋਂ ਲੰਗਰ ਘਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਾਦਾ ਛਕਿਆ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਭਗਵੰਤ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸੱਚਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਰੋਬਰਟ ਵਾਡਰਾ 'ਭਾਰਤ ਜੋੜੋ ਯਾਤਰਾ' ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਆਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੂਚਨਾ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਜੀ ਆਇਆ ਆਖਿਆ ਗਿਆ।

ਮੇਲਾ ਮਾਘੀ: ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵੱਲੋਂ ਸਿਆਸੀ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੂੰ ਚੋਭਾਂ

ਸ੍ਰੀ ਮੁਕਤਸਰ ਸਾਹਿਬ: ਮੇਲਾ ਮਾਘੀ ਮੌਕੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਸਿਆਸੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕੀਤਾ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਤੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵੱਲੋਂ ਹੀ ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਬਾਦਲ ਨੇ ਆਪ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਰਗੜੇ ਲਾਏ। ਮਲੋਟ ਰੋਡ 'ਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਪਾਰਟੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਵੱਲੋਂ ਸਿੱਜਾਈ, ਸੇਮ, ਧਰਮ ਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਕੀਤੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਡੁੱਗ-ਡੁੱਗੀ ਵਜਾ ਕੇ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭਰਮਾ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸੱਤਾ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਗੁਜਰਾਤ ਅਤੇ ਹਿਮਾਚਲ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਿਆਣਪ ਦਿਖਾਉਂਦਿਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਸਵਾਗਤ ਲਈ ਖੜ੍ਹੇ ਦਸਤਾਰੀ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਾਣੀ, ਭਾਈਚਾਰੇ ਅਤੇ

ਆਪ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਵੱਲੋਂ ਸਿਆਸੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਬਰਬਾਦ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਹੀ ਸਿੱਖਾਂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਵਾਰਿਸ ਪਾਰਟੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ

ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਐਡਵੋਕੇਟ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ ਨੇ ਧਾਰਮਿਕ ਹਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੰਬੋਧਨ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਰਵਨੀਤ ਸਿੰਘ ਬਿੱਟੂ ਵੱਲੋਂ ਪੱਗੜੀ ਸਬੰਧੀ ਦਿੱਤੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਤੇ

ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਵੱਲੋਂ 26 ਨੂੰ ਮਾਰਚ ਦਾ ਐਲਾਨ

ਸ੍ਰੀ ਮੁਕਤਸਰ ਸਾਹਿਬ: ਡੇਰਾ ਭਾਈ ਮਸਤਾਨ ਸਿੰਘ ਵਿਚ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਦੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੌਰਾਨ ਪਾਰਟੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਤੇ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੰਦੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ, ਬੇਅਦਬੀ ਕਾਂਡ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦਿਵਾਉਣ ਵਰਗੇ ਮੁੱਦੇ ਉਭਾਰਨ ਲਈ 26 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਕੇਸਰੀ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਾਲ ਮਾਰਚ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ 12 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਰੁਕੀਆਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਵੀ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁੜ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਵਪਾਰ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕੀਤੀ।

ਹਰਿਆਣਾ ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੇ ਸਿਆਸੀਕਰਨ 'ਤੇ ਸਮਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਦੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਸਬੰਧੀ ਦਿੱਤੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਇਕ ਵਾਰ ਮੁੜ ਨਿਖੇਧੀ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਕਮੇਟੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਖੂਨ ਨਾਲ ਬਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਟੁੱਟੀ ਗੰਢੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਦੀ ਮਾਤਾ ਹਰਪਾਲ ਕੌਰ ਤੇ ਭੈਣ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ, ਹਲਕਾ ਵਿਧਾਇਕ ਜਗਦੀਪ ਸਿੰਘ ਕਾਕਾ ਬਰਾੜ,

ਹਲਕਾ ਲੰਬੀ ਦੇ ਵਿਧਾਇਕ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਖੁੱਡੀਆਂ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਪੀਕਰ ਕੁਲਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧਵਾਂ ਤੇ ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ ਗੁਰਮੀਤ ਮੀਤ ਹੋਅਰ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਸਜਨ ਬਰਾੜ, ਹਲਕਾ ਗਿੱਦੜਬਾਗ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਐਡਵੋਕੇਟ ਪ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸ਼ਰਮਾ, ਜਗਦੇਵ ਸਿੰਘ ਬਾਮ ਅਤੇ ਜਗਦੀਪ ਸਿੰਘ ਫੱਤਣਵਾਲਾ ਨੇ ਨਤਮਸਤਕ ਹੋ ਕੇ ਚਾਲੀ ਮੁਕਤਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਫੁੱਲ ਭੇਟ ਕੀਤੇ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਗੂ ਨੇ ਕੋਈ ਸਿਆਸੀ ਟਿੱਪਣੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ।

ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਕੱਚੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨਾਲ ਵਾਅਦਾ ਪੁਰਾਇਆ

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅਮਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਗੜੀ: ਸੁਖਬੀਰ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਲੋਹੜੀ ਦੇ ਤਿਉਹਾਰ ਮੌਕੇ ਕਰੀਬ ਛੇ ਹਜ਼ਾਰ ਕੱਚੇ (ਐਡਹਾਕ) ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਦਾ ਤੋਹਫਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਇਕ ਟਵੀਟ ਵਿੱਚ ਦੂਜੇ ਪੜਾਅ 'ਚ ਛੇ ਹਜ਼ਾਰ ਕੱਚੇ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਜਲਦੀ ਵੇਰਵੇ ਨਸ਼ਰ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਆਖੀ ਹੈ।

ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰੀ ਸਕੀਮਾਂ ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਕੱਚੇ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੇੜ ਵਿੱਚ ਰੈਗੂਲਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਕਰੀਬ 8700 ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਰੈਗੂਲਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਛੇ ਹਜ਼ਾਰ ਕੱਚੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਨਾਲ 'ਆਪ' ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਵਰ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਕਰੀਬ 14,700 ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਰੈਗੂਲਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਵੇਰਵਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦੂਸਰੇ ਵਰ੍ਹੇ 'ਚ ਵੀ ਕੱਚੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਰੈਗੂਲਰ ਕਰਨ

ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੀ ਰੈਗੂਲਰ ਹੋਣਗੇ
ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਓਮਾ ਦੇਵੀ ਜੱਜਮੈਂਟ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਮੁਢਲੇ ਪੜਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਕੱਚੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਰੈਗੂਲਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਕੱਚੇ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਰੈਗੂਲਰ ਕਰਨ ਤਾਂ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਨਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇ। ਚੋਤੇ ਰਹੇ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਬਜਟ ਇਜਲਾਸ ਦੌਰਾਨ ਕੱਚੇ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਕਰਨ ਲਈ ਕੈਬਨਿਟ ਸਬ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਉਪਰੋ-ਬਲੀ ਕਈ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ। ਆਉਣ ਸੋਰਸਿੰਗ ਵਾਲੇ ਕਾਮਿਆਂ ਬਾਰੇ ਫਿਲਹਾਲ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਠਿੰਡਾ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਰਾਜ 'ਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅਮਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਇਸ ਕਦਰ ਬਿਖਰ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਲੁੱਟਾਂ, ਖੋਹਾਂ, ਰੰਗਦਾਰੀਆਂ, ਫਿਰੌਤੀਆਂ ਤੇ ਕਤਲ ਨਿੰਤ ਦਾ ਵਿਹਾਰ ਬਣ ਗਏ ਹਨ। ਸੁਖਬੀਰ ਬਾਦਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਅਕਾਊਂਟ 'ਤੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਦਿਆਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਵਿਗੜ ਰਹੀ ਅਮਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਕਾਰਨ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਆਡੇ ਹੱਥੀਂ ਲਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਲੰਬੇ ਦਿਨੀਂ ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ (ਬਠਿੰਡਾ) ਦੇ ਇਕ ਡਾਕਟਰ ਉੱਤੇ ਹਸਪਤਾਲ ਅੰਦਰ ਵਤ ਕੇ ਲੁਟੇਰਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਾਨਲੇਵਾ ਹਮਲਾ ਬੇਹੱਦ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਤੋਂ ਖੁਸ਼ਖਬਰੀ

ਸੂਬੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਜੁਲਾਈ 2015 ਤੋਂ ਮਿਲੇਗਾ 119 ਫੀਸਦੀ ਡੀਏ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਖੁਸ਼ਖਬਰੀ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ 'ਚ ਪਹਿਲੀ ਜੁਲਾਈ, 2015 ਤੋਂ 119 ਫੀਸਦੀ ਡੀਏ ਮਿਲੇਗਾ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਧੀਕ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਨੇ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਹਲਫਨਾਮਾ ਪੰਜਾਬ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ 'ਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਸਬੰਧਤ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਦੇਣ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਿਆਂ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹਰੇਕ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਨੂੰ ਇਕ ਹੋਰ ਪਟੀਸ਼ਨ

ਚਾਹੀਂ ਲਾਭ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਖੇਤਰਪਾਲ ਦੇ ਬੈਚ ਅੱਗੇ ਪਿਛਲੀ ਤਰੀਕ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ ਹੁੰਦਿਆਂ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਲਾਭ ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਰੱਖੇ ਗਏ ਸਨ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਹੋਰ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਰਾਹਤ ਲਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਕੁੰਡਾ ਖੜਕਾਉਣਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਕੇਸ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਧੀਕ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਆਰ ਕੇ ਕਪੂਰ ਨੇ ਕਬੂਲਿਆ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਪਹਿਲੀ ਜੁਲਾਈ, 2015 ਤੋਂ 119 ਫੀਸਦੀ ਡੀਏ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ। ਜਸਟਿਸ ਖੇਤਰਪਾਲ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਲੈਂਦਿਆਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਕਿ ਨਾ ਸਿਰਫ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਸਗੋਂ ਸਾਰੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲਾਭ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਹੋਰ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ (ਕੱਚੇ ਅਤੇ ਪੱਕੇ) ਨਾਲ ਕੋਈ ਧੱਕਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਵਿਧਾਇਕ ਗਿਆਸਪੁਰਾ ਵੱਲੋਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅੱਗੇ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ

ਪਾਇਲ: ਹਲਕਾ ਪਾਇਲ ਦੇ ਵਿਧਾਇਕ ਮਨਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿਆਸਪੁਰਾ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਅਕਸ ਖਰਾਬ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਅਤੇ ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ. ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹਲਕਾ ਪਾਇਲ ਵਿੱਚ ਸਕਰੇਪ (ਕਬਾੜ), ਨਸ਼ੇ ਅਤੇ ਚੀਨੀ ਡੋਰ ਦਾ ਧੰਦਾ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਸਹਿ 'ਤੇ ਧੜੱਲੇ ਨਾਲ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕਈ ਵਾਰ ਐਸ.ਐਸ.ਪੀ. ਖੰਨਾ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਬਾਕੀ ਸਬੰਧਤ

ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ

ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਐਸ.ਐਚ.ਓ. ਦੋਰਾਹਾ

ਵੱਲੋਂ 5000 ਰੁਪਏ ਰਿਸ਼ਵਤ ਲੈਣ ਦੇ ਸਬੂਤ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪਰ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾ ਹੋਈ। ਇਸ ਹਲਕੇ ਦੇ ਕਸਬਾ ਮਲੋਦ ਵਿੱਚ ਪਾਬੰਦੀਸ਼ੁਦਾ ਚਾਈਨਾ ਡੋਰ ਆਮ ਵਿਕ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਪੁਲਿਸ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀ। ਗਿਆਸਪੁਰਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਨੂੰ ਨੱਥ ਪਾਉਣ ਲਈ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਇਲ ਬਾਣੇ ਵਿੱਚ ਇਕ ਬਾਣੇਦਾਰ ਨੂੰ ਰੰਗੇ ਹੱਥੀਂ 5000 ਰੁਪਏ ਰਿਸ਼ਵਤ ਲੈਂਦੇ ਫੜਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਵੀਡੀਓ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਸੀ। ਪਾਇਲ, ਮਲੋਦ ਤੇ ਦੋਰਾਹਾ ਅਤੇ ਨੇੜਲੇ ਕਈ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਨਸ਼ਾ ਵਿਕਣ ਕਾਰਨ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਰਕਾਰ ਖਿਲਾਫ ਇਲਾਕਾ ਵਾਸੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸੁਆਲ ਚੁੱਕੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਅਕਸ ਖਰਾਬ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਿਧਾਇਕ ਨੇ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਐਸ.ਐਸ.ਪੀ. ਖੰਨਾ ਦੀ ਬਦਲੀ ਤੁਰੰਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਐਸ.ਐਚ.ਓ. ਦੋਰਾਹਾ ਤੇ ਅਤੇ ਐਸ.ਐਚ.ਓ. ਮਲੋਦ ਖਿਲਾਫ ਸਖਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਕੁਝ ਮੁਲਕਾਂ 'ਚ ਕਰੋਨਾ ਦੇ ਕੇਸਾਂ 'ਚ ਵਾਧਾ ਹੋਣ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਸੀਰਮ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ ਇੰਡੀਆ (ਐਸ.ਆਈ.ਆਈ.) ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੋਵੀਸ਼ੀਲਡ ਦੀ ਮੁਫਤ ਸਪਲਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਵਾਈ ਦੀਆਂ 80 ਲੱਖ ਖੁਰਾਕਾਂ ਭੇਜੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਕਰੋਨਾ ਰੋਕੂ ਟੀਕਾਕਰਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਮਗਰੋਂ ਐਸ.ਆਈ.ਆਈ. ਹੁਣ ਤੱਕ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੋਵੀਸ਼ੀਲਡ ਦੀਆਂ 170 ਕਰੋੜ ਖੁਰਾਕਾਂ ਦੇ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਅਧਿਕਾਰਤ ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਐਸ.ਆਈ.ਆਈ. ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਿਹਤ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੁਣੇ ਆਧਾਰਿਤ ਫਰਮ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ 410 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਕੀਮਤ ਦੀਆਂ ਕੋਵੀਸ਼ੀਲਡ ਦੀਆਂ ਦੋ ਕਰੋੜ ਖੁਰਾਕਾਂ ਮੁਫਤ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰੇਗੀ।

ਏਅਰ ਇੰਡੀਆ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੇ ਹੋਰ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੇਗੀ ਲੰਡਨ ਲਈ 12 ਉਡਾਣਾਂ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਏਅਰ ਇੰਡੀਆ ਮਾਰਚ ਮਹੀਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਦੇਸ ਦੇ ਹੋਰ ਹਵਾਈ ਅੱਡਿਆਂ ਤੋਂ ਲੰਡਨ ਗੈਟਵਿਕ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਲਈ 12 ਹਫਤਾਵਾਰੀ ਉਡਾਣਾਂ ਅਤੇ ਲੰਡਨ ਦੇ ਹੀਥਰੋ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਲਈ ਵਾਧੂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੇਗੀ। ਯੂਕੇ ਲਈ ਨਵੀਆਂ ਅਤੇ ਵਾਧੂ ਉਡਾਣਾਂ 26 ਮਾਰਚ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਏਅਰਲਾਈਨ ਨੇ ਜਾਰੀ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ, "ਕੰਪਨੀ ਗੈਟਵਿਕ ਲਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ, ਗੋਆ ਅਤੇ ਕੋਚੀ ਵਰਗੇ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਹਫਤੇ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਉਡਾਣਾਂ ਚਲਾਏਗੀ ਅਤੇ ਇਹ ਇਕਲੌਤੀ ਕੰਪਨੀ ਹੈ ਜੋ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੇ ਦੂਜੇ

ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਲਈ ਸਿੰਧੀ ਉਡਾਣ ਚਲਾਉਂਦੀ ਹੈ।" ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਏਅਰ ਇੰਡੀਆ ਲੰਡਨ ਹੀਥਰੋ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਲਈ ਵੀ ਹਫਤੇ 'ਚ ਪੰਜ ਉਡਾਣਾਂ ਚਲਾਏਗੀ। ਬਿਆਨ ਮੁਤਾਬਕ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਏਅਰਲਾਈਨ ਦੀਆਂ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ 14 ਅਤੇ ਮੁੰਬਈ ਤੋਂ 12 ਹਫਤਾਵਾਰੀ ਉਡਾਣਾਂ ਚੱਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾ ਕੇ ਕੁਮਵਾਰ 17 ਅਤੇ 14 ਵਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਏਅਰ ਇੰਡੀਆ ਹਰ ਹਫਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੇ ਬਰਮਿੰਘਮ ਲਈ ਵੀ ਤਿੰਨ ਉਡਾਣਾਂ ਚਲਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਏਅਰਲਾਈਨ ਦੀਆਂ ਬਰਤਾਨੀਆ ਲਈ ਹਰ ਹਫਤੇ 32 ਉਡਾਣਾਂ ਹਨ।

ਆਦਮਪੁਰ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਤੋਂ ਉਡਾਣਾਂ ਮਾਰਚ ਤੱਕ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਚ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੱਕ ਆਦਮਪੁਰ (ਜਲੰਧਰ) ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਤੋਂ ਘਰੇਲੂ ਉਡਾਣਾਂ ਮੁੜ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਹਿਰੀ ਹਵਾਬਾਜ਼ੀ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਮੀਟਿੰਗ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਤੋਂ ਉਡਾਣਾਂ ਬੰਦ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਕਾਂਤ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਹਵਾਈ ਅੱਡਾ ਇਲਾਕਾ ਵਾਸੀਆਂ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪਰਵਾਸੀ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਪੈਸੇ ਅਤੇ ਊਰਜਾ ਦੀ ਬੱਚਤ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਖੇਤਰ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਵੀ ਹੁਲਾਰਾ ਦੇਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹੁਲਵਾਰਾ ਵਿੱਚ ਸਿਵਲ ਏਅਰ ਟਰਮੀਨਲ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਚੱਲ ਰਹੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ-ਅੰਦਰ ਨਿਬੇੜਨ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਸਿਵਲ ਏਅਰ ਟਰਮੀਨਲ ਦੇ ਕੰਮ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ 50 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਜਾਰੀ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

'ਆਪ' ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਸੰਜੈ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ

ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ: ਇਥੋਂ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ 'ਆਪ' ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਸੰਜੈ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਵਿਧਾਇਕ ਅਨੂਪ ਸੈਂਡਾ ਸਣੇ ਛੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ 1500-1500 ਰੁਪਏ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਮੁਤਾਬਕ ਲੋਕਾਂ ਨੇ 21 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ 'ਚ ਰਾਜਨਾਥ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠਲੀ ਤਤਕਾਲੀ ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਖਿਲਾਫ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਿਆਂ ਸੜਕ ਜਾਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇਹ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਸ਼ਹਿਰ 'ਚ ਬਿਜਲੀ ਕੱਟਾ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਢੁਕਵੀਂ ਸਪਲਾਈ

ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਰੋਸ ਵਜੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਵੈਵਫ ਪਾਂਡੇ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸੜਕ ਜਾਮ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਸੰਜੈ ਸਿੰਘ, ਅਨੂਪ ਸੈਂਡਾ, ਵਿਜੈ ਕੁਮਾਰ, ਕਮਲ ਸ਼੍ਰੀਵਾਸਤਵ, ਸੰਤੋਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਸੁਭਾਸ਼ ਖਿਲਾਫ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਉਣ ਸਮੇਂ ਸੰਜੈ ਸਿੰਘ ਅਦਾਲਤ 'ਚ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਤਕਾਲੀ ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਫੈਸਲੇ ਖਿਲਾਫ ਹਾਈ ਕੋਰਟ 'ਚ ਅਪੀਲ ਦਾਖਲ ਕਰਨਗੇ।

Punjab Times

Established in 2000
22nd Year in Publication

Published every Saturday
by **A B Publication Inc.**
20451 N Plum Grove Rd.
Palatine, IL 60074-2018

Ph:847-359-0746
Fax:847-705-9388

Email:punjabtimes1@gmail.com
www.punjabtimesusa.com

Founder Editor:

Amolak Singh Jammu

Astt. Editors:

Jaspreet Kaur

Amrit Pal Kaur

Our Columnists

Gurbakhsh Singh Bhandal

Baljit Basi

Buta Singh

Tarlochan Singh Dupalpur

Major Kular

California:

Shiara Dhindsa

Photographer

661-703-6664

Sacramento

Gurbarinder Singh Raja

916-533-2678

Distributed in:

California, Illinois, Indiana, Ohio,
Michigan, Wisconsin, Mississippi,
Iowa, Arkansas, Massachusetts,
Texas, Virginia, Nevada, Washington,
Oregon, Arizona, Georgia, Florida,
New York, New Jersey, Connecticut,
Oklahoma, Pennsylvania, Missouri,
Kentucky, Kansas

ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ ਪਰਚਾ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ

ਸਾਲਾਨਾ ਚੰਦਾ: 115 ਡਾਲਰ

ਪੰਜ ਸਾਲ ਲਈ: 475 ਡਾਲਰ

ਨੋਟ: ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛਪੇ ਲੇਖਾਂ ਵਿਚਲੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਮਹਿਜ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਿੱਤ ਛਾਪੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਜਾਂ ਗਲਤ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛਪੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਤਾਈਦ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ। ਪਾਠਕ ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਆਪ ਕਰ ਲੈਣ।

Disclaimer

The views expressed in the articles published in the columns of Punjab Times are that of their writers, and it is not implied that Punjab Times endorses them.

Sameway Punjab Times does not necessarily endorses the claims made in the advertisements published in Punjab Times.

All disputes subject to Chicago jurisdiction.

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਯੂਟਿਊਬ ਚੈਨਲ ਨੂੰ ਅਪਗਰੇਡ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਪ੍ਰਸਾਰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣਾ ਚੈਨਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਵਿਚ ਹੁਣ ਤੱਕ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਯੂਟਿਊਬ ਚੈਨਲ ਨੂੰ ਅਪਗਰੇਡ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਇਕ ਸਬ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਐਡਵੋਕੇਟ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਯੂਟਿਊਬ ਚੈਨਲ ਨੂੰ ਅਪਗਰੇਡ ਕਰਨ ਤੇ ਆਪਣਾ ਨਿੱਜੀ ਚੈਨਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਇਕ ਸਬ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਹੈ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰੇਗੀ। ਸਬ ਕਮੇਟੀ ਪਤਾ ਲਾਵੇਗੀ ਕਿ ਆਪਣਾ ਨਿੱਜੀ ਚੈਨਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀ ਕੁਝ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ

ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਆਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਲੜਾਈ ਲੜਨ ਦਾ ਐਲਾਨ

ਸੰਗਰੂਰ: ਮਸਤੂਆਣਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠੀ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਰਜਿਸਟਰੀ ਹੱਦ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦਫ਼ਤਰ ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਰੋਸ ਧਰਨਾ ਸਮਾਪਤ ਕਰਦਿਆਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਰਜਿਸਟਰੀ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਲੜਾਈ ਲੜਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਐਸ.ਜੀ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੁਲਿਸ ਮੁਖੀ ਸੰਗਰੂਰ ਨੂੰ ਲਿਖਤੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਸੌਂਪਦਿਆਂ ਗਲਤ ਰਜਿਸਟਰੀ ਕਰਨ ਤੇ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਐਸ.ਜੀ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਰਜਿੰਦਰ

ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ ਤਰਫੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧਰਨੇ 'ਚ ਪੁੱਜੇ ਐਸ.ਜੀ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜ਼ਮੀਨ ਐਸ.ਜੀ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਇਕ ਧਿਰ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਾਂ ਗਲਤ ਰਜਿਸਟਰੀ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁਮਰਾਹ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਐਸ.ਜੀ.ਪੀ.ਸੀ. ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਨਹੀਂ ਬਣਨ ਦੇ ਰਹੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਐਸ.ਜੀ.ਪੀ.ਸੀ. ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਲਜ ਦੇ ਰਾਹ 'ਚ ਅੜਿੱਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਗੋਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਹੀ ਨੀਅਤ ਸਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗਰੇਵਾਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਸ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ, ਸਰਕਾਰ ਜ਼ਮੀਨ ਲੈਣ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰੇ।

ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਦਬਾਅ ਹੇਠ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਲਾਹ

ਰੁਜ਼ਿਆਰਪੁਰ: ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨੇ 'ਤੇ ਲੈਣਾ ਕਾਂਗਰਸ ਆਗੂ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਰਿਮੋਟ ਕੰਟਰੋਲ ਹੇਠ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਜ਼ਾਦ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਚਲਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਭਾਰਤ ਜੋੜੋ ਯਾਤਰਾ ਦੌਰਾਨ ਇਥੇ ਇਕੱਠ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਚਲਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਨਹੀਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਹੋ। ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਹੀ ਚਲਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੂੰ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਜੀ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਦਬਾਅ ਹੇਠ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਰਿਮੋਟ ਕੰਟਰੋਲ ਹੇਠ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।" ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੂੰ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵੱਡੇ ਫੈਸਲੇ ਦਿੱਲੀ 'ਚ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਕੌਮੀ ਕਨਵੀਨਰ ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਵੱਲੋਂ ਲਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਵੇਰਵਿਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਸਿੱਧੇ ਪ੍ਰਸਾਰਨ ਸਬੰਧੀ ਇਕ ਨਿੱਜੀ ਟੀਵੀ ਚੈਨਲ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀ ਮਿਆਦ ਵੀ ਇਸ ਵਰ੍ਹੇ ਜੁਲਾਈ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਖਤਮ ਹੋਣ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਪ੍ਰਸਾਰਨ ਆਪਣੇ ਚੈਨਲ ਤੋਂ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦੇਵੇਗੀ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣਾ ਇਕ ਯੂਟਿਊਬ ਚੈਨਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਨੂੰ ਆਡੀਓ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਫਿਲਹਾਲ ਇਸ ਉੱਪਰ ਵੀਡੀਓ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਸਾਰਨ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਚੈਨਲ 'ਤੇ ਹੋਰ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵੀ ਦਿਖਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਇਸ ਚੈਨਲ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਹੀ ਅਪਗਰੇਡ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਪੱਕਾ ਮੋਰਚਾ: ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਗਣਤੰਤਰ ਦਿਵਸ ਮੌਕੇ ਪੈਦਲ ਮਾਰਚ ਕਰਨਗੀਆਂ

ਮੁਹਾਲੀ: ਕੌਮੀ ਇਨਸਾਫ਼ ਮੋਰਚਾ, ਜਥੇਦਾਰ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਹਵਾਰਾ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਪੰਥਕ ਕਮੇਟੀ ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦਾ ਮੁਹਾਲੀ-ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਹੱਦ ਉਤੇ ਪੱਕਾ ਮੋਰਚਾ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਜੈਕਾਰੇ ਛੱਡਦੇ ਹੋਏ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਭੜਾਸ ਕੱਢੀ।

ਬੰਦੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ, 328 ਸਰੂਪਾਂ ਦਾ ਮਾਮਲਾ, ਬੇਅਦਬੀ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਬਹਿਰਬਲ ਕਲਾਂ ਗੋਲੀਕਾਂਡ ਆਦਿ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਅਣਦੇਖੀ ਦੇ ਚੱਲਦਿਆਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਰੋਹ ਲਗਾਤਾਰ ਭਧਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸੰਗਤ ਜੁੜ ਰਹੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਾਨ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰਕੇ

ਸਿਮਰਜੀਤ ਬੈਂਸ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਤੋਂ ਰਾਹਤ

ਲੁਧਿਆਣਾ: ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਲੋਕ ਇਨਸਾਫ਼ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸੂਪਰੀਮੋ ਤੇ ਸਾਬਕਾ ਵਿਧਾਇਕ ਸਿਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਰਾਹਤ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਲੁਧਿਆਣਾ 'ਚ 8 ਫਰਵਰੀ 2022 ਨੂੰ ਦਰਜ ਝਗੜੇ ਦੇ ਕੇਸ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਹਾਲੇ ਜਬਰ ਜਨਾਹ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਫੈਸਲਾ ਬਕਾਇਆ ਹੈ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਡਾਬਾ ਇਲਾਕੇ 'ਚ ਹੋਏ ਝਗੜੇ ਸਬੰਧੀ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਬੈਂਸ ਸਣੇ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਬੈਂਸ 'ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜਬਰ ਜਨਾਹ ਦਾ ਕੇਸ ਵੀ ਦਰਜ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਫਰਵਰੀ ਵਿਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਮੌਕੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਕਮਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕੜਵਲ ਤੇ ਬੈਂਸ ਦੇ ਸਮਰਥਕਾਂ ਵਿਚ ਲੜਾਈ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਗੋਲੀ ਵੀ ਚੱਲੀ ਸੀ। ਇਸ ਮਗਰੋਂ ਕੜਵਲ ਦੇ ਸਾਥੀ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ 'ਤੇ ਸਾਬਕਾ ਵਿਧਾਇਕ ਬੈਂਸ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਰਾ ਸਣੇ ਹੋਰਨਾਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਕਤਲ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਸਣੇ ਕਈ ਧਾਰਾਵਾਂ ਤਹਿਤ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਦੀ ਨੀਂਦ ਉਡਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਬਾਪੂ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ, ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਲੜ ਰਹੇ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਚਾਹਲ, ਦਿਲਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸਬਰ ਦੀ ਹੋਰ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਨਾ ਲੈਣ ਲਈ ਵਰਜਦਿਆਂ 26 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਗਣਤੰਤਰ ਦਿਵਸ ਮੌਕੇ ਇਨਸਾਫ਼ ਲਈ ਪੈਦਲ ਮਾਰਚ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕੜਾਕੇ ਦੀ ਠੰਢ ਵਿਚ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਆਉਣਾ ਪਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਹੋਰ ਤੇਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਲੋਕ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਝੁਕਾਈ

(ਪਹਿਲੇ ਸਫ਼ੇ ਦੀ ਬਾਕੀ)
ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਚਾਰ ਕਮੇਟੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਿੱਟੀ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਲਏ ਸਨ। ਜ਼ੀਰਾ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਸੀ ਕਿ ਜ਼ੀਰਾ ਸ਼ਰਾਬ ਫੈਕਟਰੀ ਦਾ ਪਾਣੀ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲਾ ਪਾਣੀ ਖਰਾਬ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂ ਧਨ ਲਈ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸ਼ਰਾਬ ਫੈਕਟਰੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨੇ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਫੈਕਟਰੀ ਬੰਦ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈਕੋਰਟ ਤੱਕ ਵੀ ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤੇ ਹਾਈਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਬਾਬਤ ਜਸਟਿਸ ਆਰ.ਕੇ. ਨਹਿਰੂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਸੀ। ਨਹਿਰੂ ਕਮੇਟੀ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੇ ਉਚ ਅਫਸਰਾਂ ਨਾਲ ਮੀਟਿੰਗ ਕਰ ਹੀ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਆ ਗਏ ਕਿ ਫੈਕਟਰੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਚਰਚੇ ਛਿੱਤੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਕਾਰਨਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਿੱਛੇ ਜਲੰਧਰ ਦੀ ਜ਼ਿਮਨੀ ਚੋਣ ਨੂੰ ਵੀ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ 'ਭਾਰਤ ਜੋੜੋ ਯਾਤਰਾ' ਦੌਰਾਨ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਚੌਧਰੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਦੇ ਅਚਾਨਕ ਦੋਹਾਂ ਮਗਰੋਂ ਜਲੰਧਰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਦੀ ਉਪ ਚੋਣ ਨੇ ਸਿਆਸੀ ਮਾਹੌਲ ਇਕਦਮ ਭਧਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਭਾਰੀ ਬਹੁਮਤ ਨਾਲ ਬਣੀ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹੀ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੀ ਇਹ ਦੂਜੀ ਉਪ-ਚੋਣ ਹੋਵੇਗੀ। ਪਹਿਲੀ ਉਪ-ਚੋਣ ਸੰਗਰੂਰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਦੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣਨ ਮਗਰੋਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੀ ਮੈਂਬਰੀ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। 'ਆਪ' ਸਰਕਾਰ ਬਣਨ ਦੇ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਮਗਰੋਂ ਹੀ ਪਾਰਟੀ ਚੋਣ ਹਾਰ ਗਈ ਸੀ। ਜ਼ੀਰਾ ਮੋਰਚੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜਲੰਧਰ ਵਿਚ ਹੀ ਲੜੀਫਪੁਰਾ ਦੇ ਉਜਾੜੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਧਰਨਾ ਲੱਗ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਜਲੰਧਰ ਦੀ ਜ਼ਿਮਨੀ ਚੋਣ ਦੇ ਐਲਾਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲੜੀਫਪੁਰਾ ਦੇ ਉਜਾੜੇ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਵੀ ਨਜ਼ਿੱਠਣ ਦੇ ਰੌਅ ਵਿਚ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਲੜੀਫਪੁਰਾ ਦੇ ਮਸਲੇ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਉੱਚ ਪੱਧਰੀ ਮੀਟਿੰਗ ਬੁਲਾਈ ਤੇ ਇਹ ਮਸਲੇ ਦੇ ਤੁਰਤ ਹੱਲ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਨਗਰ ਸੁਧਾਰ ਟਰੱਸਟ ਜਲੰਧਰ ਵੱਲੋਂ ਲੜੀਫਪੁਰਾ ਵਿਚ ਉਸਰੇ ਘਰਾਂ 'ਤੇ ਬੁਲਡੋਜ਼ਰ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਕਈ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਤੋਂ ਇਹ ਪਰਿਵਾਰ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਤੰਬੂ ਲਾ ਕੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹਨ। ਲੜੀਫਪੁਰਾ ਉਜਾੜੇ ਦੇ ਇਨਸਾਫ਼ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼

ਝੁਕਾਈ

ਜਾਰੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਪਰਿਵਾਰ ਉਹ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਵੱਡੇ ਵੇਲੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚੋਂ ਉੱਜੜ ਕੇ ਆਏ ਸਨ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਮਸਲੇ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਬਹੁਤੀ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਈ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਜਲੰਧਰ ਦੀ ਜ਼ਿਮਨੀ ਚੋਣ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਲਮਕਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ।

ਕਬੱਡੀ ਖਿਡਾਰੀ ਅਮਰੀ ਪੱਤੇ ਦੀ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਮੌਤ

ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ: ਪਿੰਡ ਪੱਤੇ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਬੱਡੀ ਖਿਡਾਰੀ ਅਮਰਪ੍ਰੀਤ ਅਮਰੀ ਪੁੱਤਰ ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਬੋਗਾ ਦੀ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਸਰੀ ਵਿਚ ਦਿਲ ਦਾ ਦੌਰਾ ਪੈਣ ਕਾਰਨ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। 29 ਸਾਲਾ ਅਮਰਪ੍ਰੀਤ ਦਸੰਬਰ ਮਹੀਨੇ ਹੀ ਕੈਨੇਡਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਮਰੀ ਦੇ ਭਰਾ ਅਰਜ਼ ਫੌਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅਮਰੀ ਦੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਕੰਮ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਆ ਕੇ ਬੋਹੜੇ ਪਏ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ। ਹਸਪਤਾਲ ਲਿਜਾਣ 'ਤੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਐਲਾਨ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਦਿਲ ਦੌਰਾ ਪੈਣ ਕਾਰਨ ਹੋਈ ਹੈ। ਅਮਰੀ ਆਜ਼ਾਦ ਅਕੈਡਮੀ ਘੱਲ ਕਲਾਂ ਦਾ ਧਾਵੀ ਸੀ। ਖਿਡਾਰੀ ਦੀ ਮੌਤ ਕਾਰਨ ਪਿੰਡ ਅਤੇ ਕਬੱਡੀ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਵਿਚ ਸੋਗ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਆਨਰੇਰੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ

(ਡਾ.) ਨਵਦੀਪ ਕੌਰ ਬਲਵਿੰਦਰ (ਨਿੱਕੀ) ਕੌਰ ਸੇਖੋਂ ਜਸਬੀਰ ਕੌਰ ਢਿੱਲੋਂ ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਹਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦਿਓਲ	ਡਾ. ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਬਸਰਾਨ ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਹੀ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਟਿਵਾਣਾ ਜੈਦੇਵ ਸਿੰਘ ਭੱਠਲ ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀਆ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਜੱਸੀ) ਗਿੱਲ	ਡਾ. ਹਰਗੁਰਮੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੰਡੇਰ ਜਗਦੀਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਕਲੇਰ ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਘੁੰਨ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦਰਤ ਡਾ. ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ	ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਭੂਰਾ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਮੁਲਤਾਨੀ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਪਰਿੰਗਫੀਲਡ ਗੁਰਵੀਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ
--	--	--	---

ਪੇਂਡੂ ਸਿਹਤ ਸਹੂਲਤ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸਰਕਾਰਾਂ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਪੰਜਾਬ, ਹਰਿਆਣਾ ਤੇ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਮੇਤ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ ਮਾਹਿਰ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਘਾਟ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਦਿਹਾਤੀ ਖੇਤਰ 'ਚ ਸਿਹਤ ਸੇਵਾਵਾਂ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਮਿਲੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ ਇਸ ਸਮੇਂ 79.5 ਫੀਸਦੀ ਤੱਕ ਮਾਹਿਰ ਡਾਕਟਰ ਘੱਟ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਕਮੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਪਤ ਅੰਕੜਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ 21,920 ਮਾਹਿਰ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ ਇਸ ਸਮੇਂ 4485 ਡਾਕਟਰ ਤਾਇਨਾਤ ਹਨ ਤੇ 17,435 ਮਾਹਿਰ ਡਾਕਟਰ ਘੱਟ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ 600 ਮਾਹਿਰ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਜਦਕਿ ਇੱਥੇ 151 ਡਾਕਟਰ ਹੀ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਥੇ 449 ਹੋਰ ਮਾਹਿਰ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰਿਆਣਾ 'ਚ ਜ਼ਰੂਰਤ 516 ਮਾਹਿਰ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇੱਥੇ 33 ਹੀ ਹਨ। ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ 'ਚ ਜ਼ਰੂਰਤ 372 ਦੀ ਪਰ ਇੱਥੇ 18 ਮਾਹਿਰ ਡਾਕਟਰ ਹਨ।

ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਮਿਲੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਦਿਹਾਤੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਸਿਹਤ ਕੇਂਦਰਾਂ 'ਚ 80 ਫੀਸਦੀ ਤੱਕ ਮਾਹਿਰ ਡਾਕਟਰ ਘੱਟ ਹਨ। ਅੰਕੜਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮੌਜੂਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਲੋੜ

ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਰਜਨ 83.2 ਫੀਸਦੀ, ਜਨੇਪਾ ਮਾਹਿਰ ਤੇ ਇਸਤਰੀ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਮਾਹਿਰ 74.2 ਫੀਸਦੀ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮਾਹਿਰ 81.6 ਫੀਸਦੀ ਤੇ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇ ਮਾਹਿਰ 79.1 ਫੀਸਦੀ ਤੱਕ ਘੱਟ ਹਨ। ਇਹ ਕਮੀ ਕੁੱਲ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦਾ 79.5 ਫੀਸਦੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਸਿਹਤ ਕੇਂਦਰ 'ਚ 10 ਮਾਹਿਰ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਸਿਰਫ ਦੋ ਹੀ ਡਾਕਟਰ ਹਨ।

ਅੰਕੜਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਸ਼ ਭਰ 'ਚ ਇਸ ਸਮੇਂ 6064 ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਸਿਹਤ ਕੇਂਦਰ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ 5480 ਕੇਂਦਰ ਦਿਹਾਤੀ ਖੇਤਰ ਅਤੇ 584 ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰ 'ਚ ਹਨ। ਕੌਮੀ ਸਿਹਤ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮੈਦਾਨੀ ਇਲਾਕੇ 'ਚ ਇਕ ਸਿਹਤ ਕੇਂਦਰ ਕੋਲ 1.2 ਲੱਖ ਜਦਕਿ ਪਹਾੜੀ ਤੇ ਦੂਰ ਦਰਾਜ਼ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ 'ਚ ਇਕ ਸਿਹਤ ਕੇਂਦਰ ਕੋਲ 80 ਹਜ਼ਾਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਮਿਆਰੀ ਸਿਹਤ ਸਹੂਲਤਾਂ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ: ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਸਿਹਤਮੰਦ ਬਣਾਉਣਾ ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਮਕਸਦ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਹਰ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਉਪਰਾਲੇ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਆਪ' ਸਰਕਾਰ ਹੇਠਲੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮਿਆਰੀ ਸਿਹਤ ਸਹੂਲਤਾਂ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੂਬੇ ਦੇ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਤੱਕ ਸਿਹਤ ਸਹੂਲਤਾਂ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ 26 ਜਨਵਰੀ ਤੋਂ 400 ਹੋਰ ਨਵੇਂ ਮੁਹੱਲਾ ਕਲੀਨਿਕ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਣਗੇ, ਜਦਕਿ 100 ਮੁਹੱਲਾ ਕਲੀਨਿਕ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੁਹੱਲਾ ਕਲੀਨਿਕਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁਹੱਲਾ ਕਲੀਨਿਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਵੀ ਵਧੀਆ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ।

ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕ ਸਿਹਤ ਕੇਂਦਰ 'ਚ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਚਾਰ ਸਿਹਤ ਮਾਹਿਰਾਂ (ਸਰਜਨ, ਦਵਾਈ, ਜਣੇਪਾ/ ਇਸਤਰੀ ਰੋਗ ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮਾਹਿਰ) ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੈਰਾਮੈਡੀਕਲ ਤੇ ਹੋਰ ਸਟਾਫ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਿਹਤ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਪੇਂਡੂ ਸਬ-ਸੈਂਟਰਾਂ 'ਚ ਮਹਿਲਾ ਸਿਹਤ ਵਰਕਰਾਂ ਤੇ ਏ.ਐਨ.ਐਮ. ਦੀ 3.6 ਤੇ ਪੁਰਸ਼ ਸਿਹਤ ਵਰਕਰਾਂ ਦੀ 66.6 ਫੀਸਦੀ ਤੱਕ ਕਮੀ ਵੀ ਹੈ।

ਸਬ ਸੈਂਟਰਾਂ ਤੋਂ ਮਿਲੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੌਮੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਇਹ ਕਿਰਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਘਾਟ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਗੁਜਰਾਤ, ਉੱਤਰਾਖੰਡ, ਉੜੀਸਾ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਪੁਰਾ 'ਚ ਸਟਾਫ ਦੀ ਕਮੀ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਮੁੱਢਲੇ ਸਿਹਤ ਕੇਂਦਰਾਂ ਜੋ ਕਿ ਪੇਂਡੂ ਆਬਾਦੀ ਤੇ ਮੈਡੀਕਲ ਅਫਸਰ ਵਿਚਾਲੇ

ਸੰਪਰਕ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਕੜੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, 'ਚ ਸਿਹਤ ਸਹਾਇਕਾਂ ਦੀ 74.2 ਫੀਸਦੀ ਤੱਕ ਘਾਟ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਭਰ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਸਿਹਤ ਕੇਂਦਰਾਂ 'ਚ ਐਲੋਪੈਥਿਕ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ 3.1 ਫੀਸਦੀ ਤੱਕ ਘਾਟ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਮੀ ਉੜੀਸਾ, ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਦੇ ਕਰਨਾਟਕ 'ਚ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ 1,57,935 ਸਬ-ਸੈਂਟਰ, 24,935 ਮੁੱਢਲੇ ਸਿਹਤ ਕੇਂਦਰ ਤੇ 5480 ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਸਿਹਤ ਕੇਂਦਰ ਹਨ। ਇਕ ਮੁੱਢਲੇ ਸਿਹਤ ਕੇਂਦਰ ਕੋਲ ਮੈਦਾਨੀ ਇਲਾਕੇ 'ਚ 30 ਹਜ਼ਾਰ ਤੇ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕੇ 'ਚ 20 ਹਜ਼ਾਰ ਜਦਕਿ ਇਕ ਸਬ-ਸੈਂਟਰ ਕੋਲ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 5000 ਤੇ 3000 ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੁਣ ਲੋਕ ਆਨਲਾਈਨ ਦੇਖ ਸਕਣਗੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਕਾਨ ਉਸਾਰੀ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਵਿਕਾਸ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਖਸਰਾ ਆਧਾਰਿਤ ਮਾਸਟਰਪਲਾਨਜ਼ ਨੂੰ ਡਿਜੀਟਾਈਜ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਆਮ ਵਿਅਕਤੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ, ਮੌਜੂਦਾ ਵਰਤੋਂ ਤੇ ਜ਼ੋਨਲ ਪਲਾਨ ਬਾਰੇ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਪਤਾ ਕਰ ਸਕੇਗਾ। ਇਹ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਕਾਨ ਉਸਾਰੀ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਵਿਕਾਸ ਮੰਤਰੀ ਅਮਨ ਅਰੋੜਾ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਤੇਜ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪੰਜਾਬ ਰਿਮੋਟ ਸੈਂਸਿੰਗ ਸੈਂਟਰ (ਪੀ.ਆਰ.ਐਸ.ਸੀ.) ਦੀ ਟੀਮ ਨਾਲ ਤਾਲਮੇਲ ਕਰਨ।

ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਨਾਲ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਆਨਲਾਈਨ ਦੇਖ ਸਕਣਗੇ। ਇਹ ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀ (ਸੀ.ਐਲ.ਯੂ.) ਲਈ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਅਪਲਾਈ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਮਦਦਗਾਰ ਸਾਬਤ ਹੋਵੇਗੀ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਰਿਕਾਰਡ ਦੇ ਰੱਖ-ਰਖਾਅ ਦੀ ਵਿਧੀ ਵਿਚ ਪਾਰਦਰਸ਼ਤਾ ਆਵੇਗੀ ਤੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਮਿਲੇਗਾ। ਅਰੋੜਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਕੁੱਲ 43 ਮਾਸਟਰਪਲਾਨਜ਼ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨੋਟੀਫਾਈ ਕੀਤੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 22 ਮਾਸਟਰਪਲਾਨਜ਼ ਲਈ ਖਸਰਾ ਆਧਾਰਿਤ ਡਿਜੀਟਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਮੈਪਿੰਗ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਨਸ਼ਿਆਂ ਖਿਲਾਫ ਕੇਂਦਰ ਨੇ ਕਮਾਨ ਹੱਥ ਲਈ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਨਸ਼ਾ ਤਸਕਰੀ ਦੇ ਵਧ ਰਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਿੱਝਣ ਲਈ ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਸੂਬੇ 'ਚ ਨਾਰਕੋਟਿਕਸ ਕੰਟਰੋਲ ਬਿਊਰੋ (ਐਨ.ਸੀ.ਬੀ.) ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ 'ਚ ਖੇਤਰੀ ਦਫਤਰ ਖੋਲ੍ਹਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਖੇਤਰੀ ਦਫਤਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਨਰਲ ਕਰਨਗੇ ਜੋ ਅਕਸਰ ਆਈ.ਜੀ. ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਉਪਰਲੇ ਰੈਂਕ ਦਾ ਅਫਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸੂਬਾ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਥੇ ਐਨ.ਸੀ.ਬੀ. ਦੇ ਦੋ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੇ ਦਫਤਰ ਹੋਣਗੇ। ਹੁਣ ਐਨ.ਸੀ.ਬੀ. ਦੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ 'ਚ ਮੌਜੂਦਾ ਜ਼ੋਨਲ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ 'ਚ ਖੇਤਰੀ ਦਫਤਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇਲਾਕਿਆਂ 'ਚ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਤਸਕਰੀ 'ਤੇ ਨੱਥ ਪਾਉਣਗੇ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਖੇਤਰੀ ਦਫਤਰ ਅਧੀਨ ਸਤਲੁਜ ਦਰਿਆ ਦੇ ਉਪਰ ਵਾਲਾ ਖੇਤਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਗੁਰੂਦਾਸਪੁਰ, ਚੇਨਈ ਅਤੇ ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ 'ਚ ਵੀ ਐਨ.ਸੀ.ਬੀ. ਦੇ ਖੇਤਰੀ ਦਫਤਰ ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਾਣਗੇ। ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵੱਲ ਐਨ.ਸੀ.ਬੀ. ਦਾ ਵਧੇਰੇ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ

ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਜਿਥੇ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਨਸ਼ਾ ਤਸਕਰੀ ਦੇ ਕੇਸ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਲਕ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸੂਬਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਉਸ ਦੇ ਰਾਡਾਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਐਨ.ਸੀ.ਬੀ. ਨੇ ਇਸੇ ਹਫਤੇ ਲੁਧਿਆਣਾ ਤੋਂ ਚਲਦੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਨਸ਼ਾ ਸਿੱਫਟਿੰਗ ਦਾ ਪਰਦਾਫਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਸੂਤਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਨਸ਼ੇ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੀਆਂ ਵਧੇਰੇ ਘਟਨਾਵਾਂ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਸਰਹੱਦ

ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਤੋਂ ਤਸਕਰੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਪੰਜਾਬ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਤਿੰਨ ਕੁ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਟਰੈਮਾਡੋਲ ਦੀਆਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਵੰਗ ਨਾਲ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ 'ਚ ਐਨ.ਸੀ.ਬੀ. ਦਾ ਉਪ ਜ਼ੋਨ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਸੀ। ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਐਨ.ਸੀ.ਬੀ. ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ 'ਚ ਖੇਤਰੀ ਦਫਤਰ ਖੋਲ੍ਹਣ ਲਈ ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਲਿਖਿਆ ਸੀ।

ਹੁਣ 'ਗੁੰਡਾ ਟੈਕਸ' ਵਸੂਲੀ ਦੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਖੋਲ੍ਹੇਗੀ ਵਿਜੀਲੈਂਸ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਬਿਊਰੋ ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਪਿਛਲੀ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਬਠਿੰਡਾ ਰਿਫਾਈਨਰੀ 'ਚ ਚੱਲੇ ਗੁੰਡਾ ਟੈਕਸ ਦੀ ਫਾਈਲ ਖੋਲ੍ਹ ਲਈ ਹੈ। ਬਿਊਰੋ ਦੇ ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਬਠਿੰਡਾ ਦੇ ਐਸ.ਐਸ.ਪੀ. (ਵਿਜੀਲੈਂਸ) ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਹੈ। ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਦਫਤਰ ਬਠਿੰਡਾ ਨੇ 'ਗੁੰਡਾ ਟੈਕਸ' ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਬਾਕਾਇਦਾ ਪੜਤਾਲ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਈ ਸਿਆਸੀ ਆਗੂਆਂ 'ਤੇ ਗਾਜ ਡਿੱਗ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕਰੀਬ ਇਕ ਦਰਜਨ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਤਲਬ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਕਲਮਬੱਧ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਚੇਤੇ ਰਹੇ ਕਿ ਫਰਵਰੀ 2018 ਵਿਚ ਬਠਿੰਡਾ ਰਿਫਾਈਨਰੀ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਬਣ ਰਹੇ ਪੈਟਰੋ ਕੈਮੀਕਲ ਯੂਨਿਟ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਜੋ ਰੇਤਾ ਬਜਰੀ ਆਦਿ ਦੀ ਵੇਰਵਾ-ਦੁਆਈ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ, ਉਸ 'ਚ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟਰਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਸੱਤਾਧਾਰੀ 'ਗੁੰਡਾ ਟੈਕਸ' ਵਸੂਲ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਅੱਕੇ ਹੋਏ ਕਾਰੋਬਾਰੀਆਂ ਤੇ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੇ ਉਸਾਰੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ 25 ਜਨਵਰੀ 2018 ਨੂੰ ਸਪਲਾਈ ਨੱਧ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਰਿਫਾਈਨਰੀ ਤੋਂ ਉਤਪਾਦਨ ਨੱਧ ਹੋਣ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਬਣ ਗਏ ਸਨ।

ਵੇਰਵਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹਾਕਮ ਧਿਰ ਦੇ

ਤਤਕਾਲੀ ਵੱਡੇ ਆਗੂਆਂ 'ਚ 'ਗੁੰਡਾ ਟੈਕਸ' ਦੀ ਵੰਡ-ਵੰਡਾਈ ਤੋਂ ਰੋਲਾ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ। ਆਗੂ ਅੰਦਰੋ-ਅੰਦਰੀ ਇਕ ਦੂਜੇ 'ਤੇ ਚਿੱਕੜ ਸੁੱਟਣ ਲੱਗੇ ਸਨ। ਟਰਾਂਸਪੋਰਟਰ ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਤੰਗ ਸਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਜਬਰੀ ਗੁੰਡਾ ਟੈਕਸ ਵਸੂਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਈ ਕੰਪਨੀ ਮਾਲਕਾਂ ਨੇ ਸ਼ਰੇਆਮ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਬਾਕਾਇਦਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਵੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਤਤਕਾਲੀਨ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦਫਤਰ 'ਤੇ ਵੀ ਉਦੋਂ ਉੱਗਲ ਉੱਠੀ ਸੀ। ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ 'ਗੁੰਡਾ ਟੈਕਸ' ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਵਾਲੇ ਸਿਆਸੀ ਆਗੂਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਨੂੰ ਪੜਤਾਲ

ਵਾਸਤੇ ਹਰੀ ਝੰਡੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਸੂਤਰਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਪੜਤਾਲ ਕਿਸੇ ਤਣ-ਪੱਤਣ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਕਈ ਸਿਆਸੀ ਆਗੂ ਲਪੇਟੇ ਵਿਚ ਆ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਨੇ ਕਈ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਕੰਪਨੀਆਂ ਅਤੇ ਮਿਕਸਰ ਪਲਾਂਟਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੂੰ ਤਲਬ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸੂਤਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਈ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਿਆਸੀ ਆਗੂ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਹੀ ਹਨ ਜੋ ਗੁੰਡਾ ਟੈਕਸ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਵੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਨੇ ਜਿਸ ਸਿਆਸੀ ਆਗੂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਦੇ ਸਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਾਇਦਾਦ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਵੀ 'ਗੁੰਡਾ ਟੈਕਸ' ਵਿਚ ਭੂਮਿਕਾ ਪੜਤਾਲੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ ਹਲਕੇ ਦੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂ ਵੀ ਗੁੰਡਾ ਟੈਕਸ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਹਨ। ਕਈ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੇ 'ਆਫ ਰਿਕਾਰਡ' ਗੁੰਡਾ ਟੈਕਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਭੇਤ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਚੇਤੇ ਰਹੇ ਕਿ ਏਮਜ਼ ਦੀ ਉਸਾਰੀ 'ਚ ਆਏ ਉਸਾਰੀ ਸਮੱਗਰੀ 'ਚ ਵੀ ਗੁੰਡਾ ਟੈਕਸ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਦੀ ਚਰਚਾ ਛਿੱਤੀ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਸ਼ੂ ਮੇਲਿਆਂ ਦੇ ਪਸ਼ੂਆਂ 'ਤੇ ਵੀ ਗੁੰਡਾ ਪਰਚੀ ਵਸੂਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ।

ਕਣਕ ਬਰਾਮਦ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਵਾਢੀ ਸਮੇਂ ਲਵੇਗੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ

ਇੰਦੌਰ: ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਪਾਰ ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ ਜਨਰਲ (ਡੀ.ਜੀ.ਐਫ.ਟੀ.) ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਨਰਲ ਸੰਤੋਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਸਾਰੰਗੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕਣਕ ਦੀ ਬਰਾਮਦ ਤੋਂ ਪਾਬੰਦੀ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਸਬੰਧੀ ਢੁਕਵਾਂ ਫੈਸਲਾ ਮਾਰਚ-ਅਪਰੈਲ ਵਿਚ ਵਾਢੀ ਸਮੇਂ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਕਣਕ ਦੀ ਮੰਗ ਅਤੇ ਸਪਲਾਈ ਵਿਚ ਸੰਤੁਲਨ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਡੀ.ਜੀ.ਐਫ.ਟੀ. ਦੇ ਮੁਖੀ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕਰਵਾਏ ਆਲਮੀ ਨਿਵੇਸ਼ਕਾਂ ਦੇ ਸੰਮੇਲਨ 'ਇਨਵੈਸਟ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼' ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਲਈ ਇੰਦੌਰ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਭਾਰਤ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਵਧਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਲਈ ਮਈ 2022 ਵਿਚ ਕਣਕ ਦੀ ਬਰਾਮਦ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਕਣਕ ਦੀ ਬਰਾਮਦ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਸਬੰਧੀ ਪੁੱਛੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਸਾਰੰਗੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਕਣਕ ਦੀ ਵਾਢੀ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਰਚ-ਅਪਰੈਲ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਸਬੰਧੀ ਢੁਕਵਾਂ ਫੈਸਲਾ ਲਵੇਗੀ।" ਨਿਵੇਸ਼ਕ ਸੰਮੇਲਨ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ

'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ, "ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਇਹ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਕਣਕ ਦੀ ਮੰਗ ਅਤੇ ਸਪਲਾਈ ਵਿਚ ਸੰਤੁਲਨ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਅਨਾਜ ਦੀ ਬਰਾਮਦ ਨੂੰ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ।" ਸਾਰੰਗੀ ਨੇ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੱਪੜਾ ਉਤਪਾਦਨ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਰਾਮਦ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਉਦਯੋਗ ਲਈ ਕੱਚੇ ਮਾਲ ਵਜੋਂ ਕਪਾਹ ਦੀ ਵੱਧ ਪੈਦਾਵਾਰ ਹੈ।

ਸਿੱਖ ਮਸਲਿਆਂ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਲੱਗੇ ਪੱਕੇ ਮੋਰਚੇ ਵੱਲ ਵਹੀਰਾਂ ਘੱਤੀਆਂ

ਮੁਹਾਲੀ: ਬੰਦੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ, 328 ਸਰੂਪਾਂ ਦਾ ਮਾਮਲਾ, ਬੇਅਦਬੀ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਤੇ ਬਹਿਬਲ ਕਲਾਂ ਗੋਲੀਕਾਂਡ ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਧਾਰਮਿਕ ਮੁੱਦਿਆਂ ਉੱਤੇ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਅਣਦੇਖੀ ਖਿਲਾਫ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਰੋਹ ਲਗਾਤਾਰ ਭਖਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਕੌਮੀ ਇਨਸਾਫ ਮੋਰਚਾ, ਜਥੇਦਾਰ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਹਵਾਰਾ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਪੰਥਕ ਕਮੇਟੀ ਸਣੇ ਹੋਰ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕਤਾਕੇ ਦੀ ਠੰਢ ਵਿਚ ਮੁਹਾਲੀ-ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਹੱਦ 'ਤੇ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਲੜੀਵਾਰ ਧਰਨਾ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਪੈਰੀਫੇਰੀ ਮਿਲਕਮੈਨ ਯੂਨੀਅਨ ਨੇ ਵੀ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭਾਗੋਮਾਜਰਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਦੋਧੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਧਰਨੇ ਵਿਚ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਲਈ ਦੁੱਧ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਬਾਪੂ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਾਕਮ ਧਿਰਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸਬਰ ਦੀ ਹੋਰ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਨਾ ਲੈਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਧਰਨੇ ਵਿਚ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਪੰਥ ਦਰਦੀਆਂ ਦੀ ਆਮਦ ਵਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਕੇਂਦਰ ਤੇ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ

ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਰੋਹ ਅੱਗੇ ਗੋਡੇ ਟੇਕਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋਣਾ ਪਵੇਗਾ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਬੇਇਨਸਾਫੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਪੱਕੇ ਮੋਰਚੇ ਵਿਚ ਸੰਗਤ ਦਾ ਇਕੱਠ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਹੁਣ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਨਾਲ-

ਨਾਲ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੇ ਮੁਹਾਲੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਹੀਰਾਂ ਘੱਤ ਕੇ ਆਉਣ ਲੱਗੀ ਹੈ।

ਉਧਰ, ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਪੀਕਰ ਕੁਲਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸੰਘਵਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੰਦੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ, ਬੇਅਦਬੀ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਬਹਿਬਲ ਕਲਾਂ ਗੋਲੀਕਾਂਡ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਗੱਲਾਂ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਹੁਣ ਵੇਲਾ ਐਕਸ਼ਨ ਲੈਣ ਦਾ

ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਸਿੱਖ ਸਾਂਝੀ ਲੜਾਈ ਲੜਨ: ਦਾਦੂਵਾਲ

ਮੁਹਾਲੀ: ਹਰਿਆਣਾ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਥੇਦਾਰ ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾਦੂਵਾਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਮਰਥਕਾਂ ਨਾਲ ਧਰਨੇ ਵਿਚ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਕੀਤੀ। ਜਥੇਦਾਰ ਦਾਦੂਵਾਲ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਅਣਸੁਲਝੇ ਮਸਲਿਆਂ ਸਬੰਧੀ ਇਨਸਾਫ ਲੈਣ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਇਕਜੁੱਟ ਹੋਣ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਦ 'ਤੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਪੱਕੇ ਮੋਰਚੇ ਵਿਚੋਂ ਸਿੱਖ ਆਗੂ ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜਪਾਲ ਬਨਵਾਰੀ ਲਾਲ ਪੁਰੋਹਿਤ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਭਵਨ ਪੁੱਜ ਗਏ। ਸ੍ਰੀ ਖਾਲਸਾ ਨੇ ਬੰਦੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਰਾਜਪਾਲ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਰੋਕਿਆ ਤੇ ਸਮਝਾ ਕੇ ਮੋਰਚੇ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾਦੂਵਾਲ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੰਦੀ ਸਿੱਖ ਤੁਰਤ ਰਿਹਾਅ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਬਰਗਾਤੀ ਬੇਅਦਬੀ ਕਾਂਡ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਡੱਕੇ।

ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾਅਵੇ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ 'ਆਪ' ਸਰਕਾਰ ਬਹੁਤ ਜਲਦੀ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਸਖਤ ਐਕਸ਼ਨ ਲੈਣ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੇਸ ਵਿਚ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਖਤਰੇ ਵਿਚ ਹੈ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਵੀ ਵੱਖ-ਵੱਖਰੇ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੰਦੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਤੇ ਬੇਅਦਬੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰਾਂ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅੜਿੱਕੇ ਡਾਹ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਚ ਇਹ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਜੋ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੀ ਸਜ਼ਾ ਭੁਗਤ

ਚੁੱਕਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਰਿਹਾਅ ਨਾ ਕਰਕੇ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਕਮਰਾਨ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸਬਰ ਦੀ ਹੋਰ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਨਾ ਲੈਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਬੰਦੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਰਿਹਾਅ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਬੇਅਦਬੀ ਤੇ ਗੋਲੀਕਾਂਡ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਅਫਸਰਾਂ ਅਤੇ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਮੁਤਾਬਕ ਸਖਤ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਸੰਘਰਸ਼ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗਾ।

ਉਤਰੀ ਜ਼ੋਨਲ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ 'ਚ ਜ਼ੋਰ-ਸ਼ੋਰ ਨਾਲ ਉਭਰੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਸਲੇ

ਮੁਹਾਲੀ: ਉਤਰੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਅੰਤਰਰਾਜੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਸਬੰਧੀ ਇਥੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮੇਜ਼ਬਾਨੀ ਵਿਚ ਹੋਈ ਉਤਰੀ ਜ਼ੋਨਲ ਦੀ ਸਟੈਂਡਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਅਤੇ ਅੰਤਰਰਾਜੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਆਵਾਜ਼ ਚੁੱਕੀ। ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਅੰਤਰਰਾਜੀ ਕੌਮਲ ਸਕੱਤਰੇਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੰਜਾਬ, ਹਰਿਆਣਾ, ਰਾਜਸਥਾਨ, ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰਾਂ, ਜੰਮੂ ਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਅਤੇ ਲਦਾਖ ਯੂਟੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਕੀਤੀ।

ਪੰਜਾਬ ਵੱਲੋਂ ਪਾਣੀਆਂ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਉਤੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਹੱਕ, ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੀ ਮੰਗ, ਪੰਜਾਬ ਕੋਲ ਪਾਣੀ ਦੀ ਘਾਟ, ਮੁਹਾਲੀ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਤੋਂ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਉਡਾਣਾਂ ਵਧਾਉਣ, ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਚਾਰ ਘਰੇਲੂ ਹਵਾਈ ਅੱਡਿਆਂ ਤੋਂ ਉਡਾਣ ਸਕੀਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ, ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਸਰਹੱਦ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ, ਜ਼ਮੀਨ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਇਕਸਾਰ ਨੀਤੀ ਬਣਾਉਣ, ਹਾਂਸੀ ਬੁਟਾਣਾ ਨਹਿਰ ਤੇ ਘੱਗਰ ਨਾਲ ਹੁੰਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਜਿਹੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਮੁੱਦਿਆਂ ਉਤੇ ਦਲੀਲਾਂ ਸਮੇਤ ਸੂਬੇ ਦਾ ਪੱਖ ਰੱਖਿਆ। ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਵਿਜੈ ਕੁਮਾਰ ਜੰਜੂਆ ਨੇ

ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਸਥਿਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਦੇਣ ਲਈ ਵਾਧੂ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਪਿੱਤਰੀ ਸੂਬਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਰਾਜਧਾਨੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਉਤੇ ਪੂਰਾ ਹੱਕ ਹੈ ਜੋ ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਜਲ ਸਰੋਤ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਖੁਦ ਪਾਣੀ ਦੀ ਘਾਟ ਨਾਲ ਜੂਝ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਸ਼ਹਿਰੀ ਹਵਾਬਾਜ਼ੀ ਰਾਹੁਲ ਭੰਡਾਰੀ ਨੇ ਮੁਹਾਲੀ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਤੋਂ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਉਡਾਣਾਂ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਰੱਖੀ। ਕੈਨੇਡਾ ਸਣੇ ਬਹੁਤੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਉਡਾਣਾਂ ਵਧਾਉਣਾ ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਬਿਰਧ ਪਾਵਨ ਸਰੂਪਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਭਖਿਆ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬਿਰਧ ਸਰੂਪਾਂ ਨੂੰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਲਿਆ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਸੰਭਾਲ ਕਰਨ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਭਖ ਗਿਆ ਹੈ। ਦਿੱਲੀ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਕਾਲਕਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 200 ਤੋਂ ਵੱਧ ਬਿਰਧ ਸਰੂਪ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਲਿਆ ਕੇ ਸਾਂਭੇ ਜਾਣੇ ਸਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਨਾ ਭਰਾਵਾਂ ਨੇ ਰੁਕਵਾ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਮੰਦਭਾਗੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਔਕਾਫ਼ ਬੋਰਡ ਰਾਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਿਰਧ ਸਰੂਪਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਆਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਕਾਲਕਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਕਤ ਬਿਰਧ ਤੇ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਸਰੂਪਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਭਣ ਲਈ ਦਿੱਲੀ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਤਿਆਰ ਸੀ ਪਰ ਰਾਹ ਵਿਚ ਸਰਨਾ ਧੜੇ ਨੇ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਾਤਨ ਸਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਸਰੂਪ ਵੀ ਹਨ ਜੋ ਖੋਜੀਆਂ ਲਈ ਵੱਡੀ ਖੋਜ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਦਿੱਲੀ ਇਕਾਈ) ਦੇ ਆਗੂ ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਰਨਾ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਪੁਰਾਤਨ ਤੇ ਬਿਰਧ ਸਰੂਪ ਨਾ ਦੇਣ 'ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਔਕਾਫ਼ ਬੋਰਡ ਦਾ ਪੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਸਥਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਕੋਲ ਸਰੂਪ ਸਾਂਭਣ ਦੇ ਢੁਕਵੇਂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਕਮੇਟੀ ਵਿਚ ਇਹ ਸਰੂਪ ਖੁਰਦ-ਖੁਰਦ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਸਨ।

ਸੀਤ ਹਵਾਵਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਪਾਰਾ ਡੇਗਿਆ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹੋਈ ਸੱਜਰੀ ਤੇ ਭਾਰੀ ਬਰਫਬਾਰੀ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਠੰਢ ਦਾ ਕਹਿਰ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਹੱਥ ਚੀਰਵੀਆਂ ਸੀਤ ਹਵਾਵਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿਨ ਵਿਚ ਕੰਬਣੀ ਛੇੜੀ ਰੱਖੀ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਸ ਸੀਜ਼ਨ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਠੰਢ ਪਈ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਫਰੀਦਕੋਟ ਵਿਚ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਤਾਪਮਾਨ ਮਨਫੀ ਇਕ ਡਿਗਰੀ ਸੈਲਸੀਅਸ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਆਮ ਨਾਲੋਂ 5.8 ਡਿਗਰੀ ਸੈਲਸੀਅਸ ਘੱਟ ਸੀ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੱਧਾ ਦਰਜਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਤਾਪਮਾਨ 3 ਡਿਗਰੀ ਸੈਲਸੀਅਸ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਰਿਹਾ। ਉਂਜ ਸੂਬੇ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਤਿੱਖੀ ਧੁੱਪ ਨਿਕਲੀ,

ਪਰ ਸੀਤ ਹਵਾਵਾਂ ਚੱਲਣ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਠੰਢ ਤੋਂ ਰਾਹਤ ਨਾ ਮਿਲ ਸਕੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨਫੀ 4.7 ਡਿਗਰੀ ਨਾਲ ਸ਼ੀਕਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਫਤਿਹਪੁਰ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਠੰਢਾ ਇਲਾਕਾ ਰਿਹਾ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬਠਿੰਡਾ ਵਿਚ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਤਾਪਮਾਨ ਇਕ ਡਿਗਰੀ ਸੈਲਸੀਅਸ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਰਨਾਲਾ ਵਿਚ 1.9 ਡਿਗਰੀ ਸੈਲਸੀਅਸ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ 'ਚ 1.6, ਜਲੰਧਰ 'ਚ 2, ਮੋਗਾ 0.5, ਮੁਕਤਸਰ 2.3, ਪਟਿਆਲਾ 3, ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ 3.7, ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ 5.8, ਲੁਧਿਆਣਾ 4.9, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ 6.3 ਤੇ ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ 7.3 ਡਿਗਰੀ ਸੈਲਸੀਅਸ ਤਾਪਮਾਨ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਅਕਾਲੀ-ਬਸਪਾ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਭਾਈਵਾਲੀ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਦਾਅ 'ਤੇ?

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਬਸਪਾ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮੋ ਮਾਇਆਵਤੀ ਵੱਲੋਂ 2024 ਦੀਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ 'ਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰ ਨਾਲ ਗੱਠਜੋੜ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਐਲਾਨ ਪਿੱਛੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਾ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਤੇ ਬਸਪਾ ਦਰਮਿਆਨ ਗੱਠਜੋੜ ਉਤੇ ਸੁਆਲ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਤੇ ਬਸਪਾ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂ ਦਾਅਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਗੱਠਜੋੜ ਬਣਿਆ ਰਹੇਗਾ ਪਰ ਪਿਛਲਾ ਸਿਆਸੀ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਇਸ ਗੱਠਜੋੜ ਦੇ ਭਵਿੱਖ 'ਤੇ ਮੋਹਰ ਨਹੀਂ ਲਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਬਸਪਾ ਦੇ ਕੌਮੀ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ 2022 ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਗੱਠਜੋੜ ਦਾ ਐਲਾਨ 12 ਜੂਨ 2022 ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਸੁਖਬੀਰ ਬਾਦਲ ਨੇ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਆਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਗੱਠਜੋੜ ਸਿਰਫ 2022 ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ ਬਲਕਿ ਲੰਮੇਰਾ ਚੱਲੇਗਾ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਅਤੇ ਬਸਪਾ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਨਾਤੇ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਕਦੇ ਵੀ

ਟਿਕਾਉ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਦਫ਼ਾ ਜਦੋਂ 1996 ਵਿਚ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਤੇ ਬਸਪਾ ਦਰਮਿਆਨ ਗੱਠਜੋੜ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਪੰਜਾਬ ਕਾਲੇ ਦੌਰ ਵਿਚੋਂ ਉਭਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਗੱਠਜੋੜ ਕੁਦਰਤੀ ਲਹਿਜੇ ਨਾਲ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਇਆ ਸੀ। ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਦੋਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਜਿੱਤਾਂ ਵੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ। ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਮਗਰੋਂ ਹੀ ਇਹ ਗੱਠਜੋੜ ਟੁੱਟ ਗਿਆ ਸੀ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਬਸਪਾ ਨਾਲੋਂ ਨਾਤਾ ਤੋੜ ਕੇ ਭਾਜਪਾ ਨਾਲ ਤੰਦ ਜੋੜ ਲਏ ਸਨ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਰਤ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਹਮਾਇਤ ਦੇਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਖੇਤੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਪਏ ਰੱਫੜ ਤੱਕ ਇਹ ਗੱਠਜੋੜ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਿਆਸੀ ਮਾਹਿਰ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੂਨ 2021 ਵਿਚ ਜੋ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਤੇ ਬਸਪਾ ਵਿਚ ਗੱਠਜੋੜ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜੋ ਦੋਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਮੌਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦੀ ਉਪਜ ਸੀ। ਇਸ

ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਅਕਾਲੀ-ਬਸਪਾ ਗੱਠਜੋੜ ਕਾਇਮ ਰਹੇਗਾ: ਚੀਮਾ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਬੁਲਾਰੇ ਅਤੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂ ਡਾ. ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਬਸਪਾ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵਿਚਾਲੇ ਗੱਠਜੋੜ ਕਾਇਮ ਰਹੇਗਾ। ਸ੍ਰੀ ਚੀਮਾ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਅਤੇ ਬਸਪਾ ਵਿਚਾਲੇ ਗੱਠਜੋੜ ਕਾਇਮ ਰਹੇਗਾ। ਇਹ ਗੱਠਜੋੜ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਵੀ ਚੋਣਾਂ ਇਕੱਠਿਆਂ ਲੜੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਬਸਪਾ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਿਆਨ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਅਤੇ ਬਸਪਾ ਗੱਠਜੋੜ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਤਿੰਨ ਸੀਟਾਂ 'ਤੇ ਸਿਮਟ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬਸਪਾ ਇਕ ਸੀਟ ਜਿੱਤ ਸਕੀ ਹੈ। ਸਾਲ 2017 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਬਸਪਾ ਸਿਰਫ ਡੇਢ ਫੀਸਦੀ ਵੋਟ ਸ਼ੇਅਰ 'ਤੇ ਹੀ ਆ ਗਈ ਹੈ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਜਲੰਧਰ ਦੀ ਜ਼ਿਮਨੀ ਚੋਣ ਜਲਦ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਠਜੋੜ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸਭਨਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਹੈ।

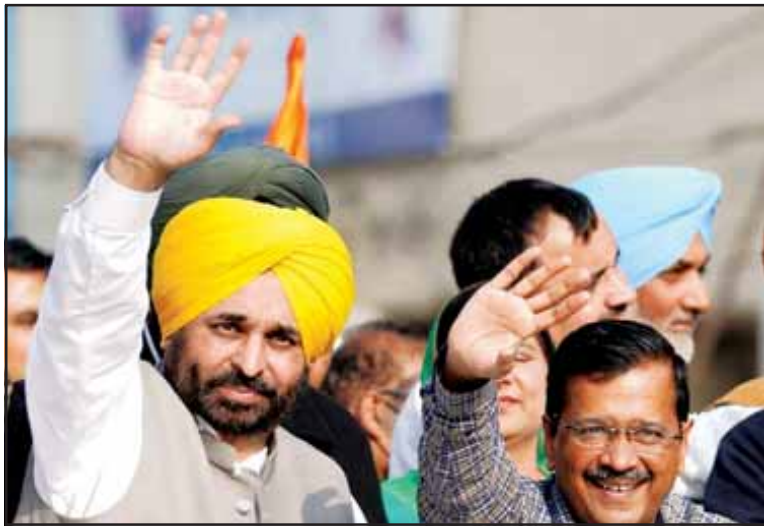
ਜਲੰਧਰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਨੌਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਚਾਰ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ। ਇਸ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਦਲਿਤ ਵੋਟ ਬੈਂਕ ਭਾਰੂ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਤੇ ਬਸਪਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰਾਹ ਵੱਖ ਕਰ ਲਏ ਤਾਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਲਈ

ਇਹ ਵੱਡਾ ਝਟਕਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਢਾਹਸ ਹੈ ਕਿ ਸੰਗਰੂਰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੀ ਜ਼ਿਮਨੀ ਚੋਣ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਤੋਂ ਬਿਹਤਰ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੂੰ ਪਈਆਂ ਵੋਟਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪੁੱਜੀ ਹੈ। ਭਾਜਪਾ ਜ਼ਿਮਨੀ ਚੋਣ ਵਿਚ ਇਕੱਲੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੱਥ ਅਜਮਾਏਗੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਜ਼ਿਮਨੀ ਚੋਣ ਵਿਚ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨਾਲੋਂ ਬਿਹਤਰ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦਿਖਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਜ਼ਿਮਨੀ ਚੋਣ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਤੇ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਸੰਭਾਵੀ ਗੱਠਜੋੜ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਵੀ ਤੈਅ ਕਰੇਗੀ।

ਜਲੰਧਰ ਉਪ ਚੋਣ: 'ਆਪ' ਨੂੰ ਇਕ ਹੋਰ ਚੁਣੌਤੀ

ਜਲੰਧਰ: ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ 'ਭਾਰਤ ਜੋੜੋ ਯਾਤਰਾ' ਦੌਰਾਨ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਚੌਧਰੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਦੇ ਅਚਾਨਕ ਦੋਹਾਂਤ ਮਗਰੋਂ ਜਲੰਧਰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਉਪ ਚੋਣ ਹੋਣ ਦੀ ਚਰਚਾ ਛਿੜ ਗਈ ਹੈ। ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੀਆਂ 2024 ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਅਜੇ 16 ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਪਿਆ ਹੈ। ਲੋਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਐਕਟ 1951 ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਜਾਂ ਵਿਧਾਇਕ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਣ ਦੇ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਅੰਦਰ ਉਪ-ਚੋਣ ਕਰਵਾਉਣੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਚੌਧਰੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਨਾਲ ਜਿੱਥੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਹਲਚਲ ਹੋਵੇਗੀ, ਉਥੇ ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਿਆਸਤ 'ਤੇ ਵੀ ਪੈਣ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਭਾਰੀ ਬਹੁਮਤ ਨਾਲ ਬਣੀ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਬੋਝੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹੀ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੀ ਇਹ ਦੂਜੀ ਉਪ-ਚੋਣ ਹੋਵੇਗੀ। ਪਹਿਲੀ ਉਪ-ਚੋਣ ਸੰਗਰੂਰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਦੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣਨ ਮਗਰੋਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੀ ਮੈਂਬਰੀ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। 'ਆਪ' ਸਰਕਾਰ ਬਣਨ ਦੇ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਮਗਰੋਂ ਹੀ ਪਾਰਟੀ ਚੋਣ ਹਾਰ ਗਈ ਸੀ। ਕਾਂਗਰਸ ਇਹ ਮੰਨ ਕੇ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਚੌਧਰੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਦਾ ਅਕਸ ਦੂਜੇ ਆਗੂਆਂ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਬਿਹਤਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ

ਟਿਕਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਹਮਦਰਦੀ ਵੱਟ ਵੀ ਮਿਲੇਗੀ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ 2024 ਦੀਆਂ ਆਮ ਚੋਣਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਪਵੇਗਾ। ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਪ-ਚੋਣ ਲਈ ਮਰਹੂਮ ਚੌਧਰੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਤਨੀ ਕਰਮਜੀਤ ਕੌਰ ਨੂੰ ਟਿਕਟ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹਲਕਾ

ਫਿਲੋਰ (ਰਾਖਵਾਂ) ਤੋਂ 1992 ਅਤੇ 2002 ਦੌਰਾਨ ਬਤੌਰ ਵਿਧਾਇਕ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕੀਤੀ। ਸਾਲ 2007 ਦੌਰਾਨ ਉਹ ਸਿਰਫ 273 ਵੋਟਾਂ ਦੇ ਫਰਕ

ਧਰਮ ਪਰਿਵਰਤਨ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਰੰਗ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ: ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਧਰਮ ਪਰਿਵਰਤਨ ਨੂੰ ਇਕ ਗੰਭੀਰ ਮੁੱਦਾ ਦੱਸਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਰੰਗ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਸਿਖਰਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਧੌਖੇ ਨਾਲ ਧਰਮ ਪਰਿਵਰਤਨ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਤੇ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਸਖਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਤੇ ਅਠਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਆਰ ਵੈਕਟਰਮਨੀ ਤੋਂ ਮਦਦ ਮੰਗੀ ਹੈ। ਬੈਂਚ ਨੇ ਵੈਕਟਰਮਨੀ ਨੂੰ ਉਸ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਲਈ ਕਿਹਾ, ਜਿਸ 'ਚ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ 'ਡਰ, ਧਮਕੀ, ਤੋਹਫੇ ਤੇ ਵਿੱਤੀ ਲਾਭ ਰਾਹੀਂ ਧੌਖਾ ਦੇ ਕੇ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਧਰਮ ਪਰਿਵਰਤਨ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਾਉਣ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਵੈਕਟਰਮਨੀ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤੀ ਮਿੱਤਰ ਵਜੋਂ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ।

ਏਅਰ ਇੰਡੀਆ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ

ਮੁੰਬਈ: ਪੈਰਿਸ ਤੋਂ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਏਅਰ ਇੰਡੀਆ ਦੀ ਉਡਾਣ 'ਚ ਯਾਤਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਮਾੜਾ ਵਿਹਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀਆਂ ਦੋ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਡੀ.ਜੀ.ਸੀ.ਏ. ਨੇ ਏਅਰਲਾਈਨ ਨੂੰ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਕ ਘਟਨਾ ਵਿਚ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਨਸ਼ੇ 'ਚ ਯਾਤਰੀ ਜਹਾਜ਼ ਦੇ ਪਖਾਨੇ ਵਿਚ ਸਿਗਰਟ ਪੀਂਦਾ ਫਤਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਸਟਾਫ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੁਣੀ। ਦੂਜੀ ਘਟਨਾ ਵਿਚ ਇਕ ਹੋਰ ਯਾਤਰੀ ਕਬਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਖਾਲੀ ਸੀਟ ਉਤੇ ਲੇਟ ਗਿਆ ਤੇ ਨਾਲ ਬੈਠੀ ਮਹਿਲਾ ਯਾਤਰੀ ਦਾ ਕੰਬਲ ਵੀ ਲੈ ਲਿਆ ਜਦ ਉਹ ਪਖਾਨੇ ਗਈ ਹੋਈ ਸੀ।

ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਸੂਬਾ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਭੰਗ

ਲਾਹੌਰ: ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਸੂਬਾ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਬਲੀਗੁਰ ਰਹਿਮਾਨ ਨੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਚੌਧਰੀ ਪਰਵੇਜ਼ ਇਲਾਹੀ ਦੀ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ 48 ਘੰਟੇ ਬਾਅਦ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਭੰਗ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਇਲਾਹੀ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤਰਿਕੀ-ਏ-ਇਨਸਾਫ (ਪੀ.ਟੀ.ਆਈ.) ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਇਮਰਾਨ ਖਾਨ ਦੀ 'ਇੱਛਾ' ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਭੇਜਿਆ ਸੀ। ਰਾਜਪਾਲ ਨੇ ਇਸ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੰਵਿਧਾਨ ਮੁਤਾਬਕ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਭੇਜੇ ਜਾਣ ਤੋਂ 48 ਘੰਟੇ ਬਾਅਦ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਭੰਗ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਰਾਜਪਾਲ ਨੇ ਟਵੀਟ ਕੀਤਾ, "ਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਭੰਗ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਾ ਬਣਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਮੈਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਇਸ ਬਾਰੇ ਅਗਲੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਰਦਾ ਹੈ।" ਰਹਿਮਾਨ ਨੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਲਈ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਇਲਾਹੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਵਿਚ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ ਨੇਤਾ ਹਮਜ਼ਾ ਸ਼ਾਹਬਾਜ਼ (ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਸ਼ਾਹਬਾਜ਼ ਸ਼ਰੀਫ ਦੇ ਪੁੱਤਰ) ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਗੈਂਗਸਟਰ ਜ਼ੋਰਾ ਪੁਲਿਸ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਚ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਇਆ

ਜ਼ੀਰਕਪੁਰ: ਨੇੜੇ ਢਕੋਲੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਪੁਲਿਸ ਨਾਲ ਹੋਏ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਇਕ ਗੈਂਗਸਟਰ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਜ਼ਖਮੀ ਗੈਂਗਸਟਰ ਦੀ ਪਛਾਣ ਯੁਵਰਾਜ ਸਿੰਘ ਉਰਫ ਜ਼ੋਰਾ ਵਾਸੀ ਹਲਵਾਰਾ ਬਿਲਗਾ ਜਲੰਧਰ ਵਜੋਂ ਦੱਸੀ ਗਈ ਹੈ। ਜ਼ੋਰਾ ਲੰਬੇ ਦਿਨੀਂ ਫਗਵਾੜਾ ਤੋਂ ਕਾਰ ਖੋਹਣ ਵਾਲੇ ਚਾਰ ਲੁਟੇਰਿਆਂ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸਾਥੀ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਫੜ ਲਏ ਸਨ ਪਰ ਉਹ ਫਰਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

ਘਟਨਾ ਦੌਰਾਨ ਗੈਂਗਸਟਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਚਲਾਈ ਗੋਲੀ ਲੱਗਣ ਕਾਰਨ ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਜ਼ੋਰਾ 9 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਫਿਲੋਰ ਤੋਂ ਫਰਾਰ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਮਗਰੋਂ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਏ.ਜੀ.ਟੀ.ਐਫ. ਟੀਮ ਉਸ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਸੂਹ ਮਿਲੀ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਗੈਂਗਸਟਰ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਇਥੋਂ ਇਕ ਹੋਟਲ ਦੇ ਕਮਰਾ ਨੰਬਰ 105 ਵਿਚ ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਟੀਮ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਐੱਟੀ ਗੈਂਗਸਟਰ ਟਾਸਕ ਫੌਰਸ (ਏ.ਜੀ.ਟੀ.ਐਫ.) ਦੇ ਏ.ਆਈ.ਜੀ. ਸੰਦੀਪ ਗੋਇਲ ਅਤੇ ਜ਼ੀਰਕਪੁਰ ਦੇ ਡੀ.ਐਸ.ਪੀ. ਅਤੇ ਏ.ਜੀ.ਟੀ.ਐਫ. ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਬਿਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਪੁਲਿਸ ਟੀਮ ਵੱਲੋਂ ਹੋਟਲ ਨੂੰ ਘੇਰਾ ਪਾ ਕੇ ਗੈਂਗਸਟਰ ਜ਼ੋਰਾ ਨੂੰ ਆਤਮ ਸਮਰਪਣ ਕਰਨ ਲਈ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਪਰ ਉਸ

ਨੇ ਅੱਗੋਂ ਪੁਲਿਸ ਪਾਰਟੀ 'ਤੇ ਫਾਇਰਿੰਗ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਜਵਾਬੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿਚ ਦੋ ਗੋਲੀਆਂ ਲੱਗਣ ਕਾਰਨ ਉਹ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੌਰਾਨ ਗੈਂਗਸਟਰ ਜ਼ੋਰਾ ਵੱਲੋਂ ਚਲਾਈ ਪਹਿਲੀ ਗੋਲੀ ਏ.ਆਈ.ਜੀ. ਸੰਦੀਪ ਗੋਇਲ ਦੇ ਲੱਗੀ ਪਰ ਬੁਲੇਟ ਪਰਫ ਜੈਕਟ ਪਾਈ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਚਾਅ ਹੋ ਗਿਆ। ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਮਿਲਦੇ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਰੋਪੜ ਰੋਜ਼ ਦੇ ਡੀ.ਆਈ.ਜੀ. ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਰ ਵੀ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਸ੍ਰੀ ਭੁੱਲਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਗੈਂਗਸਟਰ ਜ਼ੋਰਾ ਨੇ ਹੋਟਲ ਵਿਚ ਰਮਜ਼ਾਨ ਮਲਿਕ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਜਾਅਲੀ ਆਈ.ਡੀ. ਪ੍ਰਫ ਨਾਲ ਕਮਰਾ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ 4 ਵਜੇ ਸੂਚਨਾ ਮਿਲੀ ਸੀ ਜਿਸ ਮਗਰੋਂ ਤੁਰਤ ਹੋਟਲ ਨੂੰ ਘੇਰਾਬੰਦੀ ਕਰ ਲਈ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੁਕਾਬਲਾ ਲਗਭਗ ਡੇਢ ਘੰਟਾ ਚੱਲਿਆ।

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਗਰਗ ਵੱਲੋਂ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਅਹੁਦਿਆਂ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫ਼ਾ

ਸੰਗਰੂਰ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਵਿਧਾਇਕ ਤੇ ਮੁੱਖ ਸੰਸਦੀ ਸਕੱਤਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਗਰਗ ਨੇ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਉੱਚ ਅਹੁਦਿਆਂ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਅਬਜ਼ਰਵਰ ਤੇ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਨ। ਗਰਗ ਨੇ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਭੇਜ ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਅਹੁਦਿਆਂ ਤੋਂ ਫਾਰਗ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਜੱਦੀ ਹਲਕੇ ਸੰਗਰੂਰ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਸੇਵਾਦਾਰ ਬਣ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨਗੇ। ਇਥੇ ਪ੍ਰੈੱਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਗਰਗ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਿਛਲੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧੂਰੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਭੇਜਣ ਕਾਰਨ ਸੰਗਰੂਰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਪਾਰਟੀ ਕਾਡਰ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਖੋਰਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਵਰਕਰਾਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੱਦੀ ਹਲਕੇ ਸੰਗਰੂਰ ਵਿਚ ਸਿਆਸੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਸੰਨ 2012 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਗਰਗ ਨੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਵਜੋਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣ ਜਿੱਤੀ ਸੀ, ਜਦਕਿ 2017 ਦੀ ਚੋਣ ਹਾਰ ਗਏ ਸਨ। ਪਿਛਲੀ 2022 ਦੀ ਚੋਣ ਵਿੱਚ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਸੁਨਾਮ ਦੇ

ਵਿਨਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗੋਲਡੀ ਨੂੰ ਸੰਗਰੂਰ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਟਿਕਟ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਗਰਗ ਨੂੰ ਧੂਰੀ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਚੋਣ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ 5 ਫੀਸਦੀ ਵੋਟ ਹੀ ਮਿਲੀ। ਸਿਆਸੀ ਹਲਕਿਆਂ 'ਚ ਚਰਚਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਦਲ ਅਤੇ ਚੀਫ਼ਡਸਾ ਵਿਚਕਾਰ ਪਈ ਫਿੱਕ ਮੌਕੇ ਗਰਗ ਨੇ ਚੀਫ਼ਡਸਾ ਦੀ ਬਜਾਏ ਬਾਦਲ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਨਿਭਾਈ ਪਰ ਬਾਦਲ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਗਰਗ ਦੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਦਾ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ।

ਐਫ.ਸੀ.ਆਈ. ਘੁਟਾਲੇ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਪਰਤਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹਣ ਲੱਗੀਆਂ

ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਚੋਟੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਰਲ-ਮਿਲ ਕੇ ਲਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਰਗੜੇ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਭਾਰਤੀ ਖੁਰਾਕ ਨਿਗਮ (ਐਫ.ਸੀ.ਆਈ.) ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੋਏ ਘੁਟਾਲੇ ਦੀਆਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਕਈ ਪਰਤਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਖੁਲਾਸੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਹੇਠਲੇ ਪੱਧਰ ਉਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਚੋਟੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਤੱਕ ਸਾਰੇ ਇਸ ਘੁਟਾਲੇ ਵਿਚ ਰਲੇ ਹੋਏ ਸਨ ਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੀ ਇਕ ਪੂਰੀ ਸਥਾਪਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਸ ਤਹਿਤ ਲੇਬਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਉਪਰਲੇ ਅਹੁਦਿਆਂ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਤੈਅ ਕਮਿਸ਼ਨ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਕਬਿਤ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਨਾਲ ਅਨਾਜ (ਕਣਕ ਤੇ ਚੌਲ) ਚੋਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਮਿਲਾਵਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਘਟੀਆ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦਾ ਅਨਾਜ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਡ-ਡੇਅ ਮੀਲ ਸਕੀਮ ਤਹਿਤ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਚੰਗੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੇ ਕਣਕ ਤੇ ਚੌਲ ਬਾਹਰ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਵੇਚੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰ ਵਾਰ ਹੋਈ ਕਣਕ ਤੇ ਚੌਲਾਂ ਦੀ ਖਰੀਦ, ਭੰਡਾਰਨ ਤੇ ਵੰਡ ਵੇਲੇ

ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਦਾ ਘੁਟਾਲਾ ਕਰ ਕੇ ਸਰਕਾਰੀ ਖਜਾਨੇ ਨੂੰ ਚੁਨਾ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ 'ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਕਣਕ' ਤਹਿਤ ਮਾਰੇ ਛਾਪਿਆਂ 'ਚ ਐਫ.ਸੀ.ਆਈ. ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਤੇ ਮਿਲ ਮਾਲਕਾਂ ਦੀ ਕਬਿਤ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਦੀਆਂ ਕਈ ਪਰਤਾਂ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਕਣਕ-ਚੌਲ ਚੋਰੀ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕਰਨਾ ਤੇ ਗੁਣਵੱਤਾ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਹੋਣ 'ਤੇ ਮਿਲਾਵਟ ਲਈ ਰਾਹ ਤਲਾਸ਼ਣਾ ਸੀ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਐਫ.ਸੀ.ਆਈ. ਦਾ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਐਨਾ ਵਿਆਪਕ ਤੇ ਸੈਂਕੜੇ ਕਰੋੜਾਂ ਦਾ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ 90 ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਛਾਪੇ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਨ। ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਸੁਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸਣੇ 75 ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ 'ਤੇ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ

ਐਫ.ਸੀ.ਆਈ. ਅਨਾਜ ਦੀ ਖਰੀਦ ਤੇ ਭੰਡਾਰਨ ਖੁਦ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪਨਸਪ, ਮਾਰਕਫੈੱਡ ਵਰਗੀਆਂ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਲੈਂਦਾ

ਹੈ। ਸੂਤਰਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਤੇ ਸਟਾਫ 50 ਕਿਲੋ ਦੇ ਬੋਰੇ ਵਿਚੋਂ 3 ਕਿਲੋ ਕਣਕ ਕੱਢ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਵਜ਼ਨ ਘਟਣ 'ਤੇ ਬੋਰਿਆਂ ਉਤੇ ਪਾਣੀ ਪਾ

ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਭਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਚੋਰੀ ਕੀਤੀ ਕਣਕ ਨੂੰ ਮਗਰੋਂ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਵੇਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਐਫ.ਸੀ.ਆਈ. ਚੌਲ ਖਰੀਦ ਕੇ ਮਿਲ ਮਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਚੌਲਾਂ ਨੂੰ ਛਿੱਲ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੂਤਰਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਮਿਲ ਮਾਲਕ ਕਈ ਵਾਰ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਧੀਆ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚੌਲ ਕੱਢਦੇ ਸਨ ਪਰ 55 ਸਾਲ ਪੁਰਾਣੇ ਤੈਅ ਨਿਯਮ ਮੁਤਾਬਕ 67 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਚੌਲ ਹੀ ਏਜੰਸੀ ਨੂੰ ਮੋੜਦੇ ਸਨ। ਇਥੇ ਹਾਲੇ ਵੀ ਦਹਾਕਿਆਂ ਪੁਰਾਣਾ ਨਿਯਮ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਦਕਿ ਚੌਲਾਂ ਦੇ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਿਚ ਐਨੇ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਕਾਫੀ ਸੁਧਾਰ ਆ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਈ ਵਾਰ ਮਾੜੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦੇ ਚੌਲ ਵਿਚ ਰਲਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਚੋਰੀ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਮੌਕਾ ਉਦੋਂ ਮਿਲਦਾ ਸੀ ਜਦ ਐਫ.ਸੀ.ਆਈ. ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਚੌਲ ਭੇਜਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਮਾਲਕ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਐਫ.ਸੀ.ਆਈ. ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੇ ਕੇ ਕਣਕ-ਚੌਲ ਚੋਰੀ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਸਨ।

ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਢਿੱਲ ਕਾਰਨ ਪੰਜਾਬ ਹੱਥੋਂ ਟੈਕਸਟਾਈਲ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਖੁਸ਼ਿਆ

ਲੁਧਿਆਣਾ: ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਸਿੱਤਰ ਸਕੀਮ ਤਹਿਤ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਮੱਤੇਵਾੜਾ ਜੰਗਲ ਤੋਂ ਸਤਲੁਜ ਦਰਿਆ ਨੇੜੇ 1000 ਏਕੜ ਵਿੱਚ ਲੱਗਣ ਵਾਲਾ ਟੈਕਸਟਾਈਲ ਪਾਰਕ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਵਿਰੋਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਨਾ ਦੇਣ ਕਰਕੇ ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ ਮੈਗਾ ਟੈਕਸਟਾਈਲ ਪਾਰਕ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਖੁਸ਼ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਕੱਪੜਾ ਤੇ ਟੈਕਸਟਾਈਲ ਉਦਯੋਗ ਲਈ ਵੱਡਾ ਝਟਕਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ। ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਸ੍ਰੀ ਗੋਇਲ ਵਾਸ਼ਿਗਟਨ ਡੀਸੀ ਵਿੱਚ 13ਵੇਂ ਭਾਰਤ-ਅਮਰੀਕਾ ਵਪਾਰ ਨੀਤੀ ਮੰਚ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਮਗਰੋਂ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਉਦਯੋਗਪਤੀਆਂ ਦੀ ਸਲਾਘਾ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ, "ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਪਹਾੜੀ ਸੂਬਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਿਆਇਤਾਂ ਦੇਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਅੱਜ ਉਹ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੇਂਦਰ ਨੇ ਹਰੇਕ

ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਨਾ ਲੱਗਣ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਵੇਗਾ: ਅਸ਼ਵਨੀ ਸ਼ਰਮਾ
ਬਠਿੰਡਾ: ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਸੂਬਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਸ਼ਵਨੀ ਸ਼ਰਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਡਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਦਿਨੋ-ਦਿਨ ਬਦ ਤੋਂ ਬਦਤਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ 'ਆਪ' ਸਰਕਾਰ ਕੁੰਭਕਰਨੀ ਨੀਂਦ ਸੁੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਅਸ਼ਵਨੀ ਸ਼ਰਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਨਾ ਦੇਣ ਕਾਰਨ ਕੇਂਦਰ ਦਾ 'ਮੈਗਾ ਟੈਕਸਟਾਈਲ ਪਾਰਕ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ' ਨਾ ਲੱਗਣ ਕਾਰਨ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਪੱਖੋਂ ਵੱਡਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੇਂਦਰ ਦਾ ਇਹ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕੱਪੜਾ ਤੇ ਹੋਜ਼ਰੀ ਸਨਅਤ ਤਕਨੀਕ ਪੱਖੋਂ ਸਮੇਂ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਦੀ ਹਾਣੀ ਬਣ ਜਾਣੀ ਸੀ।

ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਉਤਪਾਦਨ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਸੂਬੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵਿਤਕਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ।" ਸ੍ਰੀ ਗੋਇਲ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਸਿੱਤਰਾ ਸਕੀਮ ਤਹਿਤ ਕੇਂਦਰ ਨੇ ਸੱਤ ਮੈਗਾ ਟੈਕਸਟਾਈਲ ਪਾਰਕ ਉਸਾਰਨ ਲਈ ਸੂਬਿਆਂ ਤੋਂ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਮੰਗੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਯੋਜਨਾ ਤਹਿਤ ਸੂਬਿਆਂ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਰਿਆਇਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਰਜ਼ੀ

ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਹ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਈ ਕਿ ਉਸ ਕੋਲ ਦੇਣ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਇਸ ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਅਸੀਂ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਨਿਵੇਸ਼ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਸਰਗਰਮੀ ਦਿਖਾਵੇ।" ਗੋਇਲ ਨੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਟਰੱਕ ਕਾਰੋਬਾਰ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਲਈ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ।

ਗੋਲਡੀ ਬਰਾੜ ਦਾ ਸਾਥੀ ਇੰਦਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਹਿਮਾਚਲ ਤੋਂ ਕਾਬੂ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਸੈੱਲ (ਐਸ.ਐਸ.ਓ.ਸੀ.) ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ ਕੋਲਕਾਟਾ ਆਯਾਤਿਤ ਗੋਲਡੀ ਬਰਾੜ ਦੇ ਨੇੜਲੇ ਸਾਥੀ ਇੰਦਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਉਰਫ ਪੈਰੀ (32) ਵਾਸੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸੁੰਦਰਨਗਰ ਦੇ ਹੋਟਲ ਤੋਂ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ. ਗੌਰਵ ਯਾਦਵ ਨੇ ਦਿੱਤੀ।

‘ਤੇ ਇੰਦਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਉਰਫ ਪੈਰੀ ਨੇ ਹਰਸ਼ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ ਨੂੰ 20 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਨਕਦ ਦੇ ਕੇ ਇਹ ਰਕਮ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਉਰਫ ਮਨੀ (ਪ੍ਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਕਤਲ ਕਾਂਡ ਦਾ ਮੁਲਜ਼ਮ) ਦੇ ਖਾਤੇ ‘ਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹਰਸ਼ਵੀਰ ਅਤੇ ਮਨੀ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ. ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੁਲਜ਼ਮ ਪੈਰੀ ਨੂੰ ਥਾਣਾ ਐਸ.ਐਸ.ਓ.ਸੀ. ਮੁਹਾਲੀ ‘ਚ 28 ਅਕਤੂਬਰ 2022 ਨੂੰ ਦਰਜ ਕੇਸ ਤਹਿਤ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰਚ 2022 ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋ ਪਿਸਤੌਲ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ‘ਚ ਉਹ ਕਰੀਬ 2 ਮਹੀਨੇ ਬੁਝੇਲ ਜੇਲ੍ਹ ‘ਚ ਰਿਹਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਜ਼ਮਾਨਤ ‘ਤੇ ਰਿਹਾਅ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

ਤਾਲਿਬਾਨ ਸੱਤਾ ਪਿੱਛੋਂ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਦਰਾਮਦ ਘਟੀ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਤਾਲਿਬਾਨ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਅਟਾਰੀ ਰਸਤੇ ਹੋ ਰਹੀ ਦਰਾਮਦ ‘ਤੇ ਵੱਡਾ ਅਸਰ ਪਿਆ ਹੈ। 2022 ਵਿੱਚ ਇਸ ਇਕਪਾਸਤ ਵਪਾਰ ਵਿੱਚ ਪਿਛਲੇ ਵਰ੍ਹੇ 2021 ਨਾਲੋਂ ਲਗਭਗ 1018 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਕਟੌਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਅਟਾਰੀ ਸਰਹੱਦ ਰਸਤੇ ਭਾਰਤ ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚਾਲੇ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਦੁਵੱਲਾ ਵਪਾਰ ਬੰਦ ਹੈ ਤੇ ਸਿਰਫ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਹੀ ਇਕਪਾਸਤ ਵਪਾਰ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਭਾਰਤੀ ਵਪਾਰੀ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਦਰਾਮਦਕੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਵਪਾਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸੜਕ ਮਾਰਗ ਰਾਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵੱਲੋਂ ਭਾਰਤੀ ਵਸਤਾਂ ਵਪਾਰ ਰਾਹੀਂ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਭੇਜਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ।

ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਆਈ ਹੈ। ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਲਗਾਤਾਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਮਲੇ ਤੇ ਆਏ ਹੜਤਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਫਸਲਾਂ ਖਰਾਬ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਨਵੰਬਰ ਤੋਂ ਦਸੰਬਰ ਮਹੀਨੇ ਦੌਰਾਨ ਕਾਰਗੋ ਵੀ ਰੋਕ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ।

ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਵਪਾਰ ‘ਤੇ 200 ਫੀਸਦ ਡਿਊਟੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੁਵੱਲੇ ਵਪਾਰ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਆਈ ਸੀ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 370 ਖਤਮ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਰੋਸ ਵਜੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੇ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਇਸ ਰਸਤੇ ਦੁਵੱਲਾ ਵਪਾਰ ਮੁਕੰਮਲ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਜੋ ਹੁਣ ਵੀ ਬੰਦ ਹੈ। ਇਹ ਵਪਾਰ ਬੰਦ ਹੋਣ ਨਾਲ ਨਾ ਸਿਰਫ ਆਈ.ਸੀ.ਪੀ. ਵਿੱਚ ਆਮਦਨ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਆਈ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਵਪਾਰੀ ਅਤੇ ਇਥੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹੋਏ ਹਨ।

ਅਟਾਰੀ ਸਥਿਤ ਆਈ.ਸੀ.ਪੀ. ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਰਹੀ ਲੈਂਡ ਪੋਰਟ ਅਥਾਰਟੀ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਤੋਂ ਮਿਲੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਸਾਲ 2022 ਵਿੱਚ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਤੋਂ 2119. 2 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਦਰਾਮਦ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਬੀਤੇ ਸਾਲ 2021 ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਰਾਮਦ 3137.69 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਜੋ ਹੁਣ ਲਗਭਗ 30 ਫੀਸਦ ਘੱਟ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਵਪਾਰੀਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਸਰਕਾਰ ਬਦਲਣ ਮਗਰੋਂ ਵਪਾਰ

ਪੈਨਸ਼ਨ ਮੁੱਦਾ: ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਚੁੱਪ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਕਸੂਤਾ ਫਸਾਇਆ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਪੁਰਾਣੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਸਕੀਮ ਬਹਾਲੀ ਲਈ ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਟੇਕ ਹੁਣ ਕੇਂਦਰ ਉੱਤੇ ਲੱਗੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਕੋਲੋਂ ਸੀ.ਪੀ.ਐਫ. (ਸੈਂਟਰਲ ਪ੍ਰੋਵੀਡੈਂਟ ਫੰਡ) ਦੇ ਕਰੀਬ 17 ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਲੈਣੇ ਹਨ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਇਹ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅੱਗੇ ਤੁਰੇਗੀ। ਜੇਕਰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਨਵੇਂ ਵਰ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਠੋਸ ਕਦਮ ਨਾ ਚੁੱਕ ਸਕੀ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਫੰਡ ਕੱਟਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗੇਗਾ ਅਤੇ ਉਹ ਨਿਯਮ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਕੇ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਮੁਤਾਬਕ ਫੰਡ ਕਟਵਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹਾਲੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ।

ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੁਰਾਣੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਸਕੀਮ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਪਰ ਹੁਣ ਮਾਮਲਾ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਸੂਤਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਪੁਰਾਣੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਸਕੀਮ ਨੂੰ ਬੋਝ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ ਲਾਗੂ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਸੂਤਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੀ.ਪੀ.ਐਫ. ਦਾ ਕਰੀਬ 17 ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪੈਨਸ਼ਨ ਫੰਡ ਰੈਗੂਲੇਟਰੀ ਐਂਡ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਅਥਾਰਟੀ (ਪੀ.ਐਫ.ਆਰ.ਡੀ.ਏ.) ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਲਏ ਬਗੈਰ ਕਾਰਵਾਈ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਉੱਤੇ ਚੁੱਪ ਵੱਟਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਵੀ ਇਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਫੁੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਰਗੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵੀ ਭਾਵੇਂ ਆਪਣੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਲਈ ਪੁਰਾਣੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਸਕੀਮ ਬਹਾਲੀ

ਗੌਰਮਿੰਟ ਐਂਪਲਾਈਜ਼ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਵਿਆਪੀ ਅੰਦੋਲਨ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੁਰਾਣੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਸਕੀਮ ਲਾਗੂ ਕਰਵਾਉਣ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਹੀ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਸਟੇਟ ਗੌਰਮਿੰਟ ਐਂਪਲਾਈਜ਼ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਦੇਸ਼ ਵਿਆਪੀ ਅੰਦੋਲਨ ਦਾ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਭਕਨਾ ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਭਾਸ਼ ਲਾਂਬਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਨਵਰੀ ਅਤੇ ਫਰਵਰੀ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਕਾਨਫਰੰਸ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਅਗਲੇ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਮਾਰਚ ਤੋਂ ਜੂਨ (ਚਾਰ ਮਹੀਨਿਆਂ) ਤੱਕ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ, ਤਹਿਸੀਲਾਂ ਅਤੇ ਮੰਡਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਕਰ ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ।

ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਪੀ.ਐਫ.ਆਰ.ਡੀ.ਏ. ਕੋਲ ਐਨ.ਪੀ.ਐਸ. ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦਾ ਪਿਆ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਵਾਪਸ ਮਿਲਣਾ ਕੋਈ ਸੋਖੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕੇਂਦਰ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਨਅਤਾਂ, ਮੂਲ ਚਾਂਚੇ ਸਬੰਧੀ ਸਕੀਮਾਂ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਬਾਂਡਾਂ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਦੇ ਰਡਾਰ ਉੱਤੇ ਆਏ ਸਾਬਕਾ ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ ਕਾਂਗੜ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਬਿਊਰੋ ਨੇ ਸਾਬਕਾ ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਕਾਂਗੜ ਖ਼ਿਲਾਫ ਆਮਦਨ ਦੇ ਸਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਾਇਦਾਦ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਕਾਂਗੜ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ‘ਚ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਖ਼ਿਲਾਫ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਤਤਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਦੇ ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ ਦੇ ਇਕ ਸੀਨੀਅਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਨੇ ਅੱਖ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੁਤਾਬਕ ਮਾਲ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਇਕ-ਦੋ ਸ਼ੱਕੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ‘ਤੇ ਵੀ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਦੀ ਗਾਜ਼ ਡਿੱਗ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਬਿਊਰੋ ਦੇ ਇਕ ਸੀਨੀਅਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕਾਂਗੜ ਦੀ ਸੰਪਤੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਜਾਂਚ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਤਾਂ ਸਾਬਕਾ ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਤਲਬ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਵੱਲੋਂ ਹਿੰਡਿਆਇਆ ਲਾਗੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ‘ਆਉਟਲੈੱਟ’ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕਾਂਗੜ ਦੀ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਦੇ ਤੱਥ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ

ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਅਫਸਰਾਂ ਨੇ ਕਾਂਗੜ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਾਮੀ ਤੇ ਬੇਨਾਮੀ ਸੰਪਤੀ ਨੂੰ ਪੰਗਾਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਫੀ ਵੇਰਵੇ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀ ਦੇ ਹੱਥ ਲੱਗੇ ਹਨ। ਕਾਂਗੜ ਦੇ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ ਰਹਿਣ ਵੇਲੇ ਦੇ ਵੇਰਵਿਆਂ ‘ਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਲ ਵਿਭਾਗ ਤੋਂ ਕਾਂਗੜ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਸੰਪਤੀ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਵੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇੜਲੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਸਮੇਂ ਤੁਤੀ ਬੋਲਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਵਿਭਾਗਾਂ ‘ਚੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤਾਇਨਾਤ ਹੋਏ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ‘ਤੇ ਵੀ ਵਿਜੀਲੈਂਸ

ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਵੱਲੋਂ ਬਠਿੰਡਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਇਕ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਕਲੋਨੀ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਵੀ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਕਾਂਗੜ ਦੇ ਲੜਕੇ ਹਰਮਨਵੀਰ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ ਨੇ 18 ਅਗਸਤ, 2021 ਨੂੰ ਬਾਦਲ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਨੇੜਲੇ ਰਹੇ ਲਖਵੀਰ ਸਿੰਘ ਉਰਫ ਲੱਖੀ ਵਾਸੀ ਹਿੰਡਿਆਇਆ ਤੋਂ ਦੋ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਖ਼ਰੀਦੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਰਜਿਸਟਰੀ ਵਿੱਚ ਮੁੱਲ 20 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਚਾਇਤ ਮਹਿਕਮੇ ਵੱਲੋਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੁਹਾਲੀ ਵਿੱਚ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਕਬਜ਼ੇ ਹੇਠੋਂ ਖਾਲੀ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੜਕੇ ਹਰਮਨਵੀਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਨਾਮ ਵੀ ਸੀ।

ਨੇਪਾਲ 'ਚ ਜਹਾਜ਼ ਡਿੱਗਿਆ; ਪੰਜ ਭਾਰਤੀਆਂ ਸਣੇ 68 ਹਲਾਕ

ਕਾਠਮੰਡੂ: ਨੇਪਾਲ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸ਼ਹਿਰ ਪੋਖਰਾ ਵਿਚ ਯੇਤੀ ਏਅਰਲਾਈਨਜ਼ ਦਾ ਜਹਾਜ਼ ਹਾਦਸਾਗ੍ਰਸਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਹਾਦਸੇ ਵਿਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 68 ਯਾਤਰੀਆਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 12 ਦੀ ਸ਼ਨਾਖਤ ਕਰ ਲਈ ਗਈ ਹੈ। ਹਾਦਸੇ ਮੌਕੇ ਜਹਾਜ਼ ਵਿਚ ਪੰਜ ਭਾਰਤੀਆਂ ਸਣੇ ਕੁੱਲ 72 ਵਿਅਕਤੀ ਸਵਾਰ ਸਨ। ਜਹਾਜ਼ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਉਤਰਨ ਮੌਕੇ ਨਦੀ ਕੰਢੇ ਹਾਦਸੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹਾਦਸੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਪੰਜ ਮੈਂਬਰੀ ਜਾਂਚ ਕਮਿਸ਼ਨ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਸਾਬਕਾ ਹਵਾਬਾਜ਼ੀ ਸਕੱਤਰ ਨਾਗੇਂਦਰ ਘਿਸੇਰੇ ਕਰਨਗੇ। ਨੇਪਾਲ ਦੀ ਸ਼ਹਿਰੀ ਹਵਾਬਾਜ਼ੀ ਅਥਾਰਿਟੀ (ਸੀ.ਏ.ਏ.ਐਨ.) ਮੁਤਾਬਕ ਯੇਤੀ ਏਅਰਲਾਈਨਜ਼ ਦੇ 9ਐਨ-ਏ.ਐਨ.ਸੀ. ਏ.ਟੀ.ਆਰ-72 ਜਹਾਜ਼ ਨੇ ਕਾਠਮੰਡੂ ਤੋਂ ਤ੍ਰਿਭੂਵਨ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਤੋਂ ਸਵੇਰੇ 10:33 ਵਜੇ ਉਡਾਣ ਭਰੀ ਸੀ। ਪੋਖਰਾ

ਹਿਮਾਲਾ ਵਿਚ ਵਸੇ ਮੁਲਕ ਦਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸੈਲਾਨੀ ਕੇਂਦਰ ਹੈ। ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸਵੇਰੇ 11 ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਪੋਖਰਾ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਉਤਰਨ ਮੌਕੇ ਜਹਾਜ਼ ਸੇਤੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਪੁਰਾਣੇ ਤੇ ਨਵੇਂ

ਕੋਰਿਆਈ, ਇਕ ਇਕ ਆਸਟਰੇਲੀਅਨ, ਫਰੈਂਚ, ਅਰਜਨਟੀਨੀ ਤੇ ਇਜ਼ਰਾਇਲੀ ਨਾਗਰਿਕ ਹਨ। ਉਪਰ, ਭਾਰਤੀ ਅੰਬੈਸੀ ਨੇ ਇਕ ਟਵੀਟ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਹਾਜ਼ 'ਚ ਪੰਜ ਭਾਰਤੀਆਂ ਸਣੇ ਕੁੱਲ 15 ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਾਗਰਿਕ ਮੌਜੂਦ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਅਜੇ ਤੱਕ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਯੇਤੀ ਏਅਰਲਾਈਨਜ਼ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਪੰਜ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਕੁਸ਼ਵਾਰਾ, ਬਿਸਾਲ ਸਰਮਾ, ਅਨਿਲ ਕੁਮਾਰ ਰਾਜਭਰ, ਸੋਨੂ ਜੈਸਵਾਲ ਤੇ ਸੰਜੈ ਜੈਸਵਾਲ ਵਜੋਂ ਦੱਸੀ ਹੈ। ਨੇਪਾਲ ਵਿਚਲੇ ਭਾਰਤੀ ਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਇਕ ਟਵੀਟ ਵਿਚ ਕਿਹਾ, "ਯੇਤੀ ਏਅਰਲਾਈਨਜ਼ ਦਾ ਏ.ਟੀ.ਆਰ-72 ਜਹਾਜ਼ ਕਾਠਮੰਡੂ ਤੋਂ ਉਡਾਣ ਭਰਨ ਮਗਰੋਂ ਪੋਖਰਾ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਨੇੜੇ ਹਾਦਸਾਗ੍ਰਸਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਨੇਪਾਲ ਦੀ ਸ਼ਹਿਰੀ ਹਵਾਬਾਜ਼ੀ ਅਥਾਰਿਟੀ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੁਤਾਬਕ ਇਸ ਉਡਾਣ 'ਤੇ ਪੰਜ ਭਾਰਤੀ ਯਾਤਰੀ ਸਵਾਰ ਸਨ। ਰਾਹਤ

ਕਾਰਜ ਜਾਰੀ ਹਨ।" ਭਾਰਤੀ ਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੰਬੈਸੀ ਸਥਾਨਕ ਅਥਾਰਿਟੀ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿਚ ਹੈ ਤੇ ਹਾਲਾਤ ਉੱਤੇ ਨੇੜਿਓਂ ਨਜ਼ਰ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਉੱਜ ਅਜੇ ਤੱਕ ਹਾਦਸੇ ਦੇ ਅਸਲ ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਫੋਰੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਿਆ। ਨੇਪਾਲ ਦੀ ਸ਼ਹਿਰੀ ਹਵਾਬਾਜ਼ੀ ਅਥਾਰਿਟੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਹਾਜ਼ ਨੇ ਹਾਦਸਾਗ੍ਰਸਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਠੀਕ ਪਹਿਲਾਂ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਯੇਤੀ ਏਅਰਲਾਈਨਜ਼ ਦੇ ਤਰਜਮਾਨ ਸੁਦਰਸ਼ਨ ਬਾਰਤੋਲਾ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਪੋਖਰਾ ਵਿਚ ਮੌਸਮ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਸੀ ਤੇ ਜਹਾਜ਼ ਦਾ ਇੰਜਨ ਵੀ ਚੰਗੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਜਹਾਜ਼ ਨੂੰ ਕੀ ਹੋਇਆ।" ਹਾਲਾਂਕਿ ਕੁਝ ਸਥਾਨਕ ਮੀਡੀਆ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਹਾਜ਼ ਨੇ ਉਤਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਮੌਕੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਚੌੜਾ ਗੇੜਾ ਲਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਸਾਇਦ ਹਾਦਸੇ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਿਆ।

ਭਾਰਤ ਦੇ ਇਕ ਫੀਸਦ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਦੇਸ਼ ਦੀ 40 ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੌਲਤ

ਦਾਵੇਸ: ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਅਮੀਰ ਇਕ ਫੀਸਦੀ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਹੁਣ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਕੁੱਲ ਦੌਲਤ ਦਾ 40 ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਹੇਠਲੇ 50 ਫੀਸਦੀ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਕੁੱਲ ਦੌਲਤ ਦਾ ਸਿਰਫ ਤਿੰਨ ਫੀਸਦੀ ਹੈ। ਅਧਿਕਾਰ ਸਮੂਹ ਆਕਸਫੈਮ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਨੇ ਵਿਸ਼ਵ ਆਰਥਿਕ ਫੋਰਮ (ਡਬਲਿਊ.ਈ.ਐਫ.) ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਬੈਠਕ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਇਥੇ ਆਪਣੀ ਸਾਲਾਨਾ ਅਸਮਾਨਤਾ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ। ਰਿਪੋਰਟ ਮੁਤਾਬਕ ਭਾਰਤ ਦੇ 10 ਸਭ ਤੋਂ ਅਮੀਰ ਲੋਕਾਂ ਉੱਤੇ ਪੰਜ ਫੀਸਦੀ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣ ਨਾਲ ਸਕੂਲ ਛੱਡ ਚੁੱਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਸਾਰਾ ਪੈਸਾ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਅਤਿਵਾਦ ਵਿਰੋਧੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਖੇਤਰੀ ਸੰਪਰਕ ਸਕੀਮ 'ਉਡਾਣ' ਤਹਿਤ ਟੀਅਰ-2 ਅਤੇ ਟੀਅਰ-3 ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ 60 ਤੋਂ ਵੱਧ ਹਵਾਈ ਅੱਡਿਆਂ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਅਤਿਵਾਦ ਵਿਰੋਧੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਤਹਿਤ ਸੀ.ਆਈ.ਐਸ.ਐਫ. ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗਭਗ 1650 ਜਵਾਨ ਤਾਇਨਾਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਇਸ ਤਜਵੀਜ਼ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਤੋਂ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੀ ਉਡੀਕ ਹੈ। ਸ਼ਹਿਰੀ ਹਵਾਬਾਜ਼ੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਿਊਰੋ (ਬੀ.ਸੀ.ਏ.ਐਸ.) ਨੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਹਵਾਬਾਜ਼ੀ ਮੰਤਰਾਲੇ ਅਤੇ ਸੀ.ਆਈ.ਐਸ.ਐਫ. ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰ ਕੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਛੋਟੇ ਹਵਾਈ ਟਰਮੀਨਲਾਂ ਤੋਂ ਸਫਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਯਾਤਰੀਆਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ

ਲੋੜੀਂਦੇ 'ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਹਿਮ ਸੁਰੱਖਿਆ ਉਪਾਅ' ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸ਼ਿਮਲਾ ਵਰਗੇ ਛੋਟੇ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਇਸ ਖੇਤਰੀ ਸੰਪਰਕ ਅਧੀਨ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕੇਂਦਰੀ

ਉਦਯੋਗਿਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲ (ਸੀ.ਆਈ.ਐਸ.ਐਫ.) ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂਕਿ ਬਾਕੀ ਹਵਾਈ ਅੱਡਿਆਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਪੁਲਿਸ ਬਲਾਂ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਟੁੱਕੜੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਕਸਾਰ ਨੀਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 'ਉਡਾਣ' (ਉਡੇ ਦੇਸ਼ ਕਾ ਆਮ ਨਾਗਰਿਕ) ਨਾਮ ਹੇਠ 21 ਅਕਤੂਬਰ 2016 ਨੂੰ ਖੇਤਰੀ ਸੰਪਰਕ ਸਕੀਮ ਲਾਂਚ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਤਾਜ਼ਾ ਵੇਰਵਿਆਂ ਮੁਤਾਬਕ, ਉਡਾਣ ਸਕੀਮ ਤਹਿਤ ਹਰੇਕ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ 'ਤੇ 57 ਸੁਰੱਖਿਆ ਜਵਾਨ ਤਾਇਨਾਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ 27 ਸੀ.ਆਈ.ਐਸ.ਐਫ. ਦੇ ਜਵਾਨ ਤੇ ਬਾਕੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਨਿੱਜੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਏਜੰਸੀਆਂ ਤੋਂ ਲਏ ਜਾਣਗੇ।

'ਆਪ' ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਲਈ ਰਣਨੀਤੀ ਉਲੀਕੀ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਕੌਮੀ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰ ਡਾ. ਸੰਦੀਪ ਪਾਠਕ ਨੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂਆਂ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਤੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕਿਆਂ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜਾਂ ਨਾਲ ਮੀਟਿੰਗ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਸਥਿਤ ਪਾਰਟੀ ਦਫਤਰ ਵਿਚ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਰੇ 117 ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਬੁਝ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਣਨੀਤੀ ਉਲੀਕੀ। ਡਾ. ਸੰਦੀਪ ਪਾਠਕ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਆਪ' ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ 10 ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਬਣਨ ਦੇ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਅੰਦਰ ਹੀ 'ਆਪ' ਨੇ ਕੌਮੀ

ਕਨਵੀਨਰ ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਈ ਗਾਰੰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਆਪ' ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਿਰਫ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਸੂਬੇ ਦੇ 25,000 ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਲਗਭਗ 20,000 ਕੱਚੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਪੱਕੇ ਕੀਤੇ। 'ਆਪ' ਆਗੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਲਈ ਟੋਲ ਫਰੀ ਨੰਬਰ ਜਾਰੀ ਕਰਕੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਲਗਭਗ 500 ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਤੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ 'ਆਪ' ਸਰਕਾਰ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਬਾਕੀ ਵਾਅਦੇ ਵੀ ਪੂਰਾ ਕਰੇਗੀ।

ਮਿਸ ਯੂਨੀਵਰਸ ਬਣੀ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਆਰ 'ਬੋਨੀ ਗੈਬਰੀਏਲ

ਲੁਈਸਿਆਨਾ: ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਆਰ 'ਬੋਨੀ ਗੈਬਰੀਏਲ ਨੇ 'ਮਿਸ ਯੂਨੀਵਰਸ' 2022 ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਹੈ। ਟੈਕਸਸ ਦੀ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਗੈਬਰੀਏਲ ਫੈਸ਼ਨ ਡਿਜ਼ਾਈਨਰ, ਮਾਡਲ ਤੇ ਸਿਲਾਈ ਇੰਸਟਰਕਟਰ ਹੈ। 'ਮਿਸ ਯੂ.ਐਸ.ਏ.' ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੀ ਉਹ ਪਹਿਲੀ ਫਿਲੀਪੀਨੋ-ਅਮਰੀਕੀ ਹੈ। ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਮਿਸ ਵੈਨਜ਼ੁਏਲਾ ਅਮਾਂਡਾ ਡੁਡਮੇਲ ਦੂਜੇ ਨੰਬਰ ਉੱਤੇ ਰਹੀ। ਨਿਊ ਓਰਲੀਨਜ਼ ਵਿਚ ਹੋਏ 'ਮਿਸ ਯੂਨੀਵਰਸ' ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਚ ਤੀਜੀ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਡੋਮੀਨਿਕ ਗਣਰਾਜ ਦੀ ਐਂਡਰੀਨਾ ਮਾਰਟੀਨੇਜ਼ ਰਹੀ। ਭਾਰਤ ਵੱਲੋਂ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਦਿਵਿਤਾ ਰਾਏ ਹਿੰਸਾ ਲੈ ਰਹੀ ਸੀ। ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਇਹ ਮੁਕਾਬਲਾ ਭਾਰਤ ਦੀ ਹਰਨਾਜ ਸੰਧੂ ਨੇ ਜਿੱਤਿਆ ਸੀ। ਆਖਰੀ ਗੇੜ ਵਿਚ ਪੁੱਛੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਗੈਬਰੀਏਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਜੇ ਉਹ ਜਿੱਤਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਖਿਤਾਬ ਨੂੰ ਬਦਲਾਅ

ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਵਰਤੋਗੀ।' ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਿਆਂ 'ਮਿਸ ਯੂ.ਐਸ.ਏ.' ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਫੈਸ਼ਨ ਡਿਜ਼ਾਈਨਿੰਗ ਵਿਚ 'ਰੀਸਾਈਕਲ' ਕੀਤੀ ਸਮੱਗਰੀ ਵਰਤਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮਨੁੱਖੀ ਤਸਕਰੀ ਤੇ ਘਰੇਲੂ ਹਿੰਸਾ ਦੇ ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ

ਸਿਲਾਈ ਦਾ ਕੰਮ ਸਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਇਹ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦੂਜਿਆਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖੀਏ, ਆਪਣੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖੀਏ ਤੇ ਵਿਲੱਖਣ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਵੱਖਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੀਏ।'

ਨਫਰਤ ਫੈਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਟੀ.ਵੀ. ਚੈਨਲਾਂ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਨਫਰਤੀ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਅਲਾਮਤ ਕਰਾਰ ਦਿੰਦਿਆਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਟੀ.ਵੀ. 'ਤੇ ਨਸ਼ਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ 'ਤੇ ਰੈਗੂਲੇਟਰੀ ਕੰਟਰੋਲ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਆਜ਼ਾਦ ਤੇ ਸੰਤੁਲਿਤ ਪ੍ਰੈੱਸ ਚਾਰਜ਼ ਦੇ ਹਨ। ਸਿਖਰਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਟੀ.ਆਰ.ਪੀ. ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਚੈਨਲ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦਿਆਂ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਵੰਡੀਆਂ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੈਰਾਨੀ ਜਤਾਈ ਕਿ ਟੀ.ਵੀ. ਨਿਊਜ਼

ਐਂਕਰ ਜੇਕਰ ਨਫਰਤੀ ਭਾਸ਼ਣ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾਇਆ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਸਟਿਸ ਕੇ.ਐੱਮ. ਜੋਸ਼ਫ ਅਤੇ ਬੀ.ਵੀ. ਨਾਗਰਤਨਾ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਿੰਟ ਮੀਡੀਆ ਦੇ ਉਲਟ ਨਿਊਜ਼ ਚੈਨਲਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਪ੍ਰੈੱਸ ਕੌਂਸਲ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬੈਂਚ ਵੱਲੋਂ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿਚ ਨਫਰਤੀ ਭਾਸ਼ਣ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾਉਣ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਮੀਡੀਆ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਲਾਈ: ਰਾਜਨਾਥ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਰੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂ ਰਾਜਨਾਥ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰੈੱਸ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਮੀਡੀਆ ਸੰਸਥਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਬੋਲਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਹੱਕ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ 1951 'ਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 19 'ਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੋਧ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਾਉਣ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ 'ਚ ਸੋਧ ਤੱਕ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨੇ 'ਤੇ ਲੈਂਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਸਾਰਾ ਇਤਿਹਾਸ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਖਬਾਰ ਦੇ ਉਲਟ ਟੀ.ਵੀ. ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਦਰਸ਼ਕ ਅਜਿਹੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇਖਣ ਲਈ ਇੰਨੇ ਪ੍ਰਧੇਕ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਈ ਵਾਰ ਬਹਿਸਾਂ ਦੇ ਸਿੱਧੇ ਪ੍ਰਸਾਰਣ ਦੌਰਾਨ ਐਂਕਰ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਜਾਂ ਤਾਂ ਪੈਨਲ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੱਖ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਚੀਨ ਵੱਲੋਂ ਕਰੋਨਾ ਸਬੰਧੀ ਸਹੀ ਅੰਕੜੇ ਸਾਂਝੇ ਕਰਨ ਦਾ ਦਾਅਵਾ

ਹਾਂਗਕਾਂਗ: ਵਿਸ਼ਵ ਸਿਹਤ ਸੰਸਥਾ (ਡਬਲਿਊ.ਐਚ.ਓ.) ਅਤੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਲਮੀ ਆਗੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਚੀਨ ਨੂੰ ਕੋਵਿਡ ਅਤੇ ਵਾਇਰਸ ਫੈਲਣ ਸਬੰਧੀ ਅੰਕੜੇ ਸਾਂਝੇ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਚੋਟੀ ਦੇ ਮਹਾਮਾਰੀ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਰੋਨਾ ਮਾਮਲੇ ਵਧਣ ਦੌਰਾਨ ਕੋਵਿਡ-19 ਦੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਮਾਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚੀਨ ਸੰਸਾਰ ਨਾਲ ਕਰੋਨਾ ਸਬੰਧੀ ਸਹੀ ਅੰਕੜੇ ਸਾਂਝੇ ਕਰਨ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ ਅਖਬਾਰ 'ਗੋਲਬਲ ਟਾਈਮਜ਼' ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਚੀਨ ਨੇ ਵਿਸ਼ਵ ਸਿਹਤ ਸੰਸਥਾ ਨਾਲ ਕਈ ਤਕਨੀਕਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸ ਮਹਾਮਾਰੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵਿਚ ਵੀ ਆਲਮੀ ਯਤਨਾਂ ਵਿਚ ਡਬਲਿਊ.ਐਚ.ਓ. ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖੇਗਾ।

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼

ਸਨਿਚਰਵਾਰ, 21 ਜਨਵਰੀ 2023

ਇੱਕ ਹੋਰ ਮਿਸਾਲੀ ਜਿੱਤ

ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਪਿੜ ਵਿਚ ਜੂਝਣ ਵਾਲੇ ਜਿਊੜਿਆਂ ਨੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਜਿੱਤ ਆਪਣੇ ਨਾਂ ਕਰ ਲਈ ਹੈ। 177 ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਚੱਲ ਰਹੇ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਦਬਾਅ ਹੇਠ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੂੰ ਆਖਰਕਾਰ ਐਲਾਨ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਕਿ ਜ਼ੀਰਾ ਦੇ ਪਿੰਡ ਮਨਸੂਰਵਾਲ ਕਲਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਰਾਬ ਫੈਕਟਰੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ਰਾਬ ਫੈਕਟਰੀ ਕਾਰਨ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਤਕਰੀਬਨ 40 ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਦੂਸ਼ਿਤ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਜੂਝ ਰਹੇ ਸਨ ਜੋ ਫੈਕਟਰੀ ਮਾਲਕ ਦੀ ਵਧੀਕੀ ਕਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਗਲ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੀਡੀਆ ਅੰਦਰ ਇਹ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਆਈਆਂ ਸਨ ਕਿ ਸ਼ਰਾਬ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਾਣੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਹੜਾ ਗੰਦਾ ਪਾਣੀ ਬਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੋਧ ਲਈ ਵੀ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪਾਣੀ ਸੋਧ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਲਗਾਉਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਫੈਕਟਰੀ ਮਾਲਕ ਨੇ ਪਾਣੀ ਸੋਧ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇਸ ਨੂੰ ਟੈਂਕਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਨਦੀਆਂ-ਨਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਰੋੜ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਜਾਂ ਫਿਰ ਧਰਤੀ ਹੇਠ ਕੀਤੇ ਬੋਰਾਂ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਲਾਗਲੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਦੂਸ਼ਿਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ, ਪਾਣੀ ਦਾ ਰੰਗ ਵੀ ਬਦਲ ਗਿਆ। ਲੋਕ ਸਿੱਧਾ ਚੈਲਿੰਜ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੈਸ਼ਨਲ ਗਰੀਨ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ, ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਫੈਕਟਰੀ ਦੇ ਟੈਸਟਾਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਫਸਰ ਟਿਊਬਵੈੱਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਪਾਣੀ ਪੀ ਕੇ ਦਿਖਾ ਦੇਣ ਤਾਂ ਉਸੇ ਦਿਨ ਅੰਦੋਲਨ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਫੈਕਟਰੀ ਬੰਦ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਸਥਾਨਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਅੰਦੋਲਨ ਫੇੜਿਆ ਗਿਆ ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਨਹੀਂ ਲਿਆ। ਮੀਡੀਆ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਅੰਦੋਲਨ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਗੌਲਿਆ ਨਹੀਂ ਪਰ ਅੰਦੋਲਨਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਿਸਾਨ ਅੰਦੋਲਨ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣਾ ਅੰਦੋਲਨ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਲੋਕ ਇਸ ਅੰਦੋਲਨ ਨਾਲ ਜੁੜਦੇ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਾਨ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਇਸ ਅੰਦੋਲਨ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਲੱਗੀਆਂ ਤਾਂ ਇਹ ਅੰਦੋਲਨ ਭਖ ਪਿਆ ਅਤੇ ਆਖਰਕਾਰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਫੈਕਟਰੀ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ।

ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲ ਸਰਕਾਰੀ ਪੱਧਰ ਉਤੇ ਇਹ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਜੇ ਇਹ ਫੈਕਟਰੀ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਸਨਅਤਕਾਰਾਗਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪੈਸਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ। ਇਹ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਹੁਤੀਆਂ ਸਨਅਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਆਂਢੀ ਸੂਬਿਆਂ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਹੂਲਤਾਂ ਮਿਲਣ ਕਾਰਨ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਸਨਅਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਚਲੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਅੰਦੋਲਨ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਵੀ ਉਭਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਕਿ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਨਅਤ ਲਾਉਣ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ। ਅੰਦੋਲਨਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਗਾਤਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸਾਨ ਅੰਦੋਲਨ ਜ਼ਮੀਨ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਇਹ ਸੰਘਰਸ਼ ਵੀ ਲੜਿਆ ਅਤੇ ਜਿੱਤਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਫੈਕਟਰੀ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਇਹ ਸੁਨੇਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਨਅਤਕਾਰ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਕਮਾਉਣ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨਾਲ ਖਿਲਵਾੜ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਖੇਤਾਂ ਦੱਸਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਡਿਸਟਿਲਰੀਆਂ ਤੋਂ ਨਿਕਲੇ ਗੰਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਤੱਤ ਰਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸਿਹਤ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਦੂਸ਼ਿਤ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੱਤਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਅਤੇ ਮਹਿੰਗਾ ਕਾਰਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਬੋ-ਹਵਾ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਿਤ ਹੋਣ ਦਾ ਮਸਲਾ ਚਿਰਾਂ ਤੋਂ ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਹੈ। ਸਨਅਤਾਂ ਤੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਮਵਾਦ, ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਅਤੇ ਵਾਹਨਾਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਧੂਆਂ ਇਸ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ। ਝੋਨੇ ਦੀ ਫਸਲ ਦੀ ਕਟਾਈ ਦੌਰਾਨ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਪਰਾਲੀ ਸਾੜਨ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸਨਅਤਕਾਰ ਗੰਦੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਸੁੱਧਕਰਨ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਰੋਕਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਆਮ ਕਰ ਕੇ ਅਵੇਸਲੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਕਾਰਨ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਚੈਂਜਰ ਵੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ ਅਫਸਰ ਸਨਅਤਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਅਜਿਹੇ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਦੀ ਗੌਲਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਇਸ ਅੰਦੋਲਨ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮੰਗ ਮਨਵਾਉਣ ਲਈ ਕਿੰਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਬਰ ਰੱਖ ਕੇ ਜੂਝਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕੋਈ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ, ਸਰਕਾਰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਅਤੇ ਅੰਦੋਲਨ ਪ੍ਰਤੀ ਰਵੱਈਆ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਸਾਨ ਅੰਦੋਲਨ ਵੇਲੇ ਵੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਆਖਰਕਾਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਖੇਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਇਹ ਐਲਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਚਾਨਕ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਵੀ ਐਨ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਨ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਮੱਤੇਵਾੜਾ ਜੰਗਲ ਵੱਢ ਕੇ ਬਣਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਟੈਕਸਟਾਈਲ ਪਾਰਕ ਵਾਲ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਹੁਣ ਸ਼ਰਾਬ ਫੈਕਟਰੀ ਬੰਦ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਉਂਝ, ਮੋਦੀ ਅਤੇ ਮਾਨ ਦੇ ਐਲਾਨਾਂ ਵਿਚ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸਾਂਝ ਵੀ ਹੈ। ਮੋਦੀ ਦੇ ਐਲਾਨ ਵੇਲੇ ਉਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਮੇਤ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਹੋਣੀਆਂ ਸਨ; ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁਣ ਆਉਂਦੇ ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਜਲੰਧਰ ਹਲਕੇ ਦੀ ਜ਼ਿਮਨੀ ਚੋਣ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸਿਆਸਤ ਹੁਣ ਚੋਣ ਸਿਆਸਤ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਹੁਣ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਪਿੜ ਵਿਚ ਡਟਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚੰਡ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਕੋਈ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਐਫ.ਸੀ.ਆਈ. 'ਤੇ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਛਾਪਿਆਂ ਦਾ ਅਸਲ ਮਕਸਦ

ਐਫ.ਸੀ.ਆਈ. ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਛਾਪਿਆਂ ਤੋਂ ਹੋ ਰਹੇ ਖੁਲਾਸੇ ਹੋਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਹਕੀਕਤ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਚੈਂਜਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਹੁਣ ਹਾਲਾਤ ਅਜਿਹੇ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਐਫ.ਸੀ.ਆਈ. ਦੀਆਂ ਘਾਟਾਂ-ਖਾਮੀਆਂ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਰਸਤੇ ਤੁਰਨ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਉਸ ਅੰਦਰਲੇ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਚੈਂਜਰ ਨੂੰ ਮੀਡੀਆ ਵਿਚ ਉਜਾਗਰ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਬਿਰਤਾਂਤ ਸਿਰਜ ਰਹੀ ਹੈ। ਨੌਜਵਾਨ ਪੱਤਰਕਾਰ ਨਵਕਿਰਨ ਸਿੰਘ ਪੱਤੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮੁੱਚੇ ਹਾਲਾਤ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਆਪਣੇ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਖੁਰਾਕ ਨਿਗਮ (ਐਫ.ਸੀ.ਆਈ.) 'ਚ ਹੋਏ ਘੁਟਾਲੇ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲੱਗਭੱਗ 90 ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਛਾਪੇ ਮਾਰੇ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਸੁਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸਣੇ 75 ਅਫਸਰਾਂ 'ਤੇ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰ ਲਿਆ। ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਦੀ ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾਲ ਐਫ.ਸੀ.ਆਈ. ਵਿਚ ਘੁਟਾਲੇ ਦੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਲਗਾਤਾਰ ਖੁੱਲ੍ਹ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਐਫ.ਸੀ.ਆਈ. ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਜਨਰਲ ਮੈਨੇਜਰ ਰਾਜੀਵ ਕੁਮਾਰ ਮਿਸ਼ਰਾ ਨੂੰ 50 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਿਸ਼ਵਤ ਲੈਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੇ

ਨਵਕਿਰਨ ਸਿੰਘ ਪੱਤੀ
ਈਮੇਲ: n4navkiran@gmail.com

ਤੋਂ ਵੱਧ ਗੋਲ-ਮਾਲ ਚੱਲਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਅਹਿਮ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਬੇਰੋਕ ਟੋਕ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਫਸਰਸ਼ਾਹੀ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ੈਲਰ ਮਾਲਕਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਕਰ ਕੇ ਕੀਤੇ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਚੈਂਜਰ ਦੇ 'ਕਮਿਸ਼ਨ' ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਰਾਜਨੀਤਕ ਲੀਡਰਾਂ ਤੱਕ ਵੀ ਪਹੁੰਚ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਹੁਣ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਸਭ ਦਾ ਕੋਠੇ ਚੜ੍ਹ-ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਰੋਲਾ ਕਿਉਂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦੋ ਰਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਚੈਂਜਰ ਸਖਤ ਤੋਂ ਸਖਤ ਕਾਰਵਾਈ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਚੈਂਜਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਸਾਡੇ ਦੀ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਕੋਈ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਚੈਂਜਰ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਵੀ ਕਰਨੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਬਸ਼ਰਤੇ ਉਹ ਕਾਰਵਾਈ ਹਕੀਕੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਚੈਂਜਰ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਹੋਵੇ ਲੇਕਿਨ ਇੱਥੇ ਮਸਲਾ ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਨ ਦਾ ਘੱਟ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬਿਮਾਰ-ਗੰਭੀਰ ਬਿਮਾਰ-ਅਤਿ ਬਿਮਾਰ ਦਾ ਰੋਲਾ ਪਾ ਕੇ ਬਿਮਾਰੀ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਬਿਮਾਰ ਨੂੰ ਹੀ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜਾਪ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਲੋਕੀਂ ਹੱਡੀਂ ਹੰਢਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਡੀਆਂ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਪਏ ਟੋਏ ਪੂਰਨ ਲਈ ਸਮੇਂ ਸਿਰ 'ਪੈਚ ਵਰਕ' ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸੜਕਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੱਧ ਟੁੱਟਣ ਲਈ ਛੱਡਿਆ ਅਤੇ ਜਦ ਸੜਕਾਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟੁੱਟ ਕੇ ਸੜਕ ਦਾ ਹਾਦਸਿਆਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਗਈਆਂ ਤਾਂ ਹੁਕਮਰਾਨਾ ਦੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੇ ਇਹ ਪ੍ਰਚਾਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸੜਕਾਂ ਵਧੀਆਂ ਹੋਣ, ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਦੇ ਪੈਸੇ ਦੇਣੇ ਨਹੀਂ ਚੁੱਭਦੇ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੀ.ਡਬਲਊ.ਡੀ. ਵਿਭਾਗ ਰਾਹੀਂ ਖੁਦ ਟੁੱਟੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਬਹੁ-ਕੌਮੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਦੇਣ ਲਈ ਸੜਕਾਂ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਟੋਲ ਪਲਾਜ਼ਿਆਂ ਦਾ ਭਾਰ ਪਾ ਦਿੱਤਾ।

ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਸਮੇਤ ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੀਆਂ ਤਮਾਮ ਕਾਰਵਾਈਆਂ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਰਾਜਨੀਤਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਨਸ਼ਾ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਚੈਂਜਰ ਦੀ ਦਲਦਲ ਵਿਚ ਫਸੀ ਐਫ.ਸੀ.ਆਈ. ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਖਰੀਦ ਏਜੰਸੀ ਵਜੋਂ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਘੱਟ ਜਾਪ ਰਹੀ ਹੈ ਬਲਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਤੋਂ ਪੈਰ ਪਿਛਾਂਹ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜਾਪ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਤਹਿਸੂਦਾ ਸਕਰਿਪਟ ਵਾਂਗ ਜਾਪ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਦਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਤੰਦ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਐਨ.ਡੀ.ਏ. ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਬਣਾਈ 'ਸ਼ਾਂਤਾ ਕੁਮਾਰ ਕਮੇਟੀ' ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਦੀ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ 2014 ਵਿਚ ਐਨ.ਡੀ.ਏ. ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸ਼ਾਂਤਾ ਕੁਮਾਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਐਫ.ਸੀ.ਆਈ. ਦੇ ਪੁਨਰਗਠਨ ਸਬੰਧੀ

ਸੁਝਾਅ ਦੇਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ 6 ਮੈਂਬਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸੁਝਾਅ ਐਫ.ਸੀ.ਆਈ. ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਸ਼ਾਂਤਾ ਕੁਮਾਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਐਫ.ਸੀ.ਆਈ. ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ, ਹਰਿਆਣਾ, ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ, ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਉਤੀਸਾ ਵਰਗੇ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਕਣਕ ਤੇ ਝੋਨੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਖਰੀਦ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨਾਲ ਇਹ ਤੱਥ ਜ਼ਰੂਰ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਕਿ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸਮਰਥਨ ਮੁੱਲ (ਐਮ.ਐਸ.ਪੀ.) ਤਹਿਤ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਿਰਫ 6 ਫੀਸਦ ਦੇ ਕਰੀਬ ਕਿਸਾਨ ਹੀ ਆਪਣੀ ਫਸਲ ਵੇਚ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ 94 ਫੀਸਦ ਦੇ ਕਰੀਬ ਕਿਸਾਨ ਆਪਣੀ ਫਸਲ ਐਮ.ਐਸ.ਪੀ. ਤੋਂ ਘੱਟ ਮੁੱਲ ਤਹਿਤ ਵੇਚ (ਸੁੱਟ) ਰਹੇ ਹਨ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਐਫ.ਸੀ.ਆਈ. ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੱਧ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਕਰਦੀ ਤਾਂ ਕਿ ਬਾਕੀ ਕਿਸਾਨ ਵੀ ਐਮ.ਐਸ.ਪੀ. ਤਹਿਤ ਫਸਲ ਵੇਚ ਸਕਣ ਪਰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਏਜੰਸੀ ਨੂੰ ਹੀ ਨਾਲਾਇਕ ਸਿੱਧ ਕਰਦਿਆਂ 6 ਫੀਸਦ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਖਹਿਤਾ ਛੁਡਵਾਉਣ ਦੇ ਰਾਹ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸ਼ਾਂਤਾ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਅਨਾਜ ਦੇਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਨਕਦ ਪੈਸਾ ਸਿੱਧਾ ਉਸ ਦੇ ਖਾਤੇ ਵਿਚ ਜਾਏ ਅਤੇ ਉਹ ਉਸ ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਖੁਦ ਅਨਾਜ ਖਰੀਦ ਲਏ। ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਤੱਥ ਦਿੱਤੇ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਖਪਤਕਾਰ, ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਭਾਵ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਐਫ.ਸੀ.ਆਈ. ਨਹੀਂ ਆਵੇਗੀ। ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਸਿਰਫ ਬਰਦ ਸਟਾਕ ਲਈ ਅਨਾਜ ਦੀ ਖਰੀਦ ਕਰੇ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਅਨਾਜ ਦੇ ਵਪਾਰ ਨੂੰ ਮੁਕਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

ਨਵੇਂ ਖੇਤੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਖਿਲਾਫ ਚੱਲੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਕਿਸਾਨ ਅੰਦੋਲਨ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਖੇਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਲਈ ਹੀ ਮਜ਼ਬੂਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਬਲਕਿ ਸ਼ਾਂਤਾ ਕੁਮਾਰ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਸਿੱਧੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਤੋਂ ਵੀ ਪਿੱਛੇ ਧੱਕ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਹੁਣ ਸਰਕਾਰ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥਕੰਡੇ ਅਪਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪੇਂਡੂ ਵਿਕਾਸ ਫੰਡ (ਆਰ.ਡੀ.ਐਫ.) ਦੇ ਲੱਗਭੱਗ 2880 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਐਫ.ਸੀ.ਆਈ. ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇਹ ਫੰਡ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਖਰੀਦ 'ਤੇ ਲੱਗਣ ਵਾਲਾ 3 ਫੀਸਦ ਟੈਕਸ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਬੋਝ ਸਮਝ ਰਹੀ ਹੈ। ਐਫ.ਸੀ.ਆਈ. ਹਰ ਸਾਲ ਲੱਗਭੱਗ 14 ਮਿਲੀਅਨ ਟਨ ਕਣਕ ਤੇ 16 ਮਿਲੀਅਨ ਟਨ ਝੋਨੇ ਖਰੀਦ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਖਰੀਦ 'ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਸਥਿਤੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਐਫ.ਸੀ.ਆਈ. ਦੀਆਂ ਘਾਟਾਂ-ਖਾਮੀਆਂ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਰਸਤੇ ਤੁਰਨ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਉਸ ਅੰਦਰਲੇ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਚੈਂਜਰ ਨੂੰ ਮੀਡੀਆ ਵਿਚ ਉਜਾਗਰ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਖਿਲਾਫ ਬਿਰਤਾਂਤ ਸਿਰਜ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕੋਈ ਅਤਿ ਕਥਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਚੈਂਜਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਸਾਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹੱਥਕੰਡੇ ਸਮਝਦਿਆਂ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਚੈਂਜਰ ਖਿਲਾਫ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪਬਲਿਕ ਅਦਾਰੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਾਥ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਵੀ ਬਰਾਬਰ ਦੀ ਜੱਦੋਜਹਿਦ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਠਾਹ-ਸੋਟਾ -ਚਾਚਾ ਬੋਲਿਹਾਜ਼

ਇਕੱਠ ਦੁਰਕਾਰਿਆਂ ਦਾ!

ਚਾਲੀ ਮੁਕਤਿਆਂ ਵਾਲੇ ਅਸਥਾਨ ਲਾਗੇ, 'ਚਾਲੀ ਚੋਰਾਂ' ਦੇ ਬੋਲੇ 'ਜੈਕਾਰਿਆਂ' ਨੇ। 'ਦਲ' ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਹੋਰ ਬਦਨਾਮ ਕਰ'ਤਾ, ਲਾਏ 'ਟੱਬਰ ਦੀ ਸ਼ਾਨ' ਵਿੱਚ ਨੁਕਾਰਿਆਂ ਨੇ। ਕਈ 'ਬਾਪੂਆਂ' ਮੰਨ ਲਈ ਈਨ ਤਾਂਹੀਂ, ਆਪੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ-ਮੋਹ ਮਾਰਿਆਂ ਨੇ। 'ਅਲੀ ਬਾਬੋ' ਦੇ ਕਾਰੇ ਭੁਲਾਇ ਦਿੱਤੇ, ਮਲਕ ਭਾਗੇ ਦੇ ਨੌਤਲੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੇ। ਕੀਤੇ 'ਝੰਦਾ ਕਮੇਟੀ' ਨੇ ਫੈਸਲੇ ਜੋ, ਅਣਡਿੱਠ ਕਰ ਦਿੱਤੇ 'ਹੰਕਾਰਿਆਂ' ਨੇ। ਚੌਧਰ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਦਰਸਾਉਣ ਖਾਤਰ, ਕਰ ਕੇ 'ਕੱਠ ਦਿਖਾਇਆ ਦੁਰਕਾਰਿਆਂ ਨੇ।

ਆਦਿਵਾਸੀ, ਅਖੌਤੀ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਹਵਾਈ ਹਮਲੇ

ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ 'ਤੇ 11 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਬੀਜਾਪੁਰ-ਸੁਕਮਾ-ਤਿਲਗਾਨਾ ਦੇ ਸਰਹੱਦੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਮਾਂਡੋ ਫੋਰਸ ਵੱਲੋਂ ਮਾਰਵਾਦੀ ਛਾਪਾਮਾਰਾ ਉੱਪਰ ਹਵਾਈ ਹਮਲੇ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਸੁਰਖੀਆਂ ਬਣੀ। ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ-ਤਿਲਗਾਨਾ ਦਾ ਇਹ ਖੇਤਰ ਸੀ.ਪੀ.ਐਫੀ.(ਮਾਰਵਾਦੀ) ਦਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਆਦਿਵਾਸੀ ਆਧਾਰ ਵਾਲਾ ਗੜ੍ਹ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦਾ ਡੇਵ ਦਹਾਕੇ ਤੋਂ ਅੱਡੀ ਚੋਟੀ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਲਗਾ ਰਹਿਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕੋ-ਇਕ ਮਨੋਰਥ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਛਾਪਾਮਾਰਾਂ ਅਤੇ ਜੁਝਾਰੂ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਦਾ ਸਫ਼ਾਇਆ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ਾਲ ਜੰਗਲੀ ਪੱਟੀ ਨੂੰ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣਾ ਅਤੇ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ

ਫਾਇਰਿੰਗ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕੀਤਾ। ਅਸੀਂ ਸੋਧੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣਨ। ਅਸੀਂ ਵੀ ਹਮਲਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਸੀ.ਪੀ.ਐਫੀ.(ਮਾਰਵਾਦੀ) ਦਾ ਇਸ ਘਟਨਾ ਬਾਰੇ ਪੱਖ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਮਾਰਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਦੱਖਣੀ ਸਥ ਜ਼ੋਨਲ ਬਿਊਰੋ ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਬਿਆਨ ਦਾ ਸਾਰ-ਤੱਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਦੇ ਹਵਾਈ 'ਸਰਜੀਕਲ ਸਟਰਾਈਕ' ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪੀ.ਐੱਲ.ਜੀ.ਏ. (ਪੀਪਲਜ਼ ਲਿਬਰੇਸ਼ਨ ਗੁਰੀਲਾ ਆਰਮੀ) ਨੇ ਨਾਕਾਮ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਹਮਲੇ ਵਿੱਚ ਹਵਾਈ ਫੌਜ ਅਤੇ ਐੱਨ.ਐੱਸ.ਜੀ. ਕਮਾਂਡੋਜ਼ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ।

ਪੀ.ਐੱਲ.ਜੀ.ਏ. ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਦੇ ਛੇ ਕਮਾਂਡੋ ਫੱਟਰ ਹੋਏ। ਬਿਆਨ ਅਨੁਸਾਰ 11 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਸਰਹੱਦੀ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਇਰਾਮ, ਮੇਟਾਗੁੜਾ ਅਤੇ ਬੋਟੇਤੋਂਗ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਖੇਤਾਂ-ਖਲਿਆਣਾਂ ਵਿੱਚ ਡਰੋਨਾਂ ਅਤੇ ਹੈਲੀਕਾਪਟਰ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਸੈਂਕੜੇ ਬੰਬ ਸੁੱਟੇ ਗਏ ਅਤੇ ਹੈਲੀਕਾਪਟਰ ਤੋਂ ਫਾਇਰਿੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਹਵਾਈ ਬੰਬਾਰੀ ਸਵੇਰੇ 11 ਵਜੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸ਼ਾਮ 4 ਵਜੇ ਤੱਕ ਚੱਲਦੀ ਰਹੀ। ਪੀ.ਐੱਲ.ਜੀ.ਏ. ਨੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਦੇ ਛੇ ਕਮਾਂਡੋ ਫੱਟਰ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਛਾਪਾਮਾਰ ਫੌਜ ਦੀ ਮੈਂਬਰ ਪੋਟਾਮ ਹੁੰਗੀ ਮਾਰੀ ਗਈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਮੀਡੀਆ ਵਿੱਚ ਮਾਰਵਾਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰ ਹਿਤਮਾ ਦੇ ਇਸ ਹਮਲੇ 'ਚ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਦੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਵੀ ਆਈਆਂ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿਤਮਾ ਇਸ ਖੇਤਰ ਦੀ ਮਾਰਵਾਦੀ ਬਟਾਲੀਅਨ ਨੰਬਰ 1 ਦਾ ਕਮਾਂਡਰ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਵੱਡੇ ਛਾਪਾਮਾਰ ਹਮਲਿਆਂ ਦਾ ਯੋਜਨਾਕਾਰ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਿਆਸ-ਅਰਾਈਆਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦਿਆਂ ਮਾਰਵਾਦੀ ਬਿਊਰੋ ਨੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਬਟਾਲੀਅਨ ਕਮਾਂਡਰ ਹਿਤਮਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੈ। ਲਿਹਾਜ਼ਾ ਇਹ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਬੇਬੁਨਿਆਦ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦੇ ਕਿ ਇਹ ਖ਼ਾਸ ਹਵਾਈ ਹਮਲਾ ਮਾਰਵਾਦੀ ਕਮਾਂਡਰ ਹਿਤਮਾ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। 13 ਨਵੰਬਰ 2021 ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਘੇਰਾ ਪਾ ਕੇ ਚੋਟੀ ਦੇ ਮਾਰਵਾਦੀ ਆਗੂ ਮਿਲਿੰਦ ਤੇਲਤੁੰਬੜੇ ਸਮੇਤ 26 ਮਾਰਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਰਵਾਦੀ ਛਾਪਾਮਾਰਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਨਫ਼ਰ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦੀ ਸੂਹ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਐੱਨ.ਐੱਸ.ਜੀ. ਭੇਜੇ ਗਏ ਹੋਣਗੇ।

ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਹਵਾਈ ਹਮਲੇ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਆਈ ਹੈ। ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਬਸਤਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਅਪਰੈਲ 2021 'ਚ ਵੀ ਹਵਾਈ ਬੰਬਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਫਿਰ ਅਪਰੈਲ 2022 'ਚ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਹਵਾਈ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਜਨਵਰੀ 2023 'ਚ ਇਹ ਤੀਜਾ

ਹਵਾਈ ਹਮਲਾ ਹੈ। ਮਾਰਵਾਦੀ ਗੜ੍ਹ 'ਚ ਐੱਨ.ਐੱਸ.ਜੀ. ਕਮਾਂਡੋਜ਼ ਤਾਇਨਾਤ ਕਰਨ ਦੀ ਚਰਚਾ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਚੱਲਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 2005 'ਚ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਸਰਕਾਰ ਸਮੇਂ ਇਹ ਗੱਲ ਚੱਲੀ ਕਿ ਨਕਸਲੀ ਰਸੂਖ਼ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰਾਂ 'ਚ ਐੱਨ.ਐੱਸ.ਜੀ. ਕਮਾਂਡੋਜ਼ ਭੇਜੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਬਿਹਾਰ ਦੀ ਜਹਾਨਾਬਾਦ ਜੇਲ੍ਹ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਬੈਰਕਾਂ ਉੱਪਰ ਮਾਰਵਾਦੀ ਛਾਪਾਮਾਰ ਹਮਲੇ ਨਾਲ ਭਾਰਤੀ ਹੁਕਮਰਾਨ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਿੱਲ ਗਏ ਸਨ। ਉਦੋਂ ਤਤਕਾਲੀ 'ਅੰਦਰੂਨੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਕੱਤਰ' ਆਸ਼ੀਸ਼ ਮਿਤਰਾ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਇਹ ਖ਼ਬਰਾਂ

ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਦੇ ਕਾਂਕੋਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ 'ਕਾਊਂਟਰ ਟੈਰਰਿਜ਼ਮ ਐਂਡ ਜੰਗਲ ਵਾਰਫੇਅਰ ਕਾਲਜ' ਵਿੱਚ ਸਿਖਲਾਈ ਲੈ ਰਹੇ ਐੱਨ.ਐੱਸ.ਜੀ. ਕਮਾਂਡੋਜ਼ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਚਾਰ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਵਾਇਰਲ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਇਹ ਖ਼ਾਸ ਕਮਾਂਡੋਜ਼ ਸਿਖਲਾਈ ਕਾਲਜ 2005 'ਚ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਬਾਬਤ ਉਦੋਂ ਇਹ ਵਿਵਾਦ ਵੀ ਉੱਠਿਆ ਕਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵੱਲੋਂ ਜੰਗਲ ਦੀ ਇਸ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਕਾਲਜ ਲਈ ਤਬਾਦਲਾ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਆਖ਼ਰਕਾਰ ਵਣ ਵਿਭਾਗ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਦਬਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

ਕਾਲਜ ਦਾ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਬ੍ਰਿਗੇਡੀਅਰ ਬਸੰਤ ਕੁਮਾਰ ਪੌਂਵਾਰ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਦੇ ਉੱਤਰ-ਪੂਰਬੀ ਰਾਜ ਮਿਜ਼ੋਰਮ ਵਿੱਚ ਵੈਰਾਗਤੇ ਵਿਖੇ ਬਣਾਏ ਗਏ 'ਕਾਊਂਟਰ ਇੰਸਰਜੰਸੀ ਐਂਡ ਜੰਗਲ ਵਾਰਫੇਅਰ

ਸਕੂਲ' ਦਾ ਕਮਾਂਡੇਂਟ ਰਹਿ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਕਾਂਕੋਰ ਕਾਲਜ ਬਾਰੇ ਪੌਂਵਾਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ 'ਯੇਹ ਤੋਂ ਕਮਾਂਡੋ ਕੀ ਫੈਕਟਰੀ ਹੈ', 'ਮੈਂ ਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਛਾਪਾਮਾਰ ਸੇ ਛਾਪਾਮਾਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੜਨਾ ਸਿਖਾਤਾ ਹੂੰ।' ਇਹ ਕਾਲਜ ਹਰ ਛੇ ਹਫ਼ਤਿਆਂ 'ਚ 400 ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਕੇ 'ਲੜਾਕੇ' ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਵਾਦੀ ਛਾਪਾਮਾਰਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਕ ਦਹਾਕੇ 'ਚ ਇਸ ਕਾਲਜ ਵੱਲੋਂ ਪੁਲਿਸ, ਬੀ.ਐੱਸ.ਐੱਫ., ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਐੱਫ., ਸ਼ਸਤਰ ਸੀਮਾ ਬਲ ਤੇ ਸੈਂਟਰਲ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਸਕਿਊਰਿਟੀ ਫੋਰਸ ਵਗੈਰਾ ਦੇ 30000 ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਔਰਤ ਅਤੇ ਮਰਦ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਹੈ।

ਰਾਜਨੀਤਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣਕਾਰਾਂ ਨੇ ਉਦੋਂ ਹੀ ਖ਼ਦਸ਼ਾ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਪੂਰ ਜੰਗਲਾਂ ਅੰਦਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿਖਲਾਈ ਕਾਲਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਬਸਤਰ ਦੇ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੰਘਣੇ ਫੌਜੀਕਰਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿਖਲਾਈ ਯਾਫ਼ਤਾ ਕਮਾਂਡੋਜ਼ ਨੂੰ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਜੁਝਾਰੂ ਟਾਕਰੇ ਨੂੰ ਕੁਚਲਣ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਹਵਾਈ ਬੰਬਾਰੀ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਖ਼ਦਸ਼ੇ ਸੱਚ ਹੁੰਦੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ। ਨਿਰਸੰਦੇਹ, ਮਾਰਵਾਦੀ ਲਹਿਰ ਆਪਣੇ 'ਜਨਤਾ ਸਰਕਾਰ' ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਬੋਹੱਦ ਜਾਂਬਾਜ਼ ਇਨਕਲਾਬੀ ਛਾਪਾਮਾਰ ਤਾਕਤ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਸਭ ਕੁਝ ਤਿਆਗ ਕੇ ਅਤੇ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੱਕ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ 'ਚ ਕੰਮ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਜਿੱਤਿਆ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਹੁਕਮਰਾਨ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਬਹਾਨੇ ਵਜੋਂ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਭਾਰਤੀ ਹੁਕਮਰਾਨ ਜਮਾਤ ਨੇ 'ਵਿਕਾਸ' ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਲਈ ਦੇਸੀ-ਬਦੇਸੀ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨਾਲ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਕਰ

ਕੇ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਬੰਦੂਕ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਉਜਾੜਨ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਖੋਹਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਜੰਗਲਾਂ-ਪਹਾੜਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਆਦਿਵਾਸੀ ਮਾਰਵਾਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਹੋਰ ਵੀ ਵਸੀਹ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਲਾਮਬੰਦ ਹੋਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਉਜਾੜੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਰ ਆਦਿਵਾਸੀ ਨੂੰ 'ਮਾਰਵਾਦੀ' ਕਰਾਰ ਦੇ ਕੇ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਭਾਰਤੀ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਕੋਲ ਐਸੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਨੂੰ 'ਅੰਦਰੂਨੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਖ਼ਤਰਾ' ਕਰਾਰ ਦੇ ਕੇ ਫੌਜੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਕੁਚਲਣ ਤੋਂ ਸਿਵਾਏ ਹੋਰ ਕੋਈ 'ਹੱਲ' ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਹਰ ਗੱਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਕਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ, ਪੁਲਿਸ-ਨੀਮ ਫੌਜੀ-ਫੌਜੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦੀਆਂ ਘੋਰ ਤੇ ਕੁਚਲੇ ਦੀਆਂ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਅਤੇ ਅੰਧਾਧੁੰਦ ਕਤਲੇਆਮ ਹੈ। ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਲੜ ਰਹੇ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਕ 'ਚ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਉਣ ਵਾਲੇ ਜਮਹੂਰੀ ਸਿਆਸੀ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਨਾਲ ਤੁੰਨੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ।

ਐਨੇ ਭਿਆਨਕ ਜਬਰ, ਆਦਿਵਾਸੀ ਔਰਤਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਜਿਨਸੀ ਹਿੰਸਾ ਅਤੇ ਕਤਲੇਆਮ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਆਦਿਵਾਸੀ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਚਟਾਨ ਵਾਂਗ ਡਟੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਯਾਤਰੀ ਰਾਜ ਨਾਲ ਆਦਿਵਾਸੀ ਪੁਰਖਿਆਂ ਦੀ ਲਹੂ ਡੋਲੂਵੀਂ ਲੜਾਈ ਦੀ ਸਦੀਆਂ ਲੰਮੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਰਵਾਇਤ ਹੈ। ਡੇਢ ਦਹਾਕਾ ਲੰਮੇ ਆਦਿਵਾਸੀ ਟਾਕਰੇ ਨੇ ਜਨਵਰੀ 2019 'ਚ ਹੁਕਮਤ ਨੂੰ ਟਾਟਾ ਸਟੀਲ ਪਲਾਂਟ ਦਾ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਲੋਹਾਂਡੀਗੁੜਾ ਸਮੇਤ ਪੱਕੇ ਅਤੇ ਧੋਖੇ ਨਾਲ ਐਕਵਾਇਰ ਕੀਤੀ ਦਸ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ 1764 ਹੈਕਟੇਅਰ ਜ਼ਮੀਨ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕਰਨੀ ਪਈ। ਪਰ ਹੁਕਮਤ ਫੌਜੀ ਤਾਕਤ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਜੰਗਲਾਂ-ਪਹਾੜਾਂ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰ ਕੇ ਪੂਰ ਅੰਦਰ ਤੱਕ ਨੀਮ-ਫੌਜੀ ਕੈਂਪ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਹਟ ਰਹੀ ਅਤੇ ਸੜਕਾਂ ਵਿਛਾ ਕੇ ਰਾਜ ਦੀ ਅਥਾਰਟੀ ਬੋਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਤਬਾਹੀ ਦੇ ਬੁਲਡੋਜ਼ਰ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਆਦਿਵਾਸੀ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਉੱਪਰ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਸਿਲਗੋਰ ਵਰਗੇ ਪੱਕੇ ਮੋਰਚੇ ਲਗਾਈ ਬੈਠੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਤਰਜ਼ੇ-ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਵਾਈ ਬੰਬਾਰੀ ਦਾ ਇਕ ਮਨੋਰਥ ਇਸ ਵਿਸ਼ਾਲ ਆਦਿਵਾਸੀ ਲਾਮਬੰਦੀ ਨੂੰ ਦਹਿਸ਼ਤਜ਼ਦਾ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨੋਬਲ ਡੇਗਣਾ ਵੀ ਹੈ।

ਸਮੱਸਿਆ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੁਲਕ ਦੀ 'ਮੁੱਖਧਾਰਾ' ਵੱਲੋਂ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਨਸਲਕ੍ਰਮੀ ਵਿਰੁੱਧ ਟਾਵੇਂ-ਟਾਵੇਂ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ ਸਿਵਾਏ ਕੋਈ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਉੱਠ ਰਹੀ। ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਉਣ ਵਾਲੇ ਰੋਸ਼ਨ-ਖ਼ਿਆਲ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਸਮੇਤ ਹੱਕਾਂ ਦੇ ਪਹਿਰੋਦਾਰ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਡੱਕੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਮਸਲਿਆਂ 'ਚ ਉਲਝੇ ਹੋਰ ਲੋਕ ਅੰਦੋਲਨ ਆਪਣੇ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਭਾਰਤੀ ਸਟੇਟ ਵੱਲੋਂ ਲੜੀ ਜਾ ਰਹੀ ਇਸ ਜੰਗ ਦੀ ਹਕੀਕਤ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਭਵਿੱਖੀ ਖ਼ਤਰਿਆਂ ਤੋਂ ਬੇਖ਼ਬਰ ਹਨ। ਇਸ ਬੇਖ਼ਬਰੀ ਦਾ ਆਖ਼ਰਕਾਰ ਭਾਰਤੀ ਅਵਾਮ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਮੁੱਲ ਚੁਕਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ।

ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਮਹਿਮੂਦਪੁਰ
ਫੋਨ: +91-94634-74342

ਉੱਪਰ 'ਵਿਕਾਸ' ਉਸਾਰਨਾ ਹੈ। ਸਤੰਬਰ 2009 'ਚ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ-ਚਿਦੰਬਰਮ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 'ਨਕਸਲਵਾਦ ਮੁਲਕ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਖ਼ਤਰਾ' ਦਾ ਬਿਰਤਾਂਤ ਘੜਿਆ ਅਤੇ 9 ਰਾਜਾਂ ਦੇ 15 ਕਰੋੜ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ 'ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਗ੍ਰੀਨ ਹਿੱਟ' ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ 'ਚ ਨੀਮ-ਫੌਜੀ ਤਾਕਤਾਂ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ, ਝਾਰਖੰਡ, ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ, ਉਤੀਸਾ, ਤਿਲਗਾਨਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਰਾਜਾਂ ਦੇ 'ਰੈੱਡ ਕੋਰੀਡੋਰ' ਵਿੱਚ ਤਾਇਨਾਤ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਅਣਐਲਾਨੀ ਜੰਗ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਜਿਸ ਨੇ ਹਫ਼ਤਿਆਂ 'ਚ ਹੀ ਵਿਆਪਕ ਕਤਲੇਆਮ, ਸਮੂਹਿਕ ਬਲਾਤਕਾਰਾਂ, ਸਾੜ-ਫੂਕ, ਤਬਾਹੀ ਅਤੇ ਉਜਾੜੇ ਦਾ ਰੂਪ ਅਖ਼ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਿਆ। 13 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸਿੰਧੇ ਤੋਂ 'ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਦੀ ਮੱਦਦ ਨਾਲ ਵਿੱਢਿਆ ਇਹ ਨੀਮ-ਫੌਜੀ ਹਮਲਾ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਲਗਾਤਾਰ ਜਾਰੀ ਹੈ ਸਗੋਂ ਇਹ ਦਿਨੋ-ਦਿਨ ਵਧੇਰੇ ਤਬਾਹਕੁਨ ਅਤੇ ਖ਼ੂਫ਼ਾਰ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਗਾਤਾਰਤਾ 'ਚ 11 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਐੱਨ.ਐੱਸ.ਜੀ. ਕਮਾਂਡੋ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤੇ ਜੋ ਖ਼ਾਸ ਕਮਾਂਡੋ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਲਈ ਅਤਿ-ਆਧੁਨਿਕ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਫੋਰਸ ਹੈ।

ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਐੱਫ. ਦੇ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਸੈਕਟਰ ਦੇ ਆਈ.ਜੀ. ਦਫ਼ਤਰ ਨੇ ਬਿਆਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਕਿ 'ਇਸ ਸਰਹੱਦੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਨਕਸਲੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਲਗਾਤਾਰ ਮੁਹਿੰਮ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਹਿਤ 11 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਹੈਲੀਕਾਪਟਰ ਰਾਹੀਂ ਮੁਹਿੰਮ ਦੇ ਫਾਰਵਰਡ ਆਪਰੇਟਿੰਗ ਬੇਸ ਉੱਪਰ ਭੇਜੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਐੱਫ. ਦੀ ਕੋਬਰਾ ਬਟਾਲੀਅਨ ਦੀ ਇਕ ਟੁਕੜੀ ਜਦੋਂ ਹੈਲੀਕਾਪਟਰ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਰਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਕੋਬਰਾ ਅਤੇ ਨਕਸਲੀਆਂ ਦਰਮਿਆਨ ਗੋਲੀਆਂ ਚੱਲੀਆਂ। ਨਕਸਲੀ ਭੱਜਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋ ਗਏ। ਕੋਬਰਾ ਫੋਰਸ ਦੀ ਟੁਕੜੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ।' ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਡੀ.ਜੀ. ਐਂਟੀ ਨਕਸਲ ਓਪਰੇਸ਼ਨਜ਼ ਸੀ ਵਿੱਜ ਸਪਸ਼ਟ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਹਵਾਈ ਫੌਜ ਦੇ ਗਰੁੱਪ ਕਮਾਂਡੋਜ਼ ਨੇ ਐੱਮ.ਆਈ.17 (ਹੈਲੀਕਾਪਟਰ) ਤੋਂ

ਆਈਆਂ ਸਨ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਐੱਨ.ਐੱਸ.ਜੀ. ਨੂੰ ਨਕਸਲੀ ਵਿਰੋਧੀ ਮੁਹਿੰਮ 'ਚ ਭੇਜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮਿਤਰਾ ਐੱਨ.ਐੱਸ.ਜੀ. ਦਾ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਨਰਲ ਵੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਦੇ ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ. ਸੀ ਰਾਠੌਰ ਨੇ ਵੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਐੱਨ.ਐੱਸ.ਜੀ. ਦੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਨਕਸਲੀ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ 'ਚ ਮਦਦ ਮਿਲੇਗੀ। ਐੱਨ.ਐੱਸ.ਜੀ. ਕਮਾਂਡੋਜ਼ ਵੱਲੋਂ ਅੰਧਾਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਕਸਲ ਵਿਰੋਧੀ ਖ਼ੂਫ਼ਾਰ ਕਮਾਂਡੋਜ਼ ਗਰੇਅ ਹਾਊਡਜ਼ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਸਿਖਲਾਈ ਲੈਣ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਵੀ ਹਨ। ਜੇ ਇਸ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹਨ ਕਿ ਮਸਲੇ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਹੱਲ ਦੀ ਬਜਾਏ ਆਰ.ਐੱਸ.ਐੱਸ.-ਭਾਜਪਾ ਹਕੂਮਤ ਦਾ ਇੱਕੋਇਕ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਮਾਰਵਾਦੀ ਛਾਪਾਮਾਰਾਂ, ਖ਼ਾਸ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਜਿਸਮਾਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨਾ ਹੈ। 7 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਦੇ ਕੋਰਬਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਰੈਲੀ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਹੁੱਬ ਕੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਬੰਦੂਕ ਦਾ ਜਵਾਬ ਬੰਦੂਕ ਨਾਲ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਹੈ। ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਨੇ '2024 ਤੱਕ ਨਕਸਲ ਮੁਕਤ ਦੇਸ਼' ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਵੀ ਕੀਤਾ। ਮਹਿਜ਼ ਚਾਰ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਹੀ ਆਦਿਵਾਸੀ ਪਿੰਡਾਂ ਉੱਪਰ ਹਵਾਈ ਬੰਬਾਰੀ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਆ ਗਈ।

ਇੰਡੀਅਨ ਐਕਸਪ੍ਰੈੱਸ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਹੈ ਕਿ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚਲੇ ਭਾਰਤੀ ਹਵਾਈ ਫੌਜ ਦੇ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਨੇ ਜੁੱਧਨੀਤੀ 'ਚ ਬਦਲਾਉ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਹਵਾਈ ਫੌਜ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬਸਤਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਹੈਲੀਕਾਪਟਰ ਚਲਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਡਰੋਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਲਗਾਤਾਰ ਨਿਗਰਾਨੀ ਸੁਰਖੀਆਂ ਬਣਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਟੀਚੇ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦੇਣ ਲਈ ਫਾਸੀਵਾਦੀ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਟੇਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਉੱਪਰ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ।

ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਵਕਤ ਦੀ ਦਾਸਤਾਨ

ਜਨਵਰੀ ਮਹੀਨੇ ਇਹ ਲੇਖ ਲਿਖਦਿਆਂ ਸਵਾਮੀ ਵਿਵੇਕਾਨੰਦ ਅਤੇ ਮੋਹਨਦਾਸ ਕਰਮਚੰਦ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਵਿਵੇਕਾਨੰਦ ਦਾ ਜਨਮ 12 ਜਨਵਰੀ 1863 ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ 30 ਜਨਵਰੀ 1948 ਦੇ ਦਿਨ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਸਵਾਮੀ ਅਤੇ

ਅਵਿਜੀਤ ਪਾਠਕ

ਮਹਾਤਮਾ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਭਾਰਤੀ ਆਧੁਨਿਕਤਾ ਦੀ ਪਰਵਾਜ਼ ਦੀ ਟੋਹ ਲਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ? ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਜਦੋਂ ਲੜਾਕੂ ਹਿੰਦੂ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਦਾ ਜਨਨ ਸਿਰ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਸਵਾਲ ਹੋਰ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗਕ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਦੇ ਮੁਕਾਮ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਤੋਂ ਭਾਰਤੀ ਆਧੁਨਿਕਤਾ ਦੇ ਉਸ ਬਹੁ-ਭਾਂਡੇ ਅਤੇ ਟਕਰਾਵਾਂ ਪ੍ਰਵਚਨ ਵਿੱਚ ਜੀਵਨ ਜਾਂਚ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂਵਾਦ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਮੁੱਦਾ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਿਵੇਕਾਨੰਦ ਅਤੇ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਢੰਗ-ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਇਸ ਬਹਿਸ ਨੂੰ ਅਮੀਰੀ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਗਲਤ ਨਹੀਂ

ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਵਿਵੇਕਾਨੰਦ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਅਲਖ਼ ਜਗਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜੋ ਆਪਣੇ ਅਡੰਬਰਾਂ ਅਤੇ ਤਾਅੱਸਬਾਂ ਸਹਿਤ, ਪੁਰਾਤਨ ਸੱਭਿਅਤਾ ਉੱਪਰ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਹਮਲੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਜ਼ਿੱਲਤ ਦੇ ਬੋਝ ਹੇਠ ਹਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਤਰੰਗ ਅਧਿਆਤਮ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਇਸ ਦੇ ਮਨੋਬਲ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣਾਉਣ, ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਧਾਰਮਿਕਤਾ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਅਰਥ ਦੇਣ ਅਤੇ ਅਵਾਮ ਦਾ ਹੋਂਦਲਾ ਉਠਾਉਣਾ ਚਾਹਿਆ ਸੀ। 1893 ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਾਗੋ (ਅਮਰੀਕਾ) ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵ ਧਰਮ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਆਪਣੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਤਕਰੀਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 'ਵਿਹਾਰਕ ਵੇਦਾਂਤ' ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰਨ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਜਨੂਨ ਤੱਕ, ਉਹ ਇਸ ਨਿਘਾਰ ਖਿਲਾਫ਼ ਲੜਾਈ ਲੜਨ ਅਤੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨਤ ਆਤਮ-ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ, ਕਰੁਣਾਮਈ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਅਤ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਾਵ ਨਾਲ ਲਬਰੇਜ਼ ਨਵੇਂ ਰਾਸ਼ਟਰ

ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਲਈ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਜਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਜਥਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਧੁਨਿਕਤਾ ਨਾਲ ਗਾਂਧੀ ਦਾ ਸਾਥ 'ਸੱਚ ਨਾਲ ਪ੍ਰਯੋਗ' ਨਾਲ ਮੁੱਢੋਂ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਆਧੁਨਿਕ ਭਾਰਤ ਦੀ ਚੇਤਨਾ ਵਿੱਚ ਵਿਵੇਕਾਨੰਦ ਅਤੇ ਗਾਂਧੀ, ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਸਾਨੂੰ ਦਲੇਰੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਕਰਮਸ਼ੀਲਤਾ ਦੀ ਨਵੀਂ ਭਾਸ਼ਾ ਬਖਸ਼ਦੇ ਹਨ। ਜਿੱਥੇ ਵਿਵੇਕਾਨੰਦ ਵੇਦਾਂਤ ਦੇ ਮੁਕਤੀਦਾਤੇ ਪਹਿਲ ਦਾ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਕਲਿਆਣ ਦੇ ਆਧੁਨਿਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉੱਥੇ ਗਾਂਧੀ ਇਸ ਨੂੰ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਹਿੰਸਕ ਸਮਾਜਵਾਦ ਵੱਲ ਜਾਂਦੇ ਮਾਰਗ ਵਜੋਂ ਨਿਹਾਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਹਰ ਕੋਈ ਆਧੁਨਿਕਤਾ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂਵਾਦ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਵੇਕਾਨੰਦ ਜਾਂ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਸਮਝ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋਵੇ; ਖੱਬੇ ਪੱਖੀਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅੰਬੇਡਕਰਵਾਦੀਆਂ, ਤੇ ਇੱਥੋਂ

ਤੱਕ ਨਹਿਰੂਵਾਦੀ ਆਧੁਨਿਕਤਾਵਾਦੀਆਂ ਤੱਕ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਸਾਰਥਕ ਨਿਰਖ ਪਰਥ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਰਾਬਤਾ ਬਣਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਸਾਨੂੰ ਹਿੰਦੂਵਾਦ ਦੇ ਸਮਕਾਲੀ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜੋ ਲੜਾਕੂ ਹਿੰਦੂ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਦੀ ਉਸ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜੋ ਫੌਜਵਾਦ, ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਖ਼ੁਦਪ੍ਰਸਤੀ ਅਤੇ ਬੇਰੋਕ ਤਕਨੀਕੀ-ਆਰਥਿਕ ਨਵਉਦਾਰ ਵਿਕਾਸਵਾਦ ਨਾਲ ਇਕਸੁਰ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਚੁਸਤੀ ਨਾਲ ਵਿਵੇਕਾਨੰਦ ਤੇ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸੁਰਾਂ ਵਜਾਉਣ ਤੋਂ ਵੀ ਗੁਰੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਉਹ ਵਿਵੇਕਾਨੰਦ ਨੂੰ ਅਦਰਸ਼ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਭਾਰ ਕੇ ਉਹ ਉਸ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਮਾਲਿਕਾਨਾ ਹੱਕ ਜਤਾਉਂਦੇ ਹਨ; ਤੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਹਿੰਸਾ ਨਾਲ ਅਜਿਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਦੀ ਵਿਵੇਕਾਨੰਦ ਦੀ ਅਸਲ ਭਾਵਨਾ ਗੁਆਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਿਤਮ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਦਾਰਵਾਦੀ,

ਖੱਬੇ ਪੱਖੀ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਆਪਣੀ 'ਪ੍ਰਬੁੱਧ ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ' ਦੇ ਫ਼ਹਿਮ ਕਰ ਕੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਵਿਵੇਕਾਨੰਦ ਤੋਂ ਹੋ ਗਏ ਦੀ ਦੂਰੀ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇੰਝ ਇਹ ਵਿਆਖਿਆ ਹੋਣ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਬ੍ਰਾਂਡ ਮੁੱਲ ਕਰ ਕੇ ਹਿੰਦੂ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਉਸ ਨੂੰ ਰੱਦੀ ਦੀ ਟੋਕਰੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੁੱਟ ਸਕਦੇ ਸਗੋਂ ਉਹ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ 2 ਅਕਤੂਬਰ ਜਾਂ 30 ਜਨਵਰੀ ਦੇ ਦਿਨ ਉਸ ਦੇ ਬੁੱਤ ਨੂੰ ਫੁੱਲਮਾਲਾ ਵੀ ਪਹਿਨਾਉਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸਚਾਈ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ ਉਪਜਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪੁੱਗਿਆ ਸਿਰ੍ਹੇ ਠਾਕੂਰ ਵਰਗੇ ਨਾਥੂਰਾਮ ਗੋਡਸੇ ਦੇ ਅਣਗਿਣਤ ਪੈਰੋਕਾਰ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਨਫ਼ਰਤ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ 'ਕਮਜ਼ੋਰ' ਜਾਂ 'ਮੁਸਲਿਮ ਪੱਖੀ' ਕਹਿੰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵੰਡ ਲਈ ਕਸੂਰਵਾਰ ਗਿਣਦੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਕੀ ਅਜੇ ਵੀ ਕੋਈ ਕਸਰ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜਾਗ ਜਾਈਏ ਅਤੇ ਵਿਵੇਕਾਨੰਦ ਅਤੇ ਗਾਂਧੀ ਵਰਗਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਲੱਭੀਏ, ਅਧਿਆਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨਤ ਆਧੁਨਿਕਤਾ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਦਾ ਮੁੱਲ ਪਾਈਏ?

ਮਸੀਹੀਅਤ ਅਤੇ ਥਿਆਲੋਜੀ: ਧਰਮ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਮਾਡਲ ਪੁਸਤਕ

ਪੁਸਤਕ ਚਰਚਾ

ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨਾਲ ਵਿਗਿਆਨਿਕ-ਸੂਰ ਵਿਚ ਹੀ ਨਿਪਟਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਅਕਲ ਦੇ ਪੱਖੋਂ ਤਾਂ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ

ਅਕਾਦਮਿਕਤਾ ਵਿਚ ਪੁਸਤਕ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਬਹੁਤ ਅਹਿਮੀਅਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਥਾਵੇ ਡਾ. ਹਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪੁਸਤਕ (ਮਸੀਹੀਅਤ ਅਤੇ ਥਿਆਲੋਜੀ, ਸਿੱਖ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਯੂ.ਕੇ., 2021) ਨੂੰ ਮੈਂ ਧਰਮ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਇਕ ਮਾਡਲ ਵਾਂਗ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਧਰਮ ਅਧਿਐਨ ਵਿਚ ਜਿੰਨਾ ਸਬੰਧਤ ਧਰਮ ਅਹਿਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਓਨਾ ਹੀ ਅੰਤਰ-ਧਰਮ ਅਧਿਐਨ ਜਾਂ ਤੁਲਨਾਤਮਕ-ਧਰਮ ਅਧਿਐਨ ਵੀ ਅਹਿਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਧੀ ਅਧੀਨ ਇੰਟਰਫੇਥ ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ ਜਾਂ ਸਰਬ-ਧਰਮ ਸੰਮੇਲਨ ਹੁੰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਇਸ ਲਈ ਪਛੜਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਪੁਸਤਕ ਸਭਿਆਚਾਰ ਬਹੁਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸੀ ਅਤੇ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟਾਵਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਨਾ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਉਹ ਮਾਨਤਾ ਮਿਲੀ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਅਕਾਦਮਿਕ ਪ੍ਰਸੰਗ

ਪ੍ਰੋ. ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ
ਫੋਨ: 93163-01328
ਚੇਅਰਪਰਸਨ
ਵਰਲਡ ਪੰਜਾਬੀ ਸੈਂਟਰ ਪਟਿਆਲਾ

ਵਿਚ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। 9 ਜਨਵਰੀ, 2023 ਦੀ ਇੰਡੀਅਨ ਐਕਸਪ੍ਰੈੱਸ ਵਿਚ ਸਥਾਪਤ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਵਿਲੀਅਮ ਦਲਰਿੰਪਲ (William Dalrymple) ਦੀ ਵਿਸਥਾਰਤ ਇੰਟਰਵਿਊ ਵਿਚ ਕਲੋਨੀਅਲ ਹਕੂਮਤ ਵੇਲੇ ਮਰਹੱਟਿਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਤਾਂ ਹੈ, ਪਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਹਵਾਲਾ/ਜ਼ਿਕਰ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ 'ਮਸੀਹੀਅਤ ਅਤੇ ਥਿਆਲੋਜੀ' ਨੂੰ ਉਭਰਦੇ ਸਿੱਖ ਅਕਾਦਮੀਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਪੁਸਤਕ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਚੁੱਕੇ ਗਏ ਸੁੱਜੇ-ਕਦਮ ਵਜੋਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਵਿਉਂਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਗੁਰ-ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਤ੍ਰੈ-ਲੜੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਭਾਗ ਪਹਿਲਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਦੋ ਵੈਦਿਕ ਦਰਸ਼ਨ (ਦੂਜਾ) ਅਤੇ ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ (ਤੀਜਾ) ਹੋਣਗੀਆਂ। ਸਿੱਖ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਕੌਂਸਲ, ਯੂ.ਕੇ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ (ਮੁਖਬੰਧ) ਵਿਚ- 'ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਬੌਧਿਕ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਧਰਮਾਂ ਬਾਰੇ ਹੋ ਰਹੀ ਖੋਜ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਰਪੇਖ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀਆਂ ਰੂਹਾਨੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੇ ਮਨਸ਼ੇ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਲੜੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਤਿੰਨ ਪੁਸਤਕਾਂ 'ਮਸੀਹੀਅਤ ਅਤੇ ਥਿਆਲੋਜੀ', 'ਵੈਦਿਕ ਸ਼ਾਸਤਰ' ਅਤੇ 'ਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ' ਦੀ ਲੜੀ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਪੁਸਤਕ ਹੈ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਜਿਹੌ-ਜਿਹਾ ਸੰਵਾਦ ਸਿੱਖ ਅਕਾਦਮਿਕਤਾ ਵਿਚ ਛਿੜਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਨਾ ਛਿੜਨ ਕਰਕੇ ਅੱਖੋਂ-ਪਰੇਖੇ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੰਤਵ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋ. ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਅੰਦਰ ਮਸੀਹੀਆਂ ਉਪਰ ਹੁੰਦੇ ਜ਼ੁਲਮਾਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕਰਦਿਆਂ ਲਿਖਿਆ (ਭੂਮਿਕਾ ਪੰਨਾ 2) ਕਿ 'ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਸੁੱਚਮ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਵਧੀਕੀਆਂ ਤੁਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ। ਮਸੀਹੀ ਥਿਆਲੋਜੀ ਨੂੰ ਮਘਦੀ ਚਿਣਾ ਵਾਂਗ ਸੰਭਾਲਣ ਦੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਬਹੁਤ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ'। ਧਰਮ ਦਾ ਇਹ ਪੱਖ ਸਾਰਿਆਂ ਧਰਮਾਂ ਵਿਚ ਨਿਹਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ ਦੀ ਅਕਾਦਮਿਕਤਾ ਨੂੰ ਹੀ ਥਿਆਲੋਜੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ-ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਿਆਂ ਮੇਰੀ ਸਮਝ ਇਹ ਬਣ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਧਰਮ ਦੇ ਦੋ ਪੱਖ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ (HCF) ਅਤੇ ਅਪਣਿਆਂ ਲਈ (LCF) ਹਰ ਧਰਮ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਰਹਿਤ ਵਾਂਗ ਹਰੇਕ ਧਰਮ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਨਿਭਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਏਸੇ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਗ੍ਰੰਥ ਅਤੇ ਪੰਥ ਦੇ ਦੋ ਕੰਢਿਆਂ ਵਾਂਗ ਸੰਭਾਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਗ੍ਰੰਥ, ਗੁਰੂ ਕਿਰਤ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਹਿਤ ਨੇ ਪੰਥਕ ਕਿਰਤ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਵੇਂ ਅੱਖਰ ਦੇ ਵਾਧੇ-ਘਾਟੇ ਦੀ ਵੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ, ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਹਿਤ ਬਾਰੇ

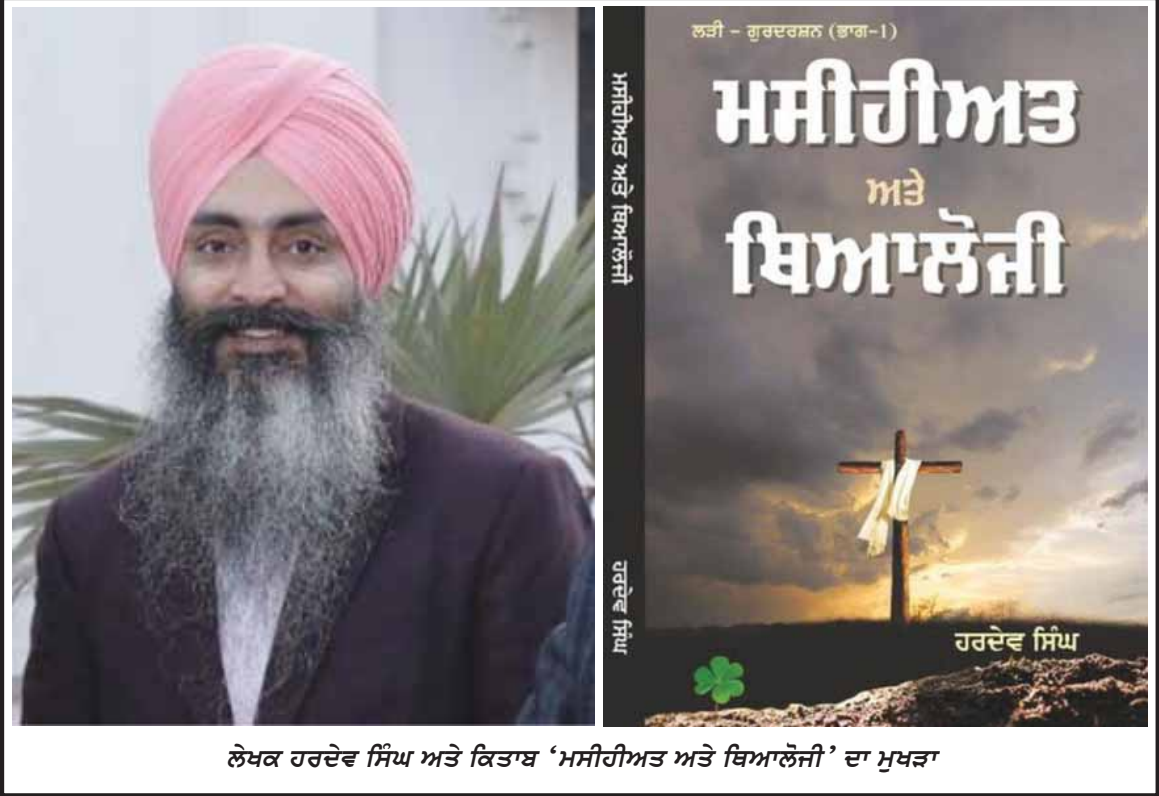
ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਪ੍ਰੋ. ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸ਼ਬਦ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼੍ਰੋਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਬਾਰੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਹੋਇਆ ਹੈ:

ਸ਼ਬਦ 'ਬ੍ਰਹਮ' ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਰੂਪ ਧਾਰ
ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ 'ਸ਼ਬਦ' ਵਿਚ ਢਲ ਰਿਹਾ ਸੀ।
ਇਥੇ ਸੂਰਤ, ਮਤ ਤੇ ਬੁਧ ਦੀ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ
ਘਾੜਤ ਬਹੁਤ ਅਨੂਪ
ਅਨੰਤ ਨੂੰ ਸਿਰਜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤ੍ਰਾਸ
ਵਿਚ ਨਵ-ਸੁੰਦਰ ਆਕਾਰ। (ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦਾ ਸਿੱਖਣਾ, ਪੰਨਾ 37, 2014)

ਇਸ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਧਿਆਤਮ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਜੀਵਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਵਰਤਾਰਾ ਹੀ ਥਿਆਲੋਜੀ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਮੋਢੀ ਸਿੱਖ ਥਿਆਲੋਜੀਅਨ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਅਤੇ ਆਧੁਨਿਕ ਸਿੱਖ ਥਿਆਲੋਜੀਅਨ ਪ੍ਰੋ. ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸਿੱਖ ਥਿਆਲੋਜੀ ਬਾਰੇ ਕੰਮ ਅਜੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਥਿਆਲੋਜੀ ਵਿਚ ਵਿਹਾਰੀ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੀ ਮੁੱਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁੱਦਾ ਹੀ ਵਿਹਾਰੀ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵੀਚਾਰ ਅਧੀਨ ਪੁਸਤਕ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ (ਥਿਆਲੋਜੀ) ਵਾਸਤੇ ਜਿਹੌ-ਜਿਹੀ ਪਹਿਲ ਈਸਾਈ ਧਰਮ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਤੰਤਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੋਈ ਹੋਰ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਈਸਾਈ ਥਿਆਲੋਜੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋਰਨਾਂ ਧਰਮਾਂ ਦੀਆਂ ਥਿਆਲੋਜੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਆਉਂਦੀਆਂ ਰਹਿਣੀਆਂ ਹਨ। ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦੀ ਥਿਆਲੋਜੀਕਲ ਸਾਂਝ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਹੀ ਸਰਬ-ਧਰਮ ਸੰਮੇਲਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੰਵਾਦ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਤਲਾਸ਼ੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਥਿਆਲੋਜੀ ਦਾ ਸ਼੍ਰੋਤ ਆਧਾਰ ਸਬੰਧਤ ਧਰਮ ਦਾ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ ਹੀ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਹਿਣਾ ਵੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਸਾਂਝੀ ਅਧਿਆਤਮਕਤਾ ਦੀਆਂ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਸਾਂਝੀ ਥਿਆਲੋਜੀ ਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ। ਇਸ ਪਾਸੇ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਇਕ ਕਦਮ ਵਜੋਂ ਲਏ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਤੁਰਾਂਗੇ ਤਾਂ ਸਮਝ ਸਕਾਂਗੇ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਅਧਿਆਤਮਕ ਸਾਂਝਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਹਰ ਧਰਮ ਦਾ ਸੰਸਥਾਪਕ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਥਿਆਲੋਜੀਕਲ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਅਵਤਾਰ (ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ), ਪੈਗੰਬਰ (ਈਸਾਈ ਧਰਮ ਅਤੇ ਇਸਲਾਮ ਧਰਮ) ਅਤੇ ਗੁਰੂ (ਸਿੱਖ ਧਰਮ) ਵਿਚ ਫਰਕ ਸਮਝਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਸ ਫਰਕ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲੱਗਿਆਂ ਸਬੰਧਤ ਧਰਮ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹਵਾਲੇ ਵਿਚਲੇ ਧਰਮ ਦੇ ਇਰਦ-ਗਿਰਦ ਵਹਿੰਦੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਅਨੁਭਵੀ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸਬੰਧਤ ਧਰਮ ਦੇ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਦੇ ਵਿਹਾਰਕ ਜੀਵਨ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਨ ਦੀ ਅਕਾਦਮਿਕਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਥਿਆਲੋਜੀ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਤੁਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਇਹ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਅਧਿਆਤਮਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਅਵਤਾਰ-ਦੇਹੀ, ਪੈਗੰਬਰੀ-ਦੇਹੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ-ਦੇਹੀ ਦੀ ਕੀ ਭੂਮਿਕਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਸਬੰਧਤ ਧਰਮ ਦੀ ਥਿਆਲੋਜੀ ਵਾਸਤੇ ਅਹਿਮ ਪੱਖ ਹੋਵੇਗਾ? ਇਸ ਨਾਲ ਏਹੋ-ਜਿਹੇ ਫਰਕ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪੈਣਗੇ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਮਸੀਹੀ ਥਿਆਲੋਜੀ ਵਿਚੋਂ ਪੈਗੰਬਰੀ ਦੇਹੀ ਨੂੰ ਮਨਫੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਓਹੋ-ਜਿਹਾ ਕੋਈ ਬੰਧਨ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਥਿਆਲੋਜੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਇਸ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਹੀ ਹਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਅਧਿਆਤਮਕਤਾ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਥਿਆਲੋਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖ ਥਿਆਲੋਜੀ ਵਿਚੋਂ ਦੇਹੀ ਦਖਲ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਵਿਹਾਰਕਤਾ ਨੂੰ ਮਨਫੀ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। 'ਗੁਰਮੁਖ' ਰਾਹੀਂ ਅਜਿਹਾ ਮਾਡਲ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰੋਕਾਰ ਪਛਾਣ ਦੀ ਥਾਂ ਨੈਤਿਕਤਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਬੋਸ਼ਕ ਇਸ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਦੇ ਤੀਜੇ ਹਿੱਸੇ ਗੁਰ-ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋ ਸਕੇਗਾ ਅਤੇ ਇੱਥੇ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਇਹ ਦੱਸਣ ਵਾਸਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਥਿਆਲੋਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝ ਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾ ਸਕਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਥਿਆਲੋਜੀਕਲ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਧਰਮ ਅਤੇ

ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਰਲਵੇਂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਹੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਮਿਕ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਸਹਾਇਕ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਰਸਮਾਂ, ਰੀਤਾਂ ਅਤੇ ਰਹਿਤ, ਅਸਲ ਵਿਚ ਥਿਆਲੋਜੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਈਸਾਈ-ਅਕਾਦਮਿਕਤਾ ਵਿਚ ਇਸ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਕੰਮ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਉਤਰ-ਆਧੁਨਿਕਤਾ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਵੀ ਸਫਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਗੱਲ ਪੁਸਤਕ "The

ਨਿਕਲ ਕੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਸਿਰ ਜੋੜਨ ਵੱਲ ਲੈ ਕੇ ਤੁਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੋਚ ਨੂੰ ਅਧਾਰਮਿਕ ਗਰਦਾਨਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਕੱਟੜਪੰਥੀ-ਕਿਲੋਬੰਦੀ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਮਨ ਨਾਲ ਸੋਚੀਏ ਤਾਂ ਝੱਟ ਸਮਝ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਥਾਈ-ਪ੍ਰਭੂ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਫਰਕ ਵੇਖਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਆ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਮਸਲਾ ਤੁਲਨਾਤਮਕ-ਅਧਿਐਨ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਕਰਕੇ

ਲੇਖਕ ਹਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕਿਤਾਬ 'ਮਸੀਹੀਅਤ ਅਤੇ ਥਿਆਲੋਜੀ' ਦਾ ਮੁਖੜਾ

Cambridge Companion to Postmodern Theology, Edited by Kevin J. Vanhoozer, Cambridge University Press 2003" ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਕਹੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਪੁਸਤਕ 'ਮਸੀਹੀਅਤ ਅਤੇ ਥਿਆਲੋਜੀ' ਵਿਚ ਇਸ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਹਵਾਲਿਆਂ ਸਮੇਤ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਪੁਸਤਕ ਵਿਚਲੇ ਹਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਸੀਹੀ ਥਿਆਲੋਜੀ ਹਰ ਧਰਮ ਦੀ ਥਿਆਲੋਜੀ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਕਾਦਮਿਕ ਮਾਡਲ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਲਾਹਾ ਸਿੱਖ ਅਕਾਦਮਿਕਤਾ ਵਿਚ ਬਹੁਤਾ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਗਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਬਾਕੀ ਧਰਮਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸੂਰ ਵਿਚ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਨਤੀਜਨ ਥਿਆਲੋਜੀ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਰਹਿਤ-ਮਰਯਾਦਾ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਿਤ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਪਛੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਮਸਲਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੋਰ ਵੀ ਗੰਭੀਰ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪੀ-ਐਚ.ਡੀ ਦੀ ਤਰਜ਼ 'ਤੇ ਟੀ-ਐਚ.ਡੀ ਵੱਲ ਧਰਮ ਦੀ ਅਕਾਦਮਿਕਤਾ ਤੁਰ ਪਈ ਹੈ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਅਜੇ ਸਿੱਖ-ਅਕਾਦਮਿਕਤਾ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਧਰਮ ਦੀ ਅਕਾਦਮਿਕਤਾ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਧਰਮ ਦਾ ਆਲਮੀ-ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਥਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ? ਡਾ. ਹਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹਵਾਲੇ ਵਿਚਲੀ ਪੁਸਤਕ ਰਾਹੀਂ ਸਾਹਮਣੇ ਲੈ ਆਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਰਮ ਦੀ ਥਿਆਲੋਜੀ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ, ਸਬੰਧਤ ਧਰਮ ਦੀ ਅਕਾਦਮਿਕਤਾ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਵੱਲ ਮੁੱਢਲਾ ਕਦਮ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਲੱਗਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਹਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਅਕਾਦਮਿਕਤਾ, ਇਤਿਹਾਸਕ-ਬਿੰਬ ਵਜੋਂ ਹੀ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਬਾਣੀ-ਨੈਰੋਟਿਵ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਈਨ, ਸਿੰਬਲ ਅਤੇ ਸਟੋਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪੈੜਾਂ ਹਰ ਧਰਮ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਅਕਾਦਮਿਕਤਾ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ 23ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੀ ਲੋੜ ਧਾਰਮਿਕ ਹੱਦ-ਬੰਦੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ

ਮਸੀਹੀ ਥਿਆਲੋਜੀ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ਼ਵਾਸ-ਕੇਂਦਰਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸੰਬਾਦੀ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿਚ ਮਸੀਹੀ ਥਿਆਲੋਜੀ ਨੂੰ ਕਟਹਿਰੇ ਵਿਚ ਖਲੋਣਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਡੈਵਿਡ ਐਫ. ਫੋਰਡ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਕੱਢਿਆ ਹੈ ਕਿ 'ਥਿਆਲੋਜੀ ਅਤੇ ਧਰਮ ਵਿਚਲੇ ਦਵੈਤ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਢਲੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਰਾਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਢਾਂਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਖੇੜਨਾ ਵਧੇਰੇ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਕਾਰਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ' (ਪੰਨਾ 49)। ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਸੀਹੀ ਥਿਆਲੋਜੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਨਵਾਂ ਜੁੜਦਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹੀ ਵਿਕਾਸ ਮਾਨਵੀ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਲੋੜ, ਮਾਨਵੀ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਸੰਭਵ ਟਕਰਾਵਾਂ ਦਾ ਸਹਿਜ ਸਥਾਪਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਹ ਤੁਰਾਂਗੇ ਤਾਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਟਕਰਾਵਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਪੂਰਕਤਾ ਹੋ ਸਕਣ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆ ਸਕਾਂਗੇ। ਹਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਗੁੰਨੀ ਹੋਈ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਸਿੱਖ ਥਿਆਲੋਜੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂਗੇ ਤਾਂ ਲੋੜ ਇਹ ਸੋਚਣ ਦੀ ਪਵੇਗੀ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ, ਪਿੰਡ ਬਣ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕੌਮੀਅਤਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਲੋੜ ਆਲਮੀ-ਭਾਈਚਾਰਾ (community of Akal) ਉਸਾਰੇ ਜਾਣ ਦੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਇਸ ਸੰਭਾਵਤ-ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਥਿਆਲੋਜੀ ਸਥਾਪਤ ਕਰਾਂਗੇ ਕਿ ਧਰਮ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮਾਜ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਪੱਛਮ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵੰਗ ਨਾਲ ਇਸ ਪ੍ਰਥਾਵੇ ਅੰਤਰ-ਵਿਸ਼ਟੀਆਂ ਤਾਂ ਉਸਾਰ ਲਈਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਲੋੜੀਂਦੀ ਧਰਾਤਲ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ ਜਾਂ ਕਰਨੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਈ ਪਈ ਹੈ। ਇਹ ਘਾਟ ਸਿੱਖ ਧਰਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਰਾਹੀਂ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਤੁਲਨਾਤਮਿਕ-ਅਧਿਐਨ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦੀ-ਸਪੇਸ ਦੇਣੀ ਪਵੇਗੀ? ਇਸ ਨਾਲ ਉਤਰ-ਆਧੁਨਿਕ ਯੁੱਗ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸਿਰਜੋਤਵੀਂ-ਧਰਮੀ-ਪਹੁੰਚ ਸਥਾਪਤ ਹੋ ਸਕੇਗੀ। ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੀ ਇਹ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਧਰਮਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅਮਨ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਆਲਮੀ-ਅਮਨ ਸੰਭਵ ਹੀ

ਹਨ ਅਤੇ ਹਰਮੀਨਿਊਟੀਕਲ-ਥਿਆਲੋਜੀ ਵਰਗੀਆਂ ਅੰਤਰ-ਵਿਸ਼ਟੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵੀ ਹਨ। ਲੋੜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੰਤਰ-ਵਿਸ਼ਟੀਆਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦੀ ਅਕਾਦਮਿਕਤਾ ਵਾਸਤੇ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਹੈ। ਧਰਮ ਵਿਚ 'ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ' (is & ought) ਜਾਂ 'ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ' (do's & don'ts) ਦੀਆਂ ਸੂਚੀਆਂ ਬਣਦੀਆਂ ਆਈਆਂ ਹਨ। ਧਰਮ ਨੂੰ ਨਿਆਸਰਿਆਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਕਹਿਣ ਵਾਲੀ ਈਸਾਈਅਤ ਨੇ ਵੀ ਇਹ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਇੱਥੇ ਆਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਭ ਕੁਝ ਛੱਡ ਕੇ ਆਉਣਾ ਪਵੇਗਾ (Abandon hope all ye who enter here). ਏਸੇ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਧਰਮ ਪਿਆਰ ਦੀ ਖੇਡ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਥੇ ਉਹੀ ਆਉਣ, ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਪਿਆਰ ਦੀ ਖੇਡ ਨੂੰ ਖੇਡਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਇਸ ਖੇਡ ਦੇ ਸੁੱਚਮ ਨਾਲ ਨਿਭ ਸਕਦੇ ਹਨ: ਜਦੋਂ ਉਹ ਪ੍ਰੇਮ ਖੇਲਣ ਕਾ ਚਾਉ॥ ਸਿਰੁ ਧਰਿ ਤਲੀ ਗਲੀ ਮੇਰੀ ਆਉ॥ ਇਤੁ ਮਾਰਗਿ ਪੈਰੁ ਧਰੀਜੈ॥ ਸਿਰੁ ਦੀਜੈ ਕਾਣਿ ਨ ਕੀਜੈ॥ ਪਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਲੋੜ ਇਹ ਸਮਝੋ ਅਤੇ ਸਮਝਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮਾਇਆ-ਭੋਗ ਤਿਆਗਣੇ, ਨਾ ਤਿਆਗਣੇ ਅਤੇ ਚਾਹੁਣ 'ਤੇ ਵੀ ਨਾ ਤਿਆਗ ਸਕਣੇ ਹੋ ਅਤੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਵਜੋਂ ਛੇਤੀ ਅਤੇ ਸੌਖਿਆਂ ਸਮਝ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਇਕ ਪੱਖ ਇਹ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਕੁਝ ਛੱਡ ਕੇ ਆਓ। ਇਸ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਉਲਾਰ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦਾ ਰਾਹ ਸਿੱਖੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਭੱਜਣ ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਤੁਰਨ ਦਾ ਸਹਿਜ ਸਥਾਪਨ ਕਰ ਕੇ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ: ਹਉ ਗੋਸਾਈ ਕਾ ਪਹਿਲਵਾਨਤਾ॥ ਮੈ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਉਚ ਦੁਮਾਲਤਾ॥ ਸਭ ਹੋਈ ਛਿੜ ਇਕਠੀਆ ਦਯੁ ਬੈਠਾ ਵੇਖੇ ਆਪਿ ਜੀਉ॥ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਧਿਆਇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ 'ਮਸੀਹੀਅਤ ਅਤੇ ਥਿਆਲੋਜੀ' ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਸਿਧਾਂਤਕੀ-ਨੁਮਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਸਾਈਨਾਪਸਿਜ ਹਨ ਅਤੇ ਏਸੇ ਦੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੋਮਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਪੁਸ਼ਟ ਕਰ ਕੇ ਨਿਕਲ ਸਕਦੇ ਨਤੀਜੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲੈ ਆਂਦੇ ਹਨ। (ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਭੇ 'ਤੇ)

ਉੱਤਰੀ ਕੈਰੋਲੀਨਾ ਦੇ ਇਕ ਘਰ ਵਿਚ 3 ਬੱਚਿਆਂ ਸਮੇਤ 5 ਜਣੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਮਿਲੇ

ਉੱਤਰੀ ਕੈਰੋਲੀਨਾ: ਇੱਥੇ ਇਕ ਘਰ ਵਿਚ 3 ਬੱਚਿਆਂ ਸਮੇਤ 5 ਜਣੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਮਿਲੇ ਹਨ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਜਾਰੀ ਇਕ ਪ੍ਰੈਸ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਵੇਰੇ 7 ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹਾਈ ਪੁਆਇੰਟ ਖੇਤਰ ਵਿਚੋਂ ਆਏ ਫੋਨ 'ਤੇ ਦੋ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਮਦਦ ਦੀ ਗੁਹਾਰ ਲਾਈ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਘਰ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਤਾਂ 5 ਜਣੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ 3 ਨਬਾਲਗ ਤੇ 2 ਬਾਲਗ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਮਿਲੇ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਹੱਤਿਆਵਾਂ ਉਪਰੰਤ ਆਤਮ

ਹੱਤਿਆ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਮਲਾ ਅਜੇ ਜਾਂਚ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਹਫਤੇ ਬੁੱਧਵਾਰ ਉਟਾਹ ਦੇ ਈਨੋਕ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਇਕ ਘਰ ਵਿਚ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ 8 ਜੀਅ ਮ੍ਰਿਤਕ ਮਿਲੇ ਸਨ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਹੱਤਿਆਵਾਂ ਬਨਾਮ ਆਤਮਹੱਤਿਆ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਤੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ 42 ਸਾਲਾ ਮਾਈਕਲ ਹੇਟ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ, ਸੱਸ ਤੇ 5 ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਹੱਤਿਆਵਾਂ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਖੁਦ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਕੇ ਆਪਣੀ ਜੀਵਨ ਲੀਲਾ ਖਤਮ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਮਸੀਹੀਅਤ ਅਤੇ ਬਿਆਲੋਜੀ: ਧਰਮ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਮਾਡਲ ਪੁਸਤਕ

(ਪਿਛਲੇ ਸਫੇ ਦਾ ਬਾਕੀ)

ਅਖੀਰਲੇ ਅਧਿਆਇ ਛੇਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮਸੀਹੀਅਤ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹਰ ਰੰਗ ਦੇ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਇਹ ਸੱਚ ਸਾਹਮਣੇ ਲੈ ਆਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਰਮ ਨੇ ਸਮਾਜਿਕਤਾ ਅਤੇ ਅਕਾਦਮਿਕਤਾ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਤੁਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਰਮ ਨੂੰ ਸਬੰਧਤ ਧਰਮ ਦੀ ਅਕਾਦਮਿਕਤਾ ਬਹੁਤੀ ਵਾਰ ਰਾਸ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਧਰਮ ਵਾਸਤੇ ਬੰਧਨ-ਮੁਕਤ ਹੋਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਅਤੇ ਅਕਾਦਮਿਕਤਾ ਵਾਸਤੇ ਬੰਧਨ-ਮੁਕਤ ਹੋਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਦੋਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਜੇ ਸਹਿਜ-ਸਥਾਪਨ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਕਾਦਮਿਕਤਾ, ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਤੋਂ ਆਤੰਕਤ (hegemony of classicism) ਹੋ ਕੇ ਧਰਮ ਵੱਲ ਪਿੱਠ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਵਰਗੇ ਅਕਾਦਮੀਸ਼ਨ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੇ? ਧਰਮ ਦੀ ਅਕਾਦਮਿਕਤਾ ਵਿਚ ਧਰਮ ਅਤੇ ਅਕਾਦਮਿਕਤਾ ਦਾ ਸਹਿਜ-ਸਥਾਪਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਹਿਜ-ਸਥਾਪਨ ਵਿਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਬਿਆਲੋਜੀ ਨਾਲ ਇਹ ਸਮਝਿਆ ਅਤੇ ਸਮਝਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਰਮ ਤਾਂ ਮਾਰਗ ਹੈ, ਮੰਜ਼ਿਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਰਗ 'ਤੇ ਨਾ ਤੁਰੀਏ ਤਾਂ ਇਸ ਮਾਰਗ ਦਾ ਲਾਹਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਧਰਮ ਨੂੰ ਜਨਮ ਤੋਂ ਮੰਨ ਲੈਣ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਧਰਮ ਨੂੰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨਾਲ ਰਲਗੱਡ ਕਰ ਦੇਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਧਰਮ ਨੂੰ

ਅਧਿਆਤਮਿਕਤਾ ਨਾਲੋਂ ਵਿਛੋੜਨ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਲੈ ਤੁਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੱਚ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬੰਦਾ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਭਿਆਚਾਰ, ਇਕ ਵਹਿੰਦਾ ਦਰਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਉਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਭਿਆਚਾਰਕ-ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਭੂਮਿਕਾ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਸਮਾਜ ਵਾਸਤੇ ਹੈ, ਕੁਝ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਧਰਮ ਵਿਚ ਬਿਆਲੋਜੀ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਵੇਖੋ ਅਤੇ ਪਰਖੋ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਬੰਦੇ ਦੇ ਵਿਹਾਰ ਨੂੰ ਸੇਧਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ (ਹਾਲਾਤ, ਰਹਿਣ ਸਹਿਣ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਧਰਮ ਵਿਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਅਤੇ ਬਿਮਾਰ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸੱਚ ਦੀ ਭਾਲ (discovering truth) ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ (talking about God) ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਫਰਕ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਜਗਿਆਸਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਭੁੱਲ ਹੈ। ਭੁੱਲ ਨੇ ਹੀ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਠਰਕ ਬਣ ਜਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਧਰਮ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਆਦੀ (addicted) ਬਣਾਉਣ ਵਲ ਲੈ ਤੁਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਧਾਰਮਿਕ ਸੂਚ ਵਿਚ ਸਫਲਤਾ ਸਹਿਤ ਨਿਭਣ ਨੂੰ ਬਿਆਲੋਜੀਕਲ ਸਰੋਕਾਰ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਧਰਮਾਂ ਵਿਚ ਸਾਂਝਾ ਤੱਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

T|B|F
THE BAINS FIRM

Manpreet S. Bains

Personal Injury and Wrongful Death Attorneys

Case Results*

\$10 MILLION Motorcycle vs. Truck Collision	\$1.1 MILLION Burn Injury
\$8 MILLION Wrongful Death	\$1.1 MILLION Pedestrian vs. Motor Vehicle Collision
\$5.25 MILLION Traumatic Brain Injury	*Past Performance Not a Guarantee of Future Results

Offices in San Francisco and Union City

WILLIAM E. WEISS
Of Counsel

No Fees Unless Recovery for Your Injuries is Made
CONTACT US AT:
Phone: (510) 474-0028 • E-mail: info@thebainsfirm.com
www.thebainsfirm.com

To Advertise with Punjab Times Call:
847-359-0746
E-mail: punjabtimes1@gmail.com

Homeopathicvibes

Harminder Singh Gill
Homeopathic Consultant and Practitioner

D.H.M.S; B.C.I.H
(Ex Homeopathic Medical officer Punjab Govt.)

Now we have two locations:
940 E. El Camino Real, Sunnyvale, CA 94087
39039 Paseo Padre Pkwy, Suite# 209 (upstairs), Fremont, CA 94538

We also do Virtual appointments for long distance patients.

Ph: (408) 737-7100
www.homeopathicvibes.com

We sell and ship homeopathic remedies through out North America.

ਗਲੋਬਲ ਮਲਟੀ ਸਰਵਿਸਿਜ਼, ਲੈਬਰੋਪ

ਪਿਛਲੇ 15 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ

ਟਰੱਕਾਂ ਵਾਲੇ ਵੀਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਦਾ ਹੱਲ ਇੱਕੋ ਛੱਤ ਥੱਲੇ

SAME DAY ਲਾਇਸੈਂਸ ਪਲੇਟ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਸਾਨੂੰ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ।	ਹੁਣ ਅਸੀਂ DPF Cleaning ਅਤੇ Baking ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।	STOCKTON ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਭਰਾਵਾਂ ਦੀ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ALIGNMENT SHOP • 3 Axle Alignment \$199 • Trailer Alignment \$150
--	--	--

REPAIR SHOP
ਟਰੱਕ ਤੇ ਟਰੇਲਰ ਦੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟਾਇਰਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ Oil Change, Brakes, Engine Work, Tune Up, Transmission & Clutch ਆਦਿ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਅਤੇ Truck Alignment ਦਾ ਕੰਮ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 500+ ਟਰੱਕਾਂ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ-ਭੁੱਲ੍ਹੀ ਪਾਰਕਿੰਗ ਦੇ ਨਾਲ, ਟਰੱਕ-ਟਰੇਲਰ Wash ਕਰਨ ਦਾ ਵੀ ਵਧੀਆ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ।
TEL: 209.547.9210
FAX: 209.547.9211

REGISTRATION SERVICES
ਟਰੱਕਿੰਗ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਮਿਟ ਜਿਵੇਂ IFTA, CA#, MCP, 2290, ICC, BOC III, NM & Kentucky Permit, DOT Fuel Tax, Corporation Filling ਅਤੇ ਟਰੱਕਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਇਸੈਂਸ ਪਲੇਟਾਂ Same Day Service ਵੀ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਪਲੇਟਾਂ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਤੁਰੰਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਅਸੀਂ DOT Compliance, DOT Audit ਵਿਚ ਵੀ ਟਰੱਕਿੰਗ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।
TEL: 209.982.9996
FAX: 209.982.9997

Grand Opening
Special Price for Truck Wash

ਗਲੋਬਲ ਮਲਟੀ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਦੀ ਨਵੀਂ ਲੋਕੇਸ਼ਨ STOCKTON ਵਿਚ HIGHWAY 4 ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨਜ਼ਦੀਕ
1950 E Miner Ave.
Stockton, CA 95205

Ph: 209.982.9996
FAX: 209.982.9997
www.globalmultiservices.com info@globalmultiservices.com

ਕੌਲਿਜੀਅਮ-ਕਮਿਸ਼ਨ ਵਿਵਾਦ

ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਧਿਰ ਕੌਲਿਜੀਅਮ ਸਿਸਟਮ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਹੱਥ ਧੋ ਕੇ ਕਿਉਂ ਪਈ ਹੈ?

ਇਸ ਸਵਾਲੀਆ ਸਿਰਲੇਖ ਦਾ ਟਕੇ ਵਰਗਾ ਜਵਾਬ ਬੁੱਧਵਾਰ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਉਪ-ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜਗਦੀਪ ਧਨਖੜ, ਜੋ ਰਾਜ ਸਭਾ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਵੀ ਹਨ, ਦੇ ਜੈਪੁਰ ਵਾਲੇ ਨਿਆਂ-ਪਾਲਿਕਾ ਵਿਰੁੱਧ ਤੋਸ਼-ਭਰੇ ਭਾਸ਼ਨ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ।

83ਵੇਂ ਅਖਿਲ ਭਾਰਤੀ ਪਰੀਜ਼ਾਈਡਿੰਗ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਸੰਮੇਲਨ ਦੇ ਉਦਘਾਟਨੀ ਸੰਬੋਧਨ 'ਚ ਧਨਖੜ ਨੇ ਨਿਆਂ-ਪਾਲਿਕਾ ਦੀ ਕੌਲਿਜੀਅਮ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਬਾਰੇ ਆਲੋਚਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸਗੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸ਼ਰੇਣੀਆਂ ਦਾ ਸੰਬੋਧਨ ਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸੰਸਦ ਦੀ ਸਰਬਉੱਚਤਾ, ਕੌਮੀ ਨਿਆਇਕ ਨਿਯੁਕਤੀ ਕਮਿਸ਼ਨ (ਐੱਨਜੇਏਸੀ) ਕਾਨੂੰਨ- 2014 ਨੂੰ ਸਿਖਰਲੀ ਅਦਾਲਤ ਵਲੋਂ 2015 'ਚ ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ, 1973 ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕੇਸਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਕੇਸ ਵਿਚਲੇ ਨਿਆਇਕ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਅਸਹਿਮਤੀ, ਨਿਆਇਕ

ਪਾਲਿਕਾ ਦੀ ਤਾਕਤ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਨਿਆਂ ਪਾਲਿਕਾ ਤੋਂ ਵੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਵੱਡੀਆਂ ਗਈਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਚੱਲੇ'।

ਬਿਰਲਾ ਦੀ ਟਿੱਪਣੀ ਵਾਜਬ ਅਤੇ ਸੰਜਮੀ ਹੈ ਪਰ ਧਨਖੜ ਦਾ ਬਿਆਨ ਧੜੱਲੇ ਨਾਲ ਨਿਆਂ ਪਾਲਿਕਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਗੰਭੀਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੰਕਟ ਖੜ੍ਹ ਜਾਵੇਗਾ। ਵਿਧਾਨ ਪਾਲਿਕਾ/ਕਾਰਜ ਪਾਲਿਕਾ ਅਤੇ

ਬਲਾ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਜਿਸ ਉਪਰ ਐਨਾ ਬਵਾਲ ਮਚਿਐ?

ਇਹ ਸਰਬ-ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਚਾਰ ਹੋਰ ਸੀਨੀਅਰ ਜੱਜਾਂ ਉਪਰ ਆਧਾਰਤ ਇਕ ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਪੈਨਲ ਹੈ ਜੋ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਦੇ ਜੱਜਾਂ ਦੀਆਂ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਦੇ ਜੱਜਾਂ ਦੀਆਂ ਬਦਲੀਆਂ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਵਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਭੇਜਦੀ। ਸਰਕਾਰ

ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਤੋਂ ਨਿਆਂ ਪਾਲਿਕਾ ਅਤੇ ਕਾਰਜ ਪਾਲਿਕਾ ਵਿਚ ਟਕਰਾਅ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਨਿਆਂ ਪਾਲਿਕਾ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਢਾਹ ਲਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੇ ਹੀ ਕੌਲਿਜੀਅਮ ਸਿਸਟਮ ਦਾ ਬੀਜ ਬੀਜਿਆ।

ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਉਪਰ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿਚ ਸਿਖਰਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਨੁਸ਼ੇਦ 124 ਵਿਚਲੇ ਸ਼ਬਦ 'ਸਲਾਹ' (ਕੰਸਲਟੇਸ਼ਨ) ਦਾ ਅਰਥ

ਬਾਂਦੀ ਬਣਾ ਲਵੇਗੀ।

1993 ਵਿਚ ਇਸ ਸਰਕਾਰੀ ਐਕਟ ਵਿਰੁੱਧ 'ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਐਡਵੋਕੇਟਸ ਆਫ ਰਿਕਾਰਡ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ' ਨੇ ਇਕ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਪਾ ਦਿੱਤੀ। ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵਾਲੇ ਐਕਟ ਨੂੰ 4:1 ਦੇ ਬਹੁਮਤ ਵਾਲੇ ਫੈਸਲੇ ਤਹਿਤ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਵਿਚ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਦਾ ਦਖਲ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਢਾਹ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਅਤੇ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਦਰਮਿਆਨ ਤਾਕਤਾਂ ਦੇ ਵੰਡ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ 1973 ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ 'ਕੇਸਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਐਂਡ ਅਦਰਜ਼ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਆਫ ਕੇਰਲ ਐਂਡ ਅਦਰਜ਼' ਕੇਸ ਵਿਚ ਸਿਖਰਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ 13-ਮੈਂਬਰੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ 7:6 ਦੇ ਬਹੁਮਤ ਵਾਲੇ ਫੈਸਲੇ ਸੁਣਾ ਚੁੱਕਾ ਸੀ ਕਿ ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਨੁਸ਼ੇਦ 368 ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਾਸਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ 3 ਅੰਗਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਤਾਕਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਵੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੋਵੇਗਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਲਿਖਣਾ।

ਭਲਾ ਕੌਲਿਜੀਅਮ ਸਿਸਟਮ ਸਾਡੀ ਸੱਚੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚੁੱਭਦਾ ਕਿਉਂ ਹੈ? ਅਖੇ ਜੱਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਹੋਰ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਵਿਚ ਜਦ ਐਦਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਨਿਆਂ ਪਾਲਿਕਾ 'ਚ ਕਿਉਂ?' ਪਾਰਦਰਸ਼ਤਾ ਅਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਦੀ ਘਾਟ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਚਹੇਤਿਆਂ ਨੂੰ ਭਰਤੀ ਕਰਨ ਦੇ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਅਸਲੋਂ ਹੀ ਅਣਦੇਖੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਵੀ ਸੱਚੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ। ਜਾਣੀ ਸਾਡੀ ਉੱਕਾ ਈ ਨਹੀਂ ਚਲਦੀ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਚਹੇਤੇ/ਜੀ-ਹਜ਼ੂਰੀਏ ਨਹੀਂ ਭਰਤੀ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਭਰਤੀਆਂ/ ਤਰੱਕੀਆਂ/ ਬਦਲੀਆਂ ਦੀ 'ਇੰਡਿਸਟਰੀ' 'ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਲਈ ਨਿਆਂ-ਪਾਲਿਕਾ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਵਿਧਾਨ-ਪਾਲਿਕਾ ਅਤੇ ਕਾਰਜ-ਪਾਲਿਕਾ ਨੂੰ ਰਤਕਦੀ ਹੈ।

ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਕੌਲਿਜੀਅਮ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਫਾਈਲਾਂ ਦੱਬੀ ਰੱਖਦੀ ਸੀ ਪਰ ਕੋਈ ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦੀ। ਫਿਰ ਸਾਡੇ ਕੇਂਦਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਮੰਤਰੀ ਕਿਰਨ ਰਿਜ਼ੀਜੂ ਜੀ ਬੋਲਣ ਲੱਗ ਪਏ, 'ਚੱਕੀ ਹੋਈ ਲੱਬੜਾਂ ਦੀ ਬਾਣੇਦਾਰ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਬੋਲੇ' ਵਾਂਗ! ਰਿਜ਼ੀਜੂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕੌਲਿਜੀਅਮ ਸਿਸਟਮ ਇਕ ਅੱਖ ਵੀ ਨਹੀਂ ਭਾਉਂਦਾ। ਉਸ ਦਾ ਵਸ ਚੱਲੇ ਤਾਂ ਉਹ ਅੱਖ ਦੇ ਫੇਰ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਫਾਤਿਆ ਪੜ੍ਹ ਦੇਵੇ। ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਸਿਸਟਮ ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਖਾਮੀਆਂ ਹਨ। ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਲਈ ਇਕ ਓਪਰੀ ('ਏਲੀਅਨ') ਸ਼ੈਲੀ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਚੋਤੇ ਕਰਵਾਇਆ ਕਿ 1991 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਰਕਾਰ ਹੀ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਉਪ-ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਭਾ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਧਨਖੜ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਲੇਠੇ ਭਾਸ਼ਨ ਵਿਚ ਕੌਲਿਜੀਅਮ ਸਿਸਟਮ ਵਿਰੁੱਧ ਆਪਣੀ ਭਤਾਸ ਕੱਢਦਿਆਂ ਨਿਯੁਕਤੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਨੂੰ 'ਸੰਸਦ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ' ਨੂੰ ਇਕ ਵੱਡੀ ਸੱਟ ਮਾਰਨਾ ਗਰਦਾਨਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਤਿੰਨਾਂ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ 'ਲਕਸ਼ਮਣ ਰੇਖਾ' ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ।

ਪਰ ਬੁੱਧਵਾਰ ਨੂੰ ਉਹ ਖੁਦ ਹੀ 'ਲਕਸ਼ਮਣ ਰੇਖਾ' ਦਾ ਖਿਆਲ ਰਖਣਾ ਭੁੱਲ ਗਏ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਕਈ ਵਾਰ ਇਸ ਗੱਲ ਉਪਰ ਆਪਣੀ ਤੀਬਰ ਵੇਦਨਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਕੌਲਿਜੀਅਮ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਉਪਰ ਪੱਥਲਾ ਮਾਰ ਕੇ ਬੈਠੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਸਟਿਸ ਸੰਜੇ ਕਿਸ਼ਨ (ਬਾਕੀ ਸਫਾ 20 'ਤੇ)

ਪ੍ਰੋ. ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਗੰਡਮ
ਫੋਨ : 8766-55055

ਮੰਚਾਂ 'ਤੇ ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਤੇ ਸਰਬਜਨਕ ਦਿਖਾਏ ਅਤੇ ਇਕ ਵੱਲੋਂ ਦੂਸਰੇ ਉਪਰ ਹਾਵੀ ਹੋਣ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕਰਦਿਆਂ ਧਨਖੜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਅਸੀਂ ਸੁਤਰਮੁਰਗ ਵਾਲਾ ਰਵੱਈਆ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕਦੇ'।

ਬਹੁਤ ਹੀ ਤਿੱਖੇ ਅਤੇ ਗੁਸੈਲੇ ਸੁਰ ਵਿਚ ਧਨਖੜ, ਜੋ ਕੌਲਿਜੀਅਮ ਵਿਰੁੱਧ ਰਾਜ ਸਭਾ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਪਲੇਠੇ ਭਾਸ਼ਨ ਵਿਚ ਵੀ ਬੋਲ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਨਿਆਇਕ ਮੰਚਾਂ ਉਪਰ ਬੈਠੀਆਂ ਹਸਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਇਹ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਆਪਣੀ ਹੱਦ ਵਿਚ ਰਹਿਣ। ਸੰਸਦ ਦੇ ਬਣਾਏ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸੰਸਥਾ ਵਲੋਂ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਗੈਰ-ਜਮਹੂਰੀ ਹੈ'। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੇਸਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਕੇਸ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਉਪਰ ਵੀ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ, 'ਅਜਿਹਾ ਕਰਕੇ ਗਲਤ ਪਿਰਤ ਪਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਿ ਸੰਸਦ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿਚ ਸੋਧ ਤਾਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਦਲ ਸਕਦੀ, ਨਾਲ ਮੈਂ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ'।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਸਦ ਦੀ ਕਾਰਜ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿਚ ਨਿਆਂ-ਪਾਲਿਕਾ ਦੀ ਦਖਲ-ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਵਿਰੁੱਧ ਕਿਹਾ, 'ਅਸੀਂ ਕਾਰਜ-ਪਾਲਿਕਾ ਜਾਂ ਨਿਆਂ-ਪਾਲਿਕਾ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ, ਇਸ ਨੂੰ ਖੋਰਾ ਲਾਉਣ ਜਾਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ'।

ਕੌਲਿਜੀਅਮ ਬਨਾਮ ਕਮਿਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ, 'ਜੇ ਕੋਈ ਸੰਸਥਾ ਸੰਸਦ ਵਲੋਂ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਲੋਕਤੰਤਰ ਲਈ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਕ ਜਮਹੂਰੀ ਮੁਲਕ ਹਾਂ। ਅਜਿਹਾ ਸ਼ਾਇਦ ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਲੋਕਤੰਤਰਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇਗਾ'।

ਧਨਖੜ ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਖੁਫ਼ਾ ਲੱਗ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਸਿਖਰਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸੁਨੇਹਾ ਦੇਣ ਕਿ ਉਹ ਕੌਲਿਜੀਅਮ ਸਿਸਟਮ ਬਾਰੇ ਬਿਆਨ ਨਾ ਦੇਣ। ਇਹ ਨਸੀਹਤ ਧਨਖੜ ਦੇ ਰਾਜ ਸਭਾ ਵਿਚਲੇ ਪਲੇਠੇ ਭਾਸ਼ਨ ਵਿਚ ਕੌਲਿਜੀਅਮ ਵਿਰੁੱਧ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਧਨਖੜ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਮੈਂ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਨਾਲ ਇਸ ਨੁਕਤੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਵਿਧਾਨ ਪਾਲਿਕਾ ਦੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਘਟਾਉਣ ਵਾਲੀ ਧਿਰ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ'।

ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੇ ਸਪੀਕਰ ਓਮ ਬਿਰਲਾ ਵੀ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਰਹੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ, 'ਨਿਆਂ-ਪਾਲਿਕਾ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ 'ਚ ਤਾਕਤਾਂ ਦੀ ਕੀਤੀ ਵੰਡ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਧਾਨਕਾਰਾਂ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਨਿਆਂ

ਨਿਆਂ ਪਾਲਿਕਾ ਵਿਚਲਾ ਟਕਰਾਅ ਪ੍ਰਚੰਡ ਰੂਪ ਲੈ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਭਾਸ਼ਨ ਨਿਆਂ ਪਾਲਿਕਾ ਨੂੰ ਡਰਾਉਣ-ਧਮਕਾਉਣ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਨਿਆਂ ਪਾਲਿਕਾ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦ ਹੈਸੀਅਤ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ ਉਤਪੰਨ ਹੋਣਗੇ। ਬੋਲਣ ਦਾ ਇਹ ਅੰਦਾਜ਼ ਐਡੇ ਵੱਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਹੁਦੇ ਉਪਰ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਨੂੰ ਸੋਝਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ।

ਕੌਲਿਜੀਅਮ-ਕਮਿਸ਼ਨ ਕਾਟੋ-ਕਲੇਸ਼ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਵਾਦ ਹੁਣ ਜ਼ਰਾ ਵਧੇਰੇ ਭਖਿਆ ਹੈ।

ਆਉ ਜ਼ਰਾ ਪਿੱਛਲ-ਝਾਤ ਮਾਰੀਏ। 11 ਜਨਵਰੀ, 2023 ਤੋਂ ਸਾਲ 2016 ਦੇ ਅਗਸਤ ਮਹੀਨੇ 'ਚ ਚੱਲੀਏ। ਸਿਖਰਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਤਤਕਾਲੀਨ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਟੀ.ਐਸ. ਠਾਕੁਰ ਨੇ ਉਦੋਂ ਸ਼ਾਇਰ ਮੁਹੰਮਦ ਸੌਦਾ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ੇਅਰ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ-

"ਗੁਲ ਫੇਕੋ ਹੈ ਔਰੋਂ ਕੀ ਤਰਫ ਬਲਕਿ ਸਮਰ ਭੀ,

ਐ ਖਾਨਾ-ਬਰ ਅੰਦਾਜ਼-ਏ-ਚਮਨ ਕੁਛ ਤੋਂ ਇਧਰ ਭੀ"।

ਇਸ ਦਾ ਮੋਟਾ ਜਿਹਾ ਅਰਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦਿਲਦਾਰ ਮਾਲੀ ਵੱਲੋਂ ਦੂਸਰਿਆਂ ਵੱਲ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਫੁੱਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਫਲ ਵੀ ਧਤਾਪਤ ਸੁੱਟੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਐ ਦੋਨਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਫੁੱਲ-ਫਲ ਲੁਟਾਉਣ ਵਾਲੇ ਖੁੱਲ੍ਹਦਿਲੇ ਮਾਲੀ, ਕੁਝ ਸਾਡੇ ਵੱਲ ਵੀ ਸੁੱਟ ਦੇ।

ਬੜੇ ਹੀ ਭਾਵੁਕ ਹੁੰਦਿਆਂ ਜਸਟਿਸ ਠਾਕੁਰ ਨੇ ਨਮ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਸ਼ੇਅਰ ਕਿਹਾ ਸੀ।

ਉਹ ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਦੁਖੀ ਸਨ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਹਾਤੇ (15 ਅਗਸਤ) ਵੇਲੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਰ ਤਾਂ ਸਭ ਮਸਲਿਆਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੌਲਿਜੀਅਮ ਦੁਆਰਾ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਸੀ।

ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਜਸਟਿਸ ਠਾਕੁਰ ਨੂੰ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਉਪਰ ਰੱਜ ਕੇ ਟਰੋਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਅਪਸ਼ਬਦ ਕਹੇ ਗਏ, ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਗਾਲੀ-ਗਲੋਚ ਵੀ ਹੋਇਆ।

ਇਹ ਕੌਲਿਜੀਅਮ-ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਕੰਟਰੋਵਰਸੀ ਕੀ ਹੈ? ਕੌਲਿਜੀਅਮ ਆਖਿਰ ਕਿਸ

ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਉਪਰੰਤ ਇਹ ਨਾਮ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਲਈ ਭੇਜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੇ ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਾਪਸ ਵੀ ਭੇਜ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਪੈਨਲ ਦੁਬਾਰਾ ਉਹੀ ਨਾਮ ਭੇਜਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਮਲ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਪੈਨਲ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਵੇਲੇ ਜੇ ਦੋ ਮੈਂਬਰ-ਜੱਜ ਸੂਚੀ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਾ ਹੋਣ ਤਾਂ ਉਹ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਭੇਜਦਾ।

ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਸ਼ੇਦ 124 ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਅਕ ਹੈ। (ਡਾ.) ਜਸਟਿਸ ਦੁਰਗਾ ਦਾਸ ਬਾਸੂ ਦੀ ਪੁਸਤਕ 'ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ' (ਇੰਟਰੋਡਕਸ਼ਨ ਟੂ ਦਿ ਕੌਂਸਟੀਟਿਊਸ਼ਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ) ਵਿਚ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਅਨੁਸ਼ੇਦ ਤਹਿਤ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕਰਦੀ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਹੋਰਨਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਵੀ ਲੈ ਸਕਦੇ। ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਸਮੇਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਲੈ ਸਕਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਠੀਕ ਸਮਝਦੇ। ਸਿਖਰਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਸਮੇਂ ਉਪਰੋਕਤ ਸਲਾਹਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਅਨੁਸ਼ੇਦ 124(1) ਤਹਿਤ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਦੀ ਸਲਾਹ ਲੈਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।

ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ 1950 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਹੋਇਆ। ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 1973 ਤਕ ਇਹ ਸਿਸਟਮ ਚੱਲਦਾ ਰਿਹਾ। ਭਾਵ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨਿਆਂ-ਪਾਲਿਕਾ ਵਿਚ ਵੀ ਚਾਂਦੀ ਰਹੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਹੀ ਬੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਹੇ ਹੀ ਚੱਲਦੀ। ਪਰ 1973 ਵਿਚ ਸਹਿਮਤੀ ਦਾ ਸਿਸਟਮ ਟੁੱਟ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਤਤਕਾਲੀਨ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨੇ 3 ਜੱਜਾਂ ਨਾਲੋਂ ਜੂਨੀਅਰ ਜੱਜ ਜਸਟਿਸ ਏ.ਐਨ.ਰੇਅ ਨੂੰ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। 1977 'ਚ ਫੇਰ ਦੋ ਜੱਜਾਂ ਨਾਲੋਂ ਜੂਨੀਅਰ ਜੱਜ ਮਿਰਜ਼ਾ ਹਮੀਦਉਲਾ ਬੇਗ ਨੂੰ ਸਿਖਰਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਪ੍ਰਥਮਤਾ (ਸਿਨਿਅੋਰਟੀ) ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼

ਟੌਲ ਪਲਾਜ਼ੇ - ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਵਾਧੂ ਟੈਕਸ ਵਸੂਲਣ ਦਾ ਜ਼ਰੀਆ

ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਦੇ 2020 ਦੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਮੁਤਾਬਕ 566 ਟੌਲ ਪਲਾਜ਼ੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਅਟਲ ਬਿਹਾਰੀ ਵਾਜਪਾਈ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੋਦੀ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ, ਨ੍ਰਿਪੇਂਦਰ ਮਿਸ਼ਰਾ ਨੇ 3 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ, 'ਸੜਕੀ ਆਵਾਜਾਈ ਅਤੇ ਸਾਹਰਾ ਮੰਤਰਾਲੇ' ਨੂੰ ਲਿਖੀ ਇਕ ਚਿੱਠੀ ਵਿਚ 'ਭਾਰਤ ਦੇ ਕੌਮੀ ਸਾਹਰਾ ਮਹਿਕਮੇ' ਨੂੰ ਇਹ

ਡਾ. ਅਮਨ
ਫੋਨ: 99918-54101

ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਖੁਦ ਸੜਕਾਂ ਬਣਾਉਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਖੇਤਰ ਦੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸੜਕਾਂ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਏ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਲਈ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦੇਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਨਿੱਜੀਕਰਨ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦਾ ਹੀ ਹਿੱਸਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਲਗਾਤਾਰ ਸੜਕ ਉਸਾਰੀ ਵਿਚ ਨਿੱਜੀ ਨਿਵੇਸ਼ ਨੂੰ ਹੁਲਾਰਾ ਦੇਣ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਹਿਤ ਹੀ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਉਸਾਰੋ-ਚਲਾਓ-ਤਬਾਦਲੋ ਦੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਜਾਰੀ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਨਿੱਜੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਟੌਲ ਮਾਲੀਆ ਉਗਰਾਹਣ ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਿਆਇਤਾਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਕੌਮੀ ਸਾਹਰਾ ਮਹਿਕਮੇ ਨੇ 2022 ਦੀ ਬੀਤੀ ਤੀਜੀ ਤਿਮਾਹੀ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਜਨਤਕ-ਨਿੱਜੀ ਭਾਈਵਾਲੀ ਤਹਿਤ ਉਸਾਰੋ-ਚਲਾਓ-ਤਬਾਦਲੋ ਦੇ ਮਾਡਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਨਿੱਜੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਦੋ ਸਾਹਰਾ ਨਵਿਆਉਣ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਉਂਤ ਬਣਾਈ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੜਕਾਂ ਨਿੱਜੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟੌਲ ਦੀ ਮਨਮਾਨੀ ਵਸੂਲੀ ਕਰਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਅੰਕੜਿਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਵੱਲੋਂ 2018-19 ਵਿਚ ਟੌਲ ਪਲਾਜ਼ਿਆਂ ਤੋਂ 22,000 ਕਰੋੜ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ, 2019-20 ਵਿਚ ਇਹ ਰਕਮ ਵਧ ਕੇ 26,851 ਕਰੋੜ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ 2020-21 ਵਿਚ 34,535 ਕਰੋੜ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚ ਗਈ। ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਹੀ ਨਿਤਿਨ ਗਡਕਰੀ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦਾ ਸਾਲਾਨਾ ਟੌਲ ਆਮਦਨ 40,000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੈ ਅਤੇ 2024 ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੱਕ ਇਹ 1.4 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਕੱਲੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਟੌਲ ਪਲਾਜ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਲਗਭਗ 7-8 ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰੁਪਏ ਇਕੱਠਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ, ਨਿੱਜੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਨਾਲ ਟੌਲ ਪਲਾਜ਼ਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਲੋਕਾਂ

ਦੀ ਲੁੱਟ ਦਾ ਇਹ ਸਿਲਸਿਲਾ ਨਿਰੰਤਰ ਚੱਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਕੰਪਨੀਆਂ ਫਾਸਟ ਟੈਗ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਦੁਹਰਾ ਟੈਕਸ ਵਸੂਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਟੌਲ ਜਿਸ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਉਸ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਵਾਹਨਾਂ ਨੂੰ 50% ਛੋਟ ਦੇਣੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਹ ਟੌਲ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਲੁੱਟ ਮਚਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵੀ ਚੌਖੀ ਹੈ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਖਨੌਰੀ ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਚਾਰ ਟੌਲ ਪਲਾਜ਼ੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਬਠਿੰਡਾ ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਪੰਜ ਟੌਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਜਲੰਧਰ ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਤਿੰਨ ਟੌਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ 'ਭਾਰਤ ਦੇ ਕੌਮੀ ਸਾਹਰਾ ਮਹਿਕਮੇ' ਦੇ ਅਧੀਨ 25 ਟੌਲ ਪਲਾਜ਼ੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਟੌਲ ਉਸਾਰੋ-ਚਲਾਓ-ਤਬਾਦਲੋ ਅਧੀਨ ਵੀ ਹਨ ਜੋ ਨਿੱਜੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਚਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। 'ਰੋਹਨ ਰਾਜਦੀਪ ਟੌਲਵੇਅ ਲਿਮਿਟਡ' ਦੇ 6 ਟੌਲ ਪਲਾਜ਼ੇ ਹਨ ਜੋ ਬਲਾਚੋਰ-ਗੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ-ਦਸੂਹਾ ਰੋਡ, ਪਟਿਆਲਾ-ਸਮਾਣਾ-ਪਾਤੜਾ ਰੋਡ, ਕੀਰਤਪੁਰ ਸਾਹਿਬ-ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ-ਉਨਾ ਰੋਡ, ਦਾਖਾ-ਬਰਨਾਲਾ-ਰਾਏਕੋਟ ਰੋਡ, ਮੋਰਿੰਡਾ-ਕੁਰਾਲੀ-ਸਿਸਵਾਂ ਰੋਡ ਅਤੇ ਜਗਰਾਓ-ਨਕੋਦਰ ਰੋਡ ਉੱਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਹਨ। ਅਟਲਾਂਟਾ ਰੋਪੜ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ-ਨੀਲੋਂ ਦੋਰਾਹਾ ਰੋਡ 'ਤੇ ਟੌਲਵੇਅ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਿਟਡ ਕਾਬਜ਼ ਹੈ।

ਟੌਲ ਪਲਾਜ਼ਿਆਂ ਬਹਾਨੇ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਖਰੀਦੇ ਵਾਹਨਾਂ ਉੱਤੇ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੋਹਰਾ ਟੈਕਸ ਲਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੋਈ ਵਾਹਨ ਖਰੀਦਣ ਉੱਤੇ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਵਾਹਨ ਦੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਵੇਲੇ ਹੀ ਇਸਨੂੰ ਖਰੀਦਣ ਵਾਲੇ ਕੋਲੋਂ ਰੋਡ ਟੈਕਸ ਵਸੂਲ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦ ਵਾਹਨ ਦੇ ਸੜਕ ਉੱਤੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਸਦਾ ਰੋਡ ਟੈਕਸ ਭਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਟੌਲ ਬਹਾਨੇ ਦੁਹਰਾ ਟੈਕਸ ਲੈਣ ਦਾ ਕੋਈ ਆਧਾਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ। ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਉੱਤੇ ਦੁਹਰਾ ਟੈਕਸ ਲਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਕਿਸੇ ਸਾਧਨ ਉੱਤੇ ਫਾਸਟ ਟੈਗ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਤਾਂ ਟੌਲ ਕੰਪਨੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਹੋਰ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ, ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤੀਹਰਾ ਟੈਕਸ ਵਸੂਲ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਖੇਤਰ ਦੀਆਂ ਨਿੱਜੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਕਰੋੜਾਂ ਦਾ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਕੁੱਟਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਸੜਕਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਮਲਕੀਅਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਸੜਕਾਂ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਗੱਲ ਹੋਰ ਜੋ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਖਾਤਰ ਮੰਡੀ ਲਈ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਭਾਰੀ ਮਾਲ ਦੀ ਇਕ ਥਾਂ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਥਾਂ ਚੋਆ ਚੁਆਈ ਕਰਨ ਲਈ, ਆਪਣੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੀ ਗਤੀ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਬਿਹਤਰ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸੜਕਾਂ ਦੀ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ

ਵੱਧ ਲੋੜ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ, ਵੱਡੇ ਕਾਰੋਬਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਆਵਾਜਾਈ ਲਈ ਬਿਹਤਰ ਸੜਕਾਂ ਦੇ ਇਸੇ ਜੰਜਾਲ ਸਦਕਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਲ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੋਨੇ-ਕੋਨੇ ਤੱਕ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਪਹੁੰਚ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਉੱਤੇ ਭਾਰੀ ਸੜਕੀ ਕਰ ਬੋਲੋਂ ਹੀ ਲਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਦਕਿ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਸੂਈ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਖਰੀਦੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਹਰ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸ਼ੈਅ ਉੱਤੇ ਸਰਕਾਰ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵੱਟੇ ਸੜਕੀ ਆਵਾਜਾਈ ਦੀ ਮੁਫਤ ਸਹੂਲਤ ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹੱਕ ਬਣਦਾ ਹੈ।

ਪਰ ਇੱਥੇ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਸ਼ਹਿ 'ਤੇ ਸਗੋਂ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਟੌਲ ਪਲਾਜ਼ੇ ਚਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਟੌਲ ਕੰਪਨੀਆਂ ਗੈਰ ਮਿਆਰੀ ਸੜਕਾਂ ਬਣਾ ਕੇ ਹੀ ਬੁੱਤਾ ਸਾਰ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਬਹੁਤੀ ਵਾਰ ਤਾਂ ਸੜਕਾਂ, ਪੁਲ ਆਦਿ ਦਾ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਕੰਮ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਟੌਲ ਵਸੂਲਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਲੰਧਰ ਤੋਂ ਪਾਣੀਪਤ ਤੱਕ ਜੋ ਟੌਲ ਸੜਕ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਸੀ ਉਸ ਦਾ ਠੇਕਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮਈ 2008 ਵਿਚ ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਮਈ 2009 ਤੋਂ ਇਸਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਜਿਸਨੂੰ ਨਵੰਬਰ 2011 ਤੱਕ ਮੁਕੰਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕੰਪਨੀ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਟੌਲ ਟੈਕਸ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਪਰ ਹਾਲਾਤ ਇਹ ਹਨ ਕਿ 2-3 ਸਾਲ ਤਾਂ ਕੀ ਪੂਰਾ ਦਹਾਕਾ ਲੰਘ ਗਿਆ ਪਰ ਕੰਪਨੀ ਨੇ ਸੜਕ ਦਾ ਕੰਮ ਮੁਕੰਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਪਰ ਇਸ ਪੂਰੇ ਦਹਾਕੇ ਦੌਰਾਨ ਸੜਕ ਤੋਂ ਲੰਘਣ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਕੰਪਨੀ ਵੱਲੋਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਟੌਲ ਟੈਕਸ ਉਗਰਾਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਸੜਕ ਉੱਤੇ ਪੈਂਦੇ ਲਾਡੇਵਾਲ ਟੌਲ ਪਲਾਜ਼ੇ

'ਤੇ ਹਰ ਸਾਲ 40 ਤੋਂ 50 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ। ਇਕੱਲੇ ਇਸੇ ਟੌਲ ਤੋਂ 10 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਤਕਰੀਬਨ 1400 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਕਮਾਈ ਕਰਵਾ ਕੇ ਅਖੀਰ ਇਸ ਅਧੂਰੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕੌਮੀ ਸਾਹਰਾ ਮਹਿਕਮੇ ਨੇ ਕੰਪਨੀ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਿਆ। ਨਿੱਜੀ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਕਰੋੜਾਂ ਦਾ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਰਕਾਰ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਟੌਲ ਸੜਕ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਉੱਤੇ ਅਜੇ 600 ਕਰੋੜ ਦਾ ਖਰਚਾ ਆਵੇਗਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਣੀਪਤ-ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹਾਈਵੇਅ 'ਤੇ 'ਸੋਮਾ ਆਈਸੋਲਕਸ' ਨਾਮੀ ਨਿੱਜੀ ਟੌਲ ਕੰਪਨੀ ਵੱਲੋਂ 2009 ਤੋਂ 2012 ਦਰਮਿਆਨ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਪੂਰਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਟੌਲ ਫੀਸ ਵਸੂਲੀ ਗਈ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟੌਲ ਪਲਾਜ਼ਿਆਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਗੁੱਸਾ ਖੇਤੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਚੱਲੇ ਘੋਲ ਦੌਰਾਨ ਉੱਭਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਜਦ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਕਈ ਥਾਈਂ ਅਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣੇ ਦੇ ਟੌਲ ਪਲਾਜ਼ੇ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਮੁਕੰਮਲ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੁਫਤ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਬੀਤੇ ਕੁਝ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ 11 ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ 18 ਟੌਲ ਪਲਾਜ਼ੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਮੁਫਤ ਕਰਵਾਏ ਹੋਏ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਅਤੇ ਹੱਕੀ ਉਪਰਾਲਾ ਹੈ। ਪਰ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦਾ ਰਵੱਈਆ ਵੇਖੋ, ਟੌਲ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਹੱਕੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਭੜਕਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਟੌਲ ਬੰਦ ਕਰਵਾ ਕੇ ਤੁਹਾਡਾ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਖੋਹ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਜਦ ਗਡਕਰੀ ਵਰਗੇ ਟੌਲ ਪਲਾਜ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਕੇ ਸਿੱਧਾ ਬੈਂਕ ਖਾਤਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਟੌਲ ਕੱਟਣ ਦੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਲਿਆ ਰਹੇ

ਹਨ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੀ ਫਿਕਰ ਕਿੱਧਰ ਰਹੂ-ਚੱਕਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੇਂਦਰੀ ਸੜਕੀ ਆਵਾਜਾਈ ਮੰਤਰੀ ਨਿਤਿਨ ਗਡਕਰੀ ਨੇ ਸੰਸਦ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਟੌਲ ਪਲਾਜ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਨਵੀਂ ਤਕਨੀਕ ਉੱਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। 'ਭੂਗੋਲਿਕ ਸਥਿਤੀ ਸਿਸਟਮ' ਆਧਾਰਤ ਟੌਲ ਸਿਸਟਮ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇੱਕ ਉਪਗ੍ਰਹਿ ਟੌਲ ਸਿਸਟਮ ਵਾਹਨ ਵਿਚ ਲੱਗਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਟੌਲ ਸਿੱਧੇ ਡਰਾਈਵਰ ਦੇ ਬੈਂਕ ਖਾਤੇ ਵਿਚੋਂ ਕੱਟਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਾਂ ਫਿਰ ਨੰਬਰ ਪਲੇਟਾਂ ਰਾਹੀਂ ਟੌਲ ਕੱਟਣ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਹਨ। ਏਨਾ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਕਿ ਫੋਕੀ ਵਾਹ-ਵਾਹੀ ਖੱਟਣ ਲਈ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਵਰਗੇ ਮਿਆਦ ਪੂਰੀ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਟੌਲ ਪਲਾਜ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਸਿਹਰਾ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੇ ਹਾਸੇ-ਹੀਣੇ ਯਤਨ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਪਰ ਅਸਲੀਅਤ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਭਾਜਪਾ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਪਾਰਟੀ, ਨਿੱਜੀਕਰਨ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਉੱਤੇ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਇੱਕਸੁਰ ਹਨ। ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਤਾਂ 5 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਸੜਕਾਂ ਨੂੰ ਵੇਚ ਕੇ ਇਸ ਤੋਂ 1 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਕਮਾਈ ਦਾ ਟੀਚਾ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਪੱਲਾ ਝਾੜ ਕੇ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਨੰਗੇ ਚਿੱਟੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਵਿਚ ਜਾ ਬੈਠਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਭਲੇ ਦੀ ਕੋਈ ਆਸ ਕਰਨਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ ਧੋਖਾ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਸੜਕਾਂ ਦੇ ਨਿੱਜੀਕਰਨ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੀਤੀਆਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਇੱਕਜੁੱਟ ਸੰਘਰਸ਼ ਜੁਟਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

'ਮਸੀਹੀਅਤ ਅਤੇ ਬਿਆਲੋਜੀ' ਪੁਸਤਕ ਉੱਤੇ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ

ਪਟਿਆਲਾ: ਸਿੱਖ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਕੌਂਸਲ ਯੂ ਕੇ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਡਾ. ਹਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਦੀ ਰਚਨਾ 'ਮਸੀਹੀਅਤ ਅਤੇ ਬਿਆਲੋਜੀ' ਉੱਪਰ ਆਨ-ਲਾਈਨ ਅਤੇ ਆਫ-ਲਾਈਨ ਦੋਵਾਂ ਮਾਧਿਅਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਿਚਾਰ ਗੋਸ਼ਟੀ ਕਰਵਾਈ ਗਈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਹ ਸਮਾਗਮ ਵਰਲਡ ਪੰਜਾਬੀ ਸੈਂਟਰ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਅਤੇ ਯੂ ਕੇ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਲੈਸਟਰ ਵਿਖੇ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਦੋਹਾਂ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਗੁਗਲ ਮੀਟ ਰਾਹੀਂ ਵਿਚਾਰ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਦੇਸ਼-ਵਿਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਖੋਜੀਆਂ ਨੇ ਆਨਲਾਈਨ ਹੀ ਇਸ ਵਿਚਾਰ-ਗੋਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਕੀਤੀ।

ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਪ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਰਲਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਫਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਡਾ. ਹਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸਿੱਖ

ਲਈ ਸਿੱਖ ਅਕਾਦਮਿਕਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵ ਧਰਮ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕਦਮ ਰੱਖਣਾ ਮੁਬਾਰਕ ਯੋਗ ਹੈ। ਤਕਨੀਕੀ ਸੈਸ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਡਾ. ਸਿਕੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੁਖੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ

ਵਰਲਡ ਪੰਜਾਬੀ ਸੈਂਟਰ ਪਟਿਆਲਾ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ, ਲੈਸਟਰ, ਵਿਖੇ ਜੁੜੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸੱਜਣ।

ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਕੌਂਸਲ ਨੂੰ ਇਸ ਮੁਲਵਾਨ ਰਚਨਾ ਲਈ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਦਿੱਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਅੱਜ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵ ਬਹੁ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਅਤੇ ਬਹੁਸਭਿਆਚਾਰਕ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਡਾ. ਹਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਪੁਸਤਕ ਬਾਰੇ ਉਦਘਾਟਨੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਗੁਰਦਰਸ਼ਨ ਪੁਸਤਕ ਲੜੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਭਾਗ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਵਿਸ਼ਵ ਧਰਮ ਦੇ ਬਿਆਲੋਜੀ, ਧਰਮ-ਸ਼ਾਸਤਰ ਸੰਬੰਧੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਸਾਹਿਬ ਵਰਲਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਡਾ. ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਕੰਦੋਲਾ, ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਕਾਸ ਮੰਚ ਯੂ ਕੇ ਅਤੇ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਯੂ ਕੇ ਆਦਿ ਨੇ ਪੁਸਤਕ ਸੰਬੰਧੀ ਪੜਚੋਲਵੇਂ ਖੋਜ ਪਰਚੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਕੇਹਰ ਸਿੰਘ ਸਾਬਕਾ ਚੇਅਰਮੈਨ ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਜਸਬੀਰ ਕੌਰ, ਗੁਰਮਤਿ ਕਾਲਜ ਪਟਿਆਲਾ, ਡਾ. ਸਤਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਥੇਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਟੌਹੜਾ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਬਹਾਦਰਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ, ਡਾ. ਅਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ, ਗੁਰਮਤਿ ਕਾਲਜ ਪਟਿਆਲਾ, ਡਾ. ਅਜੈਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਰਲਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਡਾ. ਗੁਰਸਿਮਰਨ ਕੌਰ, ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਪੰਜੋਖਰਾ ਸਾਹਿਬ, ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਟੋਲ ਅਤੇ ਜਗਦੀਪ ਸਿੰਘ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ। ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਕੌਂਸਲ ਵੱਲੋਂ ਡਾ. ਪਰਗਟ ਸਿੰਘ ਯੂ ਕੇ ਨੇ ਸਮੂਹ ਹਾਜ਼ਰੀਨ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੌਂਸਲ ਵੱਲੋਂ ਅਜੇਹੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾ ਦੇ ਉਪਰਾਲੇ ਅੱਗੇ ਵੀ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣਗੇ।

ਤੁਹਾਡੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਹਰ ਸਮੇਂ ਹਾਜ਼ਰ !

CALIFORNIA IMMIGRATION SERVICES INC.
Registered & Bonded

- FAMILY IMMIGRATION
- GREEN CARD PETITION
- CITIZENSHIP
- BUSINESS / VISITOR VISA
- RELIGIOUS VISA
- VARIOUS IMMIGRATION SERVICES
- ਫੈਮਲੀ ਇੰਮੀਗਰੇਸ਼ਨ
- ਗਰੀਨ ਕਾਰਡ ਪਟੀਸ਼ਨ
- ਸਿਟੀਜਨਸ਼ਿਪ
- ਬਿਜਨੈਸ ਵੀਜ਼ਾ / ਵਿਜ਼ਟਰ ਵੀਜ਼ਾ
- ਰਲੀਜੀਅਸ ਵੀਜ਼ਾ
- ਕਈ ਹੋਰ ਇੰਮੀਗਰੇਸ਼ਨ ਸੇਵਾਵਾਂ

ROSY (Kanwal) KAUR
Immigration Consultant

408-422-8585
510-573-3666

Fremont Office: 4127 Bay Street, Unit 5, Fremont CA, 94538
Tracy Office: 1660 W Linne Rd. Unit J 24, Tracy CA, 95377

website:- www.caials.com e-mail:- rosy@caials.com

ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਵੀ ਗੱਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਸੁਫਨਾ ਅਤੇ ਸੁੱਖ ਸੁਨੇਹਾ

ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਧਰਤੀ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਲ 2023 ਨਵੇਂ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਮੁਬਾਰਕ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਕ ਸੁਨੇਹਾ ਵੀ।

ਉਦਾਂ ਤਾਂ ਹਰ ਬੀਤ ਗਿਆ ਪਲ ਪਿਛਲਾ ਵਰ੍ਹਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਅਗਲਾ ਪਲ ਨਵਾਂ ਵਰ੍ਹਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅਸੀਂ ਜਨਵਰੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਨੂੰ ਹੀ ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਮੰਨ ਲਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ 79 ਸਾਲ ਹਿੱਸੇ ਦੇ 3 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ 80ਵੇਂ ਸਾਲ ਵਿਚ ਕਦਮ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਇਕ ਸੁਫਨਾ ਹਰ ਧਰਤੀ ਵਾਸੀ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹਾਂਗਾ।

ਇਹ ਸੁਫਨਾ ਮੈਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 1965

ਰੰਗਕਰਮੀ ਦਵਿੰਦਰ ਦਮਨ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਜਸਵੰਤ ਦਮਨ ਨਾਲ।

ਦਵਿੰਦਰ ਦਮਨ

ਫੋਨ: +91-98551-09660

ਵਿਚ ਲਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਸੁਫਨਾ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਯੁੱਧ ਦੀ ਉਪਜ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਲੇਠੇ ਨਾਟਕ 'ਧਰਤੀ ਮਾਂ ਹੈ' (ਨਵਾਂ ਨਾਂ 'ਕਾਲਾ ਲਹੂ') ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਇਸ ਸੁਫਨੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ਵਾਸੀਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਦਾ ਹਰ ਸੰਭਵ ਯਤਨ ਵੀ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਅੱਜ 58 ਵਰ੍ਹੇ ਬੀਤ ਜਾਣ ਉਪਰੰਤ ਵੀ ਇਹ ਸੁਫਨਾ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਜਿਉਂਦਾ ਤਿਉਂ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਇਹ ਸੁਫਨਾ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਬਿਰਖ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਜੋ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਲਈ ਤਤਪਰ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਧਰਮ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਮੁੱਚੀ ਮਾਨਵਤਾ ਦੀ ਭਲਾਈ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਕਿੱਥੇ ਹੈ? ਅਸਲ ਵਿਚ ਹਰ ਧਰਮ ਆਪਣੇ ਯੁੱਗ ਦੀ ਸੋਚ ਦੀ ਉਪਜ ਹੈ। ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਇਹ ਸੋਚ ਧੁੰਦਲੀ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕੁਝ ਚਲਾਕ ਅਤੇ ਖੁਦਗਰਜ਼ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਧਰਮ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਰਿਵਰਤਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਕਥਿਤ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂਆਂ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਚਲਾਕ ਤੇ ਖੁਦਗਰਜ਼ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਧਰਮ ਦਾ ਕਵਚ ਪਾ ਕੇ ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ ਵੰਡਦੀ ਤੇ ਲਤਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਟੋਟੇ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਬੀਤੇ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਵੇਖਾਂਗੇ ਕਿ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਜਿੰਨਾ ਲਹੂ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਡੁੱਲਿਆ ਹੈ ਓਨਾ ਤਾਂ ਦੋ ਆਲਮੀ ਜੰਗਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਡੁੱਲਿਆ।

ਅਸੀਂ ਯੁੱਧਾਂ ਤੋਂ ਕੁਝ ਸਬਕ ਸਿੱਖੇ ਹਾਂ ਪਰ ਧਾਰਮਿਕ ਲੜਾਈਆਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਹੋਰ ਕੱਟੜਤਾ ਅਤੇ ਜ਼ਹਿਰ ਭਰੀ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਆਲਮੀ ਜੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਮਨ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਦੂਜੀ ਆਲਮੀ ਜੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਮਨ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਲਈ ਯੂ.ਐੱਨ.ਓ. ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦੀ। ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਅਮਨ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਯੁੱਧ ਦੇ ਬੱਦਲ ਅਜੇ ਵੀ ਛਾਏ ਹੋਏ ਹਨ।

ਸਭ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਭ ਕੁਝ ਲਈ ਕੌਣ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ? ਵੱਡਾ ਖ਼ਤਰਾ ਕਿਸ ਤੋਂ ਹੈ? ਇਹ ਕਦੋਂ ਤੀਕ ਚਲਦਾ ਰਹੇਗਾ?

ਅੱਜ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਕਿ ਧਰਮ, ਰੰਗ, ਨਸਲ ਅਤੇ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਨੂੰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰੱਖ ਕੇ ਸਾਰੀ ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ ਇਕਜੁੱਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਵ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਬਦਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਅਮੀਰ ਅਤੇ ਤਾਕਤਵਰ ਦੇਸ਼ ਆਪਣੇ ਵਪਾਰਕ ਲਾਭ ਲਈ ਤਾਂ ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ਦੀ ਹਾਮੀ ਭਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸਮੁੱਚੀ ਮਾਨਵਤਾ ਦੀ ਸੁਖ-ਸ਼ਾਂਤੀ ਲਈ ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਮੋੜਦੇ ਹਨ। ਵਿਸ਼ਵ ਪਿੰਡ ਦੀ ਰਚਨਾ ਸੰਭਵ ਹੈ, ਅਸੰਭਵ ਨਹੀਂ। ਜੇਕਰ ਭਾਰਤ, ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨਸਲਾਂ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧਰਮਾਂ ਅਤੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਇਕ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਵਿਸ਼ਵ ਇਕ ਦੇਸ਼, ਇਕ ਪਿੰਡ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ? ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਸਨਕੀਆਂ ਦਾ ਇਕ ਆਦਰਸ਼ਵਾਦੀ ਸੁਫਨਾ ਹੀ ਸਮਝ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਪਰ ਇਹ ਸੁਫਨਾ ਸਾਕਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਇਸ ਸੁਫਨੇ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਅਤਿਅੰਤ ਲੋੜ ਹੈ।

ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਲਾਲਚੀ ਅਤੇ ਖੁਦਗਰਜ਼ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਇਸ ਸੁਫਨੇ ਦਾ ਡਟ ਕੇ ਵਿਰੋਧ ਕਰੇਗੀ ਪਰ ਫਿਰ ਕੀ ਹੋਇਆ? ਵਿਰੋਧ ਤੋਂ ਡਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਵਿਰੋਧ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਵਿਕਾਸ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਤਕ ਦਾ ਸਾਰਾ ਵਿਕਾਸ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਹੀ ਸਿੱਟਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੁਫਨੇ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਬਹੁਤ ਯਤਨਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਧਰਤੀ ਦੇ ਹਰ ਵਾਸੀ ਨੂੰ ਇਸ ਸੁਫਨੇ ਪ੍ਰਤੀ ਸੁਚੇਤ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੌਣ ਸੁਚੇਤ ਕਰੇਗਾ? ਸੁਚੁ ਵਿਚ ਇਹ ਕੰਮ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ, ਚਿੰਤਕਾਂ, ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ ਲੇਖਕਾਂ, ਰੰਗਕਰਮੀਆਂ ਅਤੇ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਦਾ ਕਰਨਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਇਸ ਸੁਫਨੇ ਦਾ ਬੀਜ ਬੀਜ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਮਾਜ ਸੇਵੀਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਸੰਗਠਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਪੋ ਆਪਣੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਪ੍ਰੇਰਨ ਸਗੋਂ ਸੁਪਨੇ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਸੰਘਰਸ਼ ਵੀ ਕਰਨ।

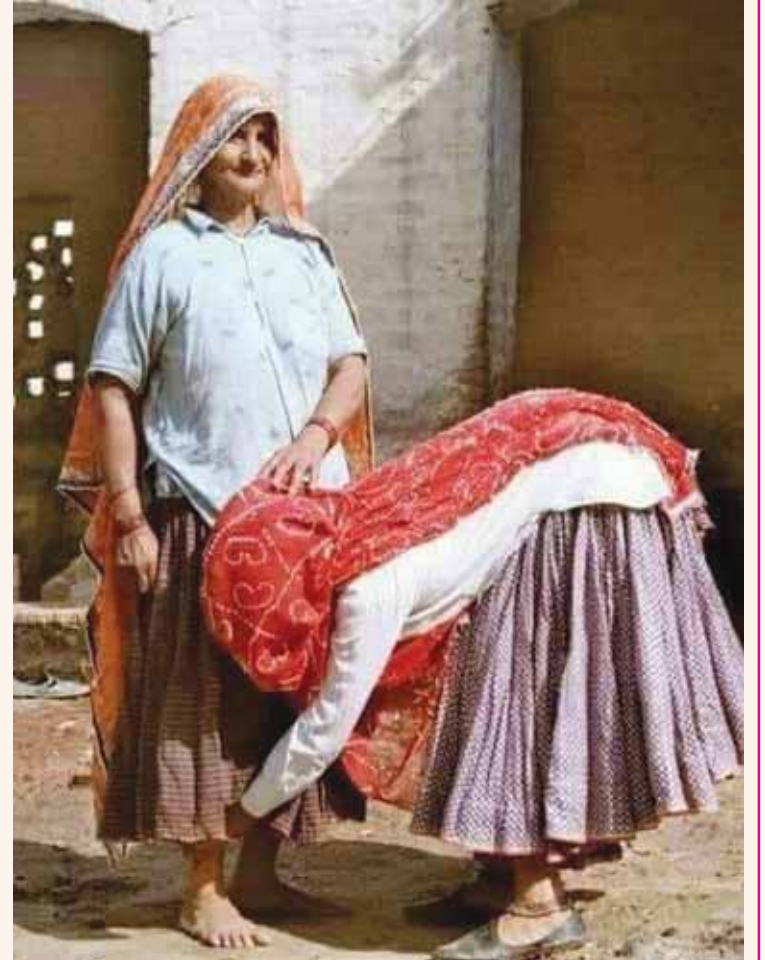
ਸੁਫਨਿਆਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸ਼ਕਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੁਫਨੇ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਸਾਡੀ ਸੋਚ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਸੋਚ ਸੁਫਨਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਅੰਤ ਸੁਫਨਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਤਕ ਦਾ ਸਾਰਾ ਵਿਕਾਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦਾ ਸਾਕਾਰਾਤਮਿਕ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੁਫਨਿਆਂ ਨੇ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਚੰਦ, ਹੋਰਨਾਂ ਧਰਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸਿਤਾਰਿਆਂ ਤੀਕ ਪੁੱਜਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਸੋ ਆਓ, ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਹੰਭਲਾ ਮਾਰੀਏ। ਆਮੀਨ!

ਸੁਫਨਿਆਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸ਼ਕਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੁਫਨੇ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਸਾਡੀ ਸੋਚ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਸੋਚ ਸੁਫਨਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਅੰਤ ਸੁਫਨਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਤਕ ਦਾ ਸਾਰਾ ਵਿਕਾਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦਾ ਸਾਕਾਰਾਤਮਿਕ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੁਫਨਿਆਂ ਨੇ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਚੰਦ, ਹੋਰਨਾਂ ਧਰਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸਿਤਾਰਿਆਂ ਤੀਕ ਪੁੱਜਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਸੋ ਆਓ, ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਹੰਭਲਾ ਮਾਰੀਏ।

ਆਖ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬੋਲਦੀਆਂ

ਕਾਲਮ 'ਆਖ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬੋਲਦੀਆਂ' ਨੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਸ਼ਾਇਰ ਨੂੰ ਖੂਬ ਹਲੂਣਿਆ ਹੈ। ਤਸਵੀਰ ਦੇਖ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਜੋ ਵਲਵਲੇ ਉਠਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਵਿਤਾ ਦੀਆਂ ਦੋ ਤੋਂ ਚਾਰ ਸਤਰਾਂ 'ਚ ਸਾਨੂੰ ਤਸਵੀਰ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭੇਜੋ। ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ, ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਫੋਟੋ ਨਾਲ ਕਾਵਿ ਟੋਟਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਰ ਕੈਪਸ਼ਨ ਭੇਜਣ ਲਈ ਆਖਰੀ ਤਾਰੀਖ 28 ਜਨਵਰੀ 2023 ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਕੈਪਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਾ-570

ਦੇਵੇ ਲੱਖ ਅਸੀਸਾਂ ਸੱਸੜੀ ਦੇਖੇ, ਜਦੋਂ ਬਹੁ ਨੇ ਹੱਥ ਪੈਰੀਂ ਲਾਇਆ, ਪੁੱਤੀ ਖੇਲੇ ਨੀਂ ਦੁੱਧੀਂ ਨੁਵੇਂ ਧੀਏ, ਆਖ ਹੱਥ ਸਿਰ 'ਤੇ ਟਿਕਾਇਆ। ਸਦਾ ਸੁਹਾਗਣ ਰਹਿ ਨੀਂ ਧੀਏ, ਸਾਡਾ ਵਿਹੜਾ ਆ ਰੁਜ਼ਨਾਇਆ, ਪੀੜ੍ਹੀ, ਚੌਂਕਾ, ਚੁੱਲ੍ਹਾ ਸਾਂਭ ਲੈ ਧੀਏ, ਤੇਰਾ ਘਰ ਹੈ ਨਹੀਂ ਪਰਾਇਆ।

ਕੈਪਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਾ-568

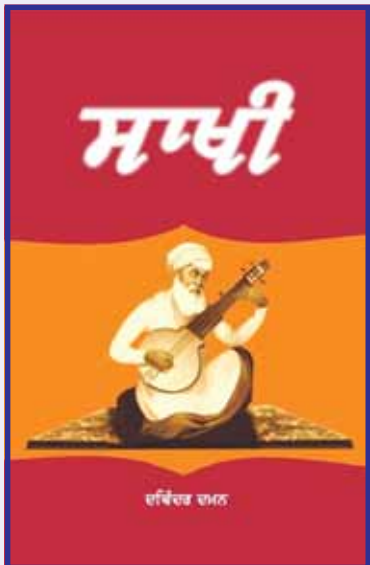
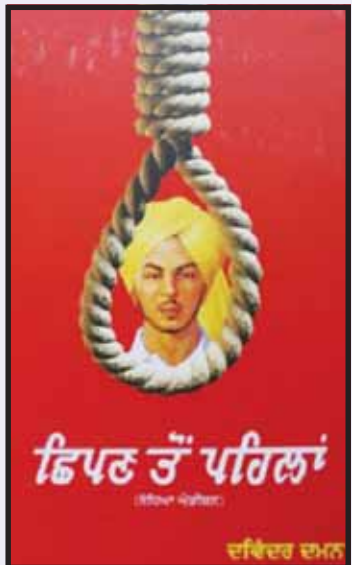

ਅਮਨ ਦੀ ਰਟ ਹਰ ਕੋਈ ਲਾਉਂਦਾ, ਜਾਲ 'ਚ ਫਸਾ ਕੇ ਰੱਖਣ ਦੀ, ਲੁਕਵੀਂ ਇੱਛਾ ਹਰ ਕੋਈ ਰੱਖੇ। ਅਮਨ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਹੱਕ 'ਚ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ, ਜੁਲਮ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਛੁਡਾਏ ਛੱਕੇ। ਅੱਜ ਵੀ ਵਰਤਾਰਾ ਉਹੀ ਚੱਲੇ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਓਟ, ਮਜ਼ਲੂਮਾਂ ਦੀ ਲਾਜ ਰੱਖੇ।
-ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੂਰ ਕੁਲਬੁਰਫਾ (ਪਟਿਆਲਾ)
ਫੋਨ: 98784-69639

ਤਾਨਾਸ਼ਾਹਾਂ ਹੈ ਨੁਤਿਆ, ਘੁੱਗੀ ਵਾਂਗਰ ਇਨਸਾਨ, ਮੂੰਹੋਂ ਚੁੱਪ ਨ ਤਤਫਤਾਏ, ਅੱਜ ਲੋਕਤੰਤਰ ਸਮਾਨ। ਲਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਰਦੇ, ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਭਰਮਾਉਣ, ਸਿਆਸਤ ਦੀ ਚਾਲ ਹੈ, ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਫੰਧੇ ਪਾਉਣ।
-ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਨੂਰਪੁਰੀ

ਨੂਤ ਲਏ ਨੇ ਖੰਭ ਤੇ ਪੌਚੂ ਗਲ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਪਾਈ ਫਾਰੀ। ਬੇਵਸ ਤੈਨੂੰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਨੇ ਹੈ ਸ਼ਰਮ ਹੀ ਲਾਰੀ। ਅਮਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੋਹਦਾ ਨਾਹੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਇਤਿਹਾਸ ਗਵਾਹੀ।
-ਜਗਮੀਤ ਸਿੰਘ ਪੰਧੋਰ ਕਲਾਹੜ (ਲੁਧਿਆਣਾ)
ਫੋਨ : +91 98783-37222

ਰਾਜ ਕਰਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦਾ ਖਾਸਾ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣਾ। ਉਕਸਾਉਣਾ, ਫਿਰਕੂ ਦੰਗੇ ਲਾ ਤੀਲੀ ਦੇ ਤਸੀਹੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਬੰਦ ਕਰਨ ਲਈ ਮੰਗਦਾ ਜੋ ਹੱਕ, ਨੂਤ ਦਿੱਤਾ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਪਰਿੰਦਾ ਚੁੱਪ ਚਾਪ ਘੁੱਗੀ ਵਾਂਗ ਅਮਨ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਸ਼ਾਂਤ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਪੰਛੀ ਵੰਸ਼ ਵੀ ਨਾ ਕੋਈ ਗੁਲੇਲਾ ਸੋਧੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜੁਬਾਨ ਤਾਂ ਘੁੱਗੀ ਹੀ ਫੰਗ ਵੀ ਨੂਤ ਨੂਤ ਉਡਣ ਤੋਂ ਆਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਪੁੱਛੇ ਉਸ ਇਨਸਾਨ ਤੋਂ ਮੰਗਦੇ ਜੋ ਇਨਸਾਫ਼ ਪਰ ਧੱਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਵਾਲਾਤਾਂ 'ਚ।
-ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਲ ਦੋਸਤਾ

ਰੰਗਕਰਮੀ ਦਵਿੰਦਰ ਦਮਨ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਮੁਖੜੇ ਅਤੇ (ਐਨ ਸੱਜੇ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਸੰਪਾਦਤ ਕਿਤਾਬ।

ਸਨਾਤਨੀ ਹਿੰਦੂ ਮਤਿ ਦੀ ਆਤਮਿਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਅਗਲਾ ਪੜਾਅ ਗੁਰਮਤਿ

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ :
ਜਪਿ ਮਨ ਸਿਰੀ ਰਾਮੁ॥ ਰਾਮ ਰਮਤ ਰਾਮੁ॥ ਸਤਿ ਸਤਿ ਰਾਮੁ॥

ਬੋਲਹੁ ਭਈਆ ਸਦ ਰਾਮ ਰਾਮੁ ਰਾਮੁ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸਰਬਗੇ॥ ੧॥ ਰਹਾਉ॥

ਰਾਮੁ ਆਪੇ ਆਪਿ ਆਪੇ ਸਭੁ ਕਰਤਾ ਰਾਮੁ ਆਪੇ ਆਪਿ ਆਪਿ ਸਭਤੁ ਜਗੇ॥

ਜਿਸੁ ਆਪਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਮੇਰਾ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਇ ਸੇ ਜਨੁ ਰਾਮ ਨਾਮ ਲਿਵ ਲਾਗੇ॥

ਰਾਮ ਨਾਮ ਕੀ ਉਪਮਾ ਦੇਖਹੁ ਹਰਿ ਸੰਤਹੁ ਜੇ ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਕੀ ਪਤਿ ਰਾਖੇ ਵਿਚਿ ਕਲਿਜੁਗ ਅਗੇ॥

ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਾ ਅੰਗੁ ਕੀਆ ਮੇਰੈ ਰਾਮ ਰਾਇ ਦੁਸਮਨ ਦੁਖ ਗਏ ਸਭਿ ਭਗੇ॥ (1202)

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ! ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰ। ਰਾਮ! ਕਿਹੜਾ ਰਾਮ? ਰਮਤ ਰਾਮ, ਜਿਹੜਾ ਅਸੀਮ ਅਤੇ ਸਦੀਵੀ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ (ਬ੍ਰਹਮ) ਦੇ ਕਣ-ਕਣ ਵਿਚ ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਰਾਮ ਸਤਿ ਸਤਿ ਭਾਵ ਸਦੀਵੀ ਸਚ ਹੈ। ਉਸ ਰਾਮ ਦਾ ਜਾਪ

ਰਾਮ ਨਾਮ ਕੀ ਉਪਮਾ ਦੇਖਹੁ ਹਰਿ ਸੰਤਹੁ ਜੇ ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਕੀ ਪਤਿ ਰਾਖੇ ਵਿਚਿ ਕਲਿਜੁਗ ਅਗੇ॥

ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਾ ਅੰਗੁ ਕੀਆ ਮੇਰੈ ਰਾਮ ਰਾਇ ਦੁਸਮਨ ਦੁਖ ਗਏ ਸਭਿ ਭਗੇ॥ (1202)

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ! ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰ। ਰਾਮ! ਕਿਹੜਾ ਰਾਮ? ਰਮਤ ਰਾਮ, ਜਿਹੜਾ ਅਸੀਮ ਅਤੇ ਸਦੀਵੀ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ (ਬ੍ਰਹਮ) ਦੇ ਕਣ-ਕਣ ਵਿਚ ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਰਾਮ ਸਤਿ ਸਤਿ ਭਾਵ ਸਦੀਵੀ ਸਚ ਹੈ। ਉਸ ਰਾਮ ਦਾ ਜਾਪ

ਰਾਮ ਨਾਮ ਕੀ ਉਪਮਾ ਦੇਖਹੁ ਹਰਿ ਸੰਤਹੁ ਜੇ ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਕੀ ਪਤਿ ਰਾਖੇ ਵਿਚਿ ਕਲਿਜੁਗ ਅਗੇ॥

ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਾ ਅੰਗੁ ਕੀਆ ਮੇਰੈ ਰਾਮ ਰਾਇ ਦੁਸਮਨ ਦੁਖ ਗਏ ਸਭਿ ਭਗੇ॥ (1202)

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ! ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰ। ਰਾਮ! ਕਿਹੜਾ ਰਾਮ? ਰਮਤ ਰਾਮ, ਜਿਹੜਾ ਅਸੀਮ ਅਤੇ ਸਦੀਵੀ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ (ਬ੍ਰਹਮ) ਦੇ ਕਣ-ਕਣ ਵਿਚ ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਰਾਮ ਸਤਿ ਸਤਿ ਭਾਵ ਸਦੀਵੀ ਸਚ ਹੈ। ਉਸ ਰਾਮ ਦਾ ਜਾਪ

ਰਾਮ ਨਾਮ ਕੀ ਉਪਮਾ ਦੇਖਹੁ ਹਰਿ ਸੰਤਹੁ ਜੇ ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਕੀ ਪਤਿ ਰਾਖੇ ਵਿਚਿ ਕਲਿਜੁਗ ਅਗੇ॥

ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਾ ਅੰਗੁ ਕੀਆ ਮੇਰੈ ਰਾਮ ਰਾਇ ਦੁਸਮਨ ਦੁਖ ਗਏ ਸਭਿ ਭਗੇ॥ (1202)

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ! ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰ। ਰਾਮ! ਕਿਹੜਾ ਰਾਮ? ਰਮਤ ਰਾਮ, ਜਿਹੜਾ ਅਸੀਮ ਅਤੇ ਸਦੀਵੀ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ (ਬ੍ਰਹਮ) ਦੇ ਕਣ-ਕਣ ਵਿਚ ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਰਾਮ ਸਤਿ ਸਤਿ ਭਾਵ ਸਦੀਵੀ ਸਚ ਹੈ। ਉਸ ਰਾਮ ਦਾ ਜਾਪ

ਰਾਮ ਨਾਮ ਕੀ ਉਪਮਾ ਦੇਖਹੁ ਹਰਿ ਸੰਤਹੁ ਜੇ ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਕੀ ਪਤਿ ਰਾਖੇ ਵਿਚਿ ਕਲਿਜੁਗ ਅਗੇ॥

ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਾ ਅੰਗੁ ਕੀਆ ਮੇਰੈ ਰਾਮ ਰਾਇ ਦੁਸਮਨ ਦੁਖ ਗਏ ਸਭਿ ਭਗੇ॥ (1202)

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ! ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰ। ਰਾਮ! ਕਿਹੜਾ ਰਾਮ? ਰਮਤ ਰਾਮ, ਜਿਹੜਾ ਅਸੀਮ ਅਤੇ ਸਦੀਵੀ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ (ਬ੍ਰਹਮ) ਦੇ ਕਣ-ਕਣ ਵਿਚ ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਰਾਮ ਸਤਿ ਸਤਿ ਭਾਵ ਸਦੀਵੀ ਸਚ ਹੈ। ਉਸ ਰਾਮ ਦਾ ਜਾਪ

ਰਾਮ ਨਾਮ ਕੀ ਉਪਮਾ ਦੇਖਹੁ ਹਰਿ ਸੰਤਹੁ ਜੇ ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਕੀ ਪਤਿ ਰਾਖੇ ਵਿਚਿ ਕਲਿਜੁਗ ਅਗੇ॥

ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਾ ਅੰਗੁ ਕੀਆ ਮੇਰੈ ਰਾਮ ਰਾਇ ਦੁਸਮਨ ਦੁਖ ਗਏ ਸਭਿ ਭਗੇ॥ (1202)

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ! ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰ। ਰਾਮ! ਕਿਹੜਾ ਰਾਮ? ਰਮਤ ਰਾਮ, ਜਿਹੜਾ ਅਸੀਮ ਅਤੇ ਸਦੀਵੀ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ (ਬ੍ਰਹਮ) ਦੇ ਕਣ-ਕਣ ਵਿਚ ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਰਾਮ ਸਤਿ ਸਤਿ ਭਾਵ ਸਦੀਵੀ ਸਚ ਹੈ। ਉਸ ਰਾਮ ਦਾ ਜਾਪ

ਰਾਮ ਨਾਮ ਕੀ ਉਪਮਾ ਦੇਖਹੁ ਹਰਿ ਸੰਤਹੁ ਜੇ ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਕੀ ਪਤਿ ਰਾਖੇ ਵਿਚਿ ਕਲਿਜੁਗ ਅਗੇ॥

ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਾ ਅੰਗੁ ਕੀਆ ਮੇਰੈ ਰਾਮ ਰਾਇ ਦੁਸਮਨ ਦੁਖ ਗਏ ਸਭਿ ਭਗੇ॥ (1202)

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ! ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰ। ਰਾਮ! ਕਿਹੜਾ ਰਾਮ? ਰਮਤ ਰਾਮ, ਜਿਹੜਾ ਅਸੀਮ ਅਤੇ ਸਦੀਵੀ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ (ਬ੍ਰਹਮ) ਦੇ ਕਣ-ਕਣ ਵਿਚ ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਰਾਮ ਸਤਿ ਸਤਿ ਭਾਵ ਸਦੀਵੀ ਸਚ ਹੈ। ਉਸ ਰਾਮ ਦਾ ਜਾਪ

ਰਾਮ ਨਾਮ ਕੀ ਉਪਮਾ ਦੇਖਹੁ ਹਰਿ ਸੰਤਹੁ ਜੇ ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਕੀ ਪਤਿ ਰਾਖੇ ਵਿਚਿ ਕਲਿਜੁਗ ਅਗੇ॥

ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਾ ਅੰਗੁ ਕੀਆ ਮੇਰੈ ਰਾਮ ਰਾਇ ਦੁਸਮਨ ਦੁਖ ਗਏ ਸਭਿ ਭਗੇ॥ (1202)

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ! ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰ। ਰਾਮ! ਕਿਹੜਾ ਰਾਮ? ਰਮਤ ਰਾਮ, ਜਿਹੜਾ ਅਸੀਮ ਅਤੇ ਸਦੀਵੀ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ (ਬ੍ਰਹਮ) ਦੇ ਕਣ-ਕਣ ਵਿਚ ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਰਾਮ ਸਤਿ ਸਤਿ ਭਾਵ ਸਦੀਵੀ ਸਚ ਹੈ। ਉਸ ਰਾਮ ਦਾ ਜਾਪ

ਰਾਮ ਨਾਮ ਕੀ ਉਪਮਾ ਦੇਖਹੁ ਹਰਿ ਸੰਤਹੁ ਜੇ ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਕੀ ਪਤਿ ਰਾਖੇ ਵਿਚਿ ਕਲਿਜੁਗ ਅਗੇ॥

ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਾ ਅੰਗੁ ਕੀਆ ਮੇਰੈ ਰਾਮ ਰਾਇ ਦੁਸਮਨ ਦੁਖ ਗਏ ਸਭਿ ਭਗੇ॥ (1202)

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ! ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰ। ਰਾਮ! ਕਿਹੜਾ ਰਾਮ? ਰਮਤ ਰਾਮ, ਜਿਹੜਾ ਅਸੀਮ ਅਤੇ ਸਦੀਵੀ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ (ਬ੍ਰਹਮ) ਦੇ ਕਣ-ਕਣ ਵਿਚ ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਰਾਮ ਸਤਿ ਸਤਿ ਭਾਵ ਸਦੀਵੀ ਸਚ ਹੈ। ਉਸ ਰਾਮ ਦਾ ਜਾਪ

ਰਾਮ ਨਾਮ ਕੀ ਉਪਮਾ ਦੇਖਹੁ ਹਰਿ ਸੰਤਹੁ ਜੇ ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਕੀ ਪਤਿ ਰਾਖੇ ਵਿਚਿ ਕਲਿਜੁਗ ਅਗੇ॥

ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਾ ਅੰਗੁ ਕੀਆ ਮੇਰੈ ਰਾਮ ਰਾਇ ਦੁਸਮਨ ਦੁਖ ਗਏ ਸਭਿ ਭਗੇ॥ (1202)

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ! ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰ। ਰਾਮ! ਕਿਹੜਾ ਰਾਮ? ਰਮਤ ਰਾਮ, ਜਿਹੜਾ ਅਸੀਮ ਅਤੇ ਸਦੀਵੀ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ (ਬ੍ਰਹਮ) ਦੇ ਕਣ-ਕਣ ਵਿਚ ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਰਾਮ ਸਤਿ ਸਤਿ ਭਾਵ ਸਦੀਵੀ ਸਚ ਹੈ। ਉਸ ਰਾਮ ਦਾ ਜਾਪ

ਰਾਮ ਨਾਮ ਕੀ ਉਪਮਾ ਦੇਖਹੁ ਹਰਿ ਸੰਤਹੁ ਜੇ ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਕੀ ਪਤਿ ਰਾਖੇ ਵਿਚਿ ਕਲਿਜੁਗ ਅਗੇ॥

ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਾ ਅੰਗੁ ਕੀਆ ਮੇਰੈ ਰਾਮ ਰਾਇ ਦੁਸਮਨ ਦੁਖ ਗਏ ਸਭਿ ਭਗੇ॥ (1202)

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ! ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰ। ਰਾਮ! ਕਿਹੜਾ ਰਾਮ? ਰਮਤ ਰਾਮ, ਜਿਹੜਾ ਅਸੀਮ ਅਤੇ ਸਦੀਵੀ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ (ਬ੍ਰਹਮ) ਦੇ ਕਣ-ਕਣ ਵਿਚ ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਰਾਮ ਸਤਿ ਸਤਿ ਭਾਵ ਸਦੀਵੀ ਸਚ ਹੈ। ਉਸ ਰਾਮ ਦਾ ਜਾਪ

ਰਾਮ ਨਾਮ ਕੀ ਉਪਮਾ ਦੇਖਹੁ ਹਰਿ ਸੰਤਹੁ ਜੇ ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਕੀ ਪਤਿ ਰਾਖੇ ਵਿਚਿ ਕਲਿਜੁਗ ਅਗੇ॥

ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਾ ਅੰਗੁ ਕੀਆ ਮੇਰੈ ਰਾਮ ਰਾਇ ਦੁਸਮਨ ਦੁਖ ਗਏ ਸਭਿ ਭਗੇ॥ (1202)

ਉਨਿਆ :

ਕੁੰਗੂ ਕੀ ਕਾਇਆ ਰਤਨਾ ਕੀ ਲਲਿਤਾ ਅਗਰਿ ਵਾਸੁ ਤਨਿ ਸਾਸੁ॥

ਅਨਸਨਿ ਤੀਰਥ ਕਾ ਮੁਖਿ ਟਿਕਾ ਤਿਤੁ ਘਟਿ ਮਤਿ ਵਿਗਾਸੁ॥

ਓਤੁ ਮਤੀ ਸਾਲਾਹਣਾ ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਗੁਣਤਾਸੁ॥

ਬਾਬਾ ਹੋਰ ਮਤਿ ਹੋਰ ਹੋਰ॥ ਜੇ ਸਉ ਵੇਰ ਕਮਾਈਐ ਕੂੜੈ ਕੂੜਾ ਜੇਰੁ॥ ਰਹਾਉ॥ (17)

ਅਰਥਾਤ (ਪਿਤਾ ਜੀ) ਸਾਡਾ ਆਪਣਾ ਇਹ ਸਰੀਰ ਕੇਸਰ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਵਿਚਲੀ ਸਾਡੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਬਾਨ ਹੀਰੇ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਇਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਸਾਹ ਦਾ ਚੱਲਣਾ ਅਗਰ ਦੀਆਂ ਸੁਗੰਧੀਆਂ ਬਿਖੇਰਣ ਵਾਂਗ ਹੈ। ਅਨਾਹਠ ਤੀਰਥਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਟਿਕੇ ਵਾਂਗ ਸਾਡੇ ਚਿਹਰੇ ਉਤੇ ਭਾਹ ਮਾਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਸਿਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਤਿ ਭਾਵ ਸਿਆਣਪ ਖਿਤ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਿਆਣਪ ਨਾਲ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣੇ ਹੀ ਰੱਬ ਦਾ ਪਿਆਨ ਧਰਨਾ ਹੈ। ਬਾਬਾ! ਭਾਵ ਹੋ ਸਿਆਣੇ ਦਾਨੇ ਮਨੁੱਖ! ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਮਤਿ ਬੂਠੇ ਹਨ। ਬੂਠ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਸੌ ਵੇਰ ਪਿਆਈ ਜਾਈਏ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਬੂਠ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਨਾਤਨੀ ਮਤਿ ਨਾਲੋਂ ਆਪਣੇ ਨਵੇਂ ਆਤਮਿਕ ਸੱਚ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉਤੇ ਨਿਖੇੜਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਉਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ ਹੀ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਦੀ ਹੋਈ ਮਿਹਰ ਹੈ। ਇਸ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣਾ ਤੇ ਤੰਦਰੁਸਤ ਰੱਖਣਾ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਹੋਣੀ ਹੈ। 'ਰੱਬ' ਤੇ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਂ ਉਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਆਡੰਬਰ ਤੇ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਬੂਠੇ ਤੇ ਫਨੂਲ ਹਨ।

ਤਿਨਿ ਕਰਤੇ ਇਕੁ ਖੇਲੁ ਰਚਾਇਆ॥

ਕਾਇਆ ਸਰੀਰੈ ਵਿਚਿ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਪਾਇਆ॥ (117)

ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਵੈ ਸੁ ਕਾਇਆ ਖੋਜੈ ਹੋਰ ਸਭ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਈ॥ (754)

ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਕਰਤਾ ਨੇ ਇਕ ਐਸੀ ਖੇਡ ਰਚੀ ਹੈ ਕਿ ਕਾਇਆ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੀ ਚੇਤਨਾ ਦਾ ਮੂੰਹ ਗੁਰੂ ਵੱਲ ਕਰ ਕੇ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਦੀ ਆਖੀ ਮੰਨ ਕੇ ਆਪਣੀ ਕਾਇਆ ਨੂੰ ਖੋਜਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਖੁਦ ਦਾ ਭੇਦ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਹੋਰ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਫਨੂਲ ਹੈ। ਇਉਂ ਗੁਰਮਤਿ ਹਰੇਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਕਰਮਕਾਂਡ, ਭੇਖ, ਵਿਖਵੇ, ਪਾਖੰਡ ਤੇ ਮਨੁੱਖਵਾਦੀ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਤੇ ਅਵਤਾਰਵਾਦ ਦਾ ਬੜੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿਚ ਖੰਡਨ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਕਾਯਉ ਦੇਵਾ ਕਾਇਅਉ ਦੇਵਲ ਕਾਇਅਉ ਜੰਗਮ ਜਾਤੀ॥

ਕਾਇਅਉ ਧੂਪ ਦੀਪ ਨਈਬੇਦਾ ਕਾਇਅਉ ਪੂਜਉ ਪਾਤੀ॥

ਕਾਇਆ ਬਹੁ ਖੰਡ ਖੋਜਤੇ ਨਵ ਨਿਧਿ ਪਾਈ॥

ਨਾ ਕਛੁ ਆਇਬੋ ਨਾ ਕਛੁ ਜਾਇਬੋ ਰਾਮ ਕੀ ਦੁਹਾਈ॥ ਰਹਾਉ॥

ਜੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡੇ ਸੋਈ ਪਿੰਡੇ ਜੋ ਖੋਜੈ ਸੋ ਪਾਵੈ॥

ਪੀਪਾ ਪ੍ਰਣਵੈ ਪਰਮ ਤਤੁ ਹੈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਹੋਇ ਲਖਾਵੈ॥ (695)

ਰਹਾਉ ਦੀ ਪੰਗਤੀ ਵਿਚ ਇਸ ਸਮੁੱਚੇ ਸਬਦ ਦਾ ਤਤਸਾਰ ਦਰਜ ਹੈ। ਉਸ ਸੱਚੇ ਰੱਬ ਦੀ ਦੁਹਾਈ ਕਿ ਇਸ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵੀ ਆਉਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਨਹੀਂ। ਸਭ ਕੁਝ ਉਦੋਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਜੰਮਣਾ-ਮਰਣਾ, ਆਉਣਾ-ਜਾਣਾ, ਇਸ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡੀ ਵਰਤਾਰੇ ਦਾ ਹੀ ਇਕ ਅੰਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਰਤਾਰੇ ਨਾਲ ਇਸ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦਾ ਕੁਝ ਵੀ ਘਟਦਾ-ਵਧਦਾ ਨਹੀਂ। ਭਗਤ ਪੀਪਾ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਹਨ ਕਿ ਮੇਰੇ ਲਈ ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਹੀ ਦੇਵਤਾ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਹੀ ਮੇਰਾ ਮੰਦਰ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਹੀ ਮੇਰਾ ਜੋਗੀ ਹੈ ਤੇ ਤੀਰਥ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਵੀ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਕਿਸੇ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਕਿਸੇ ਮੂਰਤੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਮੇਰੇ ਲਈ ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਹੀ ਮੇਰਾ ਪੂਜਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਅੰਗੇ ਫੁੱਲ ਚੜ੍ਹਾਉਣੇ ਜਾਂ ਫੂਫ ਆਗਰਬਤੀ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ, ਮੇਰੇ ਲਈ ਮੇਰੀ ਕਾਇਆ ਦੀ ਖੋਜ ਅਹਿਮ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਇਆ ਨੂੰ ਖੋਜਦੇ-ਖੋਜਦੇ ਹੀ ਮੈਂ ਨੌ ਨਿਧੀਆਂ ਪਾ ਲਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕੁਝ ਇਸ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਉਹੀ ਕੁਝ ਮੇਰੇ ਪਿੰਡੇ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਭੇਦ ਨੂੰ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਭਗਤ ਪੀਪਾ ਜੀ ਬੜੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਆਤਮਿਕ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਪਰਮ ਤੱਤ ਦੀ ਸੋਝੀ ਭਾਵ ਅਨੁਭਵ ਬੋਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਰਥਾਤ ਮਨੁੱਖੀ ਸੱਚ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਣ-ਟੁੱਟ ਰਿਹਾ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰਲਾ ਅਨੁਭਵ ਹੀ ਹੈ। ਮਨ ਅੰਤਰਿ ਬੋਲੈ ਸਭੁ ਕੋਈ॥ (329)

ਖੁਦ ਦਾ ਭੇਤ ਪਾਉਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਜਾਗਰਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜਾਗਰਿਤ ਮਨ ਹੀ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਸੀਮਤ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਸੁਚੇਤ ਪਛਾਣ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਇਉਂ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਆਪਣੀ ਹਉਮੈ (ਆਪਣੀ ਗੈਰ-ਕੁਦਰਤੀ ਬੂਠੀ ਹੋਂਦ) ਤੇ ਤ੍ਰਿਸਨਾ (ਕਲਪਿਤ ਇਛਾਵਾਂ) ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਇਆ

ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਚੰਬੜੇ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹੀ ਦੋ ਮਨੋਰੋਗ ਹਨ।

ਕਾਇਆ ਨਗਰੀ ਇਹੁ ਮਨੁ ਰਾਜਾ ਪੰਚ ਵਸਹਿ ਵੀਚਾਰੀ॥ (907)

ਤਨੁ ਕਰਿ ਮਟਕੀ ਮਨ ਮਾਹਿ ਬਿਲੋਈ॥ ਇਸੁ ਮਟਕੀ ਮਹਿ ਸਬਦੁ ਸੰਜੋਈ॥ (478)

ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਕਿਨਿ ਸਮਝਾਈਐ ਮਨੁ ਰਾਜਾ ਸੁਲਤਾਨੁ॥ (61)

ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰੀ ਮਨ ਹੀ ਸਰੀਰ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਦਾ ਸੁਲਤਾਨ ਹੈ। ਤਨ ਨੂੰ ਮਟਕੀ ਬਣਾ ਕੇ ਇਸ ਵਿਚ ਮਨ ਦੀ ਮਧਾਣੀ ਪਾਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਬਦੁ (ਗੁਰਮਤਿ) ਦੀ ਜਾਗ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਉਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਚੱਲਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਯਕੀਨਨ ਇਸ ਦਾ ਗਿਆਨ ਗੁਰੂ ਕੋਲੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਸਾਰਾ ਆਤਮਿਕ ਗਿਆਨ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰੀ ਮਨ ਰਾਹੀਂ ਵਿਹਾਰ ਵਿਚ ਢਲਦਾ ਹੈ। ਆਤਮਿਕ ਗਿਆਨ ਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ ਦਾ ਹੋਇਆ ਇਹ ਆਪਸੀ ਅਨੁਭਵੀ ਸੁਮੇਲ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸਮੇ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਆਤਮਿਕ ਗਿਆਨ (ਗੁਰਮਤਿ) ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰੀ ਮਨ ਦੀ ਇਹ ਸਾਂਝ ਹੀ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਕਰਾਮਾਤੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਮਨੁੱਖੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚਲੇ ਮਹਾਨ ਤੇ ਅਹਿਮ ਮੌਜਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖੀ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਰੋਲ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਧਾਰਮਿਕ ਪੈਗੰਬਰ ਤੇ ਮਹਾਨ ਹਸਤੀਆਂ ਇਸੇ ਕਰਾਮਾਤੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਉਪਜ ਹਨ।

ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ ਦੇ 6ਵੇਂ ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਮਹਾਂਬਲੀ ਅਰਜਨ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਭਲਾ ਕਰੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਦਾਚਾਰ ਤੋਂ ਬੋਲੇ ਨਾ ਡਿੱਗਣ ਦੇਵੇ। ਇਹ ਮਨ ਜੀਵ ਦਾ ਮਿੱਤਰ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਵੀ। ਜਿਸ ਨੇ ਮਨ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਲਈ ਮਨ ਸਭਨਾਂ ਤੋਂ ਉਤਮ ਮਿੱਤਰ ਹੈ ਪਰ ਜਿਹੜਾ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ, ਉਸ ਲਈ ਮਨ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਬਣਿਆ ਰਹੇਗਾ। ਜਿਸ ਨੇ ਮਨ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਪਹਿਲੋਂ ਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਮਨ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ ਹੈ।'

ਗੁਰਮਤਿ ਗੀਤਾ ਦੇ ਇਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੀ ਹੈ :

ਮਨੁ ਜੋਗੀ ਮਨੁ ਭੋਗੀਆ ਮਨੁ ਮੂਰਖੁ ਗਾਵਾਰੁ॥

ਮਨੁ ਦਾਤਾ ਮਨੁ ਮੰਗਤਾ ਮਨ ਸਿਰਿ ਗੁਰੁ ਕਰਤਾਰੁ॥ (1330)

ਭਾਵ ਮਨ ਹੀ ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਜੋਗੀ ਜਾਂ ਭੋਗੀ ਹੋਣ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਹੀ ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖ ਕੋਲੋਂ ਮੂਰਖਾਂ ਅਤੇ ਮਹਾਂਮੂਰਖਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਹੀ ਉਹ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਦਾਤਾ ਭਾਵ ਕੋਲੋਂ ਕੁਝ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸੰਤੋਖੀ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੰਗਤਾ ਭਾਵ ਹਰ ਵੇਲੇ ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ ਤਥਾ ਲੋਭੀ ਤੇ ਕਮੀਨਾ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰੀ ਮਨ ਹੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਕਰਤਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਮਨ ਸਾਧੇ ਸਿਧਿ ਹੋਇ॥ (ਪੰਨਾ 342) ਮਨਿ ਜੀਤੈ ਜਗੁ ਜੀਤੁ॥ (ਪੰਨਾ 6)

ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸਾਧਣ (ਸਵੈ-ਕਾਬੂ ਵਿਚ ਕਰਨ) ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਹੀ ਸਿੱਧ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਭਾਵ ਸਵੈ-ਜਬਤ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਹੀ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ

ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਮਨੁੱਖ ਹੀ ਆਪਣੀਆਂ ਸਰੀਰੀ ਇੱਛੀਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਬਣ ਕੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਇੱਛਿਆਵੀ ਜਜ਼ਬਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਭਰਪੂਰ ਅੰਦਰ ਮਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਮਹਾਂਬਲੀ ਅਰਜਨ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਕਿ 'ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਤੈਰਦੀ ਕਿਸਤੀ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਹਵਾ ਦੁਰ ਵਹਾ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਦੋਂ ਹੀ ਹਰਕਤਸ਼ੀਲ ਇੱਛੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਇਕ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਨ ਲਗਾਤਾਰ ਹਰਕਤਸ਼ੀਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਧੂਹ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਹੇ ਮਹਾਂਬਲੀ! ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਇੱਛੀਆਂ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਕਾਬੂ ਵਿਚ ਹਨ, ਉਸਦੀ ਬੁੱਧੀ ਯਕੀਨੀ ਤੌਰ ਉਤੇ ਸਥਿਰ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਲਗਾਤਾਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਨਦੀਆਂ ਵਾਂਗ ਇਛਾਵਾਂ ਦੇ ਲਗਾਤਾਰ ਵਹਾਅ ਨਾਲ ਵਿਚਲਿਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸਥਿਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਂਝੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜਾ ਅਜਿਹੀਆਂ ਇਛਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਇੱਛੀਆਂ ਦੀ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਇਛਾਵਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਇਛਾਵਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਮਾਲਕੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਇਛਾ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਤੇ ਬੂਠੀ ਹਉਮੈ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਅਸਲੀ ਸਾਂਝੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।'

ਪੜਣਾ ਗੁਣਾ ਸੰਸਾਰ ਕੀ ਕਾਰ ਹੈ ਅੰਦਰਿ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਵਿਕਾਰੁ॥

ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਸਭਿ ਪਤਿ ਬਕੇ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਖੁਆਰੁ॥

ਸੇ ਪਤਿਆ ਸੇ ਪੰਡਿਤੁ ਬੀਨਾ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਕਰੇ ਵੀਚਾਰੁ॥

ਅੰਦਰੁ ਖੋਜੈ ਤਤੁ ਲਹੈ ਪਾਏ ਮੋਖ ਦੁਆਰੁ॥ (650)

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬਚਨ ਹਨ ਕਿ ਪੜ੍ਹਨਾ ਤੇ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨਾ ਆਮ ਸੰਸਾਰੀ ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਬੰਦੇ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਅਤੇ ਵਿਕਾਰ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਬੰਦਾ ਆਪਣੀ ਹਉਮੈ ਤਥਾ ਆਪਣੀ ਗੈਰ-ਕੁਦਰਤੀ ਬੂਠੀ ਹੋਂਦ ਦੇ ਭਰਮ ਵਿਚ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੀਰੀ ਹੋਂਦ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਸੀਮਤ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਸੁਚੇਤ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਯਤਨ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਇ ਬੋਲੋਤੀਆਂ ਇਛਾਵਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਫਨੂਲ ਦੀ ਨੱਠ-ਭੱਜ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਓਨਾ ਚਿਰ ਉਹ ਖੁਆਰ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬਚਨ ਹਨ ਕਿ ਸਿਰਫ ਓਹੀ ਮਨੁੱਖ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਸ਼ਬਦ ਭਾਵ ਸ਼ਬਦਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੇ ਗਿਆਨ ਉਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਕੇ ਸਿਆਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਅੰਦਰਲੇ ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਆਤਮ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੀ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਦੁਆਰ ਮਨ ਨੂੰ ਖੋਜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਆਗਮਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਰਬ-ਵਿਆਪੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਸੱਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸਰੀਰ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਅਸਲੀ ਰਾਸ ਪੂੰਜੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਆਪਣਾ ਅਨੁਭਵੀ ਮਨ ਸਰੀਰ ਦਾ ਰਾਜਾ ਭਾਵ ਉਸ ਨੂੰ ਹਰਕਤਸ਼ੀਲ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਨ ਨੂੰ ਸਵੈ-ਜਬਤ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਲਈ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਚੇਤਨਾ ਜੇ ਆਪਣੀ ਲਿਵ ਗੁਰਮਤਿ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਜੋੜ ਲਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਸਹਿਜ ਸੁਖੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਤੀਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਧਾਰਮਿਕ ਆਡੰਬਰ ਤੇ ਕਰਮਕਾਂਡ ਫਨੂਲ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਆਪਣਾ ਚੇਤਨ ਮਨ ਹੀ ਹਉਮੈ ਰਾਹੀਂ ਬਣੀ ਆਪਣੀ ਬੂਠੀ ਹੋਂਦ ਤੇ ਬੋਲੋਤੀਆਂ ਇਛਾਵਾਂ (ਤ੍ਰਿਸਨਾ) ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਕੇ ਸਹਿਜ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜੀਆ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪਿਤਾ-ਪੁਰਖੀ

ਹਿੰਦੀ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ

ਬਾਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦਾ ਬੰਡਲ ਲਿਆਂਦਾ। ਉਹਨੂੰ ਬੈਠਕ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਜਿਉਂ ਹੀ ਆਰਾਮ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਬੈਠਾ, ਪਤਨੀ ਨੇ ਉਹਦੀਆਂ ਅੱਡੀਆਂ ਵੱਲ ਵੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, 'ਕਿੰਨੀ ਵਾਰੀ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਅੱਡੀਆਂ ਨੂੰ ਕਰੀਮ ਲਾਈ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਫਿਰ ਵੀ ਫਟੀਆਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਦਰਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤੁਹਾਨੂੰ?'

* ਮੁਲ : ਸੁਰੇਸ਼ ਸੌਰਭ
* ਅਨੁ : ਪ੍ਰੋ. ਨਵ ਸੰਗੀਤ ਸਿੰਘ

‘ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਕੀ ਕਰਾਂ?’
‘ਇਸੇ ਲਈ ਕਹਿੰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਹਮੇਸ਼ਾ ਬੁਟ ਪਾ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਕਰੋ। ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ ਸੁਣਦੇ ਕਿੱਥੇ ਹੋ? ਜਦੋਂ ਵੇਖੋ, ਚੱਪਲਾਂ ਹੀ ਪਹਿਨ ਕੇ ਚੱਲ ਪੈਂਦੇ ਹੋ - ਪਤਨੀ ਖਿੜ ਕੇ ਬੋਲੀ। ‘ਅਸਲ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਇਕ ਗਰੀਬ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸਨ। ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਉਹ ਸਿਰਫ ਚੱਪਲਾਂ ਹੀ ਖਰੀਦ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਹਰ ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਆਪਣੀਆਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਚੱਪਲਾਂ ਹੀ ਪਹਿਨੀ ਰੱਖਦੇ ਸਨ।’

‘ਉਹ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ। ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਗਰੀਬ ਨਹੀਂ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਅਧਿਆਪਕ ਹੋ!’ ਪਤਨੀ ਨੇ ਮੂੰਹ ਫੇਰ ਕੇ ਕਿਹਾ।

‘ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਹੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਬੁਟ ਵੀ ਪਹਿਨ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ। ਪਰ ਇਹ ਅੱਡੀਆਂ ਫਟਣੀਆਂ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਦਰਦ ਮੈਨੂੰ ਵਿਰਸੇ ਵਿਚ ਹੀ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਦਰਦ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਗਰੀਬਾਂ-ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਦਰਦ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਰਹਾਂ- ਸ਼ਾਇਦ ਇਸੇ ਲਈ ਇਹ ਦਰਦ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਸ਼ਾਇਦ ਇ

ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ੀ ਦਾ ਮਹਾਨ ਘੁਲਾਟੀਆ ਮੁਹੰਮਦ ਅਲੀ

ਮੁਹੰਮਦ ਅਲੀ ਬਾਰੇ ਲਿਖਣਾ ਲਫਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਘੁਲਾਟੀ ਹੈ। ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ ਲਫਜ਼ਾਂ ਦੀ ਲੀਲਾ ਵਿਖਾਉਣੀ। ਉਹ ਵੀਹ ਵਰ੍ਹੇ ਵਿਸ਼ਵ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਤਕੜਾ ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਕਿੰਗ ਮਾਰਟਨ ਲੂਥਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮਹਾਨ ਘੁਲਾਟੀਆ ਕਹਿ ਕੇ ਵਡਿਆਇਆ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਇਕ-ਇਕ ਭੇਡ ਦਾ ਮੁੱਲ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਈਆਂ ਤਕ ਪੈਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਸੈਂਕੜੇ ਕਲਮਾਂ ਨੇ ਲੱਖਾਂ ਲਫਜ਼ ਲਿਖੇ ਅਤੇ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ 'ਚ ਮੁਹੰਮਦ ਅਲੀ ਦੇ ਨਾਂ ਦੀਆਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸੁਰਖੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ। ਜਦੋਂ ਉਹਦਾ ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ੀ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਅਰਬਾਂ ਅੱਖਾਂ ਟੀਵੀ 'ਤੇ ਉਹਦੇ ਮੁੱਕਿਆਂ ਦੇ ਜਲਵੇ ਵੇਖਦੀਆਂ। ਬੈਕਸਿੰਗ ਦਾ ਉਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਸੀ।

ਉੱਜ ਵੀ ਉਹ ਅਲੋਕਾਰ ਵਿਅਕਤੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਧਰਮ ਬਦਲਿਆ, ਕੋਚ ਬਦਲੇ, ਨਾਂ ਬਦਲਿਆ, ਸ਼ੌਕ ਬਦਲੇ, ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਪਤਨੀਆਂ ਬਦਲ ਕੇ ਚਾਰ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਏ। ਉਹ ਵਰ੍ਹਿਆਂ-ਬੱਧੀ ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਅਖਾੜਿਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਰਿਹਾ। ਉਹਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰੋੜਾਂ ਡਾਲਰਾਂ ਤਕ ਅੱਪੜੀ। ਉਹਨੇ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ ਦੇ ਦਰਜਨਾਂ ਭੇਡ ਭਿੱਤੇ, ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਜੇਤਾ ਹੋਣ ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਜਿੱਤਿਆ, ਤਿੰਨ ਪਤਨੀਆਂ ਨੂੰ ਤਲਾਕ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਨੌਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਬਾਪ ਬਣਿਆ। ਉਹਦੀ ਧੀ ਲੈਲਾ ਨੇ ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ੀ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਨਾਮਣਾ ਖੱਟਿਆ। ਚੁਤਾਲੀ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਉਹਨੇ ਅਠਾਈ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਯੋਲੰਡਾ ਨਾਲ ਚੌਥਾ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਇਆ। ਆਖ਼ਰ ਉਹ ਪਾਰਕਿਨਸਨ ਦੀ ਨਾਮੁਰਾਦ ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਕੇ 74 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਅੱਲ੍ਹਾ ਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਮਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਨਿਕਲੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਮੁਹੰਮਦ ਅਲੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਗੁੱਝੀ ਬਿਮਾਰੀ ਵਿਚੇ ਵਿਚ ਖਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਹੱਥ ਕੰਬਦੇ ਸਨ ਤੇ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਝਾਉਂਦੀ ਸੀ। ਲੋਕਾਂ ਸਮਝਿਆ ਸ਼ਾਇਦ ਸਿਰ 'ਚ ਖਾਧੇ ਸੈਂਕੜੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮੁੱਕਿਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਵਿਗਾੜ ਹੋਵੇ। ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਉਹਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਨਾਂ ਪਾਰਕਿਨਸਨ ਸਾਈਨਡਰੋਮ ਦੱਸਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਡਾ. ਰਾਜਕੋ ਮੈਡਨੀਕਾ ਨੇ ਬਿਮਾਰੀ ਲੱਭੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ ਦਵਾਈ ਦਾ ਲਹੂ 'ਚ ਰਚਿਆ ਭੈੜਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੀ। ਫਿਰ ਉਸ ਦੇ ਲਹੂ ਦੀ ਸਫਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਲੱਗੀ ਜਿਸ ਉਤੇ ਪੰਜ ਛੇ ਘੰਟਿਆਂ ਦਾ ਵਕਤ ਲੱਗਣ ਲੱਗਾ। ਆਖ਼ਰ ਹੋਈ ਲੈ ਬੈਠੀ।

ਮੁਹੰਮਦ ਅਲੀ ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਨਾਂ ਕੈਸੀਅਸ ਕਲੇਅ ਸੀ। ਉਹਦਾ ਜਨਮ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਲੂਈਸਵਿਲੇ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲ 'ਚ 17 ਜਨਵਰੀ 1942 ਨੂੰ ਸ਼ਾਮ ਦੇ 6.35 ਵਜੇ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਮਾਪਿਆਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਬੱਚਾ ਸੀ। ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਉਹ ਪੰਜਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਮਾਂ ਨੂੰ ਬੱਸ ਚੜ੍ਹਨ ਲਈ ਉਹਦੀ ਟਿਕਟ ਲੈਣੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਤਿੰਨਾਂ ਚਹੁੱ ਬੱਚਿਆਂ ਜਿੰਨੀ ਖੁਰਾਕ ਖਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਵਾਰ ਗੋਦੀ ਵਿਚ ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਦੇ ਨੇ ਮਾਂ ਦੇ ਅਜਿਹਾ ਘਸ਼ੁੰਨ ਮਾਰਿਆ ਕਿ ਉਹਦਾ ਦੰਦ ਹਿਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਕਢਾਉਣਾ ਪਿਆ। ਗੀ-ਗੀ ਉਹਦੇ ਪਹਿਲੇ ਬੋਲ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨੇ 'ਗੋਲਡਨ ਗਲੋਵਜ਼' ਕੱਢੇ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇ 'ਗਿਫਟ ਆਫ ਗਾਡ'।

ਉਹ ਬਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਹਦਾ ਸਾਈਕਲ ਚੋਰੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਪੁਲਿਸ ਕੋਲ ਰਿਪੋਰਟ ਦਰਜ ਕਰਾਉਣ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਥੇ ਬੈਕਸਿੰਗ ਦਾ ਇਕ ਕੋਚ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਕੈਸੀਅਸ ਕਲੇਅ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਜੇ ਤੂੰ ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ੀ ਸਿੱਖ ਲਵੇਂ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਘਸ਼ੁੰਨਾਂ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਬੰਦਾ ਤੇਰੇ ਸਮਾਨ ਦੀ ਚੋਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇਗਾ।" ਉਹ ਉਹਦੇ ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ੀ ਸਿੱਖਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

ਉਹ ਦਰਮਿਆਨਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੀ ਪਰ ਕਿਹਾ ਕਰਦਾ ਸੀ: ਮੈਂ ਮਹਾਨ ਬਣਾਂਗਾ! ਚੜ੍ਹਦੀ ਉਮਰੇ ਉਹ ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਰੋਡੀਓ ਤੋਂ ਸੁਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਛਪਿਆ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਉਘੜਵਾਂ ਤੇ ਲਿਸ਼ਕਵਾਂ: ਕੈਸੀਅਸ ਕਲੇਅ। ਰੋਮ ਦੀਆਂ ਓਲੰਪਿਕ ਖੇਡਾਂ-1960 ਦੇ ਟਰਾਇਲਾਂ ਲਈ ਉਹਨੂੰ ਸਾਨਫਰਾਂਸਿਸਕੋ ਸੱਦਿਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਨੋਂ ਡਰਦਾ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਕੋਚ ਜੋਅ ਮਾਰਟਿਨ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਜਹਾਜ਼ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਲਈ ਮਸੀ ਮਨਾਇਆ। ਸਾਨਫਰਾਂਸਿਸਕੋ ਵਿਚ

ਉਹ ਟਰਾਇਲਾਂ 'ਚ ਸਫਲ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਮੁੜਵੀਂ ਹਵਾਈ ਟਿਕਟ ਹਵਾ 'ਚ ਚਲਾ ਮਾਰੀ ਤੇ ਰੋਲ ਗੱਡੀ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਲੂਈਸਵਿਲੇ ਮੁੜਿਆ। ਸਤਾਰਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ 'ਚ ਰੋਮ ਦੀਆਂ ਓਲੰਪਿਕ ਖੇਡਾਂ 'ਚੋਂ ਉਸ ਨੇ ਸੋਨੇ ਦਾ ਤਮਗਾ ਜਿੱਤਿਆ ਤਾਂ ਉਹਦੀ ਪੰਨ-ਪੰਨ ਹੋ ਗਈ। ਯੂਰਪ ਦੀਆਂ ਗੋਰੀਆਂ ਨੇ ਸਾਂਵਲੇ ਚੈਂਪੀਅਨ ਦੇ ਚੁੰਮਣ ਲਏ ਤੇ ਉਹਦਾ ਨਾਂ ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਸੂਰਜ ਵਜੋਂ ਰੋਸ਼ਨ ਹੋ ਗਿਆ।

ਮੁਹੰਮਦ ਅਲੀ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਤੇਜ਼ੀ ਸੀ ਤੇ ਮੁੱਕੇ ਵਿਚ ਵਦਾਨ ਦੀ ਸੱਟ। ਉਹ ਤਿਤਲੀ ਵਾਂਗ ਮੰਡਰਾਉਂਦਾ ਤੇ ਮੱਥੀ ਵਾਂਗ ਡੰਗ ਮਾਰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਬੜਬੋਲਾ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਲੂਈਸਵਿਲੇ ਦਾ 'ਲਿੱਪ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਹਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਹੈਨਰੀ ਕੂਪਰ ਨਾਲ ਹੋਇਆ। ਕੂਪਰ ਨੂੰ ਹਰਾ ਕੇ ਉਹ ਵਿਸ਼ਵ ਚੈਂਪੀਅਨ ਸੋਨੀ ਲਿਸਟਨ ਨਾਲ ਲੜਨ ਲਈ ਚੈਲੰਜ ਕਰਨ ਲੱਗਾ। ਸੋਨੀ ਲਿਸਟਨ ਪੱਚੀ ਭੈਣ ਭਾਈਆਂ 'ਚ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਉਡਣ ਪਰੀ ਵਿਲਮਾ ਰੁਡੋਲਫ ਉੱਨੀ ਭੈਣ ਭਰਾਵਾਂ 'ਚ ਸਭ ਤੋਂ ਨਿੱਕੀ ਸੀ। ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਪੋਲੀਓ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਹੈਰਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਏਡੇ ਵੱਡੇ ਟੱਬਰਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਬੱਚੇ ਕਿਵੇਂ ਪਲਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਵਰਲਡ ਚੈਂਪੀਅਨ ਬਣਦੇ ਰਹੇ!

ਸੋਨੀ ਲਿਸਟਨ ਨਿੱਕਾ ਹੁੰਦਾ ਈ ਮਾੜਾ ਧੜ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਜੇਲੂ ਚਲਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜੇਲੂ ਵਿਚ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ੀ ਸਿੱਖੀ। 25 ਫਰਵਰੀ 1964 ਨੂੰ ਕੈਸੀਅਸ ਕਲੇਅ ਨੇ ਸੋਨੀ ਲਿਸਟਨ ਨੂੰ ਹਰਾ ਕੇ ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਜ ਜਿੱਤੀ ਤੇ ਮਹਾਨ ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ ਅਖਵਾਇਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਦੋ ਹਫ਼ਤੇ ਪਿੱਛੋਂ ਉਹ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਜ ਗਿਆ। ਉਸ ਦਾ ਇਸਲਾਮੀ ਨਾਂ ਮੁਹੰਮਦ ਅਲੀ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਇਸਲਾਮ ਜਗਤ ਨੇ ਫਿਰ ਉਸ ਦਾ ਪੁੱਜ ਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ। ਮਿਸਰ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨਾਸਰ ਵਰਗੇ ਕੋਰੇ ਦੇ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਉਤੇ ਉਹਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਮੁਸਲਿਮ ਜਗਤ ਹੁੱਬ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ: ਅਲੀ ਸਾਡਾ ਹੈ!

ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣ ਕੇ ਮੁਹੰਮਦ ਅਲੀ ਨੇ ਸੋਜੀ ਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰ ਲਈ। ਸੋਜੀ ਨੂੰ ਮੁਸਲਿਮ ਪਰਦੇਦਾਰੀ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਲੰਡੇ ਕੱਪੜਿਆਂ 'ਚ ਅੱਧਨੰਗੀ ਵਿਚਰਦੀ ਅਤੇ ਨੱਚਣ ਗਾਉਣ ਵਿਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਦੀ ਸੀ। ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਪਿੱਛੋਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਲਾਕ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੁਹੰਮਦ ਅਲੀ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਕਿਹਾ, "ਜੱਜ ਸਾਹਬ, ਇਹਦੇ ਕੱਪੜੇ ਵੇਖੋ। ਇਹ ਮੇਰੇ ਮਜ਼ਹਬ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਨਹੀਂ। ਮੇਰਾ ਇਹਤੋਂ ਖਹਿਤਾ ਛੁਡਾਓ।"

ਜੱਜ ਨੇ ਤਲਾਕ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਸੋਜੀ ਲਈ ਦਸ ਸਾਲ ਤਕ ਦਾ ਖਰਚਾ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤਾ। ਸੋਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਹੇਲੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਅਲੀ ਅੰਤ ਵੇਲੇ ਯਾਦ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਉਹਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਤਕੜਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਉਹਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪਤਨੀ ਨਾਲ ਸੀ। ਉਹਨੂੰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਚਾਹ ਸਕੇ ਜਾਂ ਨਾ ਪਰ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਢਾਹ ਲਿਆ। ਉਹ ਵੀ ਕੀ ਯਾਦ ਰੱਖੇਗਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵਾਹ ਪਿਆ ਸੀ।" ਖਰਚਾ ਬੰਨ੍ਹਦਾ ਕੇ ਉਹ ਕਲੱਬ ਵਿਚ ਚਲੀ ਗਈ ਤੇ ਮਨਚਾਹੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਨੱਚਣ ਗਾਉਣ ਲੱਗੀ।

ਉਧਰ ਵੀਅਤਨਾਮ ਦੀ ਜੰਗ ਛਿੜੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁਹੰਮਦ ਅਲੀ ਨੂੰ ਵੀ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਜੰਗ 'ਚ ਭੇਜਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਬੰਦੂਕ ਨਹੀਂ ਫੜਨੀ।" ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਹਦੀ ਨਾਬਰੀ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕੀਤੀ। ਕਈਆਂ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ ਵੀ ਕਿਹਾ। ਉਹਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚੱਲਿਆ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦੀ ਕੈਦ ਸੁਣਾਈ ਤੇ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਡਾਲਰ ਜੁਰਮਾਨਾ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਸਜ਼ਾ ਨੇ

ਸਿਖਰ ਦੀ ਜੁਆਨੀ ਵਿਚ ਅਲੀ ਨੂੰ ਪੰਜ ਸਾਲ ਬੈਕਸਿੰਗ ਦੇ ਰਿੰਗ ਤੋਂ ਪਾਸੇ ਰੱਖਿਆ।

ਉਹ ਰਿਹਾਅ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਫਿਰ ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਲਈ। ਉਸ ਨੇ ਆਲਮੀ ਚੈਂਪੀਅਨ ਜੋਅ ਫਰੇਜ਼ੀਅਰ ਨੂੰ ਹਰਾ ਕੇ ਦੁਬਾਰਾ ਵਿਸ਼ਵ ਤਾਜ ਜਿੱਤਿਆ। ਤੀਜੀ ਵਾਰ ਉਹਨੇ ਜਾਰਜ ਫੋਰਮੈਨ ਨੂੰ ਹਰਾ ਕੇ ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਜ ਜਿੱਤੀ। ਉਦੋਂ ਤਕ ਉਹੀ ਇਕੋ ਇਕ ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ੀ ਦੀ ਵਿਸ਼ਵ ਚੈਂਪੀਅਨਸ਼ਿਪ ਜਿੱਤੀ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗੱਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਤਿੰਨੇ ਵਾਰ ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਜ ਖੁਹਾਉਣ ਪਿੱਛੋਂ ਜਿੱਤਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਆਖ਼ਰ ਲਿਓਨ ਸਪਿਕਸ ਨੇ ਜੂਨ 1977

ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਪੜ੍ਹਨ ਸਮੱਗਰੀ ਉਤੇ ਆਪਣੇ ਦਸਤਖ਼ਤ ਕਰ ਕੇ ਲੋਕਾਂ 'ਚ ਵੰਡਦਾ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਇਸਲਾਮੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਵੀ ਵੰਡੀਆਂ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਗੋਲ ਭਰਵੇਂ ਚਿਹਰੇ, ਗੰਭੀਰ ਮੁਦਰਾ ਤੇ ਧੀਮੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਅੱਲ੍ਹਾ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ।

ਸਰਗਰਮ ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ੀ ਤੋਂ ਰਿਟਾਇਰ ਹੋਣ ਪਿੱਛੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰ ਮੁੜ ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ੀ ਦਾ ਫਤੂਰ ਕੱਢ ਪਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ ਲੈਰੀ ਹੋਮਜ਼ ਨੂੰ ਲਲਕਾਰਿਆ। 2 ਅਕਤੂਬਰ 1980 ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ

ਵਿਚ ਉਹਨੂੰ ਹਰਾ ਕੇ ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ੀ ਤੋਂ ਰਿਟਾਇਰ ਹੋਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕੀਤਾ।

ਮੁਹੰਮਦ ਅਲੀ ਨੇ ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਮਾੜੀ ਮੋਟੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਵੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਇਸਲਾਮ ਬਾਰੇ ਲੈਕਚਰ ਵੀ ਕੀਤੇ। 1980 ਵਿਚ ਮਾਸਕੋ ਦੀਆਂ ਓਲੰਪਿਕ ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਬਾਈਕਾਟ ਲਈ ਅਮਰੀਕਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬੁਲਾਰਾ ਬਣਾ ਕੇ ਅਫਰੀਕਾ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਭੇਜਿਆ ਪਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਿਸ਼ਨ ਵਿਚ ਫੇਲੂ ਹੋਇਆ। ਉਹ

ਚੈਂਪੀਅਨ ਲੈਰੀ ਹੋਮਜ਼ ਨੇ ਮੁਹੰਮਦ ਅਲੀ ਉਤੇ ਮੁੱਕਿਆਂ ਦੀ ਉਹ ਬੁਛਾੜ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅਲੀ ਦੇ ਆਉਸਾਨ ਮਾਰੇ ਗਏ ਤੇ ਤੌਰ ਉੱਡੇ ਰਹੇ। ਕੇਵਲ ਸੱਤਵੇਂ ਗੇੜ 'ਚ ਅਲੀ ਨੇ ਕੁਝ ਜੌਹਰ ਵਿਖਾਏ ਪਰ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਾ ਬਣੀ। ਅਗਲੇ ਤਿੰਨ ਗੇੜਾਂ 'ਚ ਲੈਰੀ ਹੋਮਜ਼ ਨੇ ਮੁਹੰਮਦ ਅਲੀ ਦਾ ਮਲੀਆਮੇਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਦਸਵੇਂ ਗੇੜ ਪਿੱਛੋਂ ਉਹ ਦਮ ਲੈਣ ਬੈਠਾ ਤੇ ਗਿਆਰਵੇਂ ਗੇੜ ਲਈ ਉੱਠ ਨਾ ਸਕਿਆ। ਇੰਜ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਤਕੜੇ ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ ਦੀ ਹਾਰ ਨਾਕ ਆਊਟ

ਕੌਲਿਜੀਅਮ-ਕਮਿਸ਼ਨ ਵਿਵਾਦ

(ਸਫਾ 16 ਦਾ ਬਾਕੀ)

ਕੌਲ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਬੈਚ ਨੇ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ ਇੱਥੋਂ ਤਕ ਵੀ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ, '(ਜੱਜਾਂ) ਦੇ ਨਾਮ ਕਲੀਅਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ। ਸਿਸਟਮ ਕੰਮ ਕਿਵੇਂ ਕਰੇਗਾ? ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਰੰਜ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ। ਇਉਂ ਲੱਗਦੇ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੈਸ਼ਨਲ ਜੁਡੀਸੀਅਲ ਐਪੀਲੇਟਿਵ ਕਮਿਸ਼ਨ ਐਕਟ, 2014 ਦੇ ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਨਾਖੁਸ਼ ਹੈ। ਕੀ ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚਲੀ ਦੇਰੀ ਦਾ?" (ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ)।

ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਉਪ-ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਬਿਆਨਾਂ ਉਪਰ ਵੀ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕੀਤੀ। ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਮਾਂ-ਬੱਧਤਾ (ਟਾਈਮਲਾਈਨ) ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਲਈ ਵੀ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੇ ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਫਾਈਲ ਦੱਬੇ ਰੱਖਣਾ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ। ਕੋਰਟ ਨੇ ਅੱਕ ਕੇ ਜਸਟਿਸ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ ਮਾਣਹਾਨੀ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਤਕ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਉਪਰੰਤ 6 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਆਰ. ਵੈਂਨਕਟਾਰਾਮਾਨੀ ਨੇ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ 44 ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਨਾਮ 3 ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਕਲੀਅਰ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਕੌਲਿਜੀਅਮ ਦੁਆਰਾ 104 ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ 44 ਨਾਮ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹੀ ਗਈ।

ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਮਹਾਨ ਖਿਡਾਰੀ

ਪ੍ਰਿ. ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ
ਫੋਨ: 647-785-1661

ਦੀ ਨਮੋਸ਼ੀ ਨਾਲ ਹੋਈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੇ ਖਾਬ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਵੇਖਣ ਵਾਲੇ ਦੱਸਦੇ ਸਨ ਕਿ ਹਾਰ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਉਹ ਕਈ ਮਿੰਟ ਸਟੂਲ ਤੋਂ ਉੱਠ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਿਆ। ਉਹਦਾ ਚਿਹਰਾ ਲੱਭ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਭਵੰਤਰੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਇੰਜ ਵੇਖਦੀਆਂ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਡਰਾਉਣੇ ਸੁਫਨੇ 'ਚੋਂ ਜਾਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਉਸ ਨੇ ਫਿਰ ਬੜਕ ਮਾਰੀ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਹਾਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਮਾਰਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, "ਮੁਹੰਮਦ ਅਲੀ ਨੂੰ ਮਰ ਮੁੱਕ ਗਿਆ ਨਾ ਸਮਝੋ। ਮੈਂ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਅਖਾੜੇ 'ਚ ਉੱਤਰਾਂਗਾ ਤੇ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ ਕਿ ਅਲੀ ਸੱਚਮੁੱਚ ਮਹਾਨ ਹੈ!"

ਪਰ ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਬੜਕ ਹੀ ਸੀ। ਉਹਦੀ ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਦਿਨ ਮੁੱਕ ਚੁੱਕੇ ਸਨ ਪਰ ਬੜਕਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਮੁੱਕੀਆਂ। ਉਹ ਪਾਰਕਿਨਸਨ ਦਾ ਮਰੀਜ਼ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਕੰਬਦੇ ਰਹਿਣਾ ਉਹਦੇ ਭਾਗ ਬਣ ਗਏ ਸਨ। 1996 ਵਿਚ ਅਟਲਾਂਟਾ ਦੀਆਂ ਓਲੰਪਿਕ ਖੇਡਾਂ ਸਮੇਂ ਉਸ ਨੇ ਕੰਬਦੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਖੇਡਾਂ ਦੀ ਜੋੜ ਜਗਾਈ ਸੀ ਜਿਥੇ ਉਹਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੁਲ ਦੁਨੀਆਂ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਪਰ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲਾ ਮੁਹੰਮਦ ਅਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗਦਾ। ਉਹ ਪਾਰਕਿਨਸਨ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਨਾਲ ਕਈ ਵਰ੍ਹੇ ਜੁੜਦਾ ਰਿਹਾ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਨਮੂਨਿਆਂ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਹਸਪਤਾਲ ਦਾਖਲ ਹੋਣਾ ਪਿਆ। ਸਾਹ ਲੈਣ ਦੀ ਤਕਲੀਫ਼ ਹੋਈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਹਸਪਤਾਲ। ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਸਾਹ ਨਾ ਆਉਣ ਦਿੱਤਾ। ਆਖ਼ਰ 3 ਜੂਨ 2016 ਨੂੰ ਐਰੀਜੋਨਾ ਸਟੇਟ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਫੀਨੈਕਸ ਦੇ ਇਕ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਉਹਨੇ ਆਖ਼ਰੀ ਸਾਹ ਲਿਆ। ਸਾਧੂ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਿਲਾਸ' ਦੇ ਕਿੱਸੇ ਵਿਚ ਸੱਚ ਹੀ ਕਿਹਾ ਹੈ:

...ਕੋਈ ਰੋਜ਼ ਤੂੰ ਸੜਕ 'ਤੇ ਸੈਰ ਕਰ ਲੈ, ਬੱਘੀ ਵਿਚ ਤਬੋਲੇ ਦੇ ਖੜ੍ਹੀ ਰਹਿਣੀ ਆਖ਼ਰ ਉਮਰ ਦੀ ਡੋਰ ਨੇ ਟੁੱਟ ਜਾਣਾ ਗੁੱਡੀ ਸਦਾ ਨਾ ਜੱਗ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹੀ ਰਹਿਣੀ।

ਖਹਿਬਾਜ਼ੀ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਮੰਨ ਕੇ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ/ਬਦਲੀਆਂ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦੇ। ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਮੁਕੱਦਮੇ ਮੁੱਦਤਾਂ ਤੀਕ ਚਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਓਹੀ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮ 'ਦਮਿਨੀ' ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੰਵਾਦ 'ਤਾਰੀਖ ਪੇ ਤਾਰੀਖ, ਤਾਰੀਖ ਪੇ ਤਾਰੀਖ' ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ 'ਚ ਕਈ ਮੁਕੱਦਮੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਮਰ-ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਆਜ਼ਾਦ ਨਿਆਂ-ਪਾਲਿਕਾ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਟੋਕ ਹੈ। ਪਰ ਜਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਹੁਦੇਦਾਰ, ਸਰਕਾਰੀਤੰਤਰ, ਗੋਦੀ ਤੇ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ, ਭਾਜਪਾ ਨੇਤਾ, ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਅਤੇ ਸੱਤਾ-ਧਾਰੀ ਧਿਰ ਦਾ 'ਟਰੋਲ ਬ੍ਰਿਗੇਡ' ਕੌਲਿਜੀਅਮ ਦੇ ਭੰਡੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਰੁੱਝੇ ਹੋਏ ਹਨ ਉਸ ਤੋਂ ਇੰਜ ਲੱਗਦੇ ਕਿ ਦੇਰ ਸਵੇਰ ਇਸ ਨੂੰ ਬਦਲ ਕੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਮਨਸੂਬੇ ਬਣਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਧਨਖੜ ਦਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਚੈਲੰਜ ਨਿਆਂ ਪਾਲਿਕਾ ਲਈ ਇਕ ਇਮਤਿਹਾਨ ਦੀ ਘੜੀ ਹੈ।

ਸਿਖਰਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਲੋਕ-ਮੁੱਖਤਾ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਦੀ ਪਹਿਰੇਦਾਰੀ ਵੀ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ। ਸਾਨੂੰ ਪੂਰਨ ਭਰੋਸਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ, ਜੋ 'ਇੰਡੀਆ' ਹੈ, ਦੀ ਸਰਬ-ਉਚ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਲਈ ਸੰਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ।

ਪ੍ਰੋ. ਵਸੀਮ ਬਰੇਲਵੀ ਨੇ ਠੀਕ ਹੀ ਕਿਹੈ-ਅਸੂਲੋਂ ਪੇ ਜਹਾਂ ਆਂਚ ਆਏ ਤੇ ਟਕਰਾਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਜੋ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹੋ ਤੋ ਫਿਰ ਜ਼ਿੰਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਸੰਸਾਰ ਸਿਆਸਤ ਅਤੇ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਰਾਜ

ਕਰੀਬ ਦਹਾਕਾ ਪਹਿਲਾਂ ਜਦੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੋਨੀਆ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਸਭਨਾਂ ਲਈ ਖੁਰਾਕ ਯੋਜਨਾ ਲਾਗੂ ਕਰਨ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਮੰਡੀਆ ਅਤੇ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸੇ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਸਖ਼ਤ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਨਾ ਕੇਵਲ ਇਹ ਵਿੱਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੈਰਜ਼ਿਮੇਵਾਰਾਨਾ ਹੈ ਸਗੋਂ ਸਮਾਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੀ ਬੇਲੋੜੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਰਕ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸਬਸਿਡੀਆਂ ਨਾਲ ਲੋਕ ਢਿੱਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਨੂੰ ਕਾਮੇ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖਰਚ ਚੁੱਕਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ 60 ਫੀਸਦ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਸਾਲ ਲਈ ਮੁਫਤ ਅਨਾਜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਉਹੀ ਲੋਕ ਇਸ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਅਤਿ ਲੋੜੀਂਦਾ ਦਖ਼ਲ ਦੱਸ ਕੇ ਤਾਰੀਫ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਰਾਜ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਚਾਰ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਰੱਦੀ ਦੀ ਟੋਕਰੀ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਇਕ ਕਾਰਨ ਕੋਵਿਡ-19 ਅਤੇ ਕੰਮਕਾਜੀ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਦੀ ਰੋਜ਼ੀ ਰੋਟੀ 'ਤੇ ਪਿਆ

ਔਨਿੰਦਯੋ ਚਕਰਵਰਤੀ

ਅਸਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੇਕ ਵਿਕਸਤ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਮੁਲਕਾਂ ਤੱਕ ਵੀ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਕ ਕਨਜ਼ਰਵੇਟਿਵ ਵਿਚਾਰਸ਼ੀਲ ਅਦਾਰੇ ਕਮੇਟੀ ਫਾਰ ਅਨਲੀਮਿਟਿਡ ਪ੍ਰੋਸਪਰਿਟੀ ਨੇ ਲੇਖਾ ਜੋਖਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸੂਬਿਆਂ ਅੰਦਰ ਚਾਰ ਜਣਿਆਂ ਦੇ ਇਕ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਸਾਲਾਨਾ ਇਕ ਲੱਖ ਡਾਲਰ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਇਮਦਾਦ ਹਾਸਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦਕਿ 14 ਹੋਰਨਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ 80000 ਡਾਲਰ ਤੱਕ ਇਮਦਾਦ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਅਤਿਕਥਨੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇੱਥੇ ਇਹ ਕੋਈ ਬਹਿਸ ਦਾ ਨੁਕਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਕਾਰਜਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ਿਨਾ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਚਾਰ ਦਹਾਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਖਰਚ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਬਿਨਾਂ ਸੱਕ, ਵਿਕਸਤ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਜਗਤ ਅੰਦਰ ਸੱਜੇਪੱਖੀ ਸ਼ਾਸਤਰੀਆਂ ਵਲੋਂ ਅਜੇ ਵੀ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਰਾਜ ਦਾ ਤਿੱਖਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਕਨਜ਼ਰਵੇਟਿਵ ਪਿਰ ਵਲੋਂ ਲੋਕ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਕਲਿਆਣਵਾਦ ਵਿਰੋਧ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ।

ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕੀ ਹੈ? ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਕੰਮਕਾਜ ਅਤੇ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਮੁਨਾਫ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਇਸ ਦੇ ਤਾਣੇ ਪੈਣੇ 'ਤੇ ਝਾਤ ਮਾਰਨੀ ਪੈਣੀ ਹੈ।

ਉਦਮੀ ਇਸ ਆਸ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਅਸਾਸੇ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਹਲੇ ਬਹਿ ਕੇ ਕਿਸੇ ਬੈਂਕ ਖਾਤੇ ਜਾਂ ਰੀਅਲ ਅਸਟੇਟ ਰਾਹੀਂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਕਮਾਈ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਮਾਈ ਹੋਵੇਗੀ। ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਕਾਰੋਬਾਰ ਹੋਰਨਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਸਤੇ ਭਾਅ ਸਾਜ਼ੋ ਸਾਮਾਨ ਵੇਚ ਕੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਿਰਤ ਬਚਾਓ ਉਪਰਾਲੇ ਅਪਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਕਾਮਾ ਕੱਚੇ ਮਾਲ ਤੇ ਉਪਕਰਣਾਂ ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਾਦਾਦ ਵਿਚ ਵਸਤਾਂ ਤਿਆਰ ਕਰ ਕੇ ਦੇਵੇ।

ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਉਤਪਾਦਨ ਦਾ ਇਹ ਜਨਮਜਾਤ ਰੁਝਾਨ ਹੈ ਕਿ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਵਿਕਾਸ ਕਰ ਕੇ ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਦੀ ਦਰ ਗਿਰਦੀ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁੱਲ ਵਧੇ ਵਾਲੇ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿਚ ਸ਼ੁੱਧ ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਦੀ ਦਰ ਨਾਲੋਂ ਕਿਰਤ ਦੀ ਉਤਪਾਦਕਤਾ ਦੀ ਦਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਦੀਰਘਕਾਲੀ ਰੁਝਾਨ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ 1930 ਵਿਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 1970 ਵਿਆਂ ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਸ਼ੁੱਧ ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਦੀ ਦਰ ਵਿਚ ਕਮੀ ਆਈ ਹੈ।

ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿਚ ਦੂਜੀ ਆਲਮੀ ਜੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਅਰਸੇ ਦੌਰਾਨ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਰਾਜ ਦੇ ਉਭਾਰ ਨਾਲ ਮੁਨਾਫ਼ਿਆਂ ਦੀ ਦਰ ਵਿਚ ਗਿਰਾਵਟ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਜ਼ੋਰ ਫੜ ਗਿਆ। ਇਸ ਗਿਰਾਵਟ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਜੰਗ ਦੇ ਅਰਸੇ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਪੈ ਗਈਆਂ ਸਨ ਜਦੋਂ 1942 ਵਿਚ ਬੈਵਰਿਜ਼ ਰਿਪੋਰਟ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ: 15 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੱਕ ਬਾਲ ਸਹਾਇਤਾ, ਸਭਨਾਂ ਲਈ ਸਿਹਤ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਨੌਕਰੀ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ। ਜੰਗ ਦੇ ਭੰਨੇ ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਵਿਆਪਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਹਾਲਾਂਕਿ ਵਿਸ਼ਟਨ ਚਰਚਿਲ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਨਜ਼ਰਵੇਟਿਵ ਸਾਥੀਆਂ ਵਲੋਂ ਇਸ ਦੀ ਮੁਖ਼ਾਲਫ਼ਤ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇੰਝ ਚਰਚਿਲ ਨੂੰ 1945 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਹਾਰ ਦਾ ਮੂੰਹ ਦੇਖਣਾ ਪਿਆ ਅਤੇ ਲੇਬਰ ਪਾਰਟੀ ਸੱਤਾ

ਵਿਚ ਆਈ ਜਿਸ ਨੇ ਬੈਵਰਿਜ਼ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ਾਂ ਲਾਗੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸਰਬਵਿਆਪੀ ਕੌਮੀ ਸਿਹਤ ਸੇਵਾ (ਐਨ.ਐਚ.ਐਸ.) ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਹੋਈ। ਐਨ.ਐਚ.ਐਸ. ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਅਟੁੱਟ ਅੰਗ ਬਣ ਗਈ ਕਿ ਲੋਕ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਨਿਜੀਕਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਮਾਰਗਰੇਟ ਬੈਚਰ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਦਾ ਜੋਰ ਨਾ ਦਿਖਾ ਸਕੀ।

ਆਖਰ ਬਰਤਾਨਵੀ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਗਰੀਬਾਂ ਤੇ ਮਹਿਰੂਮਾਂ ਦਾ ਅਚਨਚੇਤ ਖਿਆਲ ਕਿਵੇਂ ਆ ਗਿਆ ਸੀ? ਇਕ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਤਰਜੀਆ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਠੋਰ ਦਰਜਾਬੰਦ ਬਰਤਾਨਵੀ ਜਮਾਤੀ

ਫੂਕੇ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ “ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੇ ਇਕ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਾਜਕ ਮੁਆਹਿਦਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਖਿਲਾਫ਼ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਜੋ ਜੰਗ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਜਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਜਾਂ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਇਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਸਮਾਜਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕਰਦੀ ਸੀ।”

ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਰਾਜ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀਆਂ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤਾਂ ਅੰਦਰ ਉਪਜੀ ਬੋਚੈਨੀ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖ਼ਤਰਾ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸੋਵੀਅਤ ਸੰਘ ਨੁਮਾ ਸਮਾਜਵਾਦ ਫੈਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਯੂਰਪ ਦੇ ਪੂਰਬੀ ਹਿੱਸਿਆਂ ਅੰਦਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਫੈਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਹ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸਟੇਟ/ਰਿਆਸਤ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਜੰਗ ਦੇ ਬਪੋਤੇ ਝੱਲ ਰਹੇ ਕਿਸੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਅਰਥਚਾਰੇ ਵਿਚ ਸਿਰਫ਼ ਦਖ਼ਲ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸ ਦਾ ਮੁੜ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਲੱਖਾਂ ਮਰਦ ਜੰਗ ਦੀ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹ ਗਏ ਅਤੇ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਤੇ ਦਫ਼ਤਰਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਲੈਣ ਲਈ ਹੋਰਨਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਣੀ ਸੀ। ਬਾਲ ਇਮਦਾਦ, ਮੁਫ਼ਤ ਸਿੱਖਿਆ, ਜੱਚਾ ਲਾਭ ਅਤੇ ਮੁਫ਼ਤ ਸਿਹਤ ਸੰਭਾਲ ਇਹ ਸਭ ਇਸ ਮੁਆਹਿਦੇ ਦਾ ਹੀ ਹਿੱਸਾ ਸਨ।

ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਅਧਿਕਾਰਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਦੇ ਵੀ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕੀਆਂ ਪਰ ਉਥੇ ਰਾਜਕੀ ਦਖ਼ਲ ਦਾ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੀ ਉੱਚੀ ਦਰ ਅਤੇ ਵਾਜਿਬ ਉਜਰਤਾਂ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾ ਸਕਣ। ਵਰਲਡ ਇਨਐਕੂਐਲਿਟੀ ਡੇਟਾਬੇਸ (ਡਬਲਿਊ.ਆਈ.ਡੀ.) ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਹੈ ਕਿ 1942 ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਚੋਟੀ ਦੇ ਇਕ ਫੀਸਦ ਹਿੱਸੇ ਕੋਲ ਕੌਮੀ ਆਮਦਨ ਦਾ ਕਰੀਬ 22 ਫੀਸਦ ਹਿੱਸਾ ਸੀ ਜਦਕਿ ਹੇਠਲੇ 50 ਫੀਸਦ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ 15 ਫੀਸਦ ਤੋਂ ਘੱਟ ਸੀ। 1970 ਤੱਕ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਇਕ ਫੀਸਦ ਅਮੀਰਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਘਟ ਕੇ 11 ਫੀਸਦ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦਕਿ ਹੇਠਲੇ 50 ਫੀਸਦ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਵਧ ਕੇ 21 ਫੀਸਦ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਅਮਰੀਕਨ ਸਟੇਟ ਵਲੋਂ ਕਿਰਤ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਮੁਹੱਈਆ

ਕਰਾਉਣ ਕਰ ਕੇ ਸੰਭਵ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਸਦਕਾ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਬਿਹਤਰ ਉਜਰਤਾਂ ਲਈ ਸਮੂਹਿਕ ਸੋਏਬਾਜ਼ੀ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਮਿਲਿਆ ਸੀ।

ਪੂੰਜੀਪਤੀਆਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਵਿਚਲੀ ਇਸ ਗਿਰਾਵਟ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹ ਪਾਉਣ ਦਾ ਇਕੋ-ਇਕ ਰਾਹ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਉਲਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਦੇ ਦੋ ਢੰਗ ਸਨ; ਮੁਨਾਫ਼ਿਆਂ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ 'ਚ ਉਜਰਤਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਚੋਖੀ ਕਮੀ ਲਿਆਂਦੀ ਜਾਵੇ ਤੇ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਵਿਚ ਕਟੌਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। 1980 ਵਿਆਂ ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ ਰੋਨਾਲਡ ਰੀਗਨ ਤੇ ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿਚ ਮਾਰਗਰੇਟ ਥੈਚਰ ਨੇ ਬਿਲਕੁਲ ਇਵੇਂ ਹੀ ਕੀਤਾ। ਲੇਬਰ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਗਿਣ ਮਿਥ ਕੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਉਜਰਤਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਪੇਟਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਵਰਕਰਾਂ ਨੂੰ ਕੱਢਣ ਦਾ ਅਮਲ ਸੌਖਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਬੈਂਕਾਂ ਵਲੋਂ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਵਿਚ ਕਟੌਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਲੱਗੀ। ਅਗਲੇ ਦਹਾਕੇ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਨਵ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਨੀਤੀਆਂ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਸੋਵੀਅਤ ਸੰਘ ਦੇ ਢਹਿ ਜਾਣ ਨਾਲ ਸਮਾਜਵਾਦ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਹੋਰ ਬਲ ਮਿਲਿਆ।

ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਵਿਚ ਕਮੀ ਆਉਣ ਅਤੇ ਪੂੰਜੀ 'ਤੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਕੰਟਰੋਲ ਢਿੱਲਾ ਪੈਣ ਨਾਲ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੂੰਜੀ ਲਈ ਸ਼ੇਅਰ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਅੰਦਰ ਆਮਦ ਰਫ਼ਤ ਸੁਖਾਲੀ ਹੋ ਗਈ। ਉਜਰਤਾਂ ਦੀ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਘਟਣ ਅਤੇ ਹਕੀਕੀ ਉਜਰਤਾਂ ਵਿਚ ਖੜੋਤ ਆਉਣ ਨਾਲ ਮੰਗ ਨੂੰ ਠੁੱਮਮਣਾ ਦੇਣ ਲਈ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸਥਿਤੀ ਵਾਲੇ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਰਿਆਇਤੀ ਦਰਾਂ 'ਤੇ ਕਰਜ਼ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਇਕਮਾਤਰ ਢੰਗ ਬਚਿਆ ਸੀ। ਵਿੱਤ ਅਤੇ ਕਰਜ਼ ਦੇ ਆਸਰੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਵਿਸਫੋਟ ਉਦੋਂ ਹੋਇਆ ਜਦੋਂ 2008 ਵਿਚ ਆਲਮੀ ਵਿੱਤੀ ਸੰਕਟ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਅਤੇ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਆਲਮੀ ਅਰਥਚਾਰੇ ਦੇ ਮੁੜ ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕੇ। ਇਹ ਉਹ ਪਸਮੰਜਰ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਰਾਜ ਦੀ ਸੁਚਜੀਤੀ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਜ਼ੋਰ ਫੜ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਾਡਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਹੁਣ ਅਗਾਂਹ ਨਾ ਤਾਂ ਹੋਰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਦੇ ਪੱਧਰ ਸਥਿਰ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਰਾਜ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ੋਰ ਅਜ਼ਮਾਈ ਮਹਿਰੂਮਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਜ 'ਚੋਂ ਨਹੀਂ ਉਠ ਰਹੀ ਸਗੋਂ ਇਸ ਖ਼ਤਰੇ 'ਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤੇ ਇਹ ਨਿਤਾਣੇ ਲੋਕ ਇਕਜੁੱਟ ਹੋ ਕੇ ਖੁਦ ਇਸ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਸਿਸਟਮ ਲਈ ਹੀ ਵੰਗਾਰ ਨਾ ਬਣ ਜਾਣ।

ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀਆਂ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਲੱਗੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਟੁੱਟ ਭੱਜ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਕੁਲੀਨ ਹੁਣ ਗਰੀਬੀ ਦੀਆਂ ਹਕੀਕਤਾਂ ਤੋਂ ਅਛੋਹ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਗਏ ਸਨ। ਮਾਈਕਲ ਫੂਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵੱਖਰੀ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਦੇਖਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੈਵਰਿਜ਼ ਯੋਜਨਾ ਦਾ ਨਿਚੋੜ ਕੱਢਦਿਆਂ ਉਹ ਦਰਸਾਇਆ ਜੋ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਹਕੂਮਤ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਖ ਰਹੀ ਸੀ: “ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦਾ ਗਲ ਵੱਢੋ ਪਰ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਵਾਅਦਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤੋਂ ਫਾਰਗ ਹੋ ਜਾਓਗੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਨੌਕਰੀ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਪੱਕੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਕੋਈ ਹੋਰ ਆ ਕੇ ਤੁਹਾਡਾ ਕੰਮ ਤਮਾਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ।”

ਸ਼ਰਾਬ ਸਨਅਤ ਦਾ ਅਪਰਾਧੀਕਰਨ

ਸਰਕਾਰੀ ਨਿਗਰਾਨਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਵੀ ਅਣਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅਗਸਤ 2020 ਵਿਚ ਤਰਨਤਾਰਨ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਬਟਾਲਾ ਵਿਚ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਕਾਰਨ ਹੋਈਆਂ 110 ਮੌਤਾਂ ਦੇ ਕੇਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਵਿਚ ਕੋਈ ਪੁਰਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ। ਪਿਛਲੀ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਤਾਂ ਇਸ ਦੀ ਆਸ ਕਰਨੀ ਹੀ ਫਜ਼ੂਲ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸੇ ਨੇ ਹੀ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਨੂੰ ਗੰਢ-ਤੁਪ ਕਰ ਕੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਪ੍ਰਚੂਨ ਵਿਕਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਤੋਂ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀਆਂ ਬੋਤਲਾਂ ਦੇ ਟਰੱਕ ਭਰ ਭਰ ਕੇ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਆਬਕਾਰੀ ਦਿੱਤਿਆਂ ਪ੍ਰਚੂਨ ਵਿਕਰੇਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈਆਂ ਸਨ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਮਾਲੀਆ ਚੋਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ; ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਖਪਤਕਾਰਾਂ ਕੋਲੋਂ ਟੈਕਸ ਸਮੇਤ ਬੋਤਲ 'ਤੇ ਪੂਰਾ ਮੁੱਲ ਵਸੂਲ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਲਗਦਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਨਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਾਣੇ ਖਿਲਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨੱਥ ਪਾਵੇਗੀ ਜਾਂ ਘਾਤਕ ਮੈਥਨੋਲ ਨਾਲ ਸ਼ਰਾਬ ਤਿਆਰ ਕੇ ਵੇਚਣ ਲਈ ਭਿਜਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਸੂਰਵਾਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਹੱਥ ਪਾ ਸਕੇਗੀ।

ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਕਰ ਕੇ ਹੋਈਆਂ 110 ਮੌਤਾਂ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਸ਼ਰਾਬ ਉਤਪਾਦਕਾਂ, ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟਰਾਂ ਅਤੇ ਵਿਕਰੇਤਾਵਾਂ ਦਾ ਗੱਠਜੋੜ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇੰੀ ਵੱਡੀ ਤਰਾਸਦੀ ਗੰਨੇ ਦੇ ਸੀਜ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਲਾਗਣ ਦੀ ਸ਼ਰਾਬ ਕੱਢ ਕੇ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਨਿੱਕੇ ਮੋਟੇ ਪੰਦੇਬਾਜ਼ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਉਤਪਾਦਕਾਂ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਨੈੱਟਵਰਕ ਵੀ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜੋ ਪ੍ਰਚੂਨ ਵਿਕਰੇਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬਾਈਪਾਸ ਕਰ ਕੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ 110 ਮੌਤਾਂ ਲਈ ਸੌਖਿਆਂ ਹੀ ਕਿਸੇ ਰੰਗ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਮੈਥਾਨੋਲ ਲਈ ਕਸੂਰਵਾਰ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਲੁਕੋਇਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਇਹ ਨੈੱਟਵਰਕ ਪੂਰਾ ਸਥਾਈ ਰੂਪ ਲੈ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ ਜੋ ਜੜ੍ਹੇ ਨਾਲ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਰੁਕਣ ਦਾ ਨਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਸ਼ਰਾਬ ਉਤਪਾਦਕ ਸਤਕਾਂ ਕਿਨਾਰੇ ਸ਼ਰਾਬ ਵੇਚਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਅਰਕੇਦਾਰ ਤੇ ਗੈਰ-ਮਾਅਰਕਾ, ਦੋਵੇਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਾਬ ਵੇਚ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਨਕਲੀ ਸ਼ਰਾਬ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਜਦਕਿ ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਹ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਹੋ ਰਹੀ ਸ਼ਰਾਬ ਵੇਚ ਰਹੇ ਹਨ। ਗੈਰ-ਕੁਦਰਤੀ ਜਾਂ ਮੈਥਾਨੋਲ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਇਹ ਸ਼ਰਾਬ ਡਿਸਟਿਲਰੀ ਵਿਚੋਂ ਤਿਆਰ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਭੇਜੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸਰਹੱਦੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ

ਜਿਹੀ ਤਰਾਸਦੀ ਵਾਪਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਸ਼ਰਾਬ ਸਨਅਤ ਦਾ ਜਿਸ ਕਦਰ ਅਪਰਾਧੀਕਰਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਸਾਡਾ ਸਮਾਜਿਕ ਦੰਭ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇੰਝ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਤੋਂ ਸ਼ਰਾਬ ਵੇਚ ਕੇ ਬੇਹਿਸਾਬ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੇ ਵੀ ਮੁਕਾਮੀ ਸ਼ਰਾਬ ਕੱਢਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧੀ ਕਰਾਰ ਦੇ ਕੇ ਇਸ ਵਿਚ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸ਼ਰਾਬ ਨੂੰ ਵੇਚਣ ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰਨ ਵਿਚ ਕਾਫ਼ੀ ਸੌਖ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਭਾਰਤ ਕੋਲ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਮੰਡੀ ਵਿਚ ਵੇਚਣਯੋਗ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਕੋਈ ਘਰੇਲੂ ਬ੍ਰਾਂਡ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਹੁਣ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰਾਂ ਇਲਾਕਾਈ ਪੈਮ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਖੇਤਰੀ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੇ ਕੇ ਢੁਕਵੇਂ ਢੰਗ ਨਾਲ ਟੈਕਸ ਲਾਵੇ। ਇਸੇ ਕਦਮ ਨਾਲ ਹੀ ਮੁਕਾਮੀ ਤੇ ਪਿੰਡ ਪੱਧਰੀ ਉਦਮੀ ਕਰੋੜਪਤੀ ਬਣ ਜਾਣਗੇ। ਬਿਨਾ ਸ਼ੱਕ ਇਸ ਨਾਲ ਵੱਡੇ ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰਾਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਆਕਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੱਟ ਵੱਜੇਗੀ ਤੇ ਇਹੀ ਇਕਮਾਤਰ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਖਿੱਤੇ ਦੇ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਇਸ ਸਨਅਤ ਨੂੰ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੱਧਰ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਟਾਲਾ ਵੱਟਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਗੁਜਰਾਤ ਤੇ ਬਿਹਾਰ ਸ਼ਰਾਬਬੰਦੀ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਗਲਤ ਨੀਤੀਆਂ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਸੂਬਿਆਂ ਅੰਦਰ ਸ਼ਰਾਬ ਕੱਢਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸੁਧਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਇਕ ਵੱਡਾ ਮੌਕਾ ਹੈ।

ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਸ਼ਰਾਬ ਨੂੰ ਸੁਰਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਿੰਦੂ ਮਿਥਿਹਾਸ ਵਿਚ ਸੁਰਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਨਵੇਂ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਦੇਸ਼ ਵਿਰੋਧੀ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਕੋਈ ਦਿਨ ਨਹੀਂ ਲੰਘਦਾ ਜਦੋਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਕਾਰਨ ਮੌਤਾਂ, ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਤਸਕਰੀ ਅਤੇ ਵਿਕਰੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਕੋਈ ਖ਼ਬਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਇਕ ਖ਼ਬਰ ਛਪੀ ਕਿ ਸੀਮਿੰਟ ਦੇ ਪ੍ਰਾਈਮਰ ਦੀਆਂ ਬਾਲਟੀਆਂ ਵਿਚ ਬਿਹਾਰ ਲਈ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਤਸਕਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸੋਨੀਪਤ ਪੁਲੀਸ ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸ਼ਰਾਬ

ਰਾਜੇਸ਼ ਰਾਮਚੰਦਰਨ

(ਆਈ.ਐੱਮ.ਐੱਫ.ਐੱਲ.) ਦੀਆਂ 300 ਬੋਤਲਾਂ ਫੜੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਸੀਮਿੰਟ ਪ੍ਰਾਈਮਰ ਦੀਆਂ ਬਾਲਟੀਆਂ ਵਿਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੁਕੋਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਜਿਵੇਂ ਅਕਸਰ ਬਹੁਤੇ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਿਆ ਕਿ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀਆਂ ਬੋਤਲਾਂ ਕਿਹੜੀ ਫੈਕਟਰੀ ਜਾਂ ਡਿਸਟਿਲਰੀ ਦੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਸਨ। ਧਰੁਵ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵੇਂ ਨੇ ਹੀ ਇਹ ਸ਼ਰਾਬ ਤਿਆਰ ਕਰ ਕੇ ਬਿਹਾਰ ਨੂੰ ਭਿਜਵਾਈ ਸੀ। ਬਿਨਾ ਸ਼ੱਕ, ਮੁੱਖ ਦੋਸ਼ੀ ਬਿਹਾਰ ਸਰਕਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਨੈਤਿਕ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾਗੂ ਕਰ ਕੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਦੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਚਲੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰਾਂ ਤੇ

ਸਰਮੁ ਧਰਮੁ ਦੁਇ ਛਪਿ ਖਲੋਏ

ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹਾਕਮਾਂ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂਆਂ ਵਲੋਂ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਢਾਹੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਜੁਲਮਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂਆਂ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਵਧੀਕੀਆਂ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਕੁਝ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਸਿਹਤਮੰਦ ਮਰਿਆਦਾਵਾਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਖੁਰਦੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਕਿਸੇ ਧਾਰਮਿਕ ਜਾਂ ਸਿਆਸੀ ਆਗੂ ਨੂੰ ਇਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਰੋਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਜਦੋਂ ਆਪਣੀ ਮੱਕੇ ਦੀ ਫੇਰੀ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਆ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਜੀ ਕੋਲ ਸੈਦਪੁਰ ਠਹਿਰੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਾਕਮ ਅਯਾਸੀ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਲੋਕ ਬਾਬਰ ਦੇ ਜੁਲਮ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ। ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਵਿਚ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਭਾਗੀਦਾਰ ਸਨ। ਹਾਕਮਾਂ ਵੱਲੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਜੁਲਮਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਸਹੀ ਠਹਿਰਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਲੋਕ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਹਟ ਕੇ ਨਿਜੀਗਿਤ ਪਾਲ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਰਮ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੋਵੇਂ ਉੱਡ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਭੋਲੇ ਭਾਲੇ ਲੋਕ ਸਿਰ ਸੁੱਟ ਕੇ ਜੁਲਮ ਸਹਿਣ ਦੇ ਆਦੀ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਇਹ ਗੱਲ ਕੋਈ 1520 ਈਸਵੀ ਦੀ ਹੈ।

ਜੇ ਬੀਤੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਵੱਲ ਝਾਤੀ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਰਾਜਸੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂਆਂ ਕਰਕੇ ਹੁਣ ਵੀ ਕਈ ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਾਪਰੀਆਂ ਹਨ। ਹੁਣ ਵੀ ਹਾਕਮ ਐਸੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਿਤਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਸਿਆਸੀ ਲੋਕ ਅਯਾਸੀ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ

ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ
ਫੋਨ: 587-436-4032

ਹਨ ਪਰ ਆਮ ਲੋਕ ਰੋਜ਼ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨਾਲ ਜੂਝ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਰਾਜਨੀਤਕ, ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਆਗੂਆਂ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ ਪਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਨੇੜਿਓਂ ਵੇਖਿਆ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਤ ਮਹਾਤਮਾ ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਕਈ 'ਸਾਧ' ਜਬਰ-ਜਨਾਹ ਅਤੇ ਕਤਲ ਆਦਿ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਭੋਗਦੇ ਹੋਏ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਦੇ ਬੌਧਿਕ ਦਿਵਾਲੀਏਪਨ 'ਤੇ ਹੈਰਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਫਿਰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ 'ਤੇ ਸ਼ਰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਜੀ, ਮਹਾਤਮਾ ਜੀ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਚੱਲੇ ਬਲਾਤਕਾਰ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ 'ਬਾਪੂ' ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਆਸਾਰਾਮ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਤਾਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਅਧੀਨ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਬੰਦ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਜੇਲ੍ਹ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਸੀ ਫੋਟੋ ਸਮੇਤ ਇਹ ਖਬਰ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਛਪੀ ਕਿ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਔਰਤਾਂ ਜੇਲ੍ਹ ਸਾਹਮਣੇ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਅਤੇ ਮੰਗ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਬਾਪੂ' ਦੀ ਇੱਕ ਝਲਕ ਹੀ ਦਿਖਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅੰਧ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਬੌਧਿਕ ਦੀਵਾਲੀਏਪਨ ਹੋਰ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਰਸੇ ਵਾਲਾ ਸਾਧ ਗੁਰਮਤਿ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਆਪਣੀਆਂ ਸੇਵਕ ਲੜਕੀਆਂ ਨਾਲ ਜਬਰ-ਜਨਾਹ ਅਤੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਛਤਰਪਤੀ ਦੇ ਕਤਲ ਕੇਸ ਵਿਚ ਦੋਸ਼ੀ ਪਾਇਆ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਹੋਈ ਸਜ਼ਾ ਅਧੀਨ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਬੰਦ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰ ਵੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਔਰਤਾਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਵੀ ਸੁਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਹ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਕੋਈ ਕਸੂਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਡੇ ਦੁੱਖ ਕੱਟਣ ਲਈ ਹੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਹਨ', ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਬਦਲਾਖੋਰੀ ਕਾਰਨ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ' ਵਗੈਰਾ, ਵਗੈਰਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਈ ਹੋਰ 'ਭੱਦਰਪੁਰਜ' ਵੀ ਬੜੇ ਸੰਗੀਨ ਦੋਸ਼ਾਂ ਹੇਠ ਜੇਲ੍ਹ ਦੀ ਹਵਾ ਖਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਨੂੰ ਸਿਹਰਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਣਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸਿਆਸੀ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਬਚੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਕੁਝ ਕੁ 'ਸੰਤ-ਮਹਾਤਮਾ' ਐਸੇ ਵੀ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਲੇ ਕਾਰਨਾਮੇ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਪਰ 'ਚੰਗੀ ਪਹੁੰਚ' ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਵਾ ਵੱਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦਾ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣਾ ਧੰਦਾ ਚਲਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਖੌਤੀ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਨਾ ਕੋਈ ਧਰਮ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨਸਾਨੀ ਅਸੂਲਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਰਮ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਗਿਆਨ ਵਿਹੁਣੇ, ਅੰਧ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਅਤੇ ਪਿਛਲੋਂ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਵਾਲੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ। ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਨੇਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਲਾਤਕਾਰੀ ਅਤੇ ਕਾਤਲ ਸਾਧਾਂ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਵੋਟਾਂ ਖਾਤਰ ਹੱਥ ਜੋੜਦੇ, ਪੈਰੀਂ ਪੈਂਦੇ, ਲਿਲਕਤੀਆਂ ਕੱਢਦੇ ਅਤੇ ਜਲੀਲ ਹੁੰਦੇ ਵੇਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਚਰਚਾ ਇਹ ਵੀ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਖੌਤੀ ਸੰਤ ਜਦ ਆਪਣੇ ਕੁਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ

ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕੁਝਿਕੀ ਵਿਚ ਫਸਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਰਾਜਸੀ ਲੀਡਰ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਇਵਜ਼ ਵਿਚ ਇਹ ਆਪਣੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੀਡਰਾਂ/ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਪਵਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸੀ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਨੇਤਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਹਨ। 2017 ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਮੌਤ ਵਿਖੇ ਬੰਬ ਧਮਾਕਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਜਾਂਚ ਦੇ 2 ਫਰਵਰੀ 2017 ਦੀਆਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਸੁਖਬੀਰ ਬਾਦਲ ਅਤੇ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਬਿਆਨ ਛਪੇ ਸਨ ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਧਮਾਕੇ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ 'ਤੇ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਇਹ ਸੁਣਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਜਾਂਚ ਸਿਰਫੇ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਇਕ ਡੇਰੇ ਵੱਲ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਜਾਂਚ ਵੀ ਰੁਕ ਗਈ ਤੇ ਇਹ ਨੇਤਾ ਵੀ ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਮਾਮਲਾ ਠੰਢੇ ਬਸਤੋ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਜਦ ਕਿਸੇ ਸਿਆਸੀ ਨੇਤਾ ਦੀਆਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ, ਗੈਰ-ਇਖਲਾਕੀ ਜਾਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਨੇਤਾ ਸਿਆਸੀ ਬਦਲਾਖੋਰੀ ਦਾ ਠੱਪਾ ਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਸੱਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੀਡਰਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਲੁੱਟ ਕੇ ਖਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਕਰਜ਼ਈ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਅੰਬਾਰ ਲਾ ਲਏ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸਾਬਕਾ ਕਾਂਗਰਸੀ ਮੰਤਰੀ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਧਰਮਸੇਤ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਭੂਸ਼ਣ ਆਸੂ ਬੇਨਿਯਮੀਆਂ ਅਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਧਰਮਸੇਤ ਵਿਰੁੱਧ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਵਜ਼ੀਫਾ ਸਕੈਂਡਲ ਕਰ ਕੇ ਵੀ ਚਰਚਾ ਚਲਦੀ ਰਹੀ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਛਤਰ-ਛਾਇਆ ਕਰਕੇ ਵਜ਼ੀਫਾ ਘੁਟਾਲੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬੇਨਿਯਮੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋ ਸਕੀ। ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੇ ਫੌਰਨ ਸਿਆਸੀ ਬਦਲਾਖੋਰੀ ਦਾ ਵਾਢੇਲਾ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਕਾਂਗਰਸੀ ਲੀਡਰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਨੇਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ ਵੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਸਮਰਥਨ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਾਬਕਾ ਕਾਂਗਰਸੀ ਮੰਤਰੀ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਾਮ ਅਰੋੜਾ ਜੋ ਭਾਜਪਾ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ, ਜਦ ਇਕ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਰੁੱਧ ਚੱਲਦੀ ਜਾਂਚ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕਰਾਉਣ ਲਈ 50 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੇਣ ਗਿਆ ਫਤਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ 'ਸ਼ਰਮ ਰਹਿਤ' ਬੀਜੇਪੀ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਗੂ ਇੱਕ ਦੂਸਰੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਬੰਦਾ ਕਹਿ ਕੇ ਪੱਲਾ ਝਾੜਦੇ ਰਹੇ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਕਦਮ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ। ਹੁਣ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੰਨੀ ਦੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਨਾਲ ਕਥਿਤ ਜੁੜੇ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਵਿਚ ਇੰਨੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਕਹਿ ਸਕੇ ਕਿ ਜੇਕਰ ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੰਨੀ ਨੇ ਕੁਝ ਗਲਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜਾਂਚ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋੜ ਪੈਣ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਮੂੰਹ ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਖੋਲ੍ਹਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਹਮਾਮ ਵਿਚ ਸਭ ਨੰਗੇ ਹਨ। ਬਸ ਇਹੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਿਆਸੀ ਬਦਲਾਖੋਰੀ ਹੈ।

ਇਹੀ ਹਾਲ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦਾ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੇ ਸਿੰਚਾਈ ਘੁਟਾਲੇ ਵਿਚ ਦੋਵਾਂ ਸਾਬਕਾ ਅਕਾਲੀ ਮੰਤਰੀਆਂ ਸ਼ਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਅਤੇ ਜਨਮੇਜਾ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਪੁੱਛ-ਪੜਤਾਲ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਬਦਲਾ ਲਈ ਕਾਰਵਾਈ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਕੇਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ ਪੰਜ ਸਾਲ ਕਾਂਗਰਸੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ ਖੁੱਜੇ ਲਾ ਰੱਖੀ ਸੀ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਨੇਤਾ

ਆਪਣੀ ਕਾਰਜ-ਸ਼ੈਲੀ ਉੱਤੇ ਸ਼ਰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਹੋਰ ਤਰਕਹੀਣ ਵਾ ਵੇਲਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸਿਆਸੀ ਆਗੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਬਲਾਤਕਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਘਿਨਾਉਣੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਵੀ ਚਲਦੀ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਸਿਆਸੀ ਆਗੂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ

ਆਪਣੇ ਖਿਲਾਫ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਜਾਂ ਬਦਲਾ ਲਈ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਰੋਣਾ ਹੀ ਰੋਂਦੇ ਹਨ।

ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਹੁਕਮ 'ਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਆਈ ਭੀੜ ਨੇ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਬਿਨਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮੇਟੀਆਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਅਤੇ ਅਪਾਹਜ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਲਈ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਅੰਦਰ ਲੱਗੀਆਂ ਕੁਰਸੀਆਂ/ਬੈਂਚਾਂ ਨੂੰ ਭੰਨ-ਤੋੜ ਕੇ ਅੱਗ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਘਟਨਾ ਸਮੇਂ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਇੱਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਅੰਦਰ ਭਗਦਤ ਮਚ ਗਈ। ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਲੋਕਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕਥਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਥਾ ਬੰਦ ਕਰਨੀ ਪਈ ਅਤੇ ਲੋਕ ਘਬਰਾਏ ਹੋਏ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਵੀ ਨਾ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਿਆ। ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਵੀ ਜੇਕਰ ਕੁਰਸੀਆਂ, ਬੈਂਚ ਜਾਂ ਸਟਾਲਾਂ ਉੱਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬਣਦੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮੇਟੀ ਨਾਲ ਬਹਿ ਕੇ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਦਾ। ਉਸ ਦੀ ਇਸ ਅਪਹੁੰਦਰਾ ਸਾਹੀ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕੀਤੀ ਬੇਅਦਬੀ ਵਿਰੁੱਧ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਨੇਤਾ ਚੁੱਪ ਵੱਟ ਗਏ। ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵੀ ਬੋਲਣਾ ਮੁਨਾਸਬ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ। ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਦੱਬੀ ਹੋਈ ਜ਼ਬਾਨ ਨਾਲ ਇਸ ਘਟਨਾ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪਰ ਅੱਜ ਤਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਕੁਝ ਕਥਾਕਾਰ ਜੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਕਥਾ ਕਰਨ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕੁਰਸੀਆਂ ਜਾਂ ਬੈਂਚਾਂ ਬਾਰੇ ਕਦੇ ਬੋਲੇ ਤਕ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਉਹ ਵੀ ਇਹ ਹੁੜਦੰਗ ਮਚਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਖੜੇ ਗਏ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਵਿਵਾਦਤ ਮੁੱਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਹਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਮੁੱਦਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗੁੰਮ 328 ਸਰੂਪਾਂ ਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਅੱਜ ਤਕ ਸੱਚ ਸੰਗਤ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਉਪਰੋਕਤ ਘਟਨਾ ਦੀ ਪੁਸ਼ਤ-ਪਨਾਹੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਥਾਕਾਰ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕਥਾ ਕਰਨ ਜਾਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗੁੰਮ ਹੋਏ 328 ਸਰੂਪਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ

ਵਿਵਾਦਿਤ ਪੰਥਕ ਮੁੱਦਿਆਂ ਅਤੇ ਮਰਿਆਦਾ ਦਾ ਕਦੇ ਜ਼ਿਕਰ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਧਾਰਮਿਕ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸਟੈਂਡ ਰੱਖਣਾ ਅਤੇ ਧਰਮੀ ਹੋਣ ਦੇ ਅਸੂਲ ਦੂਜਿਆਂ ਲਈ ਹਨ, ਆਪਣੇ ਲਈ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਘਟਨਾ

ਵਿਵਾਦਿਤ ਪੰਥਕ ਮੁੱਦਿਆਂ ਅਤੇ ਮਰਿਆਦਾ ਦਾ ਕਦੇ ਜ਼ਿਕਰ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਧਾਰਮਿਕ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸਟੈਂਡ ਰੱਖਣਾ ਅਤੇ ਧਰਮੀ ਹੋਣ ਦੇ ਅਸੂਲ ਦੂਜਿਆਂ ਲਈ ਹਨ, ਆਪਣੇ ਲਈ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਘਟਨਾ

ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ 'ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਠੇਕੇਦਾਰ' ਸਮਝਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਵੱਲੋਂ ਤਾਲਿਬਾਨੀ ਕਾਰਜ ਸ਼ੈਲੀ ਦੀ ਸਿਫਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇੰਜ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬਾਬਰ ਦੇ ਜੁਲਮਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਹੀ ਠਹਿਰਾਏਗਾ।

ਇਸ ਨਾਲ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕਿਸੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਦਾ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅੱਗੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਨਤਮਸਤਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਅੱਗੇ ਸਮਰਪਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਹ ਖਰਾਬ ਸਿਹਤ ਕਰਕੇ ਫਰਸ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਬੈਠ ਸਕਦਾ ਕੁਰਸੀ/ਬੈਂਚ/ਸਟਾਲ 'ਤੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਕਿਵੇਂ ਹੈ? ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਬੋਲੇਤੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿਚ। ਜੇਕਰ ਇਤਰਾਜ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਉਚਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਹੱਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਟੇਜ ਨੂੰ ਇਕ-ਦੋ-ਤਿੰਨ ਫੁੱਟ ਉੱਚਾ ਕਰ ਕੇ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਫਰਨੀਚਰ ਭੰਨ ਕੇ ਜਾਂ ਅੱਗ ਲਾ ਕੇ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਦੇ ਧੜ ਅਤੇ ਸਿਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਤਾਂ ਕੀ ਉਹ ਸੰਗਤ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਿਰਾਦਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? ਬੇਅਦਬੀ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਕੁਰਸੀਆਂ 'ਤੇ ਬੈਠਣ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਗਲਤ ਕੰਮਾਂ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕਿਰਦਾਰ ਸਹੀ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਐਵੇਂ ਤਰਕਹੀਣ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਕੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਡਰਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ। ਲੋਕ ਬੋਲਣ ਭਾਵੇਂ ਨਾ, ਪਰ ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਵੇਖਦੇ ਹਨ।

ਸਮਾਜਿਕ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਬੇਸ਼ਰਮੀ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਮਿਸਾਲਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਹਨ ਜੋ ਆਮ ਬੋਲਚਾਲ ਵਿਚ ਭੈਣਾਂ, ਮਾਵਾਂ, ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਗਾਲੀ ਗਲੋਚ ਵਿਚ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਰੁਝਾਨ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਬੈਠਿਆਂ ਵੀ ਜਾਰੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਵਿਆਹਾਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ ਗੰਦੇ-ਮੰਦੇ ਗੀਤਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨਾਲ ਨੱਚਣਾ-ਟੱਪਣਾ ਆਮ ਰਿਵਾਜ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਡੀ.ਜੇ. ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਹਿ ਕੇ ਗੰਦੇ ਮੰਦੇ ਗੀਤ ਲਵਾ ਕੇ ਮਾਂ-ਪਿਓ, ਧੀ-ਪੁੱਤ-ਨੂੰਹ ਵਗੈਰਾ ਇਕੱਠੇ ਨੱਚ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਰਤਾ ਸ਼ਰਮ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਛਬੀਲ ਲਾਉਣ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ 'ਵੱਡੇ ਬੰਦੇ' ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੁਝ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਮਹਿਫਲ ਲੱਗਣ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ। ਬੱਚੇ ਕੁਰਾਹੇ ਪੈ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਵਧ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਾਂ-ਪਿਓ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਸੰਸਕਾਰ ਦੇਣ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੱਚ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਾਂ-ਪਿਓ ਚੰਗੇ ਸੰਸਕਾਰ ਦੇਣ ਦੇ ਯੋਗ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਵਾਪਰਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਸਿਹਤਮੰਦ ਮਰਿਆਦਾਵਾਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਖੁਰਦੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਕਾਗਜ਼ੀ ਵਿਆਹ, ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਝੂਠੇ ਵਿਆਹ ਕਰ ਕੇ ਲੜਕੇ ਅਤੇ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ ਭੇਜਣ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੇ ਕਈ ਸਨਸਨੀਖੇਜ਼ ਅਨੈਤਿਕ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਸਿਹਤਮੰਦ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਮਸਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਨਸ਼ਾ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਘਰ ਕਰ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੁਲੀਸ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਲੀਡਰਾਂ ਦੇ ਨਸ਼ਾ ਤਸਕਰਾਂ ਨਾਲ ਭਾਈਵਾਲੀ ਦੀ ਆਮ ਚਰਚਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਨਸ਼ਾ ਇਕ ਗੰਭੀਰ ਸਮੱਸਿਆ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਲੁੱਟ-ਖੋਹ ਅਤੇ ਗੁੰਡਾਗਰਦੀ ਬਹੁਤ ਵਧ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਵਤਖੋਰੀ ਦਾ ਕੋਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਕੰਮ ਨੂੰ ਖੋਖਲਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰਿਸ਼ਵਤਖੋਰੀ ਸਬੰਧੀ ਹੁਣ ਤਾਂ ਲੋਕ ਨਿਆਪਾਲਕਾ ਉਪਰ ਵੀ ਉਂਗਲਾਂ ਚੁੱਕਣ ਲੱਗੇ ਹਨ। ਲੋਕ ਇਨਸਾਫ ਤੋਂ ਵਿਰਵੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਜਾਂ ਇਨਸਾਫ ਉਡੀਕਦੇ ਉਡੀਕਦੇ ਜੀਵਨ ਲੀਲਾ ਖਤਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਆਮ ਚਰਚਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਸੀ ਨੇਤਾ ਆਪਣੇ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਅਫਸਰ ਲਵਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਮਹੀਨਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਅਫਸਰ ਹੋਣ ਜਾਂ ਸਿਆਸੀ ਨੇਤਾ, ਰਿਸ਼ਵਤਖੋਰਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਆਪਣੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਕੀਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਰਮ ਹੈ ਨਾ ਸਮਾਜ ਦੀ। ਦੁੱਖ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੁਰਾਹਿਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਬਣਦੀ ਲੜਾਈ ਨਹੀਂ ਲੜੀ ਜਾ ਰਹੀ।

ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਸੱਚਾ ਧਰਮ ਧਾਰਮਿਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੋਂ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕੇ ਇੱਕ ਚੰਗੇ ਮਨੁੱਖ ਬਣਨਾ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਪੁਸਤਕਾਂ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਅਸਲੀ ਰਾਹ-ਨੁਮਾ ਹਨ। ਗਿਆਨ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਖੋਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਭਰਮ-ਭੁਲੇਖਿਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੱਖਰੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਅੱਜ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਮੁਖੀ ਪੁਜਾਰੀ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਲੋਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਗਿਆਨਵਾਨ ਹੋ ਸਕਣ। ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਾਤ ਵੇਖ ਕੇ ਇੰਝ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਵੇਲੇ ਜੋ ਸੈਦਪੁਰ ਵਿਚ ਰਾਜਸੀ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ ਲੋਕਾਂ ਉੱਤੇ ਜੁਲਮ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਸਨ, ਸ਼ਾਇਦ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਹਾਲਤ ਬਣ ਰਹੀ ਹੈ। ਰਾਜਸੀ ਆਗੂ, ਧਾਰਮਿਕ ਨੇਤਾ, ਉੱਚ ਅਫਸਰ ਅਤੇ ਡੇਰੇਦਾਰ ਸਾਧਾਂ ਦੀ ਗੁੱਟਬੰਦੀ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਤਰਦੇ ਉਸ ਬਰਫ ਦੇ ਤੋਢੇ ਵਾਂਗ ਹੈ ਜੋ ਦਿਸਦਾ ਘੱਟ ਹੈ, ਹੁੰਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੈ। ਧਾਰਮਿਕ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਆਗੂ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਲੋਕ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਤੱਕ ਭਾਵ ਪੂਜਾ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਰਹਿਣ। ਉਹ ਰੱਬ, ਜਮ, ਜਮਦੂਤਾਂ ਅਤੇ ਜੂਨਾਂ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਡਰਾ ਕੇ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਲੋਕ ਡਰਦੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਛਲੋਂ ਬਣੇ ਰਹਿਣ। ਇਸ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਮਯਾਬੀ ਵੀ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਇੱਕ ਚੰਗਾ ਮਨੁੱਖ ਬਣਨ ਦਾ ਧਰਮ ਦਾ ਅਸਲ ਮੰਤਵ ਅਲੋਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਜਥੇਦਾਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਦੱਸੇ 'ਸੰਵਾਦ' ਦੇ ਮਾਰਗ 'ਤੇ ਪੈਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਕੁਝ ਸੁਣੀਏ, ਕੁਝ ਕਹੀਏ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਉਹ ਕੁੱਝ ਸੁਣਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ, ਕੇਵਲ ਕਹਿਣਾ ਹੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਲਗਪਗ ਸਾਰੇ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂਆਂ ਦਾ ਰਾਜਸੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਗੱਠਜੋੜ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਰਾਜਸੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੀਆਂ ਵਧੀਕੀਆਂ ਬਾਰੇ ਜੁਬਾਨ ਖੋਲ੍ਹਣੀ ਤਾਂ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਰਹੀ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਧੀਕੀਆਂ ਤੇ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਵੀ ਭਾਗੀਦਾਰ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਵੀ ਉੱਚ ਧਾਰਮਿਕ ਨੇਤਾ ਆਪਣੇ ਨਿੱਜੀ ਹਿੱਤ ਪਾਲਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹਨ। ਇਹ ਹਾਲਾਤ ਵੇਖ ਕੇ ਹੀ ਯਾਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਸਰਮੁ ਧਰਮੁ ਦੁਇ ਛਪਿ ਖਲੋਏ ਕੁਝ ਫਿਰੇ ਪਰਧਾਨੁ ਵੇ ਲਾਲੇ'।

ਨਫਰਤ ਦਾ ਪੰਦਾ-2 ਸੱਜੇ-ਪੱਖੀ ਯੂਟਿਊਬਰਾਂ ਦੀ ਚਲਾਕੀ

ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਯੂਟਿਊਬ ਚੈਨਲਾਂ ਨੇ ਮੀਡੀਆ, ਖਾਸਕਰ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ 'ਤੇ ਗਾਹ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕੱਟੜ ਤਾਕਤਾਂ ਇਸ ਮੰਚ ਨੂੰ ਖੂਬ ਵਰਤ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਵਰਗੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਜਮਾਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਯੂਟਿਊਬਰਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਉਘੇ ਰਸਾਲੇ 'ਕਾਰਵਾਂ' ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਨੀਲ ਮਾਧਵ ਅਤੇ ਅਲੀਸਾਨ ਜਾਫਰੀ ਇਸ ਮਸਲੇ ਦੀਆਂ ਤਹਿਆਂ ਫਰੋਲਦਿਆਂ ਰਿਪੋਰਟ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਸਾਡੇ ਕਾਲਮਨਵੀਸ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਮਹਿਮੂਦਪੁਰ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਲੰਮੇ ਲੇਖ ਦੀ ਦੂਜੀ ਕਿਸ਼ਤ ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ।

ਖ਼ਬਰ ਇੰਡੀਆ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਚੈਨਲਾਂ ਲਈ ਹਰਮਨਪਿਆਰਾ ਅੱਡਾ ਪਾਲਿਕਾ ਬਾਜ਼ਾਰ ਹੈ ਜੋ ਸਸਤੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਅਤੇ ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕਸ ਸਮਾਨ ਲਈ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ। ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਯੂਟਿਊਬ ਚੈਨਲਾਂ ਦਾ ਉੱਥੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਸ਼ੋਅ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਥਿਤ ਅਜਨਬੀਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹ, ਦਿਨ ਦੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸੁਰਖੀਆਂ ਉੱਪਰ ਬਹਿਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਕਾਇਦਗੀ ਨਾਲ ਸੂਟ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਾਲ ਸੰਪਾਦਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਅਪਲੋਡ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਾਲਿਕਾ ਬਾਜ਼ਾਰ ਕੀ ਕਮੇਟੀ ਹੈ ਭਈਆਜੀ ਕਹਿਨ, ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਸ਼ੋਅ ਜਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਕ ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ ਹਰ ਹਫ਼ਤੇ ਐਂਕਰਿੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ ਕਰੀਅਰ ਪੱਠਰਕਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ 1990 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ ਅਮਰ ਉਜਾਲਾ ਨਾਲ ਕਰੀਅਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਹਾਰਾ ਸਮਾਜ, ਆਜ ਤਕ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇੰਡੀਆ ਟੀ.ਵੀ. ਪਹੁੰਚ ਗਈ। ਭਈਆਜੀ ਕਹਿਨ ਨੂੰ ਹੁਣ ਨਿਊਜ਼18 ਇੰਡੀਆ 'ਚ ਹੋਸਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਦੇ ਸ਼ੋਅ ਨੇ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਆਪੋ ਘੱਟੋ ਦੇ ਸ਼ੋਰ ਅਤੇ ਜੋਸ਼ੋ-ਖ਼ਰੋਸ਼ ਨਾਲ ਦੱਬੇ ਮੁਰਦੇ ਉਖਾੜ ਕੇ ਕੋਈ ਵੀ ਉੱਦਮੀ ਯੂਟਿਊਬਰ ਕਲਿੱਕਾਂ ਦਾ ਧਨ ਬਟੋਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤ ਤੋਂ ਪੈਸੇ ਖ਼ਰਚ ਕੇ ਚੰਗੇ ਵੀਡੀਓ ਬਣਾਉਣ ਦੀਆਂ ਆਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਨਿਊਜ਼ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨਾਲੋਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ

ਨੀਲ ਮਾਧਵ/ਅਲੀਸਾਨ ਜਾਫਰੀ ਅਨੁਵਾਦ: ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਮਹਿਮੂਦਪੁਰ

ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਮਾਇਆ 'ਚ ਬਦਲਣ ਦੀ ਪੌੜੀ ਚੜ੍ਹ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਖ਼ਬਰ ਇੰਡੀਆ ਅਤੇ ਪਿਆਰਾ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ ਦੇ ਤੌਰ-ਤਰੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਪਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਨ।

ਅਸੀਂ 12 ਨਵੰਬਰ ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਪਾਲਿਕਾ ਬਾਜ਼ਾਰ ਪਹੁੰਚੇ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਵੀਡੀਓ ਦੇ ਗਾਹਕਾਂ ਦਾ ਭੀੜ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੇ ਚੌੜੇ ਫੁੱਟਪਾਥਾਂ 'ਤੇ ਬਹਿਸ ਕਰ ਰਹੇ ਯੂਟਿਊਬਰਾਂ ਦੇ ਕਈ ਮਾਈਕਾਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਜੁੜਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਸ਼ਾਮ ਹਰ ਚਾਰ-ਪੰਜ ਕਦਮਾਂ 'ਤੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਪੰਜ ਚੈਨਲ ਮੌਜੂਦ ਸਨ, ਤਿੰਨ ਕੋਲ ਵੀਹ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਭੀੜ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਪਿਆਰਾ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਅਤੇ ਖ਼ਬਰ ਇੰਡੀਆ ਗਾਇਬ ਸਨ, ਜੇ.ਟੀ.ਵੀ. ਇੰਡੀਆ ਅਤੇ ਨਿਊਜ਼15 ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਈਕਾਂ ਉੱਪਰ ਲੱਗੇ ਲੋਗੋ ਤੋਂ ਪਛਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਹਰ ਚੈਨਲ ਕੋਲ ਇਕ ਰਿਪੋਰਟਰ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮਾਈਕ ਫੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕੈਮਰਾਮੈਨ ਆਪਣੇ ਕੈਮਰੇ ਨਾਲ ਵੀਡੀਓ ਲਾਈਟ ਨੂੰ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਰੂਪ 'ਚ ਸੰਤੁਲਿਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਅਗਲੇ ਘੰਟੇ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਉਹੀ ਚੱਕਰ ਖੁਦ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਕ ਰਿਪੋਰਟਰ ਕਿਸੇ ਅਜਨਬੀ ਕੋਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜਨੇਤਾ ਜਾਂ ਨੀਤੀ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ। ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਦਿੱਲੀ ਨਗਰ ਨਿਗਮ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਉਸ ਦਿਨ ਪੁੱਛੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸਵਾਲ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਨ ਕਿ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਕੀ ਸੀ ਜਾਂ ਕੌਮੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਿੱਚ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਕੀ ਸੀ। ਬਹੁਤੇ ਰਾਹਗੀਰਾਂ ਨੇ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਬੋਲਦਾ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜਾਪਦੇ ਤਾਂ ਬਾਕੀ ਭੀੜ ਜੋ ਤਹੱਮਲ ਨਾਲ ਇਕ ਪਾਸੇ ਬੈਠੀ ਇਤਜ਼ਾਹ ਕਰ ਹੁੰਦੀ, ਉਹ ਬਹਿਸ ਕਰਨ ਲਈ ਗੋੜ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ, ਫਿਰ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਲਲਕਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਅਜਿਹੇ ਪਹਿਲੇ ਗੋੜ 'ਚ ਅਸੀਂ ਇਕ ਮੁਸਲਿਮ ਰਾਹਗੀਰ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਜਿਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਭੀੜ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਘੇਰ ਲਿਆ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਸਕੂਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗਿਆ ਹੈ? ਅਗਲੇ ਹੀ ਪਲ ਤਣਾਅ ਵਧਣ ਲੱਗਾ। ਗੱਲਬਾਤ ਦੇ ਪੰਜ ਮਿੰਟ ਬਾਅਦ ਹੀ ਭੀੜ ਨੇ ਸਪੀਕਰ ਨੂੰ ਜਹਾਦੀ ਕਹਿ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਮਜ਼ਾਕ ਉਡਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮਹਿਲਾ ਰਿਪੋਰਟਰ ਜੋ ਗੱਲਬਾਤ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਨ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ, ਹਿੰਸਾ ਦੇ ਡਰੋਂ ਪਾਸੇ ਹਟ ਗਈ। ਕੈਮਰਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਛੋਟੀ ਹੁੱਲਤਬਾਜ਼ ਭੀੜ ਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਭਜਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚੈਨਲ ਨੇ ਉਸ ਮੰਡਲੀ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ

ਮੈਂਬਰਾਂ ਨਾਲ ਹੋਰ ਇੰਟਰਵਿਊ ਕੀਤੀਆਂ ਜੋ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੂ ਸਨ।

ਅਸੀਂ ਕੋਲ ਖੜ੍ਹੇ ਇਕ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹੀ ਹੀ ਹੁੱਲਤਬਾਜ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਇਸ ਵਾਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਖੱਪਤ ਜਾਂ ਮਾਰ ਨਹੀਂ ਪਈ।" ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਨੇੜਲੇ ਹੋਟਲ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਰ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਨਾਟਕ ਦੇਖਣ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਚੈਨਲ ਕੋਈ ਵੀ ਹਿੰਸਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਕੈਮਰੇ ਬੰਦ ਕਰਨ 'ਚ ਮਾਹਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਹਿਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਉੱਥੇ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਮਹੱਤਵ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਹੋਟਲ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਵਰਗੇ ਹੋਰ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮਿਲੇ ਜੋ ਬਾਕਾਇਦਗੀ ਨਾਲ ਉੱਥੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਵਿਕਾਸ ਚੰਦਰ ਗੁਪਤਾ ਪਹਾੜਗੰਜ ਸਥਿਤ ਸੈਮ ਬਾਰ ਦੇ ਜਨਰਲ ਮੈਨੇਜਰ ਹਨ। ਉਸ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ, "ਮੈਂ ਹਰ ਸ਼ਾਮ ਕੰਮ ਛੇਤੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਜੋ ਆ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਸਕਾਂ। ਮੈਂ ਕਦੇ ਅਖ਼ਬਾਰ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਜਾਂ ਟੀ.ਵੀ. ਉੱਪਰ ਖ਼ਬਰਾਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦਾ। ਇਹ ਮੇਰੇ ਲਈ ਇਹ ਸਮਝਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਹੋ ਕੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੰਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੈ।" ਉਸ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਬਾਕਾਇਦਗੀ ਨਾਲ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਭੂਦੇਵ ਸ਼ਰਮਾ 'ਮਾਸਟਰ ਜੀ' ਨੂੰ ਮਿਲਾਇਆ। ਭੂਦੇਵ ਸ਼ਰਮਾ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਪੂਰਬੀ ਸਰਹੱਦ 'ਤੇ ਸਥਿਤ ਕਰਾਵਲ ਨਗਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਤਨਖ਼ਾਹ 'ਤੇ ਅਰਥਸ਼ਾਸਤਰ ਦਾ ਅਧਿਆਪਕ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੀ ਟਿਊਸ਼ਨ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਰ ਸ਼ਾਮ ਇਕ ਘੰਟੇ ਦਾ ਮੈਟਰੋ ਦਾ ਸਫ਼ਰ ਕਰ ਕੇ ਪਾਲਿਕਾ ਬਾਜ਼ਾਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਨਿਮਰ ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਅਤੇ ਮਿੱਠ ਬੋਲਤਾ ਹੈ ਪਰ ਜਿਉਂ ਹੀ ਉਹ ਕੈਮਰੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਗਿਆ, ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰਾ ਸ਼ਖ਼ਸ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ 'ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧਾਰਮਿਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਬਣਾ ਕੇ ਹਾਜ਼ਰੀਨ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਇਸਲਾਮ ਅਤਿਵਾਦ ਅਤੇ ਹਿੰਸਾ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਣ-ਪੱਤਣ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣ ਦਿੰਦਾ।

ਪਾਲਿਕਾ ਦੇ ਅਸਥਿਰ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਈ ਬੁਲਾਰੇ ਸਕੂਲੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਆਖ਼ਰੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਨਾਬਾਲਗ ਹਨ। ਵੀਡੀਓ ਦੇ ਵਾਇਰਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੁਝ ਨੇ ਆਪਣੀ ਖੁਦ ਦੀ ਫਾਲੋਇੰਗ ਵਧਾ ਲਈ ਹੈ। ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਨਾਬਾਲਗ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੀਡੀਓ ਵਿੱਚ 'ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ' ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਿਨ ਕਈ ਯੂਟਿਊਬ ਚੈਨਲਾਂ ਉੱਪਰ ਬਾਈਟ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਇਕ ਵਾਇਰਲ ਵੀਡੀਓ ਨਾਲ ਹੋਈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁਫ਼ਤ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਸਬਸਿਡੀ ਵਾਲੀ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਬਦਲੇ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਲਈ ਜਲੀਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ "ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕ 'ਬੁਲਡੋਜ਼ਰ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣ ਰਹੇ ਸਨ'। ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੀ ਅਸਲੀ ਵੀਡੀਓ ਨੂੰ ਲੱਭ ਨਹੀਂ ਸਕੇ ਪਰ ਜਦੋਂ ਵੀ ਮੁਸਲਿਮ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮਕਾਨ ਢਾਹੁਣ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀਡੀਓ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਉੱਪਰ ਦੁਬਾਰਾ ਅਪਲੋਡ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਰਾਤ ਅਸੀਂ ਉੱਥੇ ਗਏ, ਇਕ ਵਧੇਰੇ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਸੱਜੇ ਪੱਖੀ ਬੁਲਾਰਾ 'ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ' ਨੂੰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਲੈ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਖਾਇਆ

ਕਿ ਹਰ ਸੂਟ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀ ਕਹਿਣਾ ਹੈ। ਜੇ ਉਹ ਸਕ੍ਰਿਪਟ ਤੋਂ ਭਟਕ ਜਾਂਦਾ- ਅਕਸਰ ਨਾਅਰੇ ਲਗਾਉਣ ਜਾਂ ਗਾਲੀ-ਗਲੋਚ ਕਰਨ ਲਈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਕ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਤਾਂ ਕੈਮਰੇ ਬੰਦ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੂੰ ਡਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਖ਼ਬਰ ਇੰਡੀਆ ਦੇ ਮਾਲਕ-ਸੰਪਾਦਕ ਸੁਸ਼ੀਲ ਚੌਧਰੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਉਹ ਹਰ ਦੂਜੇ ਬਾਕਸ-ਪੌਪ ਵੀਡੀਓ ਵਿੱਚ ਇਕ ਹੀ ਬੁਲਾਰਾ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਖ਼ਾਸ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਵਧੀਆ ਬੋਲਦੇ ਹਨ।" ਇਨ੍ਹਾਂ ਯੂਟਿਊਬ ਚੈਨਲਾਂ ਦੀ ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਦੇ

"15 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਇਸ ਮੁਸਲਿਮ ਭੈਣ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੋਦੀ-ਯੋਗੀ ਦੀ ਦਰਿਆਇਲੀ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਤਾਰੀਫ਼, ਫੈਵੈਸੀ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਹਿਲਾ ਦਿੱਤਾ।" ਪਿਆਰਾ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਦੇ ਉਲਟ ਇਸੇ ਮਾਹੌਲ ਦੇ ਹੋਰ ਚੈਨਲਾਂ ਦੀਆਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਕੁਝ ਵੀਡੀਓ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਲਈ, ਓ ਨਿਊਜ਼ ਹਿੰਦੀ ਦਾ ਇਕ ਵੀਡੀਓ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਹੈ- 'ਫੈਵੈਸੀ ਨੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਯੋਗੀ ਆਦਿਤਿਆਨਾਥ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਚੁਣੌਤੀ, ਨਿਗਤ ਅੰਬਾਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿਖਾਈ ਉਸ ਦੀ ਔਕਾਤ'। ਕਿਸੇ ਵੀ ਵੀਡੀਓ ਵਿੱਚ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ

ਵੱਖ-ਵੱਖ ਯੂਟਿਊਬਰਾਂ ਦੀਆਂ ਚਲਾਈਆਂ ਭੜਕਾਉ ਖ਼ਬਰਾਂ।

ਕੇਂਦਰ 'ਚ ਅਜਿਹੇ ਬਾਕਾਇਦਾ ਬੁਲਾਰੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਨਾਬਾਲਗ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਨਾਮ ਲੈ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਸੋਖਿਆ ਹੀ ਸਟੀਰੀਓ ਟਾਈਪ ਬਹਿਸਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। 'ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ' ਨਾਰਾਜ਼ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਬਿਸ਼ਟ (ਅਦਿੱਤਿਆਨਾਥ) ਦੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਵਧੇਰੇ ਸਖ਼ਤ ਰੁਖ਼ ਅਪਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। 'ਮਾਸਟਰ ਜੀ' ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਨਾਕਾਮੀਆਂ ਤੋਂ ਨਾਰਾਜ਼ ਮੱਧ-ਵਰਗੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਅਸੰਤੁਸ਼ਟ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹੈ ਕਿ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਕਿਵੇਂ ਧੋਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਾਤਰਾਂ ਦੇ ਇਸ ਆਮ ਵਰਗ ਵਿੱਚ ਹੋਰ 'ਮੁਸਲਿਮ ਬਹਿਨ', 'ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਮੌਲਵੀ', 'ਅਸਲ ਕਿਸਾਨ' ਅਤੇ 'ਹਰਿਆਣਵੀ ਲੜਕਾ' ਹਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਈ ਭਾਜਪਾ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹਨ। ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਅਕਸਰ 'ਸ਼ਾਰਪ ਟੀਨਏਜਰ' ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਖ਼ਬਰ ਇੰਡੀਆ, ਓ ਨਿਊਜ਼ ਹਿੰਦੀ, ਹੈੱਡਲਾਈਨਜ਼ ਇੰਡੀਆ ਅਤੇ ਦਿ ਨਿਊਜ਼ਪੇਪਰ ਦੇ ਵੀਡੀਓ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਨਿਊਜ਼18 ਦੇ 'ਭਈਆਜੀ' ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਆ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਇਕ ਵੀਡੀਓ ਵਿੱਚ ਉਹ "ਭਾਰਤ ਮਾਤਾ ਦੀ ਜੈ" ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਨ ਲਈ ਬਜ਼ੁਰਗ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨੂੰ ਧਮਕਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਇਕ ਟੋਲੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। 'ਸ਼ਾਰਪ ਟੀਨਏਜਰ' ਦੀ ਰਿਵਰਸ ਇਮੇਜ ਖੋਜ ਕਰਨ 'ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਅਤੇ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਹੈਂਡਲ ਮਿਲ ਗਏ। ਇਸ 16 ਸਾਲਾ ਨੌਜਵਾਨ ਨੇ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਦਿੱਲੀ ਇਕਾਈ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਆਦੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਗੁਪਤਾ ਸਮੇਤ ਕਈ ਸੀਨੀਅਰ ਭਾਜਪਾ ਆਗੂਆਂ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨਾਲ ਤਸਵੀਰਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਤਾਜ਼ਾ ਪੋਸਟਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀਆਂ ਮਿਊਜ਼ਪਲ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਰਟੀ ਲਈ ਘਰ-ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਹਨ।

'ਮੁਸਲਿਮ ਬਹਿਨ' ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਅਕਸਰ ਨਿਗਤ ਅੰਬਾਸ ਨਿਭਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰਕ ਵਕਤਾ ਹੈ। ਅਗਸਤ 2020 'ਚ ਪਿਆਰਾ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨੇ ਅੰਬਾਸ ਨਾਲ ਵੀਡੀਓ ਇੰਟਰਵਿਊ ਪਾਈ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਸੀ,

ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅੰਬਾਸ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਬੁਲਾਰਾ ਹੈ। ਇਹ ਖ਼ਾਸ ਤਰੀਕਾ ਯੂਟਿਊਬ ਚੈਨਲਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਅੱਗੇ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਆਜਤਕ ਨੇ ਨਿਗਤ ਅੰਬਾਸ ਨੂੰ ਕਈ ਸ਼ੋਆਂ ਦੇ ਪੈਨਲ ਵਿੱਚ 'ਸਮਾਜਿਕ ਕਾਰਕੁਨ' ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਨਿਊਜ਼18 ਇੰਡੀਆ ਦੇ 'ਭਈਆਜੀ ਕਹਿਨ' ਉੱਪਰ ਉਸ ਨੂੰ 'ਰਾਜਨੀਤਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਕ' ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੰਬਾਸ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਬੁਲਾਰਾ ਸੀ ਪਰ ਉਹ "ਐੱਨ.ਜੀ.ਓ. 'ਇਸਤਰੀ ਰੋਸ਼ਨੀ' ਚਲਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਮੈਂ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਟੀਮ ਮੁਸਲਿਮ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਸੇ ਲਈ ਉਹ ਅਕਸਰ ਮੈਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਕਾਰਕੁਨ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ।" ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ, "ਪੱਤਰਕਾਰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਫ਼ੋਨ ਜਾਂ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ 'ਤੇ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਬੁਲਾਰਾ ਹਾਂ।" ਨਾ ਤਾਂ ਆਜਤਕ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਨਿਊਜ਼18 ਨੇ ਅੰਬਾਸ ਦੀ ਕਵਰੇਜ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛੇ ਗਏ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ।

ਅਵਸਥੀ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਨਾ ਤਾਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਵੀਡੀਓ ਭਰਮਾਉ ਸਨ, ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਬਹਾਨਾ ਬਣਾਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਅਸੀਂ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਵਰਤਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਦਰਸ਼ਕ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖਾਂ ਨਾਲ ਦਰਸ਼ਕਾਂ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਨ ਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀਡੀਓ ਨਾਲ ਜੋੜੀ ਰੱਖਣ 'ਚ ਮਦਦ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਕ ਸਰਪ੍ਰਾਈਜ਼ ਫੈਕਟਰ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਸਾਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਹ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਬੁਲਾਰਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਿਗਤ ਅੰਬਾਸ ਦੀ ਵੀਡੀਓ ਕਿਉਂ ਦੇਖੇਗਾ? ਇਹ ਬਿਹਤਰ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ 'ਮੁਸਲਿਮ ਬਹਿਨ' ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕਰੀਏ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਯੂਟਿਊਬ ਚੈਨਲਾਂ ਉੱਪਰ ਬੋਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਗੁੱਟ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਹੋਣ ਜਾਂ ਛੋਟੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਬੰਦੇ ਜੋ ਵਾਇਰਲ ਵੀਡੀਓ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਲਈ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੁੱਦ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਜਨਤਾ ਦੀ ਬੇਬਾਕ ਆਵਾਜ਼ ਬਣਨ ਲਈ ਖਿੱਚਣ ਵਾਸਤੇ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ, ਅਜਿਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੁੱਖਧਾਰਾ ਮੀਡੀਆ ਦੁਆਰਾ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖ਼ਾਮੋਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਚੈਨਲ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੜਕਾਂ ਉੱਪਰਲੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। 2020-21 ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੌਰਾਨ ਦੀ ਨਿਊਜ਼ਪੇਪਰ ਅਤੇ ਖ਼ਬਰ ਇੰਡੀਆ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਵੀਡੀਓ ਇਸ ਦੀਆਂ ਵਧੀਆ ਮਿਸਾਲਾਂ ਹਨ (ਇਕੱਲੇ ਖ਼ਬਰ ਇੰਡੀਆ 'ਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਉੱਪਰ ਦੇ ਪਲੇਅਲਿਸਟਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ 267 ਅਤੇ 123 ਵੀਡੀਓ ਹਨ)। ਇਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਅੰਦੋਲਨ ਮਾਫ਼ਵਾਦੀ, ਇਸਲਾਮੀ ਜਾਂ ਸਿੱਖ ਕੱਟੜਪੰਥ ਲਈ ਮੋਰਚਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਮ

ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਹਮਾਇਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੀ ਨਿਊਜ਼ਪੇਪਰ ਦੇ ਕੁਝ ਵੀਡੀਓ ਵਧੇਰੇ ਦੂਰਗਾਮੀ ਆਵੇ ਕਰਦੇ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤੇ- ਇਕ ਵੀਡੀਓ ਦੇ ਇਕ ਬੰਬਨੇਲ ਵਿੱਚ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇਤਾ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਅਤੇ ਸਾਬਕਾ ਪੋਰਨ-ਫਿਲਮ ਸਟਾਰ ਮੀਆ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਦਰਮਿਆਨ ਲੁਕਵੇਂ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਕਾਬ ਕਰਨ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ- ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬਾਕਾਇਦਾ ਸਮੱਗਰੀ ਜੋ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਕਬੂਲ ਸੀ, ਉਹ 'ਕ੍ਰੋਧਿਤ ਕਿਸਾਨਾਂ' ਦੇ ਵੋਕਸ-ਪੌਪ ਸਨ।

ਜਨਵਰੀ 2021 ਦੇ ਅਖੀਰ 'ਚ, ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਸਰਹੱਦ ਉੱਪਰ ਗਾਂਜੀਪੁਰ ਧਰਨਾ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਮੁਜ਼ਾਹਰਾ ਕਰ ਰਹੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਘਟ ਰਹੀ ਸੀ। ਗਾਂਜੀਆਬਾਦ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੇ ਮੁਜ਼ਾਹਰਾਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਅਲਟੀਮੇਟਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਿੱਲੀ ਅਤੇ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਪੁਲਿਸ ਫੋਰਸਾਂ ਨੇ ਧਰਨੇ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਨਵੀਂ ਤਾਇਨਾਤੀ ਕੀਤੀ। 28 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਪੱਧਰ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਭਾਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ (ਟਿਕੋਕ) ਦੇ ਬੁਲਾਰੇ ਰਾਕੇਸ਼ ਟਿਕੋਕ ਨੇ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਭਾਵੁਕ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਜੋ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਤੱਕ ਗਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਧਰਨੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਏ।

ਸਿੰਘੂ ਬਾਰਡਰ ਤੋਂ ਖ਼ਬਰ ਇੰਡੀਆ ਦਾ 29 ਜਨਵਰੀ ਦਾ ਵੋਕਸ-ਪੌਪ ਵੀਡੀਓ, ਚਾਲੀ ਨੇੜਲੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਸਥਾਨਕ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਉਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਧਰਨੇ-ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋ ਗਏ ਕਿਉਂਕਿ ਧਰਨੇ-ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ 'ਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਰੋਧੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ' ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਕਵਰੇਜ ਕਰ ਰਹੇ ਖ਼ਬਰ ਇੰਡੀਆ ਦੇ ਰਿਪੋਰਟਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਥਾਨਕ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਧਰਨਾਕਾਰੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਧਰਨਾ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਲਈ 24 ਘੰਟਿਆਂ ਦਾ ਅਲਟੀਮੇਟਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਵੀਡੀਓ ਵਿੱਚ ਇਕ ਸਥਾਨਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਦੰਗੇ ਫੈਲਾਏ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਕਿਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ।" ਵੀਡੀਓ ਨੂੰ ਕਈ ਪਲੇਟਫਾਰਮਾਂ 'ਤੇ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਕ ਹੋਰ 'ਸਥਾਨਕ' ਬੁਲਾਰਾ ਸੋਹਨ ਲਾਲ ਸੀ ਜੋ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਯੂਥ ਵਿੰਗ- ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਯੁਵਾ ਮੋਰਚਾ ਦੀ ਦਿੱਲੀ ਇਕਾਈ ਦਾ ਆਗੂ ਸੀ। ਵੀਡੀਓ ਵਿੱਚ ਸੋਹਨ ਲਾਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, "ਕਿਸਾਨ ਮੁਲਕ ਦੀ ਜਨਤਕ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ, ਫ਼ੌਜ ਦੇ ਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਾਰੇਗਾ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ 'ਤੇ ਤਲਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਹਮਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਕਿਸਾਨ ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਸਾਂਤਮਈ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖ਼ਾਲਿਸਤਾਨ ਵੱਲੋਂ ਵੱਡੀ ਮਾਤਰਾ 'ਚ ਫੰਡ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।" ਫਿਰ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੀਡੀਓ ਵਿੱਚ ਇਕ ਹੋਰ ਬੁਲਾਰਾ ਵਿਨੋਦ ਸ਼ਰਮਾ ਹੈ ਜੋ ਸੁਦਰਸ਼ਨ ਵਾਹਿਨੀ ਨਾਂ ਦੀ ਅਤਿ-ਸੱਜੇਪੱਖੀ ਹਿੰਦੂ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਆਰਥਿਕ ਬਾਈਕਾਟ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਲਾਲ ਉਸ ਦਿਨ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਦੇ ਵੋਕਸ ਪੌਪ ਵਿੱਚ ਇਕ ਸਪੀਕਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸ਼ਰਮਾ ਪਿੱਛੋਂ ਤੋਂ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਵੀਡੀਓ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਸਿੱਧੇ ਸਿਆਸੀ ਲਿੰਕ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਲਾਲ ਅਤੇ ਸ਼ਰਮਾ ਨੇ ਵੀਡੀਓ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ।

ਉਸੇ ਦਿਨ ਬੀ.ਜੇ.ਪੀ. ਹਮਾਇਤੀਆਂ ਦੀ ਭੀੜ ਨੇ ਸਥਾਨਕ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਸਿੰਘੂ ਬਾਰਡਰ 'ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਨਾਕਾ ਪਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਰਹੇ ਕਿਸਾਨਾਂ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ। ਦੋਵਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ ਕਈ ਵਿਅਕਤੀ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੋਏ। ਉਸ ਦਿਨ ਇਕ ਵੀਡੀਓ ਵਿੱਚ ਖ਼ਬਰ ਇੰਡੀਆ ਦੇ ਚੌਧਰੀ ਭੀੜ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦੇ ਹਨ, "ਕੀ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਤੌੜਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ?" ਸਥਾਨਕ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਲੋਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, "ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਝੰਡੇ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਯਕੀਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਅਪਮਾਨ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲਵਾਂਗੇ ਅਤੇ ਬਾਰਡਰ ਖਾਲੀ ਕਰਾਵਾਂਗੇ। ਜੈ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਾਠੀਆਂ ਨਾਲ ਭਜਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।" ਭੀੜ ਚੀਕਦੀ ਹੈ, "ਦੇਸ਼ ਕੇ ਗੱਦਾਰਾਂ ਕੋ ਗੋਲੀ ਮਾਰੋ...." ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀਡੀਓ ਨੂੰ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸੇ ਅਜੇ ਵੀ ਚੌਧਰੀ ਦੇ ਟਵਿੱਟਰ ਅਕਾਊਂਟ 'ਤੇ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

(ਚੱਲਦਾ)

ਯੂਰੋ ਜ਼ੋਨ ਦੀਆਂ ਕੁੱਝ ਚੰਗੀਆਂ ਕੁੱਝ ਮੰਦੀਆਂ

ਮੈਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹਾਸਲ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਅਤੇ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਰਾਹੀਂ ਸਮਝਣ ਦੀ ਚੋਸਟਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਇੰਟਰਨੈੱਟ, ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਵਿਕੀਪੀਡੀਆ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਹੱਡਬੀਤੀਆਂ ਵੀ ਸੀਮਤ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਜੱਗਬੀਤੀਆਂ ਵੇਖਣਾ ਸੁਣਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਜੋ ਸੁਆਦ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਖੁਦ ਦੇਖ ਕੇ ਜਾਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਬਦਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਹੁਣ ਤਕ ਕੈਨੇਡਾ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ, ਬਾਈਲੈਂਡ, ਇੰਡੋਨੇਸ਼ੀਆ ਘੁੰਮ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। 2019 ਵਿਚ ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਵਿਸ਼ਵ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦਾ ਸੱਦਾ ਸੀ ਪਰ ਕੁਝ ਘਰੇਲੂ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਅਤੇ ਕੁਝ ਅਕਾਦਮਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਕਾਰਨ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਦਿਨ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਨ। ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਚੋਣ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਵਾਰ ਵੇਖੇ ਕੈਨੇਡਾ ਨੂੰ ਤੀਜੀ ਵਾਰ ਵੇਖਣ ਜਾਂ ਫਿਰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਯੂਰਪ ਵੇਖਣ ਦੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਯੂਰਪ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰ ਲਈ। ਮੈਂ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਦੋ ਵਿਸ਼ਵ ਯੁੱਧਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਝੱਲਣ ਵਾਲਾ, ਪਿਛਲੀ ਸਦੀ ਵਿਚ ਦੁਨੀਆ 'ਤੇ

ਰਾਜਿੰਦਰ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਠਾੜ
ਫੋਨ: +91-9198150-50617

ਸਾਮਰਾਜ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਗਿਆਨ ਤੇ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਨਾਲੋਂ-ਨਾਲ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਤੇ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਤਰਬੱਲੀਆਂ ਮਚਾਉਣ ਵਾਲੇ ਯੁੱਗਪੁਰਸ਼ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਗ਼ੈਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ੀ ਯੂਰਪ ਅੱਜ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਪੰਜਾਬ ਕੁ ਜਿੰਨੀ ਆਬਾਦੀ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਅਣਵੰਡੇ ਪੰਜਾਬ ਜਿੱਥੇ ਮੁਲਕ ਕਿਵੇਂ ਨਿੱਤ ਨਵੇਂ ਮਾਅਰਕੇ ਮਾਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਬਹੁਮਤ ਕਿਵੇਂ ਸਾਰਦੇ ਹਨ। ਉੱਥੋਂ ਦੇ ਆਮ ਲੋਕ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਉਚੇਰਾ ਜੀਵਨ ਪੱਧਰ ਕਿਵੇਂ ਜਿਉਂ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਉਚੇਰੇ ਮੱਧ ਵਰਗ ਜਿੰਨੀ ਸੋਸ਼ਲ ਸਕਿਊਰਟੀ ਉਹ ਗ਼ਰੀਬ ਤੋਂ ਗ਼ਰੀਬ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉੱਥੇ ਲੋਕ ਆਪਸ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਵਿਚਰਦੇ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਪੁਸ਼ਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਪੱਕਾ ਉੱਤਰ ਏਨੀ ਛੇਤੀ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲੱਭਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਸਿਰਫ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਵਰਗਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵੇਖੇ ਦਾ ਸ਼ਬਦਾਂ ਰਾਹੀਂ ਅਨੁਭਵ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਯੂਰਪ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਤਾਂ ਸੁਭਾਵਕ ਹੈ ਪਰ ਮੈਂ ਮੱਧਕਾਲੀ ਯੂਰਪ ਦੀ ਅੱਜ ਨਾਲ ਅਤੇ ਅੱਜ ਦੀ ਭਵਿੱਖ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਵੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਹੋਰ ਯੂਰਪ ਜਾਵੇ, ਸ਼ਾਇਦ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਲੱਗੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਿਆ, ਤੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ ਹੀ ਲੱਗੇ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ ਲੱਗੇ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਇਹ ਤਾਂ ਸਮਝਣ ਸਮਝਾਉਣ, ਵੇਖਣ ਵਿਖਾਉਣ ਦੀ ਖੇਡ ਹੈ, ਇਸ ਖੇਡ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਜੀਵਨ ਸਾਥਣ ਚਰਨਜੀਤ ਹੀ ਸਫਰ ਸਾਥਣ ਵੀ ਬਣੀ।

ਬੈਲਜੀਅਮ ਵਾਦਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਦੇਸ਼ ਹੈ। ਯੂਰਪੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕੁਝ ਵਧੇਰੇ ਹੀ ਸ਼ਾਂਤ। ਇਹ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੈਕੈਂਡੇਨੇਵੀਅਨ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਯੂਰਪ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਜਿਹਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਨੀਦਰਲੈਂਡ ਵਰਗਾ। ਕਦੇ ਨੀਦਰਲੈਂਡ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਵੀ ਰਿਹਾ। ਨੀਦਰਲੈਂਡ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਡੱਚ ਅਤੇ ਫਰਾਂਸ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਦੋਨੋਂ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ, ਇਕ ਪਾਸਾ ਜਰਮਨ ਨਾਲ ਵੀ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਸੋ ਜਰਮਨ ਵੀ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬੈਲਜੀਅਮ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਜਿਸ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਿਆ, ਉਹ ਉੱਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਾਈਕਲ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਆਦਤ। ਉਹ ਸਾਈਕਲ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਵਾਂਗ ਜਿੰਮ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੇ-ਖੜ੍ਹੇ ਨਹੀਂ ਚਲਾਉਂਦੇ ਸਗੋਂ ਸੱਚਮੁੱਚ ਸੜਕਾਂ ਉੱਪਰ ਜਾਂ ਸੜਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਈਕਲਾਂ ਲਈ ਬਣੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟਰੈਕਾਂ ਵਿਚ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗੱਲ ਉਹ ਸਾਈਕਲ ਕੇਵਲ ਕਸਰਤ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਵਾਰੀ ਦੇ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ਥਾਂ-ਥਾਂ

ਯੂਰਪ ਦੀ ਚਰਚਾ ਅਕਸਰ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਬੜਾ ਕੁਝ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਰਾਜਿੰਦਰ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਠਾੜ ਨੇ ਆਪਣੇ ਯੂਰਪ ਗੇੜੇ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਯੂਰਪ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਦਿਲਚਸਪ ਵੀ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਸੋਚਣ-ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ ਵੀ ਪ੍ਰੇਰਦੀਆਂ ਹਨ।

'ਤੇ ਸਾਈਕਲ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ, ਬਾਕਾਇਦਾ ਸਾਈਕਲ ਸਟੈਂਡ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਲੋਕ ਬਾਕਾਇਦਾ ਜਿੰਦਾ ਲਗਾ ਕੇ ਸਾਈਕਲ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਬੜੀ ਕਮਾਲ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਬੈਲਜੀਅਮ ਵਿਚ ਬਹੁਤੀ ਚੋਰੀ ਸਾਈਕਲ ਦੀ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉੱਥੇ ਸਾਈਕਲ ਕੇਵਲ ਕਸਰਤ ਜਾਂ ਸਵਾਰੀ ਲਈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਢੋਆ ਢੁਆਈ ਲਈ ਵੀ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਈਕਲ ਵੀ ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਕਈ ਕਈ ਗੋਅਰਾਂ ਵਾਲੇ, ਕਈ ਕਈ ਪੈਡਲਾਂ ਵਾਲੇ, ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ

ਬਖਤਰਬੰਦ ਗੱਡੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਠੋਕ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮੋਟਰ ਸਾਈਕਲ, ਪਟਾਕੇ ਪਾਉਣ ਨੂੰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਅਕਲ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਗਾਣੇ ਵੀ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਉੱਥੋਂ ਤਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਬਾਹਰ ਹਾਈਵੇ 'ਤੇ ਵੱਡੇ ਮੋਟਰਸਾਈਕਲ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਜੋ ਕੰਮ ਕਾਜ ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਸ਼ੌਂਕੀਆ ਜਾਪਦੇ ਸਨ। ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਨਿੱਕੇ ਸਕੂਟਰ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਜੋ ਸੀਟ 'ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਨੀਵੇਂ ਜਿਹੇ ਗਡੀਰੇ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਚਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਧਰਤੀ 'ਤੇ

ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬੈਲੈਂਸ ਕਰਨਾ ਵੀ ਸੌਖਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੇਰਾ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਉਹਨਾਂ ਪਾਸ ਹੋਰ ਹੁਨਰ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹੋਣਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਰੀਰ, ਦਿਮਾਗ ਅਤੇ ਤਾਕਤ ਦਾ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਤੇ ਸ਼ਰਮ ਆਈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਤਾਂ ਟਰੈਕਟਰਾਂ ਦੇ ਟੋਚਨ ਪਾਉਣ ਜੋਗੇ ਰਹਿ ਗਏ; ਤਾਕਤ ਤੇਲ ਦੀ, ਤਕਨੀਕ ਕੰਪਨੀ ਦੀ, ਫੁਕਰੇਬਾਜ਼ੀ ਸਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸਾਡੀ, ਭਾਵੇਂ ਬਾਈਲਾਰਸ ਫਿਲਮ

ਬੈਲਜੀਅਮ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਗੈਂਟ ਵਿਚ ਸਾਈਕਲ ਚਲਾਉਂਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ।

ਪੈਡਲਾਂ ਵਾਲੇ, ਅੱਗੇ ਟੋਕਰੀ ਵਾਲੇ, ਪਿੱਛੇ ਟੋਕਰੀ ਵਾਲੇ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਪਰੈਮਾਂ ਵਾਲੇ, ਛੋਟੇ ਪਹੀਆਂ ਵਾਲੇ, ਵੱਡੇ ਪਹੀਆਂ ਵਾਲੇ, ਪਤਲੇ ਪਹੀਆਂ ਵਾਲੇ, ਮੋਟੇ ਪਹੀਆਂ ਵਾਲੇ, ਰੰਗ ਬਿਰੰਗੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ, ਵੱਡੇ ਬਜ਼ੁਰਗ, ਨੱਚੇ ਨੱਚੀਆਂ, ਕਾਲੇ ਗੋਰੇ, ਦਾਰੂ ਪੀਣੇ ਅਤੇ ਸੋਢੀ। ਕਮਾਲ ਇਹ ਕਿ ਸਾਈਕਲ ਦੇ ਅੱਗੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਿੱਛੇ ਵੀ ਲਾਲ ਲਾਈਟ ਜਗਦੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਸਾਈਕਲ 'ਤੇ ਲਾਈਟ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਲੋਕ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਬੈਟਰੀ ਵਾਲੀ ਟਿਮਕਣੇ ਜਿੰਡੀ ਲਾਲ ਲਾਈਟ ਲਾ ਕੇ ਚਲਦੇ ਹਨ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਚਲਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਹਰ ਗਾਲਤ ਵਿਚ ਹੈਲਮਟ। ਬਾਲਗ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਵੱਡੇ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਦੇ ਖੁਦ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ। ਬਹੁਤੀਆਂ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਸਾਈਕਲ ਟਰੈਕ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਨਹੀਂ ਉੱਥੇ ਪੈਦਲਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੜਕ 'ਤੇ ਦੂਜਾ ਹੱਕ ਸਾਈਕਲ ਵਾਲੇ ਦਾ ਹੈ। ਕਾਰਾਂ ਬੱਸਾਂ ਤਾਂ ਛੱਡੋ ਟਰਾਮਾਂ ਵੀ ਰਾਹ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਕਰੀਏ ਜਿੱਥੇ ਹੁਣ ਛੋਟੀ ਬਖਤਰਬੰਦ ਗੱਡੀ ਚਲਾਉਣੀ ਵੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਈ ਪਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵੱਡੀ ਭਾਰੀ

ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਰੋਹੜੇ ਪਾ ਕੇ ਵੀ ਚਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਬੈਟਰੀ ਨਾਲ ਵੀ ਚਲਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਕੰਪਨੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਥਾਂ ਪੁਰ ਥਾਂ ਖੜ੍ਹੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਪੈਸੇ ਪਾਓ ਅਤੇ ਚਲਾਓ, ਜਿੱਥੇ ਜਾਣਾ ਹੈ ਉੱਥੇ ਛੱਡੋ, ਉੱਥੋਂ ਅੱਗੇ ਪੈਸੇ ਪਾ ਕੇ ਲੋੜਵੰਦ ਲੈ ਜਾਵੇਗਾ। ਪੈਰਾਂ ਜਾਂ ਬੈਟਰੀ ਨਾਲ ਚਲਦੇ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਤੋਂ ਮੁਕਤ। ਇਕ ਸੜਕ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਮਟਰਗਸ਼ਤੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ, ਇਕ ਅੱਧਯੁੱਗ ਉਮਰ ਦੀ ਡੱਚ ਗੋਰੀ ਦਫਤਰੋਂ ਨਿਕਲੀ, ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਕਅੱਪ ਚੈੱਕ ਕੀਤਾ, ਸਕੂਟਰੀ ਵਿਚ ਕਾਰਡ ਸਵਾਈਪ ਕੀਤਾ, ਇਕ ਪੈਰ ਉੱਪਰ ਰੱਖ ਕੇ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਹਲਕਾ ਜਿਹਾ ਰੇੜ੍ਹਿਆ, ਸਕੂਟਰ ਰਿੜ੍ਹਿਆ, ਬੈਟਰੀ ਤੋਂ ਤਾਕਤ ਮਿਲੀ, ਸਕਿੰਟਾਂ ਵਿਚ ਅਹੁ ਗਈ ਅਹੁ ਗਈ। ਚਰਨਜੀਤ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਈਕਲ ਸਕੂਟਰ ਚਲਾਉਣੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਪਰ ਕਾਰ ਚਲਾਉਣੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ- ਦੇਖ ਤੂੰ ਤਾਂ ਦੋ ਟਾਇਰਾਂ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਬਹਿ ਕੇ ਚਲਾਉਣ ਤੋਂ ਡਰਦੀ ਐਂ, ਆਹ ਵੇਖ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਚਲਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਉੱਥੇ ਸਕੇਟ ਬੋਰਡਾਂ ਦਾ ਵੀ ਕਾਫੀ ਰਿਵਾਜ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਸਕੇਟ ਬੋਰਡ ਬੈਲੈਂਸ

ਵੇਖ ਲਓ। ਸਾਰੇ ਯੂਰਪ ਵਿਚ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਰੇਲ ਟਰੈਕਾਂ, ਟਰਾਮ ਟਰੈਕਾਂ ਤੇ ਸੜਕਾਂ ਦਾ ਜਾਲ ਵਿਛਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੁਦਰਤੀ ਅਤੇ ਬਨਾਉਣੀ ਜਲ ਮਾਰਗਾਂ ਵਿਚ ਨਿੱਕੀਆਂ ਬੋੜੀਆਂ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਜਹਾਜ਼ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਰੇਲ ਦਾ ਸਫਰ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਨਾਲੋਂ ਮਹਿੰਗਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਬਰਨ ਤੋਂ ਗੈਂਟ ਤਕ ਰੇਲ ਗੱਡੀ ਦਾ ਸਫਰ 35000 ਵਿਚ ਕੀਤਾ, ਜਹਾਜ਼ ਵਿਚ 15000 ਲੱਗਣਾ ਸੀ। ਸੈਕਿੰਡ ਕਲਾਸ ਸਾਰੀ ਭਰ ਗਈ, ਮਾਹਤਤ ਨੂੰ ਫਸਟ ਕਲਾਸ ਦਾ ਟਿਕਟ ਕਟਾਣਾ ਪਿਆ ਪਰ ਮਿਲ ਗਈ ਸੈਕਿੰਡ ਕਲਾਸ ਦੇ ਰੇਟ ਵਿਚ ਕਿਉਂਕਿ ਉੱਥੋਂ ਦਾ ਉਸ ਦਿਨ ਦਾ ਨਿਯਮ ਸੀ। ਵੈਸੇ ਵੀ ਦੋਵਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬੱਸ ਐਵੇਂ ਕੁਝ ਵਾਧੂ ਟਸਨ ਜਿਹਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਟਿਕਟ ਅਨੁਸਾਰ ਫਸਟ ਕਲਾਸ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਗੋਰੀ ਟੀ.ਟੀ. ਨੇ ਆ ਕੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਟਿਕਟ ਫਸਟ ਕਲਾਸ ਦੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਬੈਠੇ ਸੈਕਿੰਡ ਵਿਚ ਹੋ, ਚਲੋ ਹੁਣ ਸੈਕਿੰਡ ਵਿਚ ਹੀ ਬੈਠੋ ਰਹੋ, ਅਗਲਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਆਉਣ 'ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਗੱਡੀ ਬਦਲਣੀ ਹੈ, ਉਦੋਂ ਫਸਟ ਵਿਚ

ਬੈਠਿਓ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਤਕ ਇਸ ਸੀਟ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਵੀ ਆ ਜਾਵੇਗੀ। ਜੇ ਆਪਾਂ ਸਾਰੇ ਯੂਰਪ ਦੀ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ 'ਤੇ ਝਾਤ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਰੇਲ ਸੜਕਾਂ, ਹਵਾਈ ਸਫਰ ਦੇ ਨਾਲੋਂ-ਨਾਲ ਲੋਕਲ ਪਬਲਿਕ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਵੀ ਬਹੁਤ ਹੈ। ਇਸ ਉੱਪਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਵੀ ਬਹੁਤ ਹੈ। ਆਮ ਕਰਕੇ ਗੱਡੀਆਂ ਟਾਈਮ ਸਿਰ ਚਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਵਿਟਜ਼ਰਲੈਂਡ ਵਿਚ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਟਾਈਮ ਨਾਲ ਗੱਡੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਗੱਡੀ ਨਾਲ ਟਾਈਮ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਲੋਕਲ ਗੱਡੀਆਂ ਦਾ ਟਾਈਮ ਵੀ ਸਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਕਰਕੇ ਬੱਸਾਂ ਵੀ ਮਿੰਟਾਂ ਤਕ ਸਹੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਾਰ ਵਗ਼ੈਰਾ ਅਕਸਰ ਗੁਗਲ ਟਾਈਮ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਟਾਈਮ ਸਿਰ ਜਾਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਜਾਮ (ਮੀਂਹ, ਝੱਖੜ, ਬਰਫ ਕਰ ਕੇ ਜਾਂ ਸੜਕ ਰਿਪੇਅਰ ਜਾਂ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਕਰ ਕੇ) ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਪਬਲਿਕ ਸਾਧਨ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਰੁਕਾਵਟ ਪੈਣ 'ਤੇ ਤੁਰੰਤ ਟਰੈਫਿਕ ਰੂਟ ਬਦਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਬਰਨ ਤੋਂ ਬਰੋਸਲ ਤਕ ਦਾ ਰੂਟ ਬਦਲ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਟੀ.ਟੀ. ਸੀਟ 'ਤੇ ਆ ਕੇ ਦੱਸ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਫਰੈਂਕਫਰਟ ਤੋਂ ਗੱਡੀ ਬਦਲਣੀ ਪਵੇਗੀ ਪਰ ਫਰੈਂਕਫਰਟ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਗੱਡੀ ਦਾ ਸਹੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੱਡੀ ਕੈਂਸਲ ਕਰ ਕੇ ਵੱਖਰੇ ਰੂਟ ਵਾਲੀ ਗੱਡੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸੇ ਸਮੇਂ ਨਾਲੋਂ ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਵੱਧ ਸਮਾਂ ਲੱਗਿਆ ਪਰ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ, ਨਾ ਕੇਵਲ ਪਬਲਿਕ ਐਡਰੈੱਸ ਸਿਸਟਮ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਸਗੋਂ ਰੇਲਵੇ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਆਪ ਆ ਕੇ ਦੱਸਦੇ ਸਨ। ਤਿੰਨਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਲੰਘਦੀ ਗੱਡੀ ਨੇ ਸੱਤ ਘੰਟਿਆਂ ਵਿਚ ਲੱਗਣਾ ਸੀ ਜੋ ਦਸ ਘੰਟੇ ਵਿਚ ਲੱਗੀ। ਸਵਿੱਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਰਨ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਜਰਮਨ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਬੈਲਜੀਅਮ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਬਰੋਸਲ ਤਕ ਪੁੱਜਣਾ ਸੀ। ਬਦਲਵੇਂ ਰੂਟ ਕਾਰਨ ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਵੱਧ ਲੱਗੇ ਜੋ ਸਾਡੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਲਈ ਸਾਧਾਰਨ ਗੱਲ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਵਧੇਰੇ ਗੱਡੀਆਂ ਬਦਲੀਆਂ, ਵੱਧ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੇਖੇ ਅਤੇ ਆਨੰਦ ਮਾਣਿਆ। ਸਾਡੇ ਮੇਜ਼ਬਾਨ ਆਖਦੇ ਸੀ, ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰੋ। ਲਿਖਤੀ ਮੁਆਫੀ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਅਵੱਸ ਆਵੇਗੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ। ਜੇ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਇਕੱਲੀ ਚਿੱਠੀ ਆਈ ਤਾਂ ਆਪਾਂ ਕੇਸ ਕਰਾਂਗੇ, ਫਿਰ ਤਾਂ ਅਵੱਸ ਟਿਕਟ ਦੇ ਪੈਸੇ ਵਾਪਸ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਘਾਟਾ ਵੀ ਪੈਸਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰਨਗੇ ਪਰ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਨਵਾਂ ਵੇਖਣ ਦੇ ਚਾਅ ਵਿਚ ਗੱਲ ਆਈ ਗਈ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਉੱਥੇ ਲੋਕਲ ਬੱਸਾਂ ਬਹੁਤ ਲੰਮੀਆਂ ਹਨ। ਆਮ ਕਰ ਕੇ ਦੋ ਬੱਸਾਂ ਜੋੜ ਕੇ ਬਣਾਈਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਅੱਠਾਂ ਟਾਇਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਛੇ ਪਾਵਰ ਨਾਲ ਪੂਰੇ ਮੁੜਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਭੀੜੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਅਤੇ ਵਲਦਾਰ ਮੋੜਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਸੌਖੀਆਂ ਹੀ ਲੰਘ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਇੱਥੇ ਕਾਰਾਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਹਨ ਪਰ ਅਮਰੀਕੀ ਕਾਰਾਂ ਜੀ.ਐੱਮ. ਅਤੇ ਫੋਰਡ ਨਾਮਾਤਰ ਹੀ ਹਨ। ਬੋੜੀਆਂ ਜਪਾਨੀ, ਗਾਂਡਾ, ਨਿੱਸਾਨ ਅਤੇ ਸਜ਼ੂਕੀ ਦਿਸਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਸਰਦਾਰੀ ਆਮ ਕਰ ਕੇ ਯੂਰਪੀ ਜਰਮਨ ਕਾਰਾਂ ਦੀ ਹੈ। ਬੀ.ਐੱਮ.ਡਬਲਿਊ, ਐਂਡੀ, ਮਰਸਡੀ ਬੈਂਜ਼, ਵੋਕਸਵੈਗਨ, ਪੋਰਸ਼ੋ, ਇਟਲੀ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਫਰਾਰੀ, ਲੈਂਬਰਗਿਨੀ, ਫੀਅਟ ਦੀ ਚੜ੍ਹਤ ਹੈ। ਫਰਾਂਸ ਵਾਲੇ ਆਪਣੀ ਪੈਂਜੈਟ, ਸਿਟਰਨ ਤੇ ਰਨੋਲਟ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਮਾਣ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗੱਡੀਆਂ ਸੋਹਣੀਆਂ ਹਨ। ਦੋ ਸੀਟਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਸਪੋਰਟਸ ਕਾਰਾਂ ਦਾ ਵੀ ਰਿਵਾਜ ਹੈ। ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਛੱਤਾਂ ਵਾਲੀਆਂ, ਪੁੱਠੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਾਲੀਆਂ, ਉੱਚੀਆਂ, ਲੰਮੀਆਂ, ਛੋਟੀਆਂ, ਨੀਵੀਆਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ। ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਣਿਆਂ ਦੀਆਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕੀਤੀਆਂ ਪੋਰਸ਼ੋ ਤੇ ਲੈਂਬਰਗਿਨੀ ਤੇ ਫਰਾਰੀ ਪਾਰਕਿੰਗ ਸਪੇਸ ਲੱਭਦੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਘਰਾਂ ਦੇ ਬਾਹਰ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਹਨ। ਯੂਰਪ ਵਿਚ ਪਾਰਕਿੰਗ ਸਪੇਸ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਮਲਟੀ ਸਟੋਰੀ ਪਾਰਕਿੰਗ ਬਣਨ ਲੱਗੇ ਹਨ ਪਰ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸੜਕਾਂ ਦੇ ਆਸੇ ਪਾਸੇ ਹੀ ਪਾਰਕਿੰਗ ਸਪੇਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਥਾਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਸਥਾਨਕ ਨੰਬਰ ਪਲੇਟ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਅਤੇ ਸੀਮਤ ਸਮੇਂ ਲਈ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਾਰਕਿੰਗ ਸਪੇਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤੀ ਥਾਂ ਫਾਇਰ ਬਿਰਗੇਡ, ਐਂਬੂਲੈਂਸ ਲਈ ਛੱਡੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ

(ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫੇ 'ਤੇ)

ਜਰਮਨੀ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਫਰੈਂਕਫਰਟ ਦੇ ਇਕ ਰੇਲ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੀ ਝਲਕ।

ਜਰਮਨ ਵਿਚ ਲੋਕਲ ਬੱਸਾਂ ਬਹੁਤ ਲੰਮੀਆਂ ਹਨ। ਆਮ ਕਰ ਕੇ ਦੋ ਬੱਸਾਂ ਜੋੜ ਕੇ ਬਣਾਈਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਅੱਠਾਂ ਟਾਇਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਛੇ ਪਾਵਰ ਨਾਲ ਪੂਰੇ ਮੁੜਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਭੀੜੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਅਤੇ ਵਲਦਾਰ ਮੋੜਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਸੌਖੀਆਂ ਹੀ ਲੰਘ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਇੱਥੇ ਕਾਰਾਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਹਨ ਪਰ ਅਮਰੀਕੀ ਕਾਰਾਂ ਜੀ.ਐੱਮ. ਅਤੇ ਫੋਰਡ ਨਾਮਾਤਰ ਹੀ ਹਨ। ਬੋੜੀਆਂ ਜਪਾਨੀ, ਗਾਂਡਾ, ਨਿੱਸਾਨ ਅਤੇ ਸਜ਼ੂਕੀ ਦਿਸਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਸਰਦਾਰੀ ਆਮ ਕਰ ਕੇ ਯੂਰਪੀ ਜਰਮਨ ਕਾਰਾਂ ਦੀ ਹੈ।

ਵਗਦੀ ਏ ਰਾਵੀ ਵਿਚ ਘੁੰਗੀਆਂ ਦਾ ਜੋੜਾ ਵੇ

ਪੰਜ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਪੰਜਾਬ ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤਕ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਧਰਤੀ ਦੇ ਦੋ ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਵੰਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਸਤਲੁਜ, ਬਿਆਸ ਅਤੇ ਰਾਵੀ ਇੱਧਰਲੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਰਹਿ ਗਏ ਅਤੇ ਜਿਹਲਮ ਅਤੇ ਚਨਾਬ ਉੱਧਰਲੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆਏ। ਵਿਰਸੇ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਪਾਉਂਦਾ ਰਾਵੀ ਦਰਿਆ ਆਪਣੀ ਵਿਲੱਖਣ

ਸਵਿੱਦਰ ਕੌਰ
ਫੋਨ: +91-76260-63596

ਭੂਗੋਲਿਕ ਹੋਂਦ ਕਾਰਨ ਖਾਸ ਅਹਿਮੀਅਤ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

ਰਾਵੀ ਦਰਿਆ ਹਿਮਾਲਿਆ ਦੇ ਨੇੜੇ ਰੋਹਤਾਸ ਦਰੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ਪੀਰ ਪੰਜਾਲ ਅਤੇ ਖੋਲਧਾਰ ਦੀਆਂ ਹਿਮਾਲਿਆ ਲੜੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੱਧਰੇ ਮੈਦਾਨਾਂ ਵਿਚ ਮਾਧੋਪੁਰ ਨੇੜਿਓਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਪਿੰਡ ਲੋਪੋਕੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣਿਓਂ ਸਿੱਧਾ ਲਾਹੌਰ ਨੂੰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਡੋਹਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ, ਮਿੰਟਗੁਮਰੀ, ਮੁਲਤਾਨ ਆਦਿ ਵਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਫਿਰ ਇਹ ਦਰਿਆ ਚਨਾਬ ਨੂੰ ਜਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਚਿਗਵੇਦ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਪਰੁਸ਼ਨੀ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਕੁੱਲ ਲੰਬਾਈ 720 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਹੈ।

ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਗੂੰਜਦੀ ਰਾਵੀ ਜਦੋਂ ਚੜ੍ਹਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸੀਨਾ ਠਾਰਦੀ ਲਹਿੰਦੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਵਹਿੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹੋ ਕਹਿੰਦੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਕੰਢਿਆਂ ਲਾਗੇ ਵਸੇ ਨਗਰਾਂ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੂਫੀ-ਸੰਤਾਂ, ਪੀਰਾਂ-ਫਕੀਰਾਂ, ਸ਼ਾਇਰਾਂ, ਦਰਵੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ

ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਰੂਹ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਬਣੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੋਹ ਮੁਹੱਬਤ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਦਾ ਪੈਗਾਮ ਦਿੱਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਨਮ ਭੋਇੰ ਨੂੰ ਵੰਡਦੀ ਅਟਾਰੀ ਅਤੇ ਵਾਹਗੇ ਦਰਮਿਆਨ ਲੱਗੀ ਕੰਡਿਆਲੀ ਤਾਰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਡੰਗਦੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਰਾਵੀ ਕੰਢੇ 'ਤੇ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨੇ ਹੱਲ ਵਾਹ ਕੇ ਹੱਥੀਂ ਸੁੱਚੀ ਕਿਰਤ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਅਤੇ ਵੰਡ ਛੁਕਣ ਦਾ ਮਹਾਨ ਫਲਸਫਾ ਲੁਕਾਈ ਅੱਗੇ ਰੱਖਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਕੰਢੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਨਗਰ ਵਸਾਇਆ। ਅੱਜ ਉਹ ਕੰਡਿਆਲੀ ਤਾਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ।

ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਖੱਟਣ ਵਾਲੇ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਉੱਚੇ ਬੁਰਜ ਵਾਲੇ ਸਾਹੀ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਕੰਧ ਨਾਲ ਖਹਿ ਕੇ ਰਾਵੀ ਦਰਿਆ ਲੰਘਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਤੱਕ ਕੇ ਸਾਡੀਆਂ ਵਡੇਰੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਭੈਣਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗੀਤ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇਗੀ: ਉੱਚਤਾ ਬੁਰਜ ਲਹੌਰ ਦਾ ਵੇ ਚੀਰੇ ਵਾਲਿਆ।

ਹੇਠ ਵਗੇ ਦਰਿਆ ਵੇ ਸੱਜਣ ਮੇਰਿਆ।

ਮਲ ਮਲ ਨਾਵਣ ਗੋਰੀਆਂ ਵੇ ਚੀਰੇ ਵਾਲਿਆ।

ਲੈਣ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਨਾ ਵੇ ਸੱਜਣ ਮੇਰਿਆ।

ਜੰਮੂ ਵੱਲੋਂ ਰਾਵੀ ਪਾਰ ਕਰ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਸ਼ਾਹਪੁਰ ਕੰਡੀ ਦਾ ਕਸਬਾ ਅਠਾਰਵੀਂ ਤੇ

ਉਨ੍ਹੀਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਤਿਜਾਰਤ ਦਾ ਵੱਡਾ ਕੇਂਦਰ ਸੀ, ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਇੱਥੋਂ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਕਾਫਲੇ ਗੁਜ਼ਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਆਪਣਿਆਂ ਦੇ ਵਿਯੋਗ ਵਿਚ ਡੁੱਬੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਤਰਸਦੀ ਮੁਟਿਆਰ ਆਪਣੀ ਸੱਸ ਅੱਗੇ ਅਰਜ਼ੋਈ ਕਰਦੀ ਹੈ:

ਅਸੀਂ ਰਾਵੀ 'ਤੇ ਘਰ ਪਾਈਏ ਸੱਸੇ ਨੀ ਜੇ ਕੋਈ ਆਵੇ ਸਾਡੇ ਦੇਸ ਦਾ।

ਸੌ ਆਵੇ ਸੱਠ ਜਾਵੇ, ਸੱਸੇ ਨੀ ਇੱਕ ਨਾ ਆਵੇ ਅੰਮਾਂ - ਜਾਇਤਾ।

ਬੇਸ਼ੱਕ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ, ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਵੰਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਜਿਹੜੀ ਇੱਕ ਚੀਜ਼ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਵੰਡ ਸਕਿਆ, ਉਹ ਹੈ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਸਹਿਤ ਦਾ ਅਮੁੱਲ ਤੇ ਅਨਮੋਲ ਭੰਡਾਰ। ਸਾਂਝੇ ਪੰਜਾਬ ਵੇਲੇ ਦਾ ਰਾਵੀ ਦਰਿਆ ਤੇ ਸਿਰਜਿਆ ਖੂਬਸੂਰਤ ਲੋਕ ਗੀਤ ਹੈ:

ਪਰਦੇਸ ਗਿਓਂ ਵੰਢ ਮੁੱਦਤਾਂ ਲਾਈਆਂ, ਆ ਮਿਲ ਮੈਨੂੰ, ਕਮਲੀ ਦਿਆ ਸਾਈਆਂ।

ਘੱਲਿਆ ਕਿਹੜੇ ਕੰਮ ਵੇ, ਤੂੰ ਬੈਠਾ ਰਾਵੀ ਮੱਲ ਵੇ ਵਿਚ ਬੰਗਲੇ ਮੇਰੀ ਬਾਂਹ ਫੜੀ ਆ, ਯਾਦ ਰੱਖੀਂ ਉਹ ਗੱਲ ਵੇ। ਤੂੰ ਬੈਠਾ ਰਾਵੀ ਮੱਲ ਵੇ, ਮੇਰਾ ਜਾਵੇ ਨਾ ਜੋਬਨ ਢਲ ਵੇ ਦਿਨ ਬਹੁਤੇ ਗੁਜ਼ਰੇ।

ਕੋਈ ਸੁੱਖ ਦਾ ਸੁਨੇਹੁੜਾ ਘੱਲ ਵੇ, ਦਿਨ ਬਹੁਤੇ ਗੁਜ਼ਰੇ।

ਕੌਣ ਸੁਣੇ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਦੀ ਵਿਥਿਆ? ਤੇਰੇ ਇਸ਼ਕ ਨੇ ਲਾਏ ਸੱਲ ਵੇ, ਦਿਨ ਬਹੁਤੇ ਗੁਜ਼ਰੇ।

ਲਾਹੌਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀਆਂ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਰਾਵੀ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢੇ ਬੀਤਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਤਰਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਕਿਵੇਂ ਡੁੱਲ੍ਹ-ਡੁੱਲ੍ਹੁ ਪੈਂਦੀ ਹੈ: ਸੱਕ ਮੱਲਦੀਆਂ ਰਾਵੀ ਦੇ ਪੱਤਣਾਂ ਨੂੰ

ਅੱਗ ਲਾਉਣ ਲਾਹੌਰਨਾਂ ਚੱਲੀਆਂ ਨੀਂ।

ਰਾਵੀ ਸਿਰਫ ਦਰਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਵਿਰਾਸਤ ਦੀ ਧਾਰ ਵਗਦੀ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਅੰਦਰਲੇ ਮਨੋਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਪੰਜਾਬਣਾਂ ਨੇ ਰਾਵੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਦਰਦ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਰਹਿਣ ਦੀ ਰੀਝ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ

ਬਹਾਨੇ ਸੱਜਣ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਸੱਦਣਾ ਹੋਵੇ, ਸ਼ਗਨਾਂ ਦਾ ਗਾਨਾ ਖੋਲ੍ਹਣਾ ਹੋਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਰਮਜ਼ਾਂ ਦੱਸਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਜ਼ਦਾਰ ਰਾਵੀ ਹੀ ਬਣੀ। ਆਪਣੇ ਢੋਲ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਹੁੰਦੀ ਕਦੇ ਉਸ ਦੇ ਠੰਢੇ ਸੀਤ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਕੁਝ ਸੁੱਟਦੀ ਹੈ ਤੇ ਕਦੇ ਘੁੰਗੀਆਂ ਦੇ ਜੋੜੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਹੈ:

ਵਗਦੀ ਏ ਰਾਵੀ ਵਿਚ ਨੂੰਣ ਕੁਆਰੀਆਂ ਕੰਨੀਂ ਬੁੰਦੇ ਨੀਂ ਅੱਖਾਂ ਲੋਹੜੇ ਮਾਰੀਆਂ। ਵਗਦੀ ਏ ਰਾਵੀ ਵਿਚ ਘੁੰਗੀਆਂ ਦਾ ਜੋੜਾ ਵੇ

ਇੱਕ ਘੁੰਗੀ ਉੱਡੀ ਲੰਮਾ ਪੈ ਗਿਆ ਵਿਛੋੜਾ ਵੇ।

ਵਗਦੀ ਏ ਰਾਵੀ ਵਿਚ ਸੁੱਟਦੀ ਆਂ ਆਨਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਜਾਈਂ ਵੇ ਸਾਡਾ ਸ਼ਗਨਾਂ ਦਾ ਗਾਨਾ।

ਵਗਦੀ ਏ ਰਾਵੀ ਕੰਢੇ ਸ਼ਾਹਪੁਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵੇ

ਵਸੀਏ ਸ਼ਹਿਰ ਭਾਵੇਂ ਪਿਆ ਹੋਵੇ ਕਹਿਰ ਵੇ।

ਵਗਦੀ ਏ ਰਾਵੀ ਚੰਨਾਂ ਵੇ ਪਾਣੀ ਠੰਢੇ ਸੀਤ ਵੇ

ਕੱਲੜੀ ਵਿਛੋੜੇ ਪੈ ਗਏ ਲਾਈ ਸੀ ਪ੍ਰੀਤ ਵੇ।

ਵਗਦੀ ਏ ਰਾਵੀ ਚੰਨਾਂ ਵੇ ਪਾਣੀ ਠੰਢੇ ਸੀਤ ਵੇ

ਮਾਣ ਜਵਾਨੀ ਚੰਨਾਂ ਵੇ ਸਾਡੇ ਇਹਿਓ ਨਸੀਬ ਵੇ।

ਸ਼ਾਲਾ! ਰਾਵੀ ਵਗਦੀ ਰਹੇ। ਮੌਹ ਮੁਹੱਬਤਾਂ ਨਾਲ ਭਰ ਕੇ ਵਿਚੜਿਆਂ ਦਾ ਮੇਲ ਕਰਾਉਂਦੀ ਰਹੇ। ਦੋਹਾਂ ਪੰਜਾਬਾਂ ਦੇ ਬਾਸਿੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝੀ ਵਿਰਾਸਤ ਦੀਆਂ ਸੁੱਚੀਆਂ ਸੱਚੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਂਦੀ ਰਹੇ।

ਫਿਰ ਹੈਂਡੀਕੈਪਡ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਪਾਰਕਿੰਗ ਵਿਚ ਥਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਲੋਕ ਗਲਤ ਥਾਂ ਗੱਡੀ ਪਾਰਕਿੰਗ ਕਰਨ ਤੋਂ ਤੁਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸੁਰੱਖਿਆ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਗੱਡੀ ਚੁੱਕੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ਸਗੋਂ ਘਰ ਭਾਰੀ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਟਿਕਟ ਭੇਜ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬਹੁਤੀਆਂ ਪਾਰਕਿੰਗ ਆਟੋ ਹਨ। ਕਾਰਡ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਪੈਮੈਂਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਟੋਲ ਰੋਡ ਥੋੜ੍ਹੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਬਿਨਾਂ ਟੋਲ ਤੋਂ ਵੀ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਹਨ, ਉਹ ਕੋਈ ਟੁੱਟੀਆਂ ਫੁੱਟੀਆਂ ਜਾਂ ਵੱਡਿਆਂ ਟੋਇਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਵਧੀਆ ਹਨ। ਬਸ ਸਿਗਲ ਹਨ, ਭੀੜੀਆਂ ਹਨ, ਕੁਝ ਵਧੇਰੇ ਵਲ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਕੁਝ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਵਧੇਰੇ ਬੱਤੀਆਂ ਅਤੇ ਜੈਬਰਾ ਕਰਾਸਿੰਗ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਗੱਡੀ ਹੌਲੀ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਰੋਕਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਲੋਕ ਟੋਲ ਰੋਡ ਚੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਘੁੰਮਣ ਫਿਰਨ ਜਾ ਰਹੇ ਹੋ ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਸਮਾਂ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਟੋਲ ਰੋਡ ਭੁੱਲ ਕੇ ਵੀ ਨਾ ਚੜ੍ਹੋ। ਟੋਲ ਰੋਡ 'ਤੇ ਕੁਝ ਹੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ ਕਦੇ ਕਦਾਈਂ ਦਿਸਣ ਵਾਲੇ ਇਸਤਿਹਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਿਨਾਂ ਟੋਲ ਰੋਡ 'ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਖੇਤਾਂ, ਕੁਦਰਤ ਅਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨੇੜਿਓਂ ਮਾਣ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਜੇ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਕਾਫੀ ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਯੂਰਪ ਜਿੰਨੇ ਹੀ ਸਾਧਨ ਹਨ, ਕਾਨੂੰਨ ਹਨ। ਬੱਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਅਫਸਰਸਾਹੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਤੇ ਬਾਹਰੀ ਰਾਜਸੀ ਦਬਾਅ ਦੋਨਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਮੁਕਤ ਹੋਵੇ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਮੰਨਣ। ਪੱਛਮ ਵਿਚ ਲੋਕ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਰੱਬ ਵਾਂਗ ਪੂਜਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਪਿੱਛੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਦੇਸ਼ਭਗਤੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਡਰ ਹੈ। ਇਹੀ ਸਜ਼ਾ ਵੀ ਜੇਲ੍ਹ ਜਾਂ ਦਫਤਰਾਂ ਦੀ ਖੱਜਲ ਖੁਆਰੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਭਾਰੀ ਜੁਰਮਾਨਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਗਲਤੀ 'ਤੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜੁਰਮਾਨਾ, ਦੂਜੀ ਤੇ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ, ਤੀਜੀ ਤੇ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਅਤੇ ਅਖੀਰ ਲਾਈਸੈਂਸ ਕੈਂਸਲ। ਗ਼ੈਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਯੂਰਪੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਵੀ ਗੱਲਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਮੈਂ ਸਾਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਲਿਖਣੀਆਂ, ਕੁਝ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਜਾ ਕੇ ਦੇਖਿਓ ਪਰ ਇਕ ਗੱਲ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਫਰਾਂਸ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਪੈਰਿਸ ਦੇ

ਡਰਾਈਵਰ ਹਾਰਨ ਵੀ ਮਾਰਦੇ ਹਨ, ਬੱਤੀ ਵੀ ਕਰਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਟਰੈਫਿਕ ਲਾਈਨ ਵੀ ਤੋੜਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਪੈਰਿਸ ਦੀਆਂ ਕਈ ਗੱਡੀਆਂ ਸਾਈਡਾਂ ਤੋਂ ਦਿੱਲੀ ਵਾਂਗ ਹੀ ਝਰੀਟੀਆਂ ਸਨ। ਸਭਿਅਕ ਫਰਾਂਸੀਸੀਆਂ ਤੋਂ ਮੁਆਫੀ ਸਹਿਤ।

ਮੈਨੂੰ ਯੂਰਪ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਗੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਈਕਲ ਚਲਾਉਣਾ ਲੱਗੀ, ਉੱਥੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਸਿਗਰਟਨੋਸ਼ੀ ਲੱਗੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉੱਥੇ

ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਚੋਰੀ ਪੀਣ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਸਿਗਰਟ ਵੇਚਣ ਵਾਲੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਉਪਰ ਪੂਰੀ ਸਖਤੀ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਕ ਗਰੋਸਰੀ ਸ਼ਾਪ 'ਤੇ ਕੁੜੀ ਆਈ, ਉਸ ਨੇ ਚਾਂਭਲ ਕੇ ਸਿਗਰਟ ਮੰਗੀ ਤਾਂ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਨੇ ਆਖਿਆ- ਸ਼ੋਅ ਯੋਅਰ ਆਈ. ਕਾਰਡ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਬੜੇ ਮਾਣ ਭਰੇ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿਚ ਆਈ। ਕਾਰਡ ਦਿਖਾਇਆ ਅਤੇ ਹੱਸਣ ਲੱਗੀ। ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਨੇ ਸਿਗਰਟ ਦਿੱਤਿਆ ਆਖਿਆ "ਬਾਲਗ ਹੋਣ ਦੀਆਂ

ਹਨ। ਹੋਰ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵਾਂਗ ਬੈਲਜੀਅਮ ਵਿਚ ਬਾਕੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਭਾਅ ਬਾਜ਼ਾਰ ਤੈਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸਿਗਰਟਾਂ ਦੇ ਭਾਅ ਬਹੁਤ ਉੱਚੇ ਹਨ, ਕੀਮਤ ਦਾ ਕੰਟਰੋਲ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਕੰਪਨੀਆਂ ਮਿਲ ਕੇ ਤੈਅ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਿਗਰਟ ਵਿਚੋਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਟੈਕਸ ਅਤੇ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਨਾਫਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਭਾਅ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਡੱਬੀ ਦਾ ਮੁੱਲ ਬੋਲ ਬਰੇਬਰ ਹੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰਾਂ ਡੱਬੀ ਉਪਰ ਸਿਗਰਟ ਦੇ ਦੁਰਪ੍ਰਭਾਵਾਂ

ਗਰੋਸਰੀ ਸਟੋਰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਿਗਰਟ ਬਿਨਾਂ ਦੁਕਾਨ ਨਹੀਂ ਚਲਦੀ। ਕੁਝ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਹੋਰ ਸਮਾਨਾਂ ਵਾਂਗ ਸਮਾਨ ਸਮਝ ਕੇ ਵੇਚੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਅੱਥੇ ਭਾਰੇ ਨੱਕ ਬੁੱਲ ਕੱਢ ਕੇ ਵੇਚੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦਾਰੂ ਦੇ ਵੱਖਰੇ ਠੇਕੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਦਾਰੂ ਹਰ ਦੁਕਾਨ ਭਾਵ ਗਰੋਸਰੀ ਸਟੋਰ ਤੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਆਮ ਕਰ ਕੇ ਹਰ ਦੁਕਾਨ ਉਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੋਤਲਾਂ ਹੀ ਸਲੀਕੇ ਨਾਲ ਟਿਕਾਈਆਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਹਾਰਡ ਡਰਿੰਕ ਭਾਵ ਵਿਸਕੀ ਵੇਚਕਾ ਦੀ ਥਾਂ ਵਾਈਨ ਅਤੇ ਬੀਅਰ ਦਾ ਪ੍ਰਚਲਨ ਵਧੇਰੇ ਹੈ। ਸੁਬਰ ਸਵੇਰੇ ਨਾਸ਼ਤੇ ਨਾਲ ਵੀ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟਾਂ ਵਿਚ ਲੋਕ ਵਾਈਨ ਦੇ ਗਲਾਸ ਭਰਾ ਕੇ ਬੈਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਬੀਅਰ ਅਤੇ ਵਾਈਨ ਵਿਚ ਵਰਾਇਟੀ ਬਹੁਤ ਹੈ। ਸੈਪੇਨ ਅਕਸਰ ਪੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਬੰਦਾ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਸੁਆਦ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕੇਵਲ ਨਸ਼ੇ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਲਈ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਸੁਆਦ ਕੋਈ ਬਹੁਤਾ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ; ਉਹ ਬੱਸ ਬੀਅਰ, ਵਾਈਨ, ਵਿਸਕੀ ਅਤੇ ਦੇਸੀ ਵਿਚਲੇ ਫਰਕ ਨੂੰ ਹੀ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਵਾਈਨ ਦੇ ਸੈਂਕੜੇ ਸੁਆਦਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਬੀਅਰ ਦੇ ਦਰਜਣਾਂ ਸੁਆਦਾਂ ਦੀ ਵੀ ਇਲਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਵੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੁਆਦਾਂ ਵਾਲੇ ਕਾਕਟੇਲਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਦਾ ਪਰ ਯੂਰਪ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਰਾਬਾਂ ਦੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਸੁਆਦ ਦਾ ਵੀ ਮਹੱਤਵ ਹੈ। ਆਮ ਕਰ ਕੇ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਹੀ ਪੀਂਦੇ ਹਨ। ਆਮ ਕਰ ਕੇ ਔਰਤਾਂ ਵਾਈਨ ਅਤੇ ਮਰਦ ਬੀਅਰ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਿਆਕੜ ਉੱਥੇ ਵੀ ਹਨ ਪਰ ਅਕਸਰ ਸੈਸ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪੱਕੇ ਨਸ਼ੇਤੀ ਨੀਟ ਪੀਂਦੇ ਹਨ। ਸੁਬਰ ਸਵੇਰੇ ਸਕਿਉਰਟੀ 'ਤੇ ਪਲਣ ਵਾਲੇ ਮੰਗਤਾਨੁਮਾ ਪੱਕੇ ਸ਼ਰਾਬੀ ਦੁਕਾਨਾਂ ਅੱਗੇ ਨੀਟ ਨਾਲ ਨਾਸ਼ਤਾ ਕਰਦੇ ਵੇਖਣੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਹੀ ਤਰੱਦਦ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਫੀਮ ਤੇ ਖੇਤੀ ਦਾ ਲੀਗਲ ਸਟੈਂਡਰਡ ਤਾਂ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਹੈ ਪਰ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਉੱਗੇ ਗਾਰਡਨ ਪੌਦੀ ਬਹੁਤ ਵੇਖੀ। ਕੁਝ ਸੁਕੀਨ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਕਣਕ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਚੌਰਸ ਕਿਆਰੀਆਂ ਵਿਚ ਸੋਹਣੇ ਲੱਗਣ ਨੂੰ ਪੌਦੀ ਲਗਾਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਹਰੇ ਕਚੂਰ ਖੇਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਲਾਲ-ਲਾਲ ਫੁੱਲ ਬੜੇ ਸੋਹਣੇ ਲੱਗਦੇ ਸਨ। ਮੈਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਯਾਦ ਆ ਰਹੀ ਸੀ: ਐਧਰ ਕਣਕਾਂ ਓਧਰ ਕਣਕਾਂ, ਵਿਚ ਕਿਆਰੀ ਬਾਬੂ ਦੀ...।

ਸਵਿਟਜ਼ਰਲੈਂਡ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਰਨ ਦਾ ਅੰਬਰੀ ਨਜ਼ਾਰਾ।

ਕਿਸੇ ਵੀ ਬੰਦ ਪਬਲਿਕ ਸਥਾਨ ਜਿਵੇਂ ਸਿਨੇਮਾ ਘਰ, ਬੀਏਟਰ, ਹਾਲ, ਇਨਡੋਰ ਸਟੇਡੀਅਮ, ਦੁਕਾਨ, ਮਕਾਨ, ਮਾਲ, ਬੱਸ, ਟਰੇਨ, ਬੱਸ ਅੱਡੇ ਵਿਚ ਸਿਗਰਟ ਪੀਣਾ ਮਨ੍ਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੀਤੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ਪਰ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਥਾਂ ਉਪਰ ਕੀ ਮੁੰਡਾ ਕੀ ਕੁੜੀ, ਕੀ ਬੁੱਢਾ, ਕੀ ਬੁੱਢੀ, ਅਮੀਰ ਗ਼ਰੀਬ ਸਾਰੇ ਇਸੇ ਕੰਮ ਲੱਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਕੁੜੀਆਂ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਸਿਗਰਟ ਪੀਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਸੱਠਵਿਆਂ ਦੇ ਸਿਗਰਟ ਫਾਰ ਫਰੀਡਮ ਦਾ ਹੈਗ ਓਵਰ ਅਜੇ

ਮੁਬਾਰਕਾਂ, ਜਵਾਨੀ ਦੀ ਦਹਿਲੀਜ਼ 'ਤੇ ਸਵਾਗਤ।" ਅਸਲ ਵਿਚ ਕੁੜੀ ਬਾਲਗ ਸੀ, ਆਪਣੀ ਉਮਰੋਂ ਛੋਟੀ ਲਗਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਨਵੀਂ ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਚਾਅ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਲਾਚੜੀ ਅਤੇ ਵਧੇਰੇ ਬਚਪਨੇ ਵਾਲੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਕਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ ਕਿ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਵੀ ਸਿਗਰਟ ਵਿਚ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰਾਂ ਸਿਗਰਟ ਹਟਾਉਣ ਵਿਚ ਗੰਭੀਰ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਨਿਰਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਇਸ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਕਮਾਈ ਕਰ ਰਹੀਆਂ

ਬਾਰੇ ਫੋਟੋ ਛਾਪ ਕੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਮਿੱਥ ਯੂਰਪ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਵਿਚ ਸਾਂਝੀ ਹੈ ਕਿ ਠੰਢੇ ਮੁਲਕ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਨਿਕੋਟੀਨ ਲੈਣੀ ਹੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਮੌਸਮ ਦੀ ਮਾਰ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਨਿਕੋਟੀਨ ਲਈ ਕੇਵਲ ਬਣੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਸਿਗਰਟਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਘਰੇ ਖੁਦ ਭਰਨ ਲਈ ਤੰਬਾਕੂ ਦੇ ਪੁੱਤੇ ਅਤੇ ਖਾਲੀ ਸਿਗਰਟ ਭਾਵ ਖੋਲ ਵੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਈ-ਸਿਗਰਟ ਦਾ ਕਾਫੀ ਚਲਨ ਹੈ। ਧਰਮੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਲਈ ਇਹ ਧਰਮ ਸੰਕਟ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ

ਆਰ-ਪਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਡਟਣ ਵਾਲੀ ਬੀਬਾ ਕੁਲਵੰਤ

ਕਲਮਾਂ ਵਾਲੀਆਂ

ਪਿੰਡ ਪਿਥੇ ਦੇ ਜੰਮਪਲ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਬਹੁਤੀ ਹਯਾਤੀ ਮੁਲਕ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਲੰਘਾਉਣ ਵਾਲੇ ਮਿਸਾਲੀ ਲਿਖਾਰੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਰ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਜਗਤ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਰੰਗ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਪਲੇਠੇ ਨਾਵਲ 'ਇਹ ਜਨਮ ਤੁਮਹਾਰੇ ਲੇਖੇ' ਨਾਲ ਇਕੋ ਡਗੇ 'ਤੇ ਪਿੰਡ ਲੁੱਟਣ ਵਰਗਾ ਕ੍ਰਿਸਮਾ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਉਹ ਵਾਰਤਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦਾ ਵੇਰ ਲਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੁਸਤਕਾਂ ਦਾ ਇਹ ਅਜਿਹਾ ਵੇਰ ਹੈ ਜਿਸ ਅੰਦਰ ਰਚਨਾਵਾਂ ਹੀਰੋ-ਮੋਤੀਆਂ ਵਾਂਗ ਪਰੋਈਆਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਫਲਸਰੂਪ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਜ਼ਿਹਨ ਅੰਦਰ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਲਹਿ-ਲਹਿ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। 'ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼' ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਔਰਤ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੀ ਲੜੀ 'ਕਲਮਾਂ ਵਾਲੀਆਂ' ਨਾਂ ਹੇਠ ਭੇਜੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੱਖਾਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲਾਂ-ਬਾਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸਲੀਕੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਲੜੀ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਲੜੀ ਦੇ ਦਸਵੇਂ ਪੂਰ ਵਿਚ ਉੱਘੀ ਕਲਾਕਾਰ ਤੇ ਲੇਖਿਕਾ ਬੀਬਾ ਕੁਲਵੰਤ ਬਾਰੇ ਗੱਲਾਂ ਹਨ।

ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨੂੰ ਤਾਂ ਪੁਲਸ-ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਮਰਿਆਂ ਕਈ ਹਫ਼ਤੇ ਬੀਤ ਗਏ ਹਨ।

ਸਿਆਣਿਆਂ ਦਾ ਠੀਕ ਹੀ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵਨ ਕਈ ਵਾਰ ਗਲਪ ਨਾਲੋਂ ਵਧੀਕ ਗਲਪੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਘਟਨਾ ਦਾ ਚੇਤਾ ਸਜਰਾਉਣਿਆਂ ਬੀਬਾ ਦਾ ਹਾਲਾਤ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਬੇਲਚਕ ਵਜੂਦ ਮੋਹ-ਮਸਤਾ ਦੇ ਨਿੱਘ ਨਾਲ ਮੋਮ ਵਾਂਗ ਨਰਮ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਦੁਖਾਂਤਕ ਕਥਾ ਤੋਂ ਤੁਰਦੀ ਗੱਲ ਉਸ ਦੀ ਜੀਵਨ-ਕਥਾ ਤੱਕ ਪੁੱਜ ਗਈ। ਮੈਨੂੰ ਉਹਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਉਹਦੀ ਆਪਣੀ ਜੀਵਨ-ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਨ ਵਿਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਸੀ। ਪਰ ਉਹਨੂੰ ਅੱਗੇ ਪੁੱਜਣ ਦੀ ਕਾਹਲੀ ਸੀ ਅਤੇ ਕਾਰ ਵਿਚ ਉਹਦੀ ਉਡੀਕ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਹ ਉੱਠੀ ਅਤੇ ਫੇਰ ਆਉਣ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਕਰ ਕੇ ਚਲੀ ਗਈ। ਉਹ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿਚ ਸੰਪਾਦਕ ਦੇ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਤੋਂ ਅਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਵਿਚ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਪੈਂਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਵਿਘਨ ਤੋਂ ਵੀ ਜਾਣੂ ਸੀ। ਇਕ ਐਤਵਾਰ ਆਪਣੀ ਬੀਬੀ ਸੁਣਾਉਣ ਲਈ ਉਹ ਫੋਨ ਕਰ ਕੇ ਸਾਡੇ ਘਰ ਆ ਗਈ। ਇਉਂ ਆਈ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਚਿਰ-ਵਿਛੜੀ ਆਪਣੀ ਮਿਲਣ ਆਈ ਹੋਵੇ।

ਬੀਬਾ ਕੁਲਵੰਤ ਨੂੰ ਮੈਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਸਵੇਰ ਦੀ ਪੌਣ ਵਰਗੀ ਉਹਦੀ ਆਉਂਦਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਤਾਂ ਹੋ ਹੀ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਚਰਚੇ ਉਸ ਦੀ ਮੰਚ-ਅਦਾਕਾਰੀ ਦੇ ਛਿੱਤੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਲੇਖਿਕਾ ਵਜੋਂ ਤਾਂ ਉਹ ਸੁਭਾਗੀ ਸੀ ਹੀ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਮੁੱਢਲੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਦੇ ਪੁਰਸਕਾਰ ਉਹਦੀ ਝੋਲੀ ਵਿਚ ਪੁਆ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਉਸ ਦੀ ਮੰਚ-ਕਲਾ ਦਾ ਜਾਦੂ ਵੀ ਮੂੰਹੋਂ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਚੇਤੇ ਹੈ, ਇਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ ਇਕ ਨਵੀਂ ਛਪੀ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਸਿਫ਼ਤ ਆਪਣੇ ਇਕ ਮਿੱਤਰ ਕੋਲ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਹ ਬੋਲਿਆ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕਦੀ ਇਸ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਅਭਿਨੇਤਰੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੇਖੋ! ਉਸ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਬੀਬਾ ਆਪਣੀ ਵੇਸ-ਭੂਸ਼ਾ ਦੇ ਪੱਖੋਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਪਾਤਰਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ ਸਗੋਂ ਉਸ ਦੀ ਬੋਲਦੀ ਕਾਇਆ ਅਤੇ ਅਭਿਨੈ-ਕਲਾ ਮਿਲ ਕੇ ਪਾਤਰ ਨੂੰ ਹੀ ਸਾਕਾਰ ਕਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਰ
ਫੋਨ: +9180763-63058

ਉਸ ਨੇ ਗੱਲ ਮੁਕਾਈ ਕਿ ਕੁਲਵੰਤ ਇੱਛਾਧਾਰੀ ਅਭਿਨੇਤਰੀ ਹੈ ਜੋ ਮੰਚ ਉੱਤੇ ਪੁੱਜਦਿਆਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਵਜੂਦ ਨੂੰ ਲੋਪ ਕਰ ਕੇ ਪਾਤਰ ਦੇ ਵਜੂਦ ਵਿਚ ਉਦੈ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਤਪੇ ਹੋਏ ਕੰਡਿਆਲੇ ਥਲ ਦਾ ਸਫ਼ਰ ਉਹਦੀ ਕਲਾਕਾਰੀ ਨੂੰ ਮਾਤ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਿਆ। ਸਾਲ, 2019 ਵਿਚ ਉਹ ਡਾ. ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਰਾਜ ਥਾਪਰ ਦੇ ਸੱਦੇ ਉੱਤੇ ਉਹਦੀ ਸਾਹਿਤਕ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਮੰਚ ਤੋਂ ਨਾਟਕ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਆਈ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਘਰ ਠਹਿਰੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਸਭ ਕੁਝ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਏਨੇ ਸਾਲਾਂ ਮਗਰੋਂ ਵੀ ਅਡੋਲ ਤੇ ਜੁਝਾਰ ਦੇਖ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਵੀ ਹੋਈ ਤੇ ਤਸੱਲੀ ਵੀ। ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਕਾਰਨ ਉਹਦਾ ਨਾਟਕ ਦੇਖਣ ਤਾਂ ਨਾ ਜਾ ਸਕਿਆ ਪਰ ਮਗਰੋਂ ਡਾ. ਥਾਪਰ ਨਾਲ ਗੱਲ ਹੋਈ। ਉਹਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਤਾਂ ਪੂਰੀ ਨਾਟ-ਮੰਡਲੀ ਦੀ ਕੀਤੀ ਪਰ ਬੀਬਾ ਦੇ ਅਭਿਨੈ ਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਤਾਂ ਉਹ ਬੇਹੱਦ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਮੰਚ-ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਵਿਚ ਏਨੀ ਸਹਿਜਤਾ ਤੇ ਸੁਭਾਵਿਕਤਾ ਘੱਟ ਹੀ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ!

ਬੀਬਾ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਉਮਰੇ ਉਹਦੇ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਸਾਂਝ ਸੀ, ਪਰ ਭੂਗੋਲ ਦੀ ਵਿੱਥ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਤਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਕਦੀ ਉਸ ਦੀ ਮੰਚ-ਕਲਾ ਦੇਖਣ, ਮਾਣਨ, ਪਰਖਣ ਤੇ ਸਲਾਹੁਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਾ ਮਿਲਿਆ। ਹਾਂ, ਇਥੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸ ਦੇਵਾਂ, ਇਹ ਬੀਬਾ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਦੂਜਾ ਦੌਰ ਸੀ। ਪਹਿਲਾ ਦੌਰ ਜਗੀਰੂ ਸੋਚ ਵਾਲੇ ਅਮੀਰ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਬੀਬੀ ਬਾਲਪਨ ਅਤੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਜਵਾਨੀ ਦਾ ਸੀ। ਸਭ ਕੁਝ ਸੀ, ਧਨ-ਦੌਲਤ, ਕੋਠੀ, ਜ਼ਮੀਨ, ਸਹੂਲਤਾਂ, ਨੌਕਰ-ਚਾਕਰ। ਪਰ ਉਹ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਬਹੁਤ ਬੇਚੈਨੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੁਖ-ਸਾਧਨਾਂ ਨਾਲ ਜਗੀਰੂ ਮਾਹੌਲ ਅਤੇ ਜਗੀਰੂ ਸੋਚ ਲਈ ਸੁਭਾਵਿਕ ਬੰਦਸ਼ਾਂ ਵੀ ਜੁੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ, ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਪਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਸਨ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਵੀ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਦੇ ਹਾਣ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੇ ਨੁਹਾਰ ਫੜਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਨੁਹਾਰ ਉਸ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀ ਨੁਹਾਰ ਨਾਲੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰੀ ਸੀ।

ਇਹ ਨਵੇਂ ਪੁੰਗਰਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਜਿਹੇ ਸਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਣ ਲੱਗੇ ਸਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਜਵਾਬ ਉਸ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਸਨ ਬਣਦੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬਣ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ, ਜਿਹੜੀ ਸਮਾਜਕ ਵੰਡ ਉਸ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਲਈ ਬਿਲਕੁਲ ਸੁਭਾਵਿਕ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅਤੇ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸੀ, ਉਹ ਬੀਬਾ ਨੂੰ ਨਿਰੰਤਰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ

ਕਰਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਦੇਖਦੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਕਾਮਿਆਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹਾਣੀ ਬੱਚਿਆਂ ਵੱਲ ਦੇਖਦੀ ਤੇ ਸੋਚਦੀ, ਇਹ ਜੋ ਫ਼ਰਕ ਹੈ, ਕਿਉਂ ਹੈ? ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰੋ. ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕਿਉਂ, ਕੀ ਤੇ ਕਿੱਦਾਂ ਨੇ ਮਾਰਿਆ, ਬੀਬਾ ਦੀ ਵੀ ਹਾਲਤ ਇਹੋ ਸੀ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਉਹਨੇ ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ ਆਪਣੇ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦਾ ਨਾਂ 'ਪੈਰਾਂ 'ਚ ਸੁਲਗਦਾ ਸਫ਼ਰ' ਰੱਖਿਆ।

ਉਹਦੇ ਵਿਚਾਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਵਿਚ ਢਲਣ ਲੱਗੇ ਸਨ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਕਿੰਤੂ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਦੀ ਸੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿੰਤੂਆਂ ਦਾ ਨਿਤਾਰਾ ਤਲਾਸ਼ਦੀ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਮਾਹੌਲ ਦੀਆਂ ਬੰਦਸ਼ਾਂ ਉਹਨੂੰ, ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ, ਪੱਧਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਇੰਟਾਂ-ਪੱਥਰਾਂ ਦੀਆਂ ਉੱਚੀਆਂ ਦੀਵਾਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰਲੀ ਹੁੰਮਸ ਵਿਚ ਉਹਦਾ ਸਾਹ ਘੁਟਦਾ। ਇਸ ਘੁਟਣ ਦੇ ਨਿਕਾਸ ਵਾਸਤੇ ਲਿਖਣਾ ਤਾਂ ਦੂਰ, ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਉਹ ਖੁੱਲ੍ਹ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦੀ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸਬੱਬਾਂ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਕਠਿਨ ਰਾਹਾਂ ਵਿਚ ਸੁਖਾਵੇਂ ਮੋੜ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦੇਸ ਦੀ ਵੰਡ ਬਾਰੇ ਬੀਬਾ ਦੀ ਲਿਖੀ ਇਕ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਦਰਦ ਦੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨੋਂ ਆਏ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਉਜਾੜੇ ਦੇ ਦਰਦ ਨਾਲ ਬਣੀ ਭਾਵੁਕ ਸਾਂਝ ਨੇ ਬੀਬਾ ਦਾ ਲਿਖਣਾ-ਪੜ੍ਹਨਾ ਘਰ ਵਿਚ ਸਹਿਣਯੋਗ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਤੇ ਫੇਰ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਸਾਹਿਤ-ਰਚਨਾ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਹਦੀ ਮੰਚ-ਕਲਾ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਲਈ ਪਤੀ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨੇ ਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਉਹਦੇ ਬੰਧਨ ਹੀ ਕੱਟ ਦਿੱਤੇ। ਤੇ ਇਹੋ ਹੀ ਦਿਨ ਸਨ ਜਦੋਂ ਉਸ ਬਾਰੇ ਚੰਗੀਆਂ-ਚੰਗੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀਆਂ-- ਘਰ, ਪਤੀ, ਬੱਚੇ, ਸਾਹਿਤ, ਨਾਟਕ ਤੇ ਉਹ। ਪਰ ਇਸ ਦੌਰ ਦੀ ਉਮਰ ਬਹੁਤ ਲੰਮੀ ਸਿੰਘ ਨਾ ਹੋਈ। ਬੀਬਾ ਵਰਗੀ ਕੋਮਲਭਾਵੀ ਤੇ ਆਦਰਸ਼ਵਾਦੀ ਕੁੜੀ ਲਈ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਸੁਫ਼ਨਿਆਂ ਦਾ ਸੀਸ-ਮਹਿਲ ਢਹਿ ਕੇ ਢੇਰੀ ਹੋਣ ਵਾਂਗ ਸੀ।

ਇਸ ਸਾਰੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਬੀਬਾ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਸਿੱਧਾ ਸੰਪਰਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ। ਬੱਸ ਸੋਮਾਂ ਸਨ ਜੋ ਕਦੀ-ਕਦੀ ਆਉਂਦੀਆਂ ਸਨ; ਜਾਂ ਫਿਰ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਸਾਹਿਤਕ ਰਚਨਾ ਕਿਤੇ ਛਪੀ ਹੋਈ ਦਿੱਸ ਪੈਂਦੀ ਸੀ; ਜਾਂ ਉਹਦੀ ਕੋਈ ਪੱਤਰਕਾਰਾਨਾ ਲਿਖਤ, ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ, ਇੰਟਰਵਿਊ, ਆਦਿ ਨਜ਼ਰੋਂ ਲੱਘ ਜਾਂਦੀ ਸੀ; ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਸਾਹਿਤਕ-ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਜਾਂ ਨਾਟਕੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਦੇ ਉਸ ਦੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਮੰਚ-ਸੰਚਾਲਨ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਛਪੀ ਹੋਈ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਸਭ ਕੁਝ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਚੁੱਲ੍ਹਾ ਬਲਦਾ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਅਧਿਆਪਕਾ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨੀਂ ਉਹ ਰਚਨਾਤਮਕ ਕੰਮ ਘੱਟ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਰੁਝਾਈ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਕਲਮ ਨੂੰ ਵਿਗਲੀ ਪਈ ਰਹਿਣ ਦੇਣ ਦੀ ਥਾਂ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਤੋਰੀਂ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਅਰਧ-ਸਾਹਿਤਕ ਜਿਹੇ ਕੰਮ ਵਧੀਕ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ, ਸ਼ਾਇਦ ਕਲਮ ਅਤੇ ਮੰਚ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਨਾਲ ਨਾਤਾ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ। ਜਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਕੋੜੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਨੂੰ ਭੁਲਾਉਣ ਦਾ ਨਿਹਫਲ ਯਤਨ ਕਰਨ ਲਈ।

ਜਦੋਂ ਮੈਂ 'ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ' ਦਾ ਸੰਪਾਦਕ ਸੀ, ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ ਉਹਦੀ ਇਕ ਰਚਨਾ ਆਈ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਕਾਰ ਦੇ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਟੁਕੜਿਆਂ ਉੱਤੇ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਇਹ ਰਚਨਾ ਜਾਪਦੀ ਤਾਂ ਸਵੈਬੀਤੀ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਵਿਚ ਰਸ ਕਿਸੇ ਵਧੀਆ ਕਹਾਣੀ ਵਰਗਾ

ਸੀ। ਪੜ੍ਹੀ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਚੰਗੀ ਲੱਗੀ। ਐਤਵਾਰ ਦੇ ਅੰਕ ਵਿਚ ਛਪੀ ਤਾਂ ਉਸ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਏਨੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਮਿਲੀ ਜਿੰਨੀ ਆਮ ਕਰ ਕੇ ਕਿਸੇ-ਕਿਸੇ ਲਿਖਤ ਨੂੰ ਹੀ ਮਿਲਿਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਕਸਰ ਹੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਮਾਜਕ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹੋਰ ਵੰਨਸੁਵੰਨੇ ਖੇਤਰਾਂ ਬਾਰੇ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਚੰਗੇ ਲੇਖਕਾਂ ਤੋਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੀ ਮੰਗ

ਕਰਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਚਿੰਨੀਆਂ ਲਿਖਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਬੀਬਾ ਦਾ ਇਹ ਲੇਖ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਸੀ, ਜੀਹਦੇ ਸਦਕਾ ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾਤਮਕ ਚਿੰਨੀ ਵੀ ਲਿਖੀ ਅਤੇ ਇਹ ਮੰਗ ਵੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਭੇਜਦੀ ਰਹੇ।

ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਮਗਰੋਂ ਇਕ ਹੋਰ ਰਚਨਾ ਦੇਣ ਲਈ ਉਹ ਆਪ ਮੇਰੇ ਦਫ਼ਤਰ ਆ ਗਈ। ਨੀਲੀ ਭਾਗ ਮਾਰਦਾ ਸੂਟ ਅਤੇ ਦੁਹਰਾ ਕਰ ਕੇ ਤਿਕੋਣਾ ਬਣਾਉਂਦਿਆਂ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਕੇਸਰੀ ਜਿਹਾ ਰੁਮਾਲਾ, ਉਹ ਅਠਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚੋਂ ਸੁਰਜੀਤ ਹੋਈ ਕੋਈ ਜੁਝਾਰੂ ਸਿੰਘਣੀ ਲਗਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਪਟਿਆਲੇ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਤੇ ਕਾਰ ਸੜਕ ਉੱਤੇ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰ ਕੇ ਰਚਨਾ ਹੱਥੀ ਪੁੱਜਦੀ ਕਰਨ ਅੰਦਰ ਆ ਗਈ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸ ਤੋਂ ਉਸ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਛਪੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਯਥਾਰਥ ਅਤੇ ਗਲਪ ਦੀ ਮਿੱਸ ਬਾਰੇ ਪੁਛਿਆ। ਉਹਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਗਲਪੀ ਅੰਸ਼ ਜਾਂ ਕਲਪਨਾ ਦੀ ਮਿੱਸ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜੋ ਕੁਝ ਜਿਵੇਂ ਵਾਪਰਿਆ ਸੀ, ਉਹਨੇ ਜਿਉਂ-ਦਾ-ਤਿਉਂ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਚੰਦਰੇ ਦਿਨੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਭਵਨ

ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਚ ਭਾ-ਜੀ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਨਾਟ-ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਸਮੇਂ ਅੱਤਵਾਦੀ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੀ ਇਕ ਟੋਲੀ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਆ ਬੈਠਦੀ ਹੈ, ਦਰਸ਼ਕ ਬਣ ਕੇ ਨਹੀਂ, ਦਾਅ ਲਗਦਿਆਂ ਨਾਟ-ਮੰਡਲੀ ਉੱਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਵਰ੍ਹਾਉਣ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ। ਪਰ ਕਲਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਲੇ ਮਨਸੂਬੇ ਉੱਤੇ ਹਾਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਨਾਟਕ ਦਾ, ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਬੀਬਾ ਦੀ

ਅਦਾਕਾਰੀ ਦਾ ਵਹਿਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਵਹਾ ਤੁਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੀਆਂ ਨਾਲੀਆਂ ਵਿਚ ਗੋਲੀਆਂ ਪਈਆਂ ਦੀਆਂ ਪਈਆਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਕਿੱਸਾ ਇਥੇ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭਿਣਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੈਣੀ। ਗੱਲ ਅੱਗੇ ਤੁਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਟੋਲੀ ਦਾ ਆਗੂ ਕੰਧ ਟੱਪ ਕੇ ਬੀਬਾ ਦੇ ਘਰ ਅੰਦਰ ਆ ਖਲੋਂਦਾ ਹੈ। ਅੱਧੀ ਰਾਤ, ਇਕੱਲੀ ਬੀਬਾ ਅਤੇ ਮੁੰਡੇ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਏ.ਕੇ. ਸੰਤਾਲੀ! ਕੋਈ ਵੀ ਹੁੰਦਾ, ਘਬਰਾ ਜਾਂਦਾ, ਪਰ ਬੀਬਾ ਨੂੰ ਘਬਰਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਮੁੰਡਾ ਆਪਣੇ ਸ਼ਸਤਰ ਬੀਬਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਰਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਬੀਬਾ ਦੇ ਸੀਸ ਉੱਤੇ। ਇਹ ਮੋਹ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਬਿਠਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਇਹਨੂੰ ਇਕ ਸਾਧਾਰਨ ਪਰਿਵਾਰਕ ਨੌਜਵਾਨ ਤੋਂ ਅੱਤਵਾਦੀ ਬਣਨ ਦੀ ਆਪਣੀ ਪੂਰੀ ਕਹਾਣੀ ਕਹਿ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਅੱਜ ਦੀ ਅਨਵਾਪਰੀ ਘਟਨਾ ਬਾਰੇ ਵੀ ਨਿੱਝਕ ਇਕਬਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਾਣ ਲੱਗਿਆ ਉਹ ਬੀਬਾ ਨੂੰ ਭੈਣ ਬਣਾ ਕੇ ਆਪਣਾ ਖੁਫ਼ੀਆ ਪਤਾ ਦੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਾਫ਼ੀ ਸਮੇਂ ਮਗਰੋਂ ਇਕ ਦਿਨ ਬੀਬਾ ਉਸ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਜਾ

ਇਕ ਵਾਰ ਲੁਧਿਆਣੇ ਇਕ ਸਾਹਿਤਕ ਸਮਾਗਮ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਬੀਬਾ ਦੇ ਘਰ ਜਾਣ ਦਾ ਸਬੱਬ ਬਣਿਆ। ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ ਉਹ ਕੋਈ ਕਲਾ-ਭਵਨ ਜਾਪਿਆ। ਉਸ ਵਿਚ ਪੁਸਤਕਾਂ ਸਨ, ਕਲਾ-ਕਿਰਤਾਂ ਸਨ, ਤਸਵੀਰਾਂ ਸਨ, ਚਿੱਤਰ ਸਨ, ਪੁਰਸਕਾਰ-ਚਿੰਨ੍ਹ ਸਨ, ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਵਸਤਾਂ ਸਨ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ ਚਿਰਕਾਲੀ ਯਾਦਾਂ ਤੇ ਅਣਕੁਮਲਾਈਆਂ ਉਮੀਦਾਂ ਸਨ। ਇਸ ਸਭ ਕੁਝ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹਵਾ ਵਿਚ ਆਪਣਿਆਂ-ਬੇਗਾਨਿਆਂ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਪੀੜ ਤੇ ਇਕੱਲ ਦੀ ਉਦਾਸੀ ਤਾਂ ਘੁਲੀ ਹੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਰੁਖ ਪਲਟ ਜਾਣ ਦੀ ਆਸ ਤੇ ਭਲੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵੀ ਜੀਵੰਤ ਸਾਹ ਲੈ ਰਹੀ ਸੀ।

ਬੀਬਾ ਨੇ ਏਨਾ ਕੁ ਠਹੁੰਮਾ ਕਮਾ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਤੀਤ ਦੀ ਪੋਟਲੀ ਨੂੰ ਜਣੇ-ਖਣੇ ਤੋਂ ਛੁਪਾ ਕੇ ਰੱਖ ਸਕੇ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਕੇਵਲ ਆਪਣੀਆਂ ਅਸਲੀ ਜਾਂ ਰਸਮੀ ਮੁਸਕਰਾਹਟਾਂ ਹੀ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕਰੇ। ਇੰਜ ਪੋਟਲੀ ਉਹ ਕੇਵਲ ਅਪਣੱਤ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਸੁਹਿਦਰਤਾ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਹੀ ਖੋਲ੍ਹਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਕ ਵਾਰ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋ ਜਾਵੇ ਸਗੀ, ਉਹ ਸਮੇਂ ਦੇ ਮੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਅਸੁਭਾਵਿਕ ਰੂਪ ਨੂੰ ਤਜ ਕੇ ਸੁਭਾਵਿਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆ ਸਹਿਜ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੈਆਂ ਹਨੇਰੀਆਂ ਵਿਚ ਸਖ਼ਤ-ਜਾਨ ਬਿਰਫ਼ ਵਾਂਗ ਸਿੱਧੀ-ਸਤੋਰ ਖਲੋਤੀ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਬੀਬਾ ਇਕਦਮ ਅਜਿਹੀ ਨਾਜ਼ਕ ਵੇਲ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਚਿਰ-ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਹਾਰਾ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੋਵੇ।

ਉਹਨੇ ਆਪਣੇ ਅਤੀਤ ਦੀ ਪੋਟਲੀ ਮੇਰੇ ਅੱਗੇ ਚਾਰੇ ਕੰਨੀਆਂ ਖੋਲ੍ਹ ਧਰੀ। ਉਸ ਵਿਚ ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ ਸੁਫ਼ਨਿਆਂ ਦੀ ਤਾਂ ਭਰਮਾਰ ਸੀ ਹੀ, ਪਰ ਕੋਈ-ਕੋਈ ਸੁਫ਼ਨੇ ਸਾਬਤ ਵੀ ਹੈ ਸਨ। ਤੇ ਟੁੱਟੇ ਸੁਫ਼ਨਿਆਂ ਦੀ ਰਾਖ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਬਤ ਸੁਫ਼ਨੇ ਚੰਗਿਆਤਿਆਂ ਵਾਂਗ ਚਮਕ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹਦੇ ਜੇਰੇ ਨੂੰ, ਉਹਦੀ ਅਡੋਲਤਾ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ।

ਬੀਬਾ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਇਹ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਵਾਰ ਮਿਲੇ ਹੋਣ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਮੇਰੀ ਉਸ ਨਾਲ ਤੀਜੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਸੀ। ਪਰ ਜਿਸ ਬੀਬਾ ਤੋਂ ਮੈਂ ਵਿਦਾ ਲਈ, ਉਸ ਨੂੰ ਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲ ਬਾਲਪਨ ਵਿਚ ਨਿੱਤ ਗੀਟੋ ਖੇਡਦਿਆਂ ਅਤੇ ਗੁੱਡੀ ਲਈ ਪਟੋਲੇ ਜੋੜਦਿਆਂ ਦੇਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਤੇ ਉਸ ਪਿੱਛੋਂ ਦੇ ਉਹਦੇ ਹਰ ਉਤਾਰ-ਚੜ੍ਹਾਅ ਦਾ, ਹਰ ਦੁਖ-ਸੁਖ ਦਾ, ਹਰ ਸਫਲਤਾ-ਅਸਫਲਤਾ ਦਾ, ਹਰ ਖੁਸ਼ੀ-ਗ਼ਮੀ ਦਾ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਨਿਰੰਤਰ ਗਵਾਹ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਮੁਲਾਕਾਤ ਵਿਚ ਉਹਦਾ ਜੋ ਰੂਪ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ, ਉਸ ਨੂੰ ਜੋ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਸਮੇਟਣਾ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਹੈ ਮਾਸੂਮੀਅਤ। ਜਿਵੇਂ ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਬੈਠੀ ਭੋਲੀ-ਭਾਲੀ ਬਾਲਤੀ ਅਜੇ ਵੀ ਉਹਦੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਦਾ ਮੁੱਖ ਭਾਗ ਹੋਵੇ।

(ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫੇ 'ਤੇ)

ਭਾਰਤ-ਚੀਨ ਸਰਹੱਦੀ ਕਲੇਸ਼ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਿੱਠਭੂਮੀ

ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਅਰੁਣਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਤਵਾਂਗ ਦੇ ਯਾਂਗਤਸੇ ਨਾਂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਚੀਨ ਦੇ ਫੌਜੀਆਂ ਦਰਮਿਆਨ ਹੋਈ ਝੜਪ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋਨਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਸਰਹੱਦ 'ਤੇ ਰੌਲੇ ਦਾ ਮਸਲਾ ਕਾਫੀ ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਜੂਨ, 2020 ਵਿਚ ਦੋਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਦਰਮਿਆਨ ਖੂਨੀ ਝੜਪਾਂ ਗਲਵਾਨ ਘਾਟੀ ਵਿਚ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਪੂਰੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦਾ ਗੋਦੀ ਮੀਡੀਆ ਮਸਾਲੇ ਲਾ-ਲਾ ਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ

ਪਵੇਲ ਜਲਾਲਾਖਾਣਾ
ਫੋਨ: 70154-16696

ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਅੰਦਰ ਅੰਨ੍ਹੀ ਅਤੇ ਝੂਠੀ ਦੇਸ਼-ਭਗਤੀ ਭਰਨ ਲਈ ਲਟੋਪੀਘ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਉੱਥੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵੀ ਕਈ ਵਾਰ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਧੀਨ ਆ ਕੇ ਇਸੇ ਪਹੁੰਚ ਜ਼ਰੀਏ ਪੂਰੇ ਮਸਲੇ ਦਾ ਗਲਤ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਗੋਦੀ ਮੀਡੀਆ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਇੱਕਸੁਰ ਹੋ ਕੇ ਕਹਿ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਟਕਰਾਅ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜੀਆਂ ਨੇ ਟੱਕਰ ਲੈਣ ਦੀ ਚੀਨੀ ਹਮਲੇ ਦਾ ਮੋੜਵਾਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਜਾ ਦਿੱਤਾ। ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਚੀਨ ਤੋਂ ਖਤਰੇ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਕੇ, ਅੰਨ੍ਹੀ-ਕੌਮਪ੍ਰਸਤ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦੇ ਕੇ ਮੌਦੀ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵੋਟ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਲਾਹਾ ਲੈਣ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਰਦੇ ਖੁਦ ਨੂੰ ਸੱਚੇ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਐਲਾਨ ਰਹੇ ਹਨ। ਲੋਕਾਂ ਮੂੰਹਰੇ ਝੂਠਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਅਸਲ ਮੁੱਦਿਆਂ ਤੋਂ ਸਰਹੱਦੀ ਰੌਲਿਆਂ ਵੱਲ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਭਲਕ ਚੀਨ ਹਮਲਾ ਕਰੇਗਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਵਗੈਰਾ ਵਗੈਰਾ। ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਭਾਰਤ-ਚੀਨ ਸਰਹੱਦ ਦਾ ਰੌਲਾ ਕੀ ਹੈ? ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਸਹੀ ਲੋਕ ਪੱਖੀ ਅਤੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀਵਾਦੀ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨਾਲ

ਸਮਝਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।
ਭਾਰਤ ਚੀਨ ਸਰਹੱਦ 'ਤੇ ਰੌਲੇ ਦਾ ਪਿੱਠਭੂਮੀ

ਜਿੱਥੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ 1947 ਵਿਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਹਕੂਮਤ ਤੋਂ ਸੱਤਾ ਭਾਰਤੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਕਾਂਗਰਸ ਹੱਥ ਆ ਗਈ। ਉੱਥੇ ਚੀਨ ਵਿਚ 1949 ਵਿਚ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਨੇ ਜਗੀਰਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸਾਮਰਾਜੀਆਂ ਨੂੰ ਭੁਆਂਟਣੀ ਦੇ ਕੇ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਸੱਤਾ ਸਥਾਪਤ ਕਰ ਕੇ ਖੁਦ ਵਾਗਡੋਰ ਸੰਭਾਲੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਚੀਨ ਦੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੱਤਾ ਦੀ ਵਾਗਡੋਰ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਹੱਥ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਜੁਲਾਈ, 1954 ਵਿਚ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਚੀਨ ਸਰਹੱਦ ਸਬੰਧੀ ਪੁਰਾਣੇ ਨਕਸ਼ੇ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਨਕਸ਼ੇ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਈ ਵਿਵਾਦਿਤ ਇਲਾਕਿਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਸੀ। ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਉਹ ਘਟਨਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਭਾਰਤੀ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਵਿਸਤਾਰਵਾਦੀ ਮਨਸੂਬੇ ਸਾਫ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। 1954 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਭਾਰਤੀ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਅਕਸ਼ੀਈ-ਚਿਨ ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਕਈ ਇਲਾਕਿਆਂ ਉੱਤੇ ਦਾਅਵਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਅਜਿਹਾ ਇਕਦਮ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਗਿਆ।

ਦਰਅਸਲ ਚੀਨ ਵਿਚ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਸੱਤਾ ਸਥਾਪਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਸਿਆਸਤ 'ਤੇ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਖੇਮਾ ਉੱਭਰ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਰੂਸ ਮਗਰੋਂ ਚੀਨ ਵਿਚ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਰਾਜ ਸਥਾਪਤ ਹੋਣ ਮਗਰੋਂ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਿਚ ਆਉਣੀ ਸੁਭਾਵਿਕ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਾਮਰਾਜੀ ਥਰ-ਥਰ ਕੰਬ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਮਰਾਜੀ ਮੁਲਕਾਂ ਅਮਰੀਕਾ, ਬਰਤਾਨੀਆ ਆਦਿ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਨੇ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਚੁਣੌਤੀ ਤੇ ਦਿੱਕਤ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਕੈਂਪ ਨੂੰ ਘੇਰਨ ਲਈ ਵਿਉਂਤਬੰਦੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਖਾਸਕਰ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਰਾਜ ਚੀਨ ਨੂੰ

ਘੇਰਨ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਇਸ ਲਈ ਯੁੱਧਨੀਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮਾਰਾਜੀ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਏਜੰਡੇ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸੂਝ ਬਹਿੰਦਾ ਸੀ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਭਾਰਤ ਵੀ ਆਪਣੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਦਾ ਪਸਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਦਾ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ ਇੱਛਾ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਨਵੇਂ ਬਣੇ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਰਾਜ ਚੀਨ ਨੂੰ ਦਬਾਅ ਹੇਠ ਲਿਆ, ਕਈ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਚੀਨ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨ ਲਈ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਯਤਨ ਹੋਏ। ਖਾਸਕਰ ਤਿੱਬਤ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਜਾਰੀ ਸਨ ਕਿ ਮਾਹੌਲ ਅਸਥਿਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਅੰਗਰੇਜ਼ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਵੀ ਤਿੱਬਤ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈ ਕੇ ਹੀ ਚੀਨ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਅੰਗਰੇਜ਼ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਹੀ ਆਪਣੀ ਕੋਝੀ ਮਨਸ਼ਾ ਤਹਿਤ ਭਾਰਤ-ਚੀਨ ਦਰਮਿਆਨ ਸਰਹੱਦ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਅਣਸੁਲਝਿਆ ਛੱਡਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਦੋਵਾਂ ਗੁਆਂਢੀ ਮੁਲਕਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਆਪਸੀ ਤਣਾਅ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ 1947 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਇੱਕਤਰਫਾ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰ ਕੇ ਭਾਰਤ-ਚੀਨ ਸਰਹੱਦ ਦੀ ਲਕੀਰ ਖਿੱਚੀ ਸੀ। 1949 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲਗਾਤਾਰ ਉੱਥੇ ਸਿਆਸੀ ਮਾਹੌਲ ਖਰਾਬ ਕਰਨ ਦੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। 1949 ਵਿਚ ਕੋਰੀਆ ਵਿਚ ਵੀ ਅਮਰੀਕਾ ਚੀਨ ਨਾਲ ਉਲਝ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਜਿੱਥੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬਗ਼ਾਵਤ ਉੱਥੋਂ ਦੇ ਜਾਗੀਰਦਾਰਾਂ ਖਿਲਾਫ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਉੱਤਰੀ ਕੋਰੀਆ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਦਾ ਗੜ੍ਹ ਬਣ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜਾਗੀਰਦਾਰਾਂ ਦੇ ਟੌਲੇ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਭੱਜ ਗਏ ਸਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਹਾਸਲ ਸੀ। ਤਿੱਬਤ ਵਿਚ ਵੀ ਚੀਨੀ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਜ਼ਮੀਨੀ ਸੁਧਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਤਾਂ ਉੱਥੋਂ ਦੇ ਜਾਗੀਰਦਾਰਾਂ ਦੀ ਹਾਰ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ।

ਇੱਥੇ ਵੀ ਮਾਹੌਲ ਖਰਾਬ ਕਰਨ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਸਮੇਤ ਅਮਰੀਕਾ ਵਰਗੇ ਮੁਲਕਾਂ ਦਾ ਹੱਥ ਸੀ। 1959 ਵਿਚ ਉੱਥੇ ਫਿਰ ਵਿਦਰੋਹ ਹੋਇਆ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਲਾਈਲਾਮਾ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਚੀਨ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਭਾਰਤ ਭੱਜ

ਆਇਆ। ਜਿਸ ਨੇ ਜੱਗ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਦਲਾਈਲਾਮਾ ਦਾ ਭਾਰਤੀ ਹਕੂਮਤ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਗੱਠਜੋੜ ਸੀ। ਇਸ ਉੱਤੇ ਵੀ ਭਾਰਤ ਚੀਨ ਦੋਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਤਕਰਾਰ ਵਧਿਆ।

ਫਿਰ ਦੋਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਸਾਂਝ ਵਧਾਉਣ ਤੇ ਸਾਂਝੀ ਰੱਖਣ ਦੇ ਚੀਨੀ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਨਾਲ ਚੀਨੀ ਹਕੂਮਤ ਵੱਲੋਂ ਚੀਨ ਦੇ ਤਤਕਾਲੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਚਾਓ-ਇਨ-ਲਾਈ ਨਾਲ ਨਹਿਰੂ ਵੱਲੋਂ ਪੰਚਸ਼ੀਲ ਸਮਝੌਤੇ 'ਤੇ ਹਸਤਾਖਰ ਹੋਏ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫਿਰ ਅਗਸਤ, 1959 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਤੰਬਰ, 1959 ਤੱਕ ਕਈ ਵਾਰੀ ਨਹਿਰੂ ਨੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਭਾ ਵਿਚ ਸਰਹੱਦ ਦੇ ਮਸਲੇ 'ਤੇ ਤਕਰੀਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕਈ ਇਲਾਕਿਆਂ 'ਤੇ ਦਾਅਵਾ ਦਾਅਵਾ ਜਤਾਇਆ। 1960 ਆਉਂਦੇ ਨਹਿਰੂ ਨੇ ਚਾਓ ਇਨ ਲਾਈ ਵੱਲੋਂ ਮਸਲੇ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰ ਕੇ ਮਸਲਾ ਨਿਬੇੜਨ ਦੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਨਹਿਰੂ ਅਸਲ ਵਿਚ ਗਲਤ-ਫਹਿਮੀ ਵਿਚ ਸੀ ਕਿ ਚੀਨ ਦੀ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਹਕੂਮਤ ਉਸ ਤੋਂ ਦਬਦੀ ਹੈ। 2 ਨਵੰਬਰ, 1961 ਨੂੰ ਨਹਿਰੂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਹੋਈ ਭਾਰਤ ਵਿਚਲੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਫੌਜੀ ਤਾਕਤ ਰਾਹੀਂ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਅਮਰੀਕੀ ਹਕੂਮਤ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦਸੰਬਰ 1961 ਵਿਚ ਬਣਾਈ ਫੌਜੀ ਵਿਉਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਮੌਸਮ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰ ਹੋਣ ਮਗਰੋਂ ਲੱਦਾਖ ਵਿਖੇ ਫੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਉਂਤ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਜੂਨ, 1962 ਵਿਚ ਮੈਕਮੋਹਨ ਲਕੀਰ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਭਾਰਤੀ ਹਕੂਮਤ ਵੱਲੋਂ ਫੌਜੀ ਚੌਕੀਆਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰ ਕੇ ਹਮਲਾਵਰ ਰੁਖ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। 8 ਸਤੰਬਰ, 1962 ਨੂੰ ਚੀਨ ਨੇ ਮੋੜਵਾਂ ਕਦਮ ਚੁੱਕ ਕੇ ਇਹ ਫੌਜੀ ਚੌਕੀਆਂ ਖਾਲੀ ਕਰਵਾ ਲਈਆਂ। ਨਹਿਰੂ ਵੱਲੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੌਕੀਆਂ ਉੱਤੇ ਮੋੜਵਾਂ ਹਮਲਾ ਲਈ ਕਈ ਡਿਵੀਜ਼ਨਾਂ ਭੇਜੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਜਿਸਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ 20 ਅਕਤੂਬਰ, 1962 ਨੂੰ ਮੋੜਵੀਂ ਫੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਚੀਨ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਚੀਨੀ ਫੌਜ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਕੁੱਝ ਹੀ

ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਖਦੇੜ ਦਿੱਤਾ।

1962 ਦੀ ਭਾਰਤ-ਚੀਨ ਜੰਗ ਦਾ ਕਾਰਨ ਭਾਰਤ ਦੀ ਪਸਾਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਨੀਤੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਚੀਨ ਨੂੰ ਅਸਥਿਰ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਾਰਾਜੀ ਮਨਸ਼ਿਆਂ 'ਚੋਂ ਉਪਜੀ ਕੋਝੀ ਮਨਸ਼ਾ ਸੀ। ਇਹ ਵੀ ਤੱਥ ਹੈ ਕਿ ਚੀਨੀ ਫੌਜ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਦੇੜਨ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਵਾਪਸ 20 ਅਕਤੂਬਰ, 1962 ਦੀਆਂ ਪੁੱਜੀਸ਼ਨਾਂ ਉੱਤੇ ਪਰਤ ਗਈ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਹੁਣ ਉਹ ਮੈਕਮੋਹਨ ਲਕੀਰ ਦੇ ਇੱਧਰ ਕਬਜ਼ਾ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ-ਚੀਨ ਦਰਮਿਆਨ ਸਰਹੱਦ ਦਾ ਰੌਲਾ ਬਣਿਆ ਹੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਖਾਸਕਰ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਚੀਨ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਆਰਥਿਕ ਹਾਲਤਾਂ ਵੀ ਬਦਲੀਆਂ ਹਨ। ਚੀਨ ਹੁਣ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਮੁਲਕ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਸਾਮਰਾਜੀ ਮੁਲਕ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਵਪਾਰਕ ਮੰਡੀ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ, ਜੋ ਅਮਰੀਕਾ ਨੂੰ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਮੰਡੀ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਟੱਕਰ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂਵਾਦੀ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦੀ ਹਕੂਮਤ ਭਾਜਪਾ ਦਾ ਰਾਜ ਹੈ। ਪਰ ਦੋਵਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਅੰਨ੍ਹੀ ਕੌਮਪ੍ਰਸਤੀ ਫੈਲਾਉਣ ਅਤੇ ਵੋਟ ਗਿਣਤੀਆਂ-ਮਿਣਤੀਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਹਕੂਮਤਾਂ ਇਸ ਮਸਲੇ ਦਾ ਢੁਕਵਾਂ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ। ਸਗੋਂ ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਧੁਖਦਾ ਰੱਖਣ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਕੂਮਤਾਂ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿਚਲੀ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦੀ ਭਾਜਪਾ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਗੋਦੀ ਮੀਡੀਆ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਉੱਤੇ ਇਸ ਤਕਰਾਰ ਜ਼ਰੀਏ ਆਵਦੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ ਸੇਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਖੁਦ ਨੂੰ ਸੱਚੀਆਂ ਦੇਸ਼-ਭਗਤ ਸਾਬਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਨਾਲ ਹੀ ਕਾਂਗਰਸ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੂਜੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵੀ ਇਸ ਮਸਲੇ ਰਾਹੀਂ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਘੇਰਨ ਅਤੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਡੇ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਸਰਹੱਦੀ ਰੱਟੇ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਸੱਚਾਈ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਸਲਾ ਦੋਵਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾ ਹਕੂਮਤਾਂ ਲਈ ਲਾਹੇਵੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਹਕੀਕੀ ਹੱਲ ਇਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਚ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਗੋਂ ਦੋਵਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਸੱਤਾ ਦੀ ਸਥਾਪਤੀ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਮਸਲੇ ਦਾ ਹਕੀਕੀ ਹੱਲ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(ਪਿਛਲੇ ਸਫੇ ਦਾ ਬਾਕੀ)
ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰਲੀ ਇਸ ਮਾਸੂਮ ਬਾਲਤੀ ਨੂੰ ਏਨੇ ਝੱਖੜਾਂ-ਤੁਫਾਨਾਂ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਨਾ ਉਹਨੇ ਇਸ ਬਾਲਤੀ ਨੂੰ ਮਰਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਮਾਸੂਮੀਅਤ ਨੂੰ ਗੁਆਚਣ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਤੁਰਨ ਲੱਗਿਆ, ਉਹਨੇ ਆਪਣਾ ਪਹਿਲਾ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਪੈਰਾਂ 'ਚ ਸੁਲਗਦਾ ਸਫਰ' ਮੈਨੂੰ ਮੋਹ ਨਾਲ ਭੇਟ ਕੀਤਾ ਤੇ ਮੈਂ ਉਹਦੇ ਠਰੁੰਮੇ ਤੇ ਸਬਰ-ਸੰਤੋਖ ਨੂੰ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਉਹਦਾ ਹੌਸਲਾ ਵਧਾਇਆ ਕਿ ਉਹ ਅਡੋਲ ਦਲੇਰੀ ਨਾਲ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਰਾਹ ਉੱਤੇ ਵਧਦੀ ਰਹੇ, ਕਈ ਪੰਧ ਜ਼ਰੂਰ ਮੁੱਕੇਗਾ ਅਤੇ ਮੰਜ਼ਲ ਜ਼ਰੂਰ ਆਵੇਗੀ। ਉਹਨੇ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਦਾ ਫਿੜ੍ਹ ਹੁੰਗਾਰਾ ਭਰਿਆ ਕਿ ਤੁਫਾਨ ਭਾਵੇਂ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਵੀ ਆਵੇ: "ਨਾ ਆਰ ਖੜ੍ਹਾਂਗੇ/ ਨਾ ਪਾਰ ਖੜ੍ਹਾਂਗੇ/ ਬੌਸ ਐਨ ਉਹਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਖੜ੍ਹਾਂਗੇ।" ਕੁਦਰਤੀ ਸੀ ਕਿ ਬੀਬਾ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਤੇ ਉਹਦੀ ਜੀਵਨ-ਕਹਾਣੀ ਜਾਣਨ ਮਗਰੋਂ ਉਹਦੀ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਚਿਰ ਅਨਪੜ੍ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਪੁਸਤਕ ਪੜ੍ਹੀ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਤੇ ਉਹਦੇ ਫਿੜ੍ਹ ਇਰਾਦੇ ਦੀ ਸਫਲ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਸੀ। ਉਹਨੂੰ ਬਾਲਪਨ ਵਿਚੋਂ ਨਿੱਕਲ ਕੇ ਅਕਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਦਿਆਂ ਹੀ ਸਮਝਦਾਰੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜਕ ਹਾਲਤ ਦੇ ਟਕਰਾਉ ਦਾ ਰਣ-ਖੇਤਰ ਬਣਨਾ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ। ਇੱਕ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਉਹ ਦਸਦੀ ਹੈ: "ਸੱਚ ਪੁੱਛਦੇ ਹੋ ਤਾਂ/ ਮੇਰਾ ਸਮਝਦਾਰ ਹੋਣਾ/ ਮੇਰੇ ਲਈ ਸਰਾਪ ਬਣਿਆ।" ਸਮਝਦਾਰ ਹੋਣਾ ਸੁਹਾਣੇ ਸੁਫਲੇ ਸਿਰਜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਕਾਰਤਾ ਲੋੜਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਫਲ-ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਹੀਰ ਸਹੇਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਂਝਾ ਬੇਲੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜੀਵਨ ਦਾ ਯਥਾਰਥ ਤਾਂ ਕੈਦੋਂ ਹਨ: "ਰਾਂਝਾ ਵੀ ਮੇਰਾ ਸੀ/ ਹੀਰ ਵੀ ਮੇਰੀ ਸੀ/ ਪਰ ਘਰ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਬਾਪ

ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ 'ਚ/ ਹੀਰ-ਰਾਂਝੇ ਦੀ ਸਾਰੀ ਕਥਾ ਵਿਚੋਂ/ ਜੇ ਕੋਈ ਕਿਰਦਾਰ ਚੰਗਾ ਸੀ/ ਤਾਂ ਉਹ ਕੈਦੋਂ ਸੀ।" ਮਨ ਦੀ ਇਹ ਹਾਲਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਰਾਹੀਂ ਨਿਕਾਸ ਲਈ ਉਤਾਵਲੀ ਪੈਂਦੀ। ਪਰ ਘਰ ਵਿਚ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਾਕੀ ਸਭ ਮਨਾਹ ਸੀ: "ਕਲਮ ਫੜਦੀ ਤਾਂ ਉਹਦੀ ਜੀਭ/ ਕਿਧਰੇ ਗਾਇਬ ਹੁੰਦੀ/ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਵਰਕੇ ਉੱਥੋਂਲੀ ਤਾਂ/ ਹਰਫ ਕਿਸੇ ਫੱਟੀ ਵਾਂਗ ਪੋਚੇ ਹੁੰਦੇ।" ਬਹੁਤ ਹੁੰਮਸ-ਭਰਿਆ ਸੀ ਆਲਾ-ਦੁਆਲਾ! ਜਿੰਨੀ ਹੁੰਮਸ ਵਧਦੀ, ਓਨੇ ਹੀ ਉਹਦੀ ਕਲਪਨਾ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਰੰਗ ਵੀ ਭਰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਖੰਭ ਵੀ ਨਿੱਕਲਦੇ-ਵਿਗਸਦੇ ਰਹਿੰਦੇ: "ਬਾਹਰ ਨਦੀ ਦੇ ਬਲੋਰੀ ਪਾਣੀਆਂ 'ਚ ਠੰਡ ਸੀ/ ਉਹਦਾ ਦੋ ਪਲ ਤੈਰਨ ਨੂੰ ਜੀਅ ਕਰਦਾ/ ਰੁਮਕਦੀ ਹੋਣੀ ਪੌਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਸਾ ਸੀ/ ਉਹਦਾ ਦੋ ਪਲ ਬੈਠਣ ਨੂੰ ਜੀਅ ਕਰਦਾ/ ਬੱਦਲਾਂ ਅਤੇ ਚੰਨ ਦੀ ਲੁਕਣਮੀਟੀ ਵਿਚੋਂ/ ਚੰਨ ਨੂੰ ਫੜ ਆਪਣੀ ਤਲੀ 'ਤੇ/ ਧਰਨ ਨੂੰ ਉਹਦਾ ਜੀਅ ਕਰਦਾ/ ਤਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨੀਲੀ ਧਰਤ ਤੋਂ ਲਾਹ/ ਆਪਣੇ ਘਣੇ ਸਿਆਹ ਵਾਲਾਂ ਵਿਚ ਜੜਨ ਨੂੰ ਉਹਦਾ ਜੀਅ ਕਰਦਾ।" ਇਹੋ ਉਹ ਦਿਨ ਸਨ ਜਦੋਂ ਉਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ ਸੀ: "ਵਕਤ ਦਾ ਪਹੀਆ/ ਸਿਰਫ ਤੌਰੇ ਤੇ ਮੇਰੇ ਦਰਮਿਆਨ ਘੁੰਮਦਾ ਸੀ/ ਬਾਕੀ ਕਾਇਨਾਤ ਸਭ ਝੂਠ ਸੀ।" ਪਰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਵਕਤ ਦਾ ਪਹੀਆ ਪੁੱਠੀ ਤੌਰ ਤੁਰ ਪਿਆ: "ਫਿਰ ਮੰਜ਼ਲ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ/ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਧੱਕ ਦੇ ਦਿੱਤਾ।" ਤਾਂ ਵੀ ਬੀਬਾ ਇਹ ਸੁਫਲਾ ਤੋੜ ਦੇਣ ਲਈ, ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਗੁਆ ਦੇਣ ਲਈ ਰਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਇਸ ਧੱਕੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਵਹਿਮ ਤੱਕ ਮੰਨਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸੀ: "ਸ਼ਾਇਦ ਮੇਰਾ ਇਹ ਵਹਿਮ ਸੀ/ ਸ਼ਾਇਦ ਮੇਰਾ ਹੀ ਪੈਰ ਤਿਲਕ ਗਿਆ।" ਸੱਚ ਨੂੰ ਵਹਿਮ ਮੰਨਣ ਨਾਲ ਅਸਲੀਅਤ ਤਾਂ ਬਦਲਦੀ ਨਹੀਂ। ਅਸਲੀਅਤ ਤਾਂ ਇਹੋ ਸੀ ਕਿ ਸਭ ਕੁਝ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਖਰ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ:

"ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਆ ਡਿੱਗੀ/ ਸਿਰ ਕਿਤੇ ਸੀ, ਧੜ ਕਿਤੇ ਸੀ/ ਬਾਹਾਂ ਕਿਤੇ ਸਨ ਤੇ ਪੈਰ ਕਿਤੇ।" ਇਉਂ ਲਗਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਜ਼ਮਾਨਾ ਬੀਬਾ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਦੇਖੀਏ, ਇਸ ਇਮਤਿਹਾਨ ਵਿਚੋਂ ਤੂੰ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਸਾਬਤੀ-ਸਬੂਤੀ ਨਿੱਕਲਦੀ ਹੈ: "ਕੰਡਿਆਂ ਦੀ ਵਾੜ ਸੀ/ ਤੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ/ ਬਿਨਾਂ ਤਰੀਟ ਦੇ ਲੰਘੋ।" ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਹਰਨਾਕਸ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਨੂੰ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, "ਪਾ ਲੈ ਤੱਤਿਆਂ ਥੰਮ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੰਫੀਆਂ, ਦੇਖਾਂ ਤੇਰਾ ਰਾਮ ਰੱਖ ਲਊ।" ਤੇ ਗੱਲ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਬੀਬਾ ਨੂੰ ਬਿਖਰੀ ਹੋਈ ਹਾਲਤ ਦੀ ਕਠਿਨਾਈ ਅਤੇ ਬਖੇਰੇ ਨੂੰ ਸਮੇਟਣ ਦੀ ਪਰਖ ਦੀ ਸਖਤਾਈ ਦੀ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਸਚੇਤ ਸੀ: "ਬੜਾ ਔਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ/ ਆਪਣੇ ਆਪ ਸਾਰੇ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਚੁੱਕਣਾ/ ਤੇ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮੇਟਣਾ।" ਪਰ ਉਹ ਹਥਿਆਰ ਸੁੱਟਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਸਹੁੰ ਖਾਧੀ: "ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਸਿਰਜੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਨੂੰ/ ਹੰਝੂਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵਹਾਵਾਂਗੀ/ ... ਬੇਸ਼ੱਕ ਅਸਮਾਨ ਤੋਂ ਡਿੱਗ ਕੇ/ ਖਜੂਰ ਵਿਚ ਅਟਕੀ ਹਾਂ/ ਪਰ ਇਥੇ ਹੀ ਕੱਖ-ਕਾਨ ਚੁਗ/ ਫਿਰ ਕੋਈ ਆਪਣਾ ਆਲੁਣਾ ਬਣਾਵਾਂਗੀ!" ਤੇ ਉਹਨੇ ਨਾ ਸੁਫਲੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟੁੱਟਣ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਨਾ ਆਲੁਣਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਖਰਨ ਦਿੱਤਾ। ਉਹਦੀ ਅੰਦਰਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਉਹਦੀ ਬਾਹਰਲੀ ਹਿੰਮਤ ਨੇ ਉਹਦੇ ਸੁਫਲੇ ਤੋੜਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਉਹਦਾ ਆਲੁਣਾ ਬਿਖੇਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਵੀ ਹੈਰਾਨੀ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ: "ਉਹ ਅਕਸਰ ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ/ ਕਿ ਮੈਂ ਹਨੇਰਿਆਂ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ/ ਚਾਨਣ ਦੀਆਂ ਬਾਤਾਂ/ ਕਿਵੇਂ ਪਾ ਲੈਂਦੀ ਹਾਂ।" ਪੁਰਸ਼ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਪੁਰਸ਼-ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਮਾਜ, ਉਹ ਜਿਸ ਦੇ ਪੱਲੇ ਹਨੇਰਾ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਚਾਨਣ ਦੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਪਾਉਣਿਆਂ ਕਦੋਂ ਸਹਿਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਉਂ ਹਨੇਰੇ ਅਤੇ ਚਾਨਣ ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਲੜਾਈ ਦਾ ਲੰਮੀ ਹੋਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹਨੇਰਾ

ਆਪਣੀਆਂ ਕਰਤੂਤਾਂ ਦੀ ਆਖਰੀ ਸੀਮਾ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਚਾਨਣ ਹੀ ਕੀ ਹੋਇਆ ਜੇ ਇਹ ਅਹਿੰਸਾ ਨਾ ਕਰਵਾ ਦੇਵੇ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਆਖਰੀ ਸੀਮਾ ਤੋਂ ਵੀ ਅਗਲੇਰੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ: "ਉਹ ਜਦ ਵੀ ਡਰਾਵੇ ਦਿੰਦਾ/ ਤਿੱਖਤ ਦੁਪਹਿਰਾਂ ਦੇ ਦਿੰਦਾ/ ਉਹਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ/ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਰੇਗਿਸਤਾਨ ਦੀ ਬੇਟੀ ਹਾਂ/ ... ਉਹ ਜਦ ਵੀ ਡਰਾਵੇ ਦਿੰਦਾ/ ਲੋਹੇ ਦੀਆਂ ਸੀਖਾਂ ਦੇ ਦਿੰਦਾ/ ਉਹਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ/ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਜਦ ਵੀ ਉਡਾਂਗੀ/ ਸਣੇ ਪਿੰਜਰੇ ਉਡਾਂਗੀ/ ... ਉਹ ਜਦ ਵੀ ਡਰਾਵੇ ਦਿੰਦਾ/ ਸੂਕਦੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਦਿੰਦਾ/ ਉਹਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ/ ਮੈਂ ਤਾਂ ਘੁੰਮਣਘੇਰਾਂ ਦੀ ਤਾਰੂ ਹਾਂ/ ... ਉਹ ਜਦ ਵੀ ਡਰਾਵੇ ਦਿੰਦਾ/ ਛੁਰੀਆਂ ਅਤੇ ਛਵੀਆਂ ਦੇ ਦਿੰਦਾ/ ਉਹਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ/ ਮੈਂ ਤਾਂ ਅੱਜ ਤੱਕ ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਕਦਮ ਤੁਰੀ ਹਾਂ/ ਬੌਸ ਉਹ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਧਾਰ 'ਤੇ ਤੁਰੀ ਹਾਂ।" ਪਰ ਮੂੰਹ-ਜ਼ੋਰ ਤੇ ਅੱਖੜ ਧਾਰਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਤਰਨਾ ਸੌਖਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ: "ਬੜੀ ਭਿਆਨਕ ਸੀ/ ਹਨੇਰੀਆਂ ਰਾਤਾਂ 'ਚ/ ਕੰਡਿਆਂ 'ਤੇ ਤੁਰਨ ਦੀ ਦਾਸਤਾਨ/ ਤੁਰਦਿਆਂ ਕੁਝ ਪੈਰਾਂ 'ਚ ਪੁੜ ਗਏ/ ਚੁਗਦਿਆਂ ਕੁਝ ਪੈਰਿਆਂ 'ਚ ਲਹਿ ਗਏ/ ਲਭਦਿਆਂ ਕੁਝ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਗਏ।" ਉੱਜ ਤਾਂ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਾਰ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਵਿਆਕੜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਲੜਾਈ ਆਖਰ ਆਪ ਹੀ ਲੜਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਫੇਰ ਵੀ ਇਸ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਕਦੀ-ਨਾ-ਕਦੀ, ਕੋਈ-ਨਾ-ਕੋਈ ਸਹਾਰਾ ਮਿਲਣਾ ਅਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਪਰ ਬੀਬਾ ਨੂੰ ਇਹ ਲੰਮੀ ਲੜਾਈ ਇਕੱਲਿਆਂ ਹੀ ਲੜਨੀ ਪੈ ਰਹੀ ਸੀ, ਜਿਥੇ ਸਾਥ ਦੇਣ ਲਈ ਕੋਈ ਹੀਰ ਸਹੇਲੀ ਜਾਂ ਰਾਂਝਾ ਬੇਲੀ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਾਹਮਣੇ ਕੈਦੋਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸੈਨਾ ਸੀ: "ਫਿਰ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਹਿਆਤੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਰ੍ਹੇ/ ਵਕਤ ਦੇ ਕੁਰੂਕਸ਼ੇਤਰ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੀ ਰਹੀ/ ਉਥੇ ਨਾ ਕੋਈ ਹੀਰ ਸੀ/ ਨਾ ਕੋਈ ਰਾਂਝਾ ਸੀ/ ਇੱਕ ਨਹੀਂ ਸੈਂਕੜੇ

ਕੈਦੋਂ ਸਨ/ ਬਸ ਅੱਜ ਤੱਕ/ ਇਹਨਾਂ ਕੈਦੋਂ ਸੰਗ ਜੂਝ ਰਹੀ ਹਾਂ।" ਪਰ ਬੀਬਾ ਦੀ ਇਹ ਇਕੱਲ ਸੰਪੂਰਨ ਇਕੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹਨੂੰ ਇੱਕ ਸਾਥ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ। ਉਹ ਸੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦਾ ਸਾਥ ਜੋ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਲੜ ਲੱਗੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਦੀ ਸੀ: "ਲਹੂ-ਲੁਹਾਨ ਹੋਈ ਵੀ/ ਪਿੱਡੋ-ਪਿੱਡ, ਸ਼ਹਿਰੇ-ਸ਼ਹਿਰ/ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਹੋਕਾ ਦਿੰਦੀ ਰਹੀ।" ਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸਾਥ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਦੁੱਖ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਉਠਾ ਕੇ ਅਜਿਹੀ ਸੰਘਰਸ਼ਸ਼ੀਲ ਅਵਸਥਾ ਤੱਕ ਪੁਚਾ ਦਿੱਤਾ ਜਿਥੇ ਹਾਰ-ਜਿੱਤ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਚਾਨਣ ਲਈ ਰਣ ਵਿਚ ਜੂਝਣਾ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖੀ ਧਰਮ ਹੋ ਨਿਬੜਦਾ ਹੈ: "ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਚਾਨਣ ਲਈ/ ਕਿਆਮਤ ਤੱਕ ਲੜਾਂਗੇ/ ਜਿੱਤ-ਹਾਰ ਦੇ ਸਿੱਟਿਆਂ ਤੋਂ ਬੇਖਬਰ ਹੋ ਕੇ।" ਉਹਦੇ ਜੇਰੇ ਨੂੰ, ਉਹਦੀ ਅਡੋਲਤਾ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ। ਕਾਰਨ ਬਾਰੇ ਆਪ ਸੋਚਿਆ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸਮਝ ਆਈ ਕਿ ਪੁਰਸ਼-ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਉਹਦੇ ਇਸ ਹੌਸਲੇ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੋਛੇ ਨਾਰੀਵਾਦ ਵਿਚ ਪਏ ਬਿਨਾਂ ਉਹਦਾ ਅਬਲਾ ਵਾਲੇ ਨਾਰੀ-ਬਿੰਬ ਦੀ ਜਕੜ ਤੋਂ ਸਤੁੰਤਰ ਹੋਣਾ ਤੇ ਰਹਿਣਾ ਸੀ: "ਤੇਰੇ ਇਸ ਵਹਿਮ ਨੂੰ/ ਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ ਨਾਜ਼ੁਕ ਜਿਹੀ ਕਲੀ ਹਾਂ/ ਤੋੜ ਆਈ ਹਾਂ/ ... ਗੁੱਤ ਪਿੱਛੇ ਮੱਤ ਤੇ ਪੈਰ ਦੀ ਜੁੱਤੀ ਵਾਲੀ ਸੋਚ/ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡ ਆਈ ਹਾਂ।" ਬੀਬਾ ਦਾ ਨਿਹਚਾ ਹੈ ਕਿ ਆਖਰ ਉਹਦੇ ਸਿਰਤ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾ ਮਿਲੇਗੀ ਅਤੇ 'ਅਤੇ ਸੌ ਝੜੋ' ਦੀ ਕਹਾਵਤ ਅੰਤ ਨੂੰ ਉਹਦੇ ਲਈ ਸੱਚ ਹੋ ਕੇ ਰਹੇਗੀ: "ਮੇਰੇ ਸੁਰਖ ਦੁਪੱਟੇ ਨੂੰ/ ਤੂੰ ਕਦਮਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰੋਲੇਂਗਾ/ ਸਗੋਂ ਦਸਤਾਰ ਵਾਂਗ ਸਜਾਵੇਂਗਾ।" ਪੁਰਸ਼-ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਦੁੱਖ ਭੋਗਦੀ ਹਰ ਔਰਤ ਵਾਂਗ, ਬੀਬਾ ਕੁਲਵੰਤ ਨੂੰ ਮੇਰੀਆਂ ਬਹੁਤ-ਬਹੁਤ ਅਸੀਸਾਂ!

ਕੀ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਅਫਸਰਾਂ ਦੇ ਯਰਕਾਊ ਵਿਹਾਰ ਮੂਹਰੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਬੈਰੀਕੇਡ

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਵੱਲੋਂ ਬੀਤੇ ਦਿਨੀਂ ਚੁੱਕੇ ਗਏ ਇਕ ਕਦਮ ਨਾਲ ਨਿਵੇਕਲੀ ਚਰਚਾ ਛਿੜ ਗਈ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਖੁਸ਼ ਹਨ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਿਵਲ ਅਫਸਰਸ਼ਾਹੀ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਤੰਤਰ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬਲੈਕਮੇਲ ਕਰਨ ਦੇ ਯਤਨ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਤੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹੱਦ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਸਿੱਖ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਸਰ ਇਸ ਦਾ ਬਿਲਕੁਲ ਇਹੀ ਪਿਆ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਲਾ ਰਹੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਈ ਬਾਹਰਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਵੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਪੈਂਤੜੇ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸਮਝਦਾਰੀ ਨਾਲ ਹੁੰਗਾਰਾ ਭਰਿਆ ਹੈ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ ਆਗੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਇਕੋ ਇਕ ਲੀਡਰ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਇਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਾਰੀ ਮੰਤਰੀ ਬਣਨ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੇ ਦੋਵਾਂ ਹਾਊਸਾਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਤੇ ਰਾਜ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਰਹਿ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਵੀ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਹੰਢਾਅ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਅਫਸਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹਤਹਾਸ ਕਰ ਕੇ ਬਗੈਰ ਸਮੂਹਿਕ ਛੁੱਟੀ ਲੈ ਕੇ ਹਤਹਾਸ ਦੇ ਅਸਿੱਧੇ ਕਦਮ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ ਨੇ ਉਸੇ ਦਿਨ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਚਾਲੀਆਂ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਲੋਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਅਸਲ ਵਿਚ ਕੱਟੇ ਹੋਏ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਆਗੂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਚੁੱਕਣ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਾਹਲੀ ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਆਏ ਸਨ, ਉਹ ਵੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਸਖ਼ਤ ਕਦਮ ਅਤੇ ਹਤਹਾਸ ਦੇ ਹਸਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚੁੱਪ ਵੱਟ ਗਏ ਹਨ।

ਅਸੀਂ ਇਹ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕਿ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾ ਮਿਲੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਣਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਲੋਕਤੰਤਰ ਵਿਚ ਉਹ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਰਾਜੇ ਮੰਨਣ ਲੱਗ ਜਾਣ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਬੇਬੇ ਸਿਆਸੀ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਜਿਹੜੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੀ ਹਨੇਰੀ ਲਿਆ ਛੱਡੀ ਸੀ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ ਉਸ ਵਿਚ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿਆਸੀ ਆਗੂਆਂ ਖ਼ਿਲਾਫ ਕਾਰਵਾਈ ਹੋਈ ਤਾਂ ਦਲਾਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵੀ ਹੋਣੀ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਅਫਸਰ ਵੀ ਦਾੜ੍ਹ

ਹੋਣ ਆ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਜਿਹੜੇ ਲੀਡਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਹਿੱਸਾ-ਪੱਤੀ ਰੱਖਣ ਦੇ ਰਾਹ ਪਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਜਦੋਂ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਫੜੋ-ਫੜਾਈ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ, ਅਫਸਰੀ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਆਪਸੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਤੱਕ ਵੀ ਗੱਲ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਕਤ ਅਫਸਰਾਂ ਖ਼ਿਲਾਫ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਕੋਤਮਾ ਇਕੱਠਾ ਹੋ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਮੋਰਚੇਬੰਦੀ ਦਾ ਦਾਅ ਖੇਡਣ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਇਹ ਗੱਲ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਈ ਕਿ ਜਿਸ ਕੇਸ ਤੋਂ ਬਹੁਤਾ ਰੋਲਾ ਪਿਆ ਸੀ, ਮੋਹਾਲੀ ਦੇ ਉਸ ਵੱਡੇ ਸਨਅਤੀ ਪਲਾਟ ਨੂੰ ਕਲੋਨੀ ਵਿਚ ਬਦਲ ਕੇ ਕਰੋੜਾਂ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਵਿਚ ਪਿਛਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇਕ ਬਦਨਾਮ ਮੰਤਰੀ ਨਾਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਫਸਰਾਂ ਨੇ ਫਾਈਲਾਂ ਕਲੀਅਰ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ, ਉਸ ਕਲੋਨੀ ਦੇ ਪਲਾਟ ਮਾਲਕਾਂ ਦੀ ਲਿਸਟ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਫਸਰਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਦੇ ਜੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂਅ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ਸਿੱਧੇ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਲਏ, ਕਰੋੜਾਂ ਦੇ ਪਲਾਟ ਲੈ ਲਏ ਸਨ ਤਾਂ ਕਾਗਜ਼ੀ ਸਬੂਤ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖ਼ਿਲਾਫ ਕੇਸ ਬਣਨੇ ਸਨ। ਇਸ ਹਾਲ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਰਾਹ ਫੜਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਅਣ-ਐਲਾਨੀ ਹਤਹਾਸ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰਨ ਦੇ ਰਾਹ ਪੈਣ ਲੱਗ ਪਏ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਚਿੱਠੀ ਵਿਚ ਬਲੈਕ-ਮੇਲਿੰਗ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਬਲੈਕ-ਮੇਲਿੰਗ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਪੈਂਤੜਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਲਿਆ, ਉਸ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਖੁਸ਼ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸੋਚ ਨਹੀਂ ਆਈ ਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਹਤਹਾਸ ਵਰਗਾ ਕਦਮ ਜਦੋਂ ਚੁੱਕਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਪੰਜਾਬ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅਫਸਰਾਂ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਕਦਮ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ, ਉਸੇ ਦਿਨ ਬਿਹਾਰ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਰਗਾ ਇਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਫੜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸੇ ਵੀ ਅਫਸਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅਫਸਰਾਂ ਵਾਲੇ ਰਾਹ ਪੈ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਹਫ਼ਤਾ ਪਹਿਲਾਂ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਹੇਠ ਹੋਏ ਟੀਚਰ ਐਲੀਜੀਬਿਲਟੀ ਟੈਸਟ ਵਿਚ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਰਗਾ ਇਕ ਅਫਸਰ ਫੜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਾਜਸਥਾਨ

ਵਿਚ ਨੌਕਰੀਆਂ ਦੇਣ ਦੇ ਟੈਸਟ ਵੇਲੇ ਪੇਪਰ ਲੀਕਿੰਗ ਕਾਂਡ ਹੋਇਆ ਤੇ ਉਦੋਂ ਹੀ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਕੇਸ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਕਾਂਗਰਸੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵਾਲੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਵੀ ਅਫਸਰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਾਲਾ ਕਦਮ ਉਥੋਂ ਦੇ ਅਫਸਰ ਵੀ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਧਮਕੀ ਦੇ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਦੋ ਅਫਸਰ ਪਤੀ-ਪਤਨੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਹੇਠ ਫੜੇ ਗਏ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡਬਲ-ਬੈਂਡ ਹੇਠਲੇ ਬਕਸੇ ਵਿਚੋਂ ਨੋਟਾਂ ਦੇ ਢੇਰ ਨਿਕਲੇ ਸਨ। ਝਾਰਖੰਡ ਦੀ ਇਕ ਬਹੁ-ਚਰਚਿਤ ਮਹਿਲਾ ਅਫਸਰ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿਚ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਭਾਵੇਂ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਹੋਵੇ, ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਪਾਰਟੀ ਦੀ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅਫਸਰਾਂ ਵਾਲੀ ਹਤਹਾਸ ਦੇ ਕਦਮ ਤੋਂ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਕਦਮ ਠੀਕ ਲੱਗਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ ਹਤਹਾਸ ਦੀ ਖੇਡ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜਾਂ ਤੱਕ ਵੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ ਤੇ ਫਿਰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਰ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਫਸਰੀ ਬਲੈਕਮੇਲ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਕੇ ਖੁੰਜੇ ਲੱਗਣ ਦੀ ਨੌਬਤ ਆ ਸਕਦੀ ਸੀ।

ਅਸੀਂ ਫਿਰ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਅਫਸਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਾਰਕਰਦਗੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਧੁਰਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਣਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਵਿਹਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰ ਦੇ ਪੱਖ ਜਾਂ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਚੱਲਦੇ ਨਾ ਜਾਪਣ ਲੱਗ ਪੈਣ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਅਫਸਰ ਫੜੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕਦੀ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਹਤਹਾਸ ਕਰਨ ਵਰਗੀ ਲਾਮਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਈ। ਹਰਿਆਣੇ ਦਾ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਓਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੌਟਾਲਾ ਜਦੋਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿਚ ਦਸ ਸਾਲ ਦੀ ਕੈਦ ਭੁਗਤਣ ਲਈ ਜੇਲ੍ਹ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ, ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਵੀ ਕਈ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਹਤਹਾਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਈ। ਸਾਡੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਆਈ ਏ ਐੱਸ ਅਫਸਰ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਪਟੂ ਨੂੰ ਹੇਮਕੁੰਟ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ

ਜਿੱਦਾਂ ਬੇਇੱਜ਼ਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਕਿਸੇ ਅਫਸਰ ਨੇ ਕੋਈ ਹਤਹਾਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ। ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਫਸਦੇ ਅਫਸਰਾਂ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਹਤਹਾਸ ਦਾ ਕਦਮ ਚੁੱਕ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਿਵਲ ਅਫਸਰਸ਼ਾਹੀ ਨੇ ਅਜੀਬ ਕਿਸਮ ਦਾ ਯਰਕਾਊ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਚੇਤਾ ਨਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਕੌਲ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਦਫਤਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ ਕਿਸੇ ਵਕਤ ਸਖਤੀ ਦਾ ਕੋਈ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣਗੇ ਤਾਂ ਉਥੇ ਵੀ ਸਾਰੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਹਤਹਾਸ ਕਰ ਦਿਆ ਕਰਨਗੇ ਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕੰਮ-ਕਾਜ ਚੱਲਣ ਦੀ ਕੋਈ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗੀ। ਏਹੋ ਜਿਹੇ ਕਦਮ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵਾਂਗ ਅਸੀਂ ਬਲੈਕਮੇਲਿੰਗ ਨਾ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਤਾਂ ਇਸ ਕਦਮ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਇਕ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਬਦ-ਅਮਨੀ ਜਾਂ ਅਰਾਜਕਤਾ ਵਿਚ ਨਿਕਲਣਾ ਸੀ, ਜਿਹੜੀ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਹੇਠ ਆਏ ਹੋਏ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਹੋਰ ਵਧਾ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਫਸਰਸ਼ਾਹੀ ਨੂੰ ਇਸ ਕੋਤੇ ਤਜਰਬੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਕੀਕੀ ਸੇਵਾ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣਾ ਅਕਸ ਸੁਧਾਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਸ ਤੋਂ ਹਟਵਾਂ ਪੱਖ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕੁਝ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਕੁਝ ਵਿਧਾਇਕ ਵੀ ਹਾਲਾਤ ਦੇ ਵਹਿਣ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਅਤੇ ਦਸ ਮਹੀਨੇ ਸਰਕਾਰ ਬਣੀ ਨੂੰ ਹੋਣ ਪਿੱਛੋਂ ਵੀ ਉਹ ਚੱਜ-ਆਚਾਰ ਸਿੱਖਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੇ, ਜਿਹੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਣਕਿਆਸੀ ਜਿੱਤ ਹੋਣ ਨਾਲ ਕੁਝ ਏਦਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਰੁਤਬੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਅਜੇ ਤੱਕ ਆਪਣੇ ਅਹੁਦੇ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕੇ ਤੇ ਇਖਲਾਕੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵੱਲ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਕੇਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਫਸਰਾਂ ਅਤੇ ਪਿਛਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੁਝ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੇ ਏਜੰਟਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਮਨ-ਆਈਆਂ ਕਰ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਬਦਨਾਮੀ ਵਧਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪਹਿਲਾਂ ਬਣਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਏਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਕੁਝ ਵਿਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਅਫਸਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਹੱਥ ਰਲੇ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੁਰਾਣੇ

ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਪਿੜ

ਜਤਿੰਦਰ ਪਨੂੰ
ਫੋਨ: 91-98140-68455

ਚਾਟੜਿਆਂ ਨੂੰ ਫਿਰ ਵਿਭਾਗੀ ਕਮੇਟੀਆਂ ਵਿਚ ਪਾ ਲਿਆ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੋਸਟਾਂ ਉੱਤੇ ਲਿਆ ਬਿਠਾਇਆ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਹੋਰ ਲੋਕ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਮੰਤਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਫਸਰਾਂ ਵੱਲ ਕੋਤੀ ਅੱਖ ਨਾਲ ਵੇਖਣ ਦੀ ਜੁਰਅਤ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰ ਸਕੇ। ਸਰਕਾਰ ਜਿੱਦਾਂ ਵੀ ਚੱਲਦੀ ਰਹੀ, ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਣਾ, ਜਦੋਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਪਿਆ, ਹਰ ਚੰਗੇ-ਮਾੜੇ ਕੰਮ ਦਾ ਲੇਖਾ ਮੰਤਰੀਆਂ ਤੇ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ, ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਚੇਤਾ ਨਾ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਚਲਾ ਸਕਣਗੇ, ਅਫਸਰਾਂ ਦੇ ਕਾਰਿੰਦੇ ਜਿਹੇ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਣਗੇ। ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਅਸੀਂ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਕਹਿਣੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਇਹ ਕਿ ਸਾਰੇ ਅਫਸਰ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਅਫਸਰਸ਼ਾਹੀ ਵਿਚ ਵੀ ਕੁਝ ਚੰਗੇ ਲੋਕ ਹਨ, ਪਰ ਪਿਛਲੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੌਰਾਨ ਨੁੱਕਰੀ ਲਾ ਕੇ ਰੱਖੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲਿਆ ਕੇ ਪਰਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਹਾਲਾਤ ਸੁਧਾਰਨ ਦੀ ਆਸ ਵਧ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਅਫਸਰਸ਼ਾਹੀ ਵੱਲੋਂ ਚੁੱਕੇ ਯਰਕਾਊ ਕਦਮਾਂ ਅੱਗੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵੱਲੋਂ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਬੈਰੀਕੇਡ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਇਸ ਰਾਜ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਤਾਲਮੇਲ ਲਈ ਸੁਖਾਵੇਂ ਸਿੱਟੇ ਕੱਢ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਆਖਰੀ ਗੁਫ਼ਤਗੂ-ਇੱਕ ਟੀਸ

ਆਰਥਿਕ ਪੱਖੋਂ, ਜਾਤ-ਪਾਤ ਤੇ ਪੜ੍ਹਾਈ-ਲਿਖਾਈ ਦੀ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕੁਝ ਅਥੋੜੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ, ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਨੇ ਕੰਵਰ ਤੇ ਪ੍ਰੀਤ ਦੇ ਸੱਚੇ ਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਇਸ਼ਕ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤੀਕਰ ਕੰਵਰ ਦੇ ਘਰ ਸੀਤ ਯੁੱਧ ਚੱਲਦਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਬਜਿੰਦ ਸਨ। ਜਬਰੀ ਤੇ ਜਜ਼ਬਾਤੀ ਤਸੀਹਿਆਂ ਨੇ ਕੰਵਰ ਨੂੰ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਝੱਜੜ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਲੱਖ-ਕਰੋੜ ਹੀਲੇ ਵਰਤਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਮੁਹੱਬਤ ਪ੍ਰਵਾਨ

ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ
ਫੋਨ: 98889-40211

ਨਾ ਚੜ੍ਹਦੀ ਦੇਖ ਕੰਵਰ ਨੇ ਆਖਰ ਆਪਣੇ ਦਿਲ 'ਤੇ ਪੱਥਰ ਰੱਖ ਲਿਆ। ਪ੍ਰੀਤ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜਿੰਦਗੀ 'ਚੋਂ ਸਦਾ ਲਈ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੰਵਰ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਉਸੇ ਥਾਂ 'ਤੇ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ, ਜਿੱਥੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਹੋਈ ਸੀ।

ਪਿਛਲੇ 5-6 ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਜਦੋਂ ਵੀ ਪ੍ਰੀਤ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ, ਉਹ ਅੱਧੇ ਬੋਲ 'ਤੇ ਭੱਜੀ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। ਹਰ ਵਾਰ ਵਾਂਗ ਅੱਜ ਵੀ ਉਹ ਇੱਕ ਫੋਨ ਕਾਲ 'ਤੇ ਸਾਹਮਣਿਓਂ ਮੁਸਕਰਾਹਟਾਂ ਬਖੇਰਦੀ ਹੋਈ ਕੰਵਰ ਵੱਲ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਫਿੱਕੇ ਗੁਲਾਬੀ ਰੰਗ ਦੇ ਸੂਟ ਦੇ

ਉੱਤੇ ਗੂੜ੍ਹੇ ਬ੍ਰਾਊਨ ਰੰਗ ਦੀ ਜੈਕਟ ਪਾਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਆਦਤ ਮੁਤਾਬਕ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਦੀ ਉਗਲ 'ਚ ਆਪਣੇ ਸਕੂਟਰ ਦੀ ਚਾਬੀ ਘੁਮਾਉਂਦੀ ਤੇ ਦੂਜੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਡਿੱਗੀਆਂ ਜੁਲਫਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਾਰਦੀ ਹੋਈ ਨੇ ਕੋਲ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਮੁੰਡਿਆਂ ਵਾਂਗਰ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਭਰਵੱਟੇ ਉਤਾਰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਕੰਵਰ ਦਾ ਹਾਲ-ਚਾਲ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ। ਅੱਗੋਂ ਉਖੜੇ ਜਿਹੇ ਕੰਵਰ ਨੇ ਰਸਮੀ ਜਿਹਾ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਚਹਿਕਦੀ ਹੋਈ ਪ੍ਰੀਤ ਕਹਿੰਦੀ, 'ਐਡੀ ਵੀ ਕੀ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਸੀ, ਪਤਾ ਵੀ ਹੈ ਟੈਸਟ ਸੀ ਮੇਰਾ ਅੱਜ ਕਾਲਜ 'ਚ, ਵਿੱਚੇ ਛੱਡ ਕੇ ਆਈ ਹਾਂ'। ਕੰਵਰ ਨੇ ਨਕਲੀ ਜਿਹੀ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਨਾਲ ਸਿਰਫ ਧੰਨਵਾਦ ਹੀ ਕਿਹਾ। ਵਿਚਾਰਨੀ ਜਿਹੀ 'ਚ ਅੱਖਾਂ ਮਟਕ ਕੇ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੀ, 'ਅੱਜ ਤਬੀਅਤ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ ਜਨਾਬ ਦੀ, ਦੇਖਿਓ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਲੱਭ ਲਈ, ਨਾਲੇ ਐਡੀਆਂ ਕਾਹਲੀਆਂ ਨਾ ਕਰਿਆ ਕਰੋ ਯਾਰ, ਸਾਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਕੰਮ ਹੁੰਦੇ ਨੇ'। 'ਹੁਣ ਆਪਾਂ ਸੀਰੀਅਸਲੀ ਗੱਲ ਕਰ ਲਈਏ ਜਿਸ ਲਈ ਮੈਂ ਬੁਲਾਇਆ', ਕੰਵਰ ਨੇ ਕਿਹਾ। 'ਹਾਏ ਓ ਰੱਬਾ, ਇੱਕ ਤਾਂ ਸੀਰੀਅਸ ਹੋਣਾ ਛੱਡ ਦਿਓ ਪਲੀਜ਼। ਨਾਲੇ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣੋ, ਪਤੈ ਮੰਮੀ ਪੁੱਛਦੇ ਸੀ ਕਿ ਤੂੰ ਇਹ ਕੋਕਾ ਕਿੱਥੋਂ ਲਿਆਏ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਕਦੀ ਨਾ ਕੰਨ ਬੰਨਾਏ, ਨਾ ਨੱਕ ਚੱਲ ਛੱਡੇ, ਹੁਣ ਦੱਸੋ ਸੁੱਕੇ ਖੂਹ ਕੋਲ ਹੀ ਖੜ੍ਹਾ ਕੇ ਰੱਖਣਾ ਕਿ ਕੁਝ ਚਾਰ ਪਾਣੀ ਵੀ ਪੁੱਛੋਗੇ ਮੈਨੂੰ। ਇੰਨੀ ਧੁੰਦ ਪੈ ਰਹੀ ਰਸਤੇ 'ਚ, ਆਪ ਤਾਂ ਇਥੋਂ ਉੱਠ ਕੇ ਆ ਗਏ'।

ਅੱਧਾ ਪੌਣਾ ਘੰਟਾ ਤਾਂ ਏਦਾਂ ਹੀ ਨਖਰੇ ਨਿਹੋਰੇ ਕਰਦੇ ਲੰਘ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਅਚਾਨਕ ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ, 'ਅੱਛਾ ਸੱਚ ਦੱਸਿਓ ਕਿ ਸੱਚੀ ਹੀ ਬੁੱਧੁ ਜਿਹੇ ਹੋ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਬੁੱਧੁ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੇ ਓ ਇੰਨੇ ਸਾਲਾਂ ਦੇ'। ਕੰਵਰ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ 'ਕਿਉਂ'? 'ਕਿਉਂ

ਕੀ, ਜੱਟੀ ਨੇ ਮਨਾ ਲਏ ਨਾ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ। ਤੁਸੀਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਦੇ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਆਪਣੇ ਪੈਰੈਂਟਸ ਨਾਲ, ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਗੱਲ ਕਰੋਗੇ ਤੁਸੀਂ, ਫੁਕਰੀਆਂ ਮਾਰਨ ਜੋਗੇ ਹੀ ਓ'। ਤੁਰਦੇ ਤੁਰਦੇ ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਉਸੇ ਖੰਡਕ ਕੋਲ ਚਲੇ ਗਏ ਜਿੱਥੇ ਕਈ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਉੱਕਰੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਫਿਰ ਪ੍ਰੀਤ ਬੋਲੀ, 'ਅੱਛਾ ਹੁਣ ਸਮਝ ਲੱਗੀ ਐ ਮੈਨੂੰ ਕਿ ਕਾਹਦੇ ਲਈ

ਬੁਲਾਇਓ। ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣੋ ਹੋਰ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਲਿਖਣੇ ਇੱਥੇ ਹੁਣ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੌਣ-ਕੌਣ ਆਉਂਦੇ ਇਥੇ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਾਂ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ, ਛੁੱਟੀਆਂ ਕੱਟ ਕੇ ਚਲੇ ਜਾਣੈ ਵਾਪਸ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਪਤੈ ਕਿੰਨੇ ਜੁਆਬ ਦੇਣੇ ਪੈਂਦੇ ਨੇ'।

ਕੰਵਰ ਨੀਬ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਦੀਆਂ ਝੀਲ ਵਰਗੀਆਂ ਡੁੰਘੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਰਦਾ ਰਿਹਾ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਸ ਨੇ ਝੁੰਜਲਾਹਟ ਜਿਹੀ 'ਚ ਨੀਵੀਂ ਨਾ ਪਾ ਲਈ। ਉਸ ਦੇ ਗੁਲਾਬੀ ਚਿਹਰੇ ਦਾ ਰੰਗ ਲਾਲ ਸੁਰਖ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦੀ, 'ਏਦਾਂ ਕਿਉਂ ਦੇਖਦੇ ਓ ਮੈਨੂੰ, ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕੀ'? ਜਜ਼ਬਾਤਾਂ ਦੇ ਪੂਰੇ ਰੌਅ 'ਚ ਵਹਿੰਦੀਆਂ

ਕੰਵਰ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਦੇਖ ਲੈਣ ਦੇ ਅੱਜ ਜੀਅ ਭਰ ਕੇ ਯਾਰ, ਸ਼ਾਇਦ ਅੱਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਕਦੇ ਨਾ ਦੇਖ ਸਕਾਂ। ਸ਼ਾਇਦ, ਸ਼ਾਇਦ ਨਹੀਂ, ਸੱਚਮੁੱਚ ਆਪਾਂ ਅੱਜ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਮਿਲ ਰਹੇ ਹਾਂ ਪ੍ਰੀਤ'। ਕੰਵਰ ਨੂੰ ਚਿੜ੍ਹਾਉਂਦੀ ਹੋਈ ਪ੍ਰੀਤ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, 'ਆਹੋ, ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਮਿਲ ਰਹੇ ਆ ਪ੍ਰੀਤ... ਥੋੜ੍ਹਾ ਪੜੋ ਨਾ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਮਜ਼ਾਕ 'ਚ ਵੀ ਭੋਰਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ'। ਕੰਵਰ ਨੇ ਉਦਾਸੀ ਭਰੇ

ਲਹਿਜ਼ੇ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, 'ਦੇਖ ਪ੍ਰੀਤ, ਹਰ ਗੀਲਾ ਵਰਤਿਆ ਤੈਨੂੰ ਪਾਉਣ ਦਾ, ਪਰ ਰੱਬ ਨੇ ਨਸੀਬਾਂ 'ਚ ਆਪਣਾ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ। ਮੇਰੇ ਘਰਦਿਆਂ ਨੇ ਅਗਲੇ ਮਹੀਨੇ ਮੇਰਾ ਵਿਆਹ ਕਰ ਦੇਣੈ, ਬਸ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ .... ਮੁਆਫ਼ ਕਰ ਦੇਵੀ, ਜੇ ਹੋ ਸਕਿਆ ਤਾਂ'। ਕਾਰਨ ਪੁੱਛਣ 'ਤੇ ਕੰਵਰ ਨੇ ਮਨ ਕੈਤਾ ਕਰਦਿਆਂ ਇੱਕੋ ਸਾਰੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦੱਸਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, 'ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ, ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਅੱਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਭ ਕੁਝ ਕਿਸੇ ਸੁਪਨੇ ਵਾਂਗ ਭੁੱਲ ਜਾਵੀ, ਸ਼ਾਇਦ ਤੇਰੀ ਬੇਬਾਕੀ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ...., ਬਸ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਵੀ ਯਾਰ। ਅੱਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਕਿਧਰ

ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ। ਸਮਝ ਲਵੀ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਅਧੂਰਾ ਖਵਾਬ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਹਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰ ਤਾਂ ਵੀ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਗੁਨਾਹਗਾਰ ਹਾਂ ਪ੍ਰੀਤ। ਇੰਨਾ ਵਾਅਦਾ ਮੇਰਾ ਕਿ ਆਖਰੀ ਸਾਹ ਤੱਕ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਰਹੇਗੀ। ਚੰਗਾ, ਅਲਵਿਦਾ'।

ਪ੍ਰੀਤ ਨੇ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜਨ ਲੱਗੇ ਕੰਵਰ ਦਾ ਹੱਥ ਇੰਨੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਫੜਿਆ ਕਿ ਉਹ ਚਾਹ ਕੇ ਵੀ ਛੁਡਾ ਨਾ ਸਕਿਆ। ਆਪਣੀਆਂ ਭਿੱਜੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਕੰਵਰ 'ਤੇ ਟਿਕਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਤੇ ਵਾਸਤਾ ਜਿਹਾ ਪਾ ਕੇ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਦੱਸੋ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਕਿਤੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਘਾਟ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਤੁਹਾਨੂੰ। ਉਹੀ ਝੀਲ ਵਰਗੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚੋਂ ਹੰਝੂਆਂ ਦੀ ਐਸੀ ਝੜੀ ਲੱਗੀ ਕਿ ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਦੁਪਹਿਰ ਹੋ ਗਈ, ਪਰ ਪ੍ਰੀਤ ਚੁੱਪ ਨਾ ਹੋਈ। ਸਮੇਂ ਦਾ ਉਹ ਮੰਜ਼ਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਜਿੰਦਾਂ ਵਕਤ ਦੀਆਂ ਸੂਈਆਂ ਰੁਕ ਗਈਆਂ ਹੋਣ। ਕੰਵਰ ਦੀ ਛਾਤੀ 'ਤੇ ਮੁੱਕੀਆਂ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਕਮੀਜ਼ ਦਾ ਬਟਨ ਤੌੜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਰੌਂਦੀ-ਰੌਂਦੀ ਕਹਿੰਦੀ, 'ਬਸ ਸਿਰਫ ਇੰਨਾ ਕਹਿ ਦੋ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੋ। ਮੈਂ ਆਪੇ ਤੁਹਾਡੇ ਘਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਮਨਾ ਲਉਂ, ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨਾਲ ਲੜ ਲੂੰ, ਬਸ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਓ, ਦੱਸੋ ਨਾ ਪਲੀਜ਼ ਯਾਰ, ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ ਕਿ ਆਖਰ ਗੱਲ ਕੀ ਹੋ ਗਈ, ਰੋਗੇ ਓ ਨਾ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ'? ਉਸ ਦੀਆਂ ਉਹ ਉਮੀਦ ਤੇ ਹਸਰਤ ਭਰੀਆਂ ਅੱਖੀਆਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਵੱਸ ਨਾ-ਉਮੀਦ ਕਰ ਕੰਵਰ ਉਸ ਦੀ ਜਿੰਦਗੀ ਤੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਰੁਖ਼ਸਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰੀਤ ਕਦੇ ਵੀ ਉਸਨੂੰ ਨਾ ਮਿਲੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੰਵਰ ਕਦੇ ਪਹਿਲੀ ਤੇ ਅਖੀਰੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਵਾਲੀ ਉਹ ਜੂਹ ਟੱਪ ਸਕਿਆ।

ਨਿੰਦਰ ਘੁਗਿਆਣਵੀ ਦਾ ਸ਼ਿਵ ਬਟਾਲਵੀ

ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਆਈਆਂ ਆਲ੍ਹਣ ਫਾਲ੍ਹਣ ਕਿਤਾਬਾਂ ਕਿਸੇ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਨੂੰ ਦੇਣ ਲਈ ਕੱਢ ਰਿਹਾ ਸਾਂ। ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਨਿੰਦਰ ਘੁਗਿਆਣਵੀ ਵਲੋਂ ਸੰਪਾਦਤ 'ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ: ਜੀਵਨ ਤੇ ਯਾਦਾਂ' (ਨਿੰਦਰ ਬੁੱਕ ਕੰਪਨੀ, ਜਲੰਧਰ, ਪੰਨੇ 176 ਮੁੱਲ 220 ਰੁਪਏ) ਲੱਗ ਗਈ। ਚੇਤੇ ਆਇਆ ਕਿ ਨਿੰਦਰ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਡੋਢ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਫੜਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਸ ਦੇ ਵਰਕੇ ਫਰੋਲੇ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਵੀ ਐਵੇਂ ਕਿਵੇਂ ਵਾਲੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਸ਼ਾਇਦ ਤੀਜਾ ਐਡੀਸ਼ਨ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਤਤਕਰੇ ਉੱਤੇ ਝਾਤ ਮਾਰੀ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ ਬਾਰੇ ਮੇਰਾ ਲੇਖ ਵੀ ਹੈ। ਇਕ ਦਰਜਨ ਦੂਜੇ ਲੇਖਕਾਂ ਸਮੇਤ। ਇਹ ਜਾਨਣ ਲਈ ਕਿ ਉਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਸ਼ਿਵ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਵੱਧ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਮੈਂ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਵਰਕੇ ਫਰੋਲਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।

ਮੈਂ ਸ਼ਿਵ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਨੇੜੇ ਤੋਂ ਜਾਣਦਾ ਸਾਂ। ਉਸ ਦੀ ਰਚਨਾਕਾਰੀ ਤੇ ਬੋਧਵਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪਰ ਨਿੰਦਰ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਿੱਠ ਬਾਪਤਨ ਤੋਂ ਵਰਜ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਦਰਜਨ ਲੇਖਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੇਖਕ ਸ਼ਿਵ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਨੇੜਿਓਂ ਜਾਣਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਵੀ ਜਿਹੜੇ ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ ਦੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਹਾਲੀ ਮੁਢਲੀ ਵਿਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਨਿੰਦਰ ਘੁਗਿਆਣਵੀ ਦੇ ਸਿਰ ਤਾਂ ਇਹ ਸਿਹਰਾ ਬੱਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨੱਠਿਆ ਤੇ ਸ਼ਿਵ ਬਟਾਲਵੀ ਦੀਆਂ ਦੁਰਲੱਭ ਤਸਵੀਰਾਂ ਸਮੇਤ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਰੂ-ਬ-ਰੂ ਕੀਤਾ। ਮੇਰੀ ਸੀਮਾ ਇਹ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸਾਂ, ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕਦੇ ਕਦਾਈਂ ਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

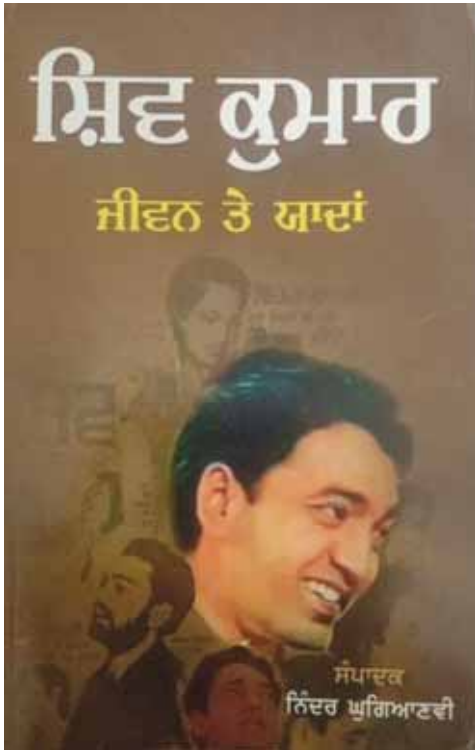
ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਲੇਖਕ ਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੀਤਲ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ, ਬਲਵੰਤ ਗਾਰਗੀ, ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਮੈਥੋਂ ਵੱਡੇ ਸਨ। ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਕਾਂਗ, ਕੰਵਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੂਰੀ, ਭੂਸ਼ਨ ਧਿਆਨਪੁਰੀ, ਧਰਮ ਕੰਮੇਆਣਾ, ਪਾਸ਼, ਕੁਲਦੀਪ ਤੱਖਤ ਤੇ ਦੇਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਮੈਥੋਂ ਛੋਟੇ। ਪ੍ਰੋਮ ਕੁਮਾਰ (ਅਮਰੀਕਾ), ਹਰਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਹਰਸ਼ ਤੇ ਜਿਉਤੀ ਮਾਨ ਨੂੰ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ। ਮਿਹਰਬਾਨ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਬੇਟਾ ਹੈ ਤੇ ਮੋਹਨ ਕਾਹਲੋਂ ਉਸ ਦਾ ਮਿੱਤਰ ਸੀ। ਉਹੀਓ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਸ਼ਿਵ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਮੇਰੀ ਜੰਜੇ ਨੋਸ਼ਹਿਰਾ ਪੰਨੂਆਂ (ਤਰਨਤਾਰਨ) ਢੁਕਿਆ ਸੀ-ਵਿਸਕੀ ਦੀ ਬੋਤਲ 'ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ।

ਕਿਸ ਨੇ ਸ਼ਿਵ ਬਾਰੇ ਕੀ ਲਿਖਿਆ ਇਸ ਨਿਕਚੂ ਜਿਹੇ 'ਨਿਕ ਸੁੱਕ' ਵਿਚ ਦੱਸਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ। ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਉਹਦੀ ਕਵਿਤਾ ਤੇ ਆਵਾਜ਼ ਦੀ ਜਾਦੂਗਰੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਕੁਝ ਇੱਕ ਨੇ ਉਹਦੇ ਬਚਨ ਦਾ। ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਸ਼ਿਵ ਰਾਮਧਾਰੀਆਂ ਨਕਲੀਆਂ, ਬਾਂਦਰ ਬਾਂਦਰੀ ਦਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਵਿਖਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਤੇ ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਤ੍ਰਿਝਣ ਨੂੰ ਬੜੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵੇਖਦਾ, ਸੁਣਦਾ ਤੇ ਮਾਣਦਾ। ਜੇ ਦਾਅ ਲੱਗਦਾ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਕੁਝ ਸੁਣਾ ਵੀ ਦਿੰਦਾ। ਉਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਆਵਾਜ਼ ਦੀ ਖਿੱਚ ਸਭ ਨੂੰ ਮੋਹ ਲੈਂਦੀ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਕੁੜੀਆਂ ਚਿੜੀਆਂ ਨੂੰ। ਇਹ ਉਦੋਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹਨ ਜਦੋਂ ਉਹ ਕਵਿਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਿਖਣ ਲੱਗਿਆ।

ਉਸਦੇ ਕਵੀ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋਣ ਪਿੱਛੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਕੀਟਸ ਕਿਹਾ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾ, ਸ਼ਾਹ ਹੁਸੈਨ ਤੇ ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ। 'ਲੂਣਾ' ਨਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਉੱਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਡਮੀ ਵਲੋਂ ਸਨਮਾਨ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਭਾਰਤੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਉਮਰੇ ਇਸ ਦਾ ਭਾਗੀ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਿਵ

ਕੁਮਾਰ ਸੀ। ਉਸਦੀ ਕਾਵਿਕ ਯਾਤਰਾ ਫਰਸ਼ ਤੋਂ ਅਰਸ਼ ਦੀ ਨਹੀਂ ਅਰਸ਼ ਤੋਂ ਅਰਸ਼ ਦੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਮਿਰਜ਼ਾ ਗਾਲਿਬ ਦੇ ਸ਼ਿਅਰ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ:

ਮੰਜਰ ਏਕ ਬੁਲੰਦੀ ਪਰ ਔਰ ਹਮ ਬਨਾ ਸਕਤੇ,

ਕਾਸ਼ ਕਿ ਇਧਰ ਹੋਤਾ ਅਰਸ਼ ਸੇ ਮੁਕਾਂ ਅਪਨਾ ਉਸਨੂੰ ਫਰਸ਼ ਤੋਂ ਅਰਸ਼ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵੀ ਕਈ ਸਨ। ਵੀਰੋ, ਸ਼ੀਸ਼ੋ ਤੇ ਮੀਨਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਤਾਂ ਆਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕਿੱਛੀ ਦਾ ਨਹੀਂ। ਨਿੰਦਰ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਝੋਲੀ ਵਿਚ ਰੋੜੇ ਤੇ ਠੀਕਰੀਆਂ ਭਰ ਕੇ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਉਡੀਕਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਬਾਕੀ ਦੀ ਢਾਣੀ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੁਰ ਜਾਂਦੀ। ਫੇਰ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਕਹਿਣ ਉੱਤੇ ਕਿੱਛੀ ਆਪਣੇ ਪੱਲੇ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਠੀਕਰੀਆਂ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਸੁੱਟ ਦਿੰਦੀ ਤੇ ਦੋਨੋਂ ਖੇਡਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ। ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਖੇਡਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਪੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੱਭ ਕੇ ਉਥੋਂ ਨਾ ਉਠਾਉਂਦੇ। ਸ਼ਿਵ ਅੱਤਲੀ ਕਵਿਤਾ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੁੱਲਿਆ ਨਹੀਂ:

ਆਓ ਮੈਨੂੰ ਦਿਓ ਦਿਲਾਸਾ ਨੀ ਪੀ ਚੱਲਿਆ ਮੈਨੂੰ ਘੁੱਟ ਘੁੱਟ ਕਰ ਕੇ ਰਾਮ ਦਾ ਮਿਰਗ ਪਿਆਸਾ ਨੀ ਤਾਪ ਤੁਈਏ ਫਿਕਰਾਂ ਦੇ ਨੇ ਮਾਰ ਮੁਕਾਈ ਜਿੰਦਗੀ ਨੀ ਲੂਸ ਗਿਆ ਹਰ ਹਸਰਤ ਮੇਰੀ ਲੱਗਿਆ ਹਿਜਰ ਮਾਸਾ ਨੀ (ਮੀਨਾ ਦੇ ਤੋਈਏ ਤਾਪ ਨਾਲ ਮਰਨ ਉੱਤੇ)

ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਇਸ ਭਾਵਨਾ ਉੱਤੇ ਮੁਹਰ ਲਾਉਣ ਲਈ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਇਹ ਬੋਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਹਨ: ਜਦ ਰੋਹੀਆਂ ਵਿਚ ਤਤਕੇ ਪੰਛੀ ਵਾਕ ਕੋਈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸੰਗ ਸੁੱਤਾ ਆਪਣਾ ਗੀਤ ਜਗਾਂਦਾ ਹਾਂ ਮੈਂ ਤੇ ਸੂਰਜ ਜਦ ਫਿਰ ਘਰ ਦੇ ਮੋੜ 'ਤੇ ਮਿਲਦੇ ਹਾਂ ਨਦੀਏ ਰੋਜ਼ ਨਹਾਵਣ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਮੈਂ ਤੇ ਸੂਰਜ ਜਦੋਂ ਨਹਾ ਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਮੁੜਦੇ ਹਾਂ ਮੈਂ ਸੂਰਜ ਲਈ ਵਿਹੜੇ ਨਿੰਮਦਾ ਪੀਹੜਾ ਡਾਂਗਦਾ ਮੈਂ ਤੇ ਸੂਰਜ ਜਦ ਫਿਰ ਬਹਿ ਕੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਮੈਂ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਤੇਰੀ ਛਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣਾਂਦਾ ਹਾਂ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਲਿਖਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਨੇ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਕਿਸੇ ਖ਼ਤ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦੇਣ ਵਿਚ ਦੇਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਸ਼ਿਵ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਦੀ ਥਾਂ ਉਸਦੇ ਮਕਾਨ ਨੰਬਰ 8/20 ਨੂੰ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਨੂੰ ਸੁੱਤੀ ਨੂੰ ਜਗਾਵੇ ਤੇ ਉਹ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਖ਼ਤ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦੇ ਸਕੇ। ਨਿੰਦਰ ਵਾਲੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਇਸ ਖ਼ਤ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਲਿਖਦੀ ਹੈ, "ਅੱਜ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਥਾਂ ਆਰਾਮ ਕਰਨ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਕੀ ਸਿਰਨਾਵਾਂ ਹੈ? ਦਿਲਾਂ ਦੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਵਿਚ ਤਾਂ ਉਹ ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਵਿਚ ਹੈ, ਫੇਰ ਉਹਨੂੰ ਮੇਰੀ ਆਵਾਜ਼ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਸੁਣੀਦੀ? ਕਿਸੇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਸੁਣੀਦੀ..."

ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਉਸਦੀ ਕਾਵਿਕ ਉਤਮਤਾ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਉਸਦੀ ਰਚਨਾ 'ਲੂਣਾ' ਵਿਚਲੇ ਸ਼ਿਵ ਵਲੋਂ ਲਿਖੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੋਲਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਝੋਲੀ ਪੈ ਕੇ ਜਾਂਦੀ ਕੁੜੀ (ਲੂਣਾ) ਨੂੰ ਅੱਗ ਸਮਾਨ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ:

ਮੈਂ ਅੱਗ ਟਰੀ ਪਰਦੇਸ ਨੀ ਸਹੀਓ ਅੱਗ ਟਰੀ ਪ੍ਰਦੇਸ ਅੱਗ ਦੀ ਉਮਰੇ ਹਰ ਅੱਗ ਟਰਦੀ, ਜਾ ਬਹਿੰਦੀ ਪਰਦੇਸ ਹਰ ਮਾਂਗ ਦਾ, ਬਾਬਲ ਦੇ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਸਦਾ ਨਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੇਕ ਇਹ ਕੀ ਅੱਗ ਦੇ ਲੇਖ! ਨੀ ਸਹੀਓ!

ਧਰਮ ਕੰਮੇਆਣਾ ਦੇ ਲਿਖਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕ ਵਾਰੀ ਸ਼ਿਵ ਆਪਣੇ ਮਿੱਤਰ ਭੂਸ਼ਨ ਨਾਲ ਲੰਡਨ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣਾ ਸਾਈਕਲ ਚੁੱਕ ਕੇ ਨਿਕਲ ਤੁਰਿਆ। ਮਸਲਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਭੂਸ਼ਨ ਉਸਨੂੰ ਮਹਾਨ ਕਵੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ। ਭੂਸ਼ਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੁਭਾਅ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਰ 'ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਚੱਕੀ ਰਾਹੋ ਨੂੰ ਕੋਣ ਪੁੱਛਦੈ' ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਹੋਇਆ ਇਹ ਕਿ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਸਾਈਕਲ ਪੈਚਰ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਪੈਸੇ ਦੇਣ ਵੇਲੇ ਚੇਤਾ ਆਇਆ ਕਿ ਪੈਸਿਆਂ ਵਾਲਾ ਕੋਟ ਤਾਂ ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ ਭੂਸ਼ਨ ਦੇ ਘਰ ਹੀ ਛੱਡ ਆਇਆ ਹੈ। ਓਧਰ ਪੈਚਰ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਉੱਤੇ ਮਿਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਪੈਚਰ ਦੇ ਪੈਸੇ ਤਾਂ ਕੀ ਲੈਣੇ ਸਨ ਅਧੀਆ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਸ਼ਿਵ ਨੂੰ ਨੇੜਲੇ ਸਟੂਲ ਉੱਤੇ ਬਿਠਾ ਲਿਆ। ਪੈਂਗ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਸ਼ਿਵ ਆਪਣੇ ਮੇਜ਼ਬਾਨ ਦਾ ਪੰਨਵਾਦ ਕਰ ਕੇ ਭੂਸ਼ਨ ਦੇ ਘਰੋਂ ਕੋਟ ਵੀ ਲੈ ਆਇਆ ਤੇ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿ ਆਇਆ ਕਿ ਭੂਸ਼ਨ ਮੰਨੇ ਨਾ ਮੰਨੇ ਉਹਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਘਾਟਾ ਨਹੀਂ।

ਨਿੱਕ ਸੁੱਕ
ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ
ਫੋਨ: 91-98157-78469
Sandhugulzar@yahoo.com

ਉਸ ਦੇ ਮਿਲੀਟੈਂਟ ਸਮਕਾਲੀ ਕਵੀ ਪਾਸ ਨੂੰ ਹੋਰਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਏਸ ਗੱਲ ਦਾ ਵੱਡਾ ਦੁੱਖ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਿਲੀਟੈਂਟ ਰਚਨਾ 'ਇਕ ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ ਹੋਰ' ਪੂਰੀ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਉਂ ਟੁਰ ਗਿਆ।

ਜਿਉਤੀ ਮਾਨ ਦਾ ਲੇਖ ਵੀ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਿੱਛੋਂ ਲਿਖੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਸਵਾਲ ਹੀ ਸਵਾਲ ਹਨ। ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਸਵਾਲ ਇਹ ਕਿ ਸ਼ਿਵ ਨੂੰ ਤੁਰ ਜਾਣ ਦੀ ਏਨੀ ਕਾਹਲ ਕਿਉਂ ਸੀ? ਅੰਤ ਵਿਚ ਉਹ ਵਾਸਤਾ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਕੋਈ ਗੱਲ ਬੁਰੀ ਵੀ ਲੱਗੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਮੁਆਫ ਨਾ ਕਰੋ। ਉਸਨੂੰ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਗੁਨਾਹਗਾਰ ਹੋਏ ਰਹਿਣਾ ਚੰਗਾ ਲੱਗੇਗਾ... ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ... ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ। ਸ਼ਿਵ ਕੋਲੋਂ ਖਾਰ ਖਾਂਦੇ ਨਿੰਦਕਾਂ ਦਾ ਵੀ ਕੋਈ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬਹੁਤੇ ਉਸਨੂੰ ਨਿਰਾਸ਼ਾਵਾਦੀ ਕਹਿ ਕੇ ਭੰਡਦੇ ਸਨ। ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ ਵੀ ਸੀ।

ਨਿੰਦਰ ਘੁਗਿਆਣਵੀ, ਸਾਡੇ ਹਰਮਨ-ਪਿਆਰੇ ਕਵੀ ਦੀ ਮੌਤ (7 ਮਈ 1973) ਤੋਂ ਪੌਣੇ ਦੋ ਸਾਲ ਪਿੱਛੋਂ ਜੰਮਿਆ। 15 ਮਾਰਚ, 1975 ਨੂੰ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਸ਼ਿਵ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਸਭ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਪਹਿਚਾਣਿਆ ਹੈ ਪਰ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਲੱਭਿਆ। ਜੇ ਛਪਾਈ ਦੀ ਗੱਲ ਭੁੱਲ ਵੀ ਜਾਈਏ ਤਾਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਤੇ ਸ਼ਿਵ ਦੀਆਂ ਹੱਥ ਲਿਖਤਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਰੋਣ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਏਨੀ ਵਧੀਆ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵਾਲੀ ਪੁਸਤਕ ਕਿਸੇ ਚੰਗੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਕੋਲੋਂ ਛਪਵਾਏ।

'ਮੈਂ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ। ਪਰ ਕੀ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ 'ਚੋਂ ਮੁੱਕ ਗਈ ਹੈ?... ਕੀ ਸਾਮਵਾਦੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਮਨੁੱਖ ਨਹੀਂ ਜੋ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਨਾ ਹੋਵੇ?' ਹਾਂ ਇਕ ਮੁਹੱਬਤ ਦੀ ਅੱਗ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ, ਸਾਮਰਾਜੀ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਆਸ਼ਾ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਅਮਰ ਹੈ... ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਮੇਰੇ ਨਹੀਂ। ਨਿੰਦਰ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਲੇਖਕ ਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੀਤਲ ਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਲੇਖ ਏਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਦਰਜ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਗੀਤ ਨਾਲ ਹੀ ਖਤਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ:

ਇਹ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਜਨਮਿਆ
ਨਾਲ ਬਹਿਸਤੀ ਜਾਣਾ
ਇਹ ਮੇਰਾ ਗੀਤ, ਮੈਂ ਆਪੇ ਗਾ ਕੇ
ਭਲਕੇ ਹੀ ਮਰ ਜਾਣਾ।
ਨਿੰਦਰ ਘੁਗਿਆਣਵੀ ਦਾ ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ ਜ਼ਿੰਦਾਬਾਦ!

ਅੰਤਿਕਾ
—ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ—
ਅੱਜ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਿਆ ਤੇਰੇ ਰੰਗ ਵਰਗਾ
ਤੇਰੇ ਚੁੰਮਣ ਪਿਛਲੀ ਸੰਗ ਵਰਗਾ
ਹੈ ਕਿਰਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਨਸ਼ਾ ਜਿਹਾ
ਕਿਸੇ ਫੀਬੇ ਸੱਪ ਦੇ ਡੰਗ ਵਰਗਾ।

ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਧਾਵਾ ਬੋਲ ਦਿੱਤਾ
ਨਿੱਕਾ ਦੀਵਾ, ਬੇਵੱਸ ਦੀਵਾ
ਡਿੱਕ-ਡੋਲੇ ਖਾਂਦਾ, ਡਿੱਗ ਪਿਆ ਬੋਲੇ
ਪਰ,
ਉਸ ਦੀ ਇੱਕ ਲਾਟ ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ
ਕਈ ਭਾਂਬਤ ਬਲ ਉੱਠੇ...।
-ਅਮਨਪ੍ਰੀਤ 'ਬੱਲੀ' ਤਖਤੂਪੁਰਾ

ਹਾਕੀ ਵਿਸ਼ਵ ਕੱਪ
ਫੀਲਡ ਹਾਕੀ ਵਿਸ਼ਵ ਕੱਪ, ਕਹਿੰਦੇ ਭਾਰਤ ਹੋ ਰਿਹੈ,
ਨੈਸ਼ਨਲ ਮੀਡੀਆ ਰੰਡੀ ਰੋਣੇ, ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਰੋ ਰਿਹੈ।
ਕ੍ਰਿਕਟ ਨਾਲ ਮੁਹੱਬਤ, ਚਲੇ ਚੰਗੀ ਹੈ ਵੈਸੇ ਤਾਂ,
ਪਰ ਹੁਣ ਤੇ ਸੱਚੀ ਲੱਗਦੈ, ਹਾਕੀ ਨਾਲ ਹੋ ਯੁੱਗ ਰਿਹੈ।

ਧਿਆਨ ਚੰਦ ਦੀ ਰੂਹ ਅੱਜ, ਅੱਥਰੂ ਹੈ ਵਹਾ ਰਹੀ,
ਹਾਕੀ ਦਾ ਟਾਵਾਂ ਕੋਈ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਖਬਰਾਂ ਏਹ ਟੋਹ ਰਿਹੈ।
ਸੰਸਾਰਪੁਰ ਦੀ ਹਾਕੀ ਨੂੰ ਵੀ, ਭਾਰਤ ਲਈ ਦੇਣ ਵੱਡੀ,
ਮੀਡੀਆ ਏਹ ਅੱਖ ਤੋਂ ਕਿਉਂ, ਇਸ ਨੂੰ ਲਕੇ ਰਿਹੈ।
ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ 'ਤੇ ਸਿੱਧਾ ਪ੍ਰਸਾਰਣ,
ਕਰੋ ਹਾਕੀ ਪ੍ਰੇਮੀਉਂ
ਸੁੱਖਵਿੰਦਰ ਕਰੋ ਏਹੋ ਹੱਕ,
ਕੋਈ ਤੁਹਾਥੋਂ ਨਹੀਂ ਖੋਹ ਰਿਹੈ
-ਸੁੱਖਵਿੰਦਰ ਬੋਦਲਵਾਲਾ
ਫੋਨ: 360-281-2624

ਕਾਵਿ -ਕਿਆਰੀ

ਮਾਘੀ
*****
“ਮਾਘੀ ਮਜਨ ਸੰਗਿ ਸਾਧੂਆ ਯੂਤੀ ਕਰਿ ਇਸਨਾਨੁ,
ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ਸੁਣ ਸਭਨਾ ਨੋ ਕਰਿ ਦਾਨ।”
ਪਵਿੱਤਰ ਵਾਕ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ, ਮੌਸਮ ਦਾ ਕਰੇ ਬਿਆਨ,
ਮੁੱਕ ਗਿਆ ਸਿਆਲ, ਨ੍ਹਾ ਧੋ ਸਿਹਤ ਦਾ ਕਰੇ ਧਿਆਨ।
ਇਤਿਹਾਸ ਦੱਸਦੈ ਕਿ ਸਿੰਘ ਅਨੰਦਪੁਰੋਂ ਸੀ ਆਕੀ ਹੋਏ,
ਦੇ ਕੇ ਬੇਦਾਵਾ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੂੰ,
ਸੀ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਨੱਠ ਖਲੋਏ।
ਵਾਹੋ ਦਾਹੀ ਸੀ ਘੋੜੇ ਭਜਾ ਲਏ,
ਮਾਲਵੇ ਵੱਲ ਸਿੱਧੇ ਹੋਏ,
ਅੱਗੋਂ ਘੇਰੇ ਮਾਈ ਭਾਗੋ ਸ਼ੇਰਨੀ,
ਆਖੇ 'ਜੀਦੋ ਹੋ ਜਾਂ ਮੋਏ।'
‘ਆਹ ਲਓ ਪਾਓ ਚੂੜੀਆਂ, ਜ਼ਰਾ ਸ਼ਾਸਤਰ ਸਾਨੂੰ ਫੜਾਓ,
ਛੱਡ ਦਿਓ ਹੁਣ ਮਰਦਾਨਗੀ, ਘਰੇ ਤੀਵੀਆਂ ਬਣ ਜਾਓ।
ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਰੱਖੋ ਖਿਆਲ, ਛੁਣਛੁਣੇ ਵਜਾ ਬੱਚੇ ਖੇਲਾਓ,
ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ, ਲੜੀਏ ਜੰਗ ਮਨ ਚਾਓ।’
ਪਾਣੀ ਪਾਣੀ ਹੋਏ ਸ਼ਰਮਸਾਰ,
ਸੁਣ ਕੇ ਉਹ ਅਣਿਆਲੇ ਬੋਲ,
ਝੱਟ ਮੁੜ ਪਏ ਪਿਛਾਂਹ ਨੂੰ, ਨੀਵੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹ।
ਜਾ ਰਲੇ ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ,
ਖਿਦਰਾਣੇ ਦੀ ਢਾਬ ਦੇ ਕੋਲ,

ਛੱਡ ਜੈਕਾਰੇ ਧਰਤ ਹਿਲਾਈ,
ਮੁਗਲਾਂ ਨੂੰ ਫਿਰ ਪੈਂਦੇ ਹੋਲ।
ਚਾਲੀ ਭੁੱਖਣ ਭਾਣੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ,
ਨਗਾਰੇ ਉੱਤੇ ਚੋਟ ਲਗਾਏ,
ਗਹਿ-ਗੱਚ ਇੰਝ ਹੋਈ ਜੰਗ,
ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੇ ਖੰਡੇ ਖੜਕਾਏ।
ਭਾਜਤ ਪਾ'ਤੀ ਵੈਰੀਆਂ ਤਾਈਂ,
ਨੱਕ ਨਾਲ ਸੀ ਚਨੇ ਚਬਾਏ,
ਜੁਝਦਿਆਂ ਫਿਰ ਵਿਚ ਮੈਦਾਨੇ,
ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਬੇਦਾਵੇ ਪੜਾਏ।
‘ਕੱਲਾ ਕੱਲਾ ਸਿੰਘ ਲੱਖ-ਕ੍ਰੋੜੀ,
ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਬਖਸ਼ੇ ਖਿਤਾਬ,
ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਏ,
ਚਾਲੀ ਮੁਕਤੇ ਬਣੇ ਨਵਾਬ।
ਮੁਕਤਸਰ ਦੀ ਮਾਘੀ ਦਾ ਮੇਲਾ,
ਵਾਚੀਏ ਨੀਝ ਲਾ ਜਨਾਬ,
ਚੱਪੇ ਚੱਪੇ ਲਹੂ ਨਾਲ ਰੰਗਿਆ,

ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਭਰਿਆ ਹੈ ਪੰਜਾਬ।
-ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ 'ਨੂਰਪੁਰੀ'
ਦੀਵੇ ਦੀ ਤਾਕਤ
ਟਿਮਟਿਮਾਉਂਦਾ
ਮੁਸਕਰਾਉਂਦਾ
ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ
ਇਕ ਮਨ ਮੋਹਦਾ ਦੀਵਾ।
ਕਿਸੇ ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਥਾਂ 'ਤੇ
ਜਗ ਰਿਹਾ ਸੀ
ਸ਼ੌਰ ਮਚਾਉਂਦਾ
ਤਬਾਹੀ ਮਚਾਉਂਦਾ
ਰੌਲਾ ਰੱਪਾ ਪਾਉਂਦਾ।
ਤੂਫਾਨ ਆਇਆ ਇੱਕ
ਆਪਣੇ ਖਾਸੇ ਅਨੁਸਾਰ
ਚਾਹਿਆ ਉਸ ਦੀਵੇ ਨੂੰ ਬੁਝਾਉਣਾ
ਬੱਸ!

ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦਾ ਨਾਗਵਲ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਸੰਕਟ

ਸੰਸਾਰ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਪ੍ਰਬੰਧ ਇਸ ਸਮੇਂ ਡੂੰਘੇ ਆਰਥਿਕ ਸੰਕਟ ਦੀ ਜਕੜ ਵਿਚ ਹੈ ਜੋ ਨਿੱਤ ਦਿਨ ਡੂੰਘਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਪੱਖੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਆਪਣੇ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਮੁਨਾਫੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਹਰ ਗਿਲਾ ਵਰਤ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜ੍ਹਨ ਲਈ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥਕੰਡੇ ਵਰਤ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਜਨਤਕ ਸਹੂਲਤਾਂ ਉੱਤੇ ਕਾਟ, ਨਿੱਜੀਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਤੇਜ਼ ਕਰ ਕੇ ਜਨਤਕ ਜਾਇਦਾਦ ਕੋਈਆਂ ਦੇ ਭਾਅ ਵੇਚਣਾ, ਕਿਰਤ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿਚ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਪੱਖੀ ਸੋਧਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਆਦਿ। ਲੋਕਾਈ ਉੱਤੇ ਸੰਕਟ ਦਾ ਬੋਝ ਸੁੱਟਣ ਦਾ ਇਹ ਵਰਤਾਰਾ ਕੋਈ ਇੱਕ, ਦੋ ਜਾਂ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੱਕ

ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੋਣ ਨਾਲ ਇਸ ਦੇ ਬਦਲ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਵੀ ਬੌਧਿਕ ਤਬਕਿਆਂ ਵਿਚ ਛਿੜੀ ਹੈ। ਮੁੱਖਧਾਰਾ ਵਿਚ ਸੁਝਾਏ ਇਹਨਾਂ 'ਬਦਲ' ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤੇ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਬਦਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਸਗੋਂ ਇਸ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇਸ ਵਿਚ ਛੋਟੇ ਜਾਂ ਵੱਡੇ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਇੱਕ ਬਦਲ ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਚਾਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ ਸਕੈਂਡੀਨੇਵੀਆਈ ਦੇਸ਼ਾਂ (ਨਾਰਵੇ, ਸਵੀਡਨ ਤੇ ਡੈਨਮਾਰਕ) ਦਾ ਮਾਡਲ। ਕਈ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਇਹਨਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਾਲੀਆਂ ਜਨਤਕ ਸਹੂਲਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਸਿੱਖਿਆ, ਸਿਹਤ, ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਭੱਤੇ, ਹੋਰ ਸਮਾਜਿਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਸਕੈਂਡੀਨੇਵੀਆਈ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਮਾਡਲ ਨੂੰ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਾਂਗ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੂਲੋਂ ਹੀ ਵੱਖਰੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੇਸ਼ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਦੇ ਮਾਡਲਾਂ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰ ਕੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ ਵੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਸਮਾਜ ਵਿਚਲੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਤੋਂ ਨਿਜਾਤ ਪਾ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਚਿੰਤਕਾਂ, ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਸਿਆਸੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੇ ਮਾਹਿਰਾਂ ਨੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਇਹ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸਕੈਂਡੀਨੇਵੀਆਈ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਜਨਤਕ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਵਿਆਪਕ ਦਾਇਰੇ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਹ ਮੁਲਕ ਵੀ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੇਸ਼ ਹਨ ਤੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਵਿਰੋਧਤਾਈਆਂ ਜਿਵੇਂ ਸੰਕਟ, ਵਧਦੀ ਆਰਥਿਕ ਨਾ-ਬਰਾਬਰੀ, ਜਮਾਤੀ ਧਰੁਵੀਕਰਨ ਆਦਿ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ। ਮੌਜੂਦਾ ਆਰਥਿਕ ਸੰਕਟ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਸਕੈਂਡੀਨੇਵੀਆਈ ਮੁਲਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਲਾਵੇ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਚਿੰਤਕਾਂ ਦੀ ਗੱਲ 'ਤੇ ਮੋਹਰ ਲਾਈ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਦਾ ਮਾਡਲ ਕੋਈ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਚ ਛੋਟ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀਆਂ ਵਿਰੋਧਤਾਈਆਂ ਤੋਂ ਇਹਨਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਦਾ ਮਾਡਲ ਕੋਈ ਨਿਜਾਤ ਦਿਵਾਉਣ ਵਾਲਾ ਜਾਦੂਈ ਫਾਰਮੂਲਾ ਹੈ।

ਕੁਝ ਗੱਲਬਾਤ ਇੱਥੇ ਕਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਯੂਰਪ ਤੇ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਹੋਰਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਾਂਗ ਸਕੈਂਡੀਨੇਵੀਆਈ ਮੁਲਕ ਵੀ ਇਸ ਆਰਥਿਕ ਸੰਕਟ ਤੋਂ ਅਛੂਤੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕੇ। ਡੈਨਮਾਰਕ, ਸਵੀਡਨ ਤੇ ਨਾਰਵੇ ਤਿੰਨੋਂ ਦੇਸ਼ ਹੀ ਇਸ ਸਮੇਂ ਡੂੰਘੇ ਆਰਥਿਕ ਸੰਕਟ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹਨ। ਤਿੰਨਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਅੰਦਰ ਹੀ ਮੁਨਾਫੇ ਦੀ ਦਰ ਕਾਫੀ ਹੇਠਾਂ ਡਿੱਗ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵੱਜੋਂ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਵੱਲੋਂ ਨਿਵੇਸ਼ ਤੋਂ ਹੱਥ ਲਗਾਤਾਰ

ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਕੁੱਲ ਦੌਲਤ ਦਾ 5% ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਹਿੱਸਾ ਹੈ; ਉਪਰਲੇ 10% ਲੋਕ 50% ਦੌਲਤ ਉੱਤੇ ਤੇ ਉਪਰਲੇ 1% ਲੋਕ 20% ਦੌਲਤ ਉੱਪਰ ਕਾਬਜ਼ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਹੀ ਸਵੀਡਨ ਤੇ ਨਾਰਵੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਆਮਦਨ ਤੇ ਕੁੱਲ ਦੌਲਤ ਵਿਚ ਨਾ-ਬਰਾਬਰੀਆਂ ਵਧ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਨ ਵਜੋਂ ਅੰਕਸਫੈਮ ਦੀ ਤਾਜ਼ਾ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਸਵੀਡਨ ਉਹਨਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੈ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰ

ਦੀਆਂ ਕਈ ਮੰਗਾਂ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰਿਆ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਡੈਨਮਾਰਕ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੈਟੇ ਫ੍ਰੈਡਰਿਕਸਨ ਵੱਲੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਸੱਜੇ-ਪੱਖੀਆਂ ਦੀ ਸੁਰ ਵਿਚ ਸੁਰ ਮਿਲਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਇਹੀ ਨਹੀਂ, ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਆਰਥਿਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਕਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਫ੍ਰੈਡਰਿਕਸਨ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਜਲਦ ਹੀ ਅਜਿਹੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਿਚ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜਨਤਕ ਸਹੂਲਤਾਂ ਉੱਤੇ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਕਾਟ ਲੱਗੇਗੀ ਤੇ ਡੈਨਮਾਰਕ ਵਿਚ ਆਰਥਿਕ ਨਾ-ਬਰਾਬਰੀ ਵਿਚ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਾਧਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਵੀਡਨ ਦੀਆਂ ਸੰਤੋਖ ਮਹੀਨੇ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਸੱਜੇ-ਪੱਖੀ ਸਿਆਸਤ ਉੱਭਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਖੌਤੀ ਖੱਬੇ ਗੱਠਜੋੜ ਦੀ ਹਾਰ ਹੋਈ ਤੇ ਪਰਵਾਸੀ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਦੂਜੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਪਾਰਟੀ ਬਣੀ ਜੋ ਹੁਣ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਹਿੱਸੇਦਾਰ ਹੈ। ਸਵੀਡਨ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਉੱਤੇ ਵੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੇ ਡਿੱਗਦੇ ਮੁਨਾਫੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਉਹਨਾਂ 'ਤੇ ਕਰਾਂ ਦਾ ਬੋਝ ਘਟਾਉਣਾ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜਨਤਕ ਸਹੂਲਤਾਂ ਉੱਤੇ ਕਾਟ ਲਾਉਣਾ ਹੈ।

ਨਵਜੋਤ
ਫੋਨ: +91-85578-12341

ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਆਰਥਿਕ ਸੰਕਟ ਵਾਂਗ ਇਹ ਵੀ ਆਲਮੀ ਪੱਧਰ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਲੋਕਾਈ (ਖਾਸ ਕਰ ਯੂਰਪ ਦੀ) ਸਿਰ ਬੋਝ ਦੂਣ ਸਵਾਇਆ ਕਰਨ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਭੂਮਿਕਾ ਰੂਸ-ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚਕਾਰ ਸਾਮਰਾਜੀ ਖਹਿ ਨੋ ਵੀ ਨਿਭਾਈ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਖਾਤਾ ਯੂਕਰੇਨ ਹੈ। ਪੈਟਰੋਲ ਤੇ ਡੀਜ਼ਲ, ਉਰਜਾ ਦੇ ਹੋਰ ਸਰੋਤਾਂ, ਬਿਜਲੀ, ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਸਤਾਂ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿਚ ਛੱਤਪੇ ਮਾਰ ਵਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸਿੱਟਾ ਲੋਕਾਈ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨਿੱਘਰਨ ਵਿਚ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਆਰਥਿਕ ਸੰਕਟ ਤੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਲੋਕਾਈ ਉੱਤੇ ਵਿੱਢੇ ਹਮਲੇ ਦਾ ਲੋਕਾਈ ਵੀ ਮੋੜਵਾਂ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦੇ ਰਾਹ ਤੁਰੀ ਹੈ ਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਜਿਹੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਅੰਦਰ ਵੀ ਕਿਰਤੀਆਂ ਨੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਚੁੱਪ ਮਗਰੋਂ ਫਿਰ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪਿੜ ਮਥਾਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਧਰਮ ਆਧਾਰਿਤ ਰਾਜ ਵਿਰੁੱਧ ਘੋਲ, ਯੂਨਾਨ ਦੀ ਕਿਰਤੀ ਲੋਕਾਈ, ਜਰਮਨ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ, ਬਰਤਾਨੀਆ ਤੇ ਸਪੇਨ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਰੋਸ ਵਿਖਾਵੇ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿਚ ਲੋਕਾਈ ਦੇ ਇਸ ਆਰਥਿਕ ਸੰਕਟ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਮੋੜਵਾਂ ਜਵਾਬ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਮਿਸਾਲਾਂ ਹਨ। ਵਧ ਰਹੇ ਆਰਥਿਕ ਸੰਕਟ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬਦਹਾਲੀ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਵੀ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਕੁੱਲ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਫੈਲ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਲੋਕ ਦੇਖੀ ਖਾਸਾ ਨੰਗਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਹਨਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਾਤ ਬਾਰੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਲਈ ਯੂਰ ਸੱਜੇ-ਪੱਖੀ ਤੇ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਸੰਦੀਦਾ ਔਜ਼ਾਰ ਵਜੋਂ ਚੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹੀ ਉਹ ਸਰਕਾਰਾਂ ਹਨ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਅੰਦਰ ਧਰਮ, ਨਸਲ, ਜਾਤ ਆਦਿ ਦੇ ਵਿਤਕਰੇ ਨੂੰ ਉਭਾਰ ਕੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਸਲ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਨਾਖਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਲਾਭ ਕਰ ਕੇ ਭਰਾ-ਮਾਰ ਜੰਗ ਵਿਚ ਝੋਕ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਉੱਤੇ ਹਕੂਮਤੀ ਜਬਰ ਤੇਜ਼ ਕਰ ਕੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਪੱਖੀ ਨਵ-ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਲੰਮੇ ਅਰਸੇ ਵਿਚ ਮੁਨਾਫਿਆਂ ਦੇ ਲਗਾਤਾਰ ਸੁੰਗੜਨ ਸਦਕਾ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਬਣ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਈਆਂ ਡੈਨਮਾਰਕ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਉੱਥੋਂ ਦੀ ਹਾਕਮ ਪਾਰਟੀ, ਸਮਾਜਿਕ ਜਮਹੂਰੀ ਪਾਰਟੀ ਜੋ ਇਸ ਵਾਰ ਜੇਤੂ ਰਹੀ ਹੈ, ਵਿਚ ਵੀ ਇਸ ਸੱਜੇ-ਪੱਖੀ ਸਿਆਸਤ ਵੱਲ ਮੋੜਾ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਸਮਾਜਿਕ ਜਮਹੂਰੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਇਸ ਵਾਰ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਪਰਵਾਸੀ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ

ਪਿੱਛੇ ਖਿੱਚਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਇਹਨਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕਿਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦਾ ਵੀ ਅਸਰ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਸਰੋਤ ਇਸ ਸਮੇਂ ਉਰਜਾ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਵਾਧਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਤੱਥ ਵਧੇਰੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਇਸ ਅਖੌਤੀ ਬਦਲ ਦਾ ਅਸਲੀ ਚਿਹਰਾ ਨੰਗਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਹਨ ਇਹਨਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਆਰਥਿਕ ਨਾ-ਬਰਾਬਰੀ ਸਬੰਧੀ ਅੰਕੜੇ। ਡੈਨਮਾਰਕ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਈ ਸੂਚਕਾਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਖੁਸ਼ ਮੁਲਕ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵਿਚ ਨਾ-ਬਰਾਬਰੀ 1980 ਵਿਆਂ ਤੋਂ ਹੀ ਵਧਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਤਿੱਖਾ ਵਾਧਾ 2008 ਦੀ ਮੰਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਰਜ ਹੋਇਆ। 1980 ਵਿਚ ਹੇਠਲੇ 50% ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਕੁੱਲ ਆਮਦਨ ਦਾ 25% ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜੋ ਹੁਣ ਘਟ ਕੇ 10% ਤੋਂ ਵੀ ਹੇਠਾਂ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਆਮਦਨ ਤੋਂ ਵੀ ਵਧੇਰੇ ਨਾ-ਬਰਾਬਰ ਵੰਡ ਕੁੱਲ ਦੌਲਤ ਵਿਚ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਡੈਨਮਾਰਕ ਵਿਚ ਹੇਠਲੇ 50%

ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਲਈ ਯੂਰ ਸੱਜੇ-ਪੱਖੀ ਤੇ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਸੰਦੀਦਾ ਔਜ਼ਾਰ ਵਜੋਂ ਚੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹੀ ਉਹ ਸਰਕਾਰਾਂ ਹਨ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਅੰਦਰ ਧਰਮ, ਨਸਲ, ਜਾਤ ਆਦਿ ਦੇ ਵਿਤਕਰੇ ਨੂੰ ਉਭਾਰ ਕੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਸਲ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਨਾਖਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਲਾਭ ਕਰ ਕੇ ਭਰਾ-ਮਾਰ ਜੰਗ ਵਿਚ ਝੋਕ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਉੱਤੇ ਹਕੂਮਤੀ ਜਬਰ ਤੇਜ਼ ਕਰ ਕੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਪੱਖੀ ਨਵ-ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਲੰਮੇ ਅਰਸੇ ਵਿਚ ਮੁਨਾਫਿਆਂ ਦੇ ਲਗਾਤਾਰ ਸੁੰਗੜਨ ਸਦਕਾ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਬਣ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਈਆਂ ਡੈਨਮਾਰਕ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਉੱਥੋਂ ਦੀ ਹਾਕਮ ਪਾਰਟੀ, ਸਮਾਜਿਕ ਜਮਹੂਰੀ ਪਾਰਟੀ ਜੋ ਇਸ ਵਾਰ ਜੇਤੂ ਰਹੀ ਹੈ, ਵਿਚ ਵੀ ਇਸ ਸੱਜੇ-ਪੱਖੀ ਸਿਆਸਤ ਵੱਲ ਮੋੜਾ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਸਮਾਜਿਕ ਜਮਹੂਰੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਇਸ ਵਾਰ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਪਰਵਾਸੀ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ

ਕਹਿਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਕੈਂਡੀਨੇਵੀਆਈ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਹਾਲਾਤ ਨੇ ਹੀ ਇਹ ਅਖੌਤੀ ਲੋਕ ਪੱਖੀ ਮਾਡਲ ਖੇਰੂ-ਖੇਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ ਜਿੰਨੀਆਂ ਕੁ ਸਹੂਲਤਾਂ ਹਾਸਲ ਸਨ, ਉਹ ਵੀ ਹਾਕਮ ਲਗਾਤਾਰ ਖੇਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ, ਚਿੰਤਕਾਂ ਦੇ ਤਰਕਾਂ ਦੀ ਫੂਕ ਕੱਢ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਜੋ ਭਾਰਤ ਜਿਹੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬਦਹਾਲੀ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਕੈਂਡੀਨੇਵੀਆਈ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਮਾਡਲ ਨੂੰ ਹੱਲ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਚਾਰਦੇ ਅਤੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਅੰਦਰ ਵਿਸ਼ਾਲ ਲੋਕਾਈ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਹੱਲ ਹੋਣ ਦਾ ਭਰਮ ਫੈਲਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੰਸਾਰ ਅਰਥਚਾਰੇ ਦੇ ਸੰਕਟ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਫ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ (ਸਕੈਂਡੀਨੇਵੀਆਈ ਮਾਡਲ) ਬਦਲ ਜੋ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਅੰਦਰ ਰਹਿ ਕੇ ਹੀ ਇਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀਆਂ ਵਿਰੋਧਤਾਈਆਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੇ ਢੰਗ ਸੁਝਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਨਕਲੀ ਬਦਲ ਹਨ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਅਸਲ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਹੱਲ ਕਰਨ ਵਿਚ ਅਸਫਲ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਅਸਲ ਬਦਲ ਸਮਾਜਵਾਦ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਭਰਮ ਭੁਲੇਖੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ।

ਅੱਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀ ਨੌਜਵਾਨਾਂ (18-34 ਸਾਲ) ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਸਰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਦੀ। ਇਸੇ ਲਈ ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੌਜਵਾਨ ਵਰਗ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਰੱਖਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨੌਜਵਾਨ ਵੋਟਰਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਧਿਰ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੱਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਜੁੜੇ ਹੋਏ। ਇਹ ਵਰਗ ਬੇਸਬਰੀ ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਅਤੇ ਆਸਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ

ਨੌਜਵਾਨ ਵਰਗ ਤੇ 'ਆਪ' ਦੀ ਸਰਕਾਰ

ਜਗਰੂਪ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ

ਕਰ ਕੇ ਆਸਾਂ 'ਤੇ ਪੂਰੀਆਂ ਨਾ ਉਤਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਮੋੜ ਕੇ ਨੌਜਵਾਨ ਨਵੇਂ ਉੱਭਰਦੇ ਸਿਆਸੀ ਦਲਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਵਾਸਤੇ ਕੀਤੇ ਵਾਅਦਿਆਂ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਹਮਾਇਤ 2014 ਦੀਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੰਗੇ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਆਉਣ ਦੀ ਆਸ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਹਰ ਸਾਲ 2 ਕਰੋੜ ਨੌਕਰੀਆਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਵਾਅਦੇ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਦੀ ਇਕ ਝਲਕ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵੀ 2014 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਨੌਜਵਾਨ ਵੋਟਰਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਨੇ ਨਵੀਂ ਬਣੀ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਚਾਰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਕੁੱਲ ਪਈਆਂ ਵੋਟਾਂ ਦੇ ਤਕਰੀਬਨ 25% ਨਾਲ ਜਿਤਾਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਪਾਰਟੀ ਨੇ 33 ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾ ਅਤੇ 25 ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਦੂਜਾ ਸਥਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ। 1996 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਬਾਅਦ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਵੋਟਰਾਂ ਵਿਚ ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ, ਰਾਜਨੀਤਕ ਤੇ

ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪਾੜੇ ਛੱਡ ਕੇ ਨੌਜਵਾਨ ਵਰਗ ਵਜੋਂ ਵੋਟਾਂ ਪਾਉਣ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅਤਿਵਾਦ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 1992 ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹਰ ਰਾਜਨੀਤਕ ਪਾਰਟੀ, ਭਾਵ ਕਾਂਗਰਸ ਤੇ ਅਕਾਲੀ-ਬੀ.ਜੇ.ਪੀ. ਨੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਚੰਗੇ ਭਵਿੱਖ, ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਹਾਲਤ ਸੁਧਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਵਾਅਦੇ ਆਪਣੇ ਚੋਣ ਮਨੋਰਥ ਪੱਤਰਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਪਰ ਸਰਕਾਰਾਂ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਰਾਜਨੀਤਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਆਪੋ-ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਲਈ ਨੌਜਵਾਨ ਵਿੱਗ ਬਣਾਏ ਪਰ ਯੋਗ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮੌਕੇ ਦੇਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਮੰਤਰੀਆਂ, ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀਆਂ, ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਬਾਰਸ਼ੁਖ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੱਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੱਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜਸੀ ਤੇ ਹੋਰ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਕਾਫੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕੁਰਾਹੇ ਪਾਇਆ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਤਾਪ ਉਹ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸਮਾਜ ਭੁਗਤ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਵਰਤਾਰੇ ਕਰ ਕੇ ਹੀ 2014 ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਾਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਨੌਜਵਾਨ ਵਰਗ ਦਾ ਰਵਾਇਤੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਮੋਹ ਭੰਗ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਜਿਹੜਾ 2022 ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਸਿਖਰ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। 2022 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਨੌਜਵਾਨ ਵਰਗ ਦੀ ਵੱਡੀ ਹਮਾਇਤ ਨਾਲ 117 ਵਿਚੋਂ 92 ਸੀਟਾਂ 'ਤੇ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕੇ ਇਤਿਹਾਸ ਰਚਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਂਗਰਸ

ਨੇ 1992 ਵਿਚ 87 ਸੀਟਾਂ 'ਤੇ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਨੌਜਵਾਨ ਵੋਟਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਦੂਜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਹੱਕ 'ਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਆਗਾਜ਼ 2014 ਦੀਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ 'ਚ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਮਜ਼ਬੂਤ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਤੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਲੜਾਈ ਕਾਰਨ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ 2017 ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਤੇ 2019 ਦੀਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਸਭ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੱਡੀ ਸਫਲਤਾ ਨਾ ਮਿਲੀ। 2017 ਵਿਚ ਪਾਰਟੀ ਕੇਵਲ 20 ਸੀਟਾਂ ਹੀ ਜਿੱਤ ਸਕੀ ਤੇ ਆਖਿਰ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਤਕਰੀਬਨ ਅੱਧੇ ਮੈਂਬਰ ਪਾਰਟੀ ਛੱਡ ਕੇ ਹੋਰ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ। 2019 ਵਿਚ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਸਿਰਫ਼ ਸਿਰਫ਼ ਸੰਗਰੂਰ ਦੀ ਲੋਕ ਸਭਾ ਸੀਟ ਹੀ ਜਿੱਤੀ ਸੀ। ਹੈਰਾਨੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਜੂਨ 2022 ਦੀ ਸੰਗਰੂਰ ਜ਼ਿਮਨੀ ਚੋਣ ਦੀ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਹਾਰ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। 2017 ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ 'ਆਪ' ਦੀਆਂ 20 ਸੀਟਾਂ 'ਤੇ ਜਿੱਤ ਵਿਚ ਨੌਜਵਾਨ ਵਰਗ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹੱਥ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ 18-25 ਸਾਲ ਦੇ ਵੋਟਰਾਂ ਦੀਆਂ 31% ਵੋਟਾਂ ਮਿਲੀਆਂ; ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੋਟਰਾਂ ਦੀਆਂ 35% ਵੋਟਾਂ ਲੈ ਕੇ ਵੱਡੀ ਕਮਯਾਬੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਗੱਠਜੋੜ ਨੂੰ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀਆਂ 26% ਵੋਟਾਂ ਹੀ ਮਿਲੀਆਂ। 2022 ਵਿਚ ਸਥਿਤੀ ਪਲਟ ਗਈ ਤੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ 18-25 ਸਾਲ ਦੇ ਕੁੱਲ ਵੋਟਰਾਂ ਦੀਆਂ 51% ਵੋਟਾਂ ਮਿਲੀਆਂ; ਕਾਂਗਰਸ, ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਗੱਠਜੋੜ ਅਤੇ ਭਾਜਪਾ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਭਾਈਵਾਲਾਂ ਨੂੰ

ਕ੍ਰਮਵਾਰ 18%, 18.4% ਤੇ 3.3% ਵੋਟਾਂ ਮਿਲੀਆਂ। 26-34 ਸਾਲ ਦੇ ਵੋਟਰਾਂ ਦੇ ਰੁਝਾਨ ਵਿਚ ਵੀ ਕੁਝ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਪਰ ਇਥੇ ਵੀ 'ਆਪ' ਨੂੰ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵੱਡੀ ਹਮਾਇਤ ਮਿਲੀ। ਇਸ ਵਰਗ ਦੇ ਕੁੱਲ ਵੋਟਰਾਂ ਦੇ 48% ਨੇ 'ਆਪ' ਨੂੰ ਵੋਟ ਪਾਈ; ਕਾਂਗਰਸ 18.1%, ਅਕਾਲੀ ਦਲ-ਭਾਜਪਾ ਗੱਠਜੋੜ 19.5% ਅਤੇ ਭਾਜਪਾ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ 7.6% ਵੋਟਾਂ ਮਿਲੀਆਂ। 'ਆਪ' ਨੇ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਚੋਣ ਮਨੋਰਥ ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨਾਲ ਕਈ ਵਾਅਦੇ ਕੀਤੇ: 5 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ 25 ਲੱਖ ਦੇ ਕਰੀਬ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਮੌਕੇ, ਪਿੰਡਾਂ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਖਿੱਤਿਆਂ ਵਜੋਂ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨਾ, 10 ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਛੋਟੇ ਉਦਯੋਗਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਖੋਲ੍ਹਣਾ ਆਦਿ। ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਉਪਰਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਨੌਜਵਾਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੁਫਲੇ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮਦਦ ਮਿਲੇਗੀ ਤੇ ਅਣਚਾਹੀ ਹਿਜਰਤ ਵੀ ਰੋਕੀ ਜਾਵੇਗੀ; ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੇਦਰਾਂ ਵਿਚ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਤੇ ਮਦਦ, ਤਕਨਾਲੋਜੀ, ਮਾਲੀ ਰਕਮ, ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਆਦਿ ਦੇ ਕੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਾਣੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਰਕਾਰ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਉੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਅਨੁਸਾਰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਲੱਭਣ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕਰੇਗੀ; ਦਲਿਤ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਸੰਘਣੀ ਆਬਾਦੀ ਦੁਆਬੇ ਵਿਚ ਦਲਿਤ ਨੇਤਾ ਬਾਬੂ ਕਾਸ਼ੀ ਰਾਮ ਦੇ ਨਾਮ ਉੱਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉੱਚ ਦਰਜੇ ਦੀ ਹੁਨਰ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਵਾਸਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ

ਖੋਲ੍ਹੀ ਜਾਵੇਗੀ; ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪਿੰਡਾਂ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੇ ਕੰਮਾਂ ਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। 2021 ਵਿਚ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਪੱਧਰੀ ਸਰਵੇਖਣ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ 76% ਹਿੱਸੇ ਨੇ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਦੱਸਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 2022 ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ 42% ਹਿੱਸੇ ਨੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਇਹ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਦੱਸਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਵੱਡੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੇ ਵਸੀਲੇ ਵਰਤ ਕੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਭਵਿੱਖ ਸੰਵਾਰਨ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕਰੇ। ਪੰਜਾਬ ਖੇਤੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਾਜ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਾਰਨਾਂ ਖਾਸਕਰ ਖੇਤੀ ਦੀ ਖੜੋਤ ਤੇ ਉਦਯੋਗਾਂ ਦੇ ਨਾ ਲੱਗਣ ਕਰ ਕੇ ਡੂੰਘੇ ਸੰਕਟ ਵਿਚ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ 70% ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਚੰਗਾ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਖੇਤੀ ਛੱਡ ਦੇਣਗੇ। ਦਿਨ-ਬਦਿਨ ਵਿਗੜਦੇ ਹਾਲਾਤ ਨੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਵੱਡੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਨੌਜਵਾਨ ਪਰਵਾਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਚੰਗੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਆਸ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਦੇ ਨਾਲ ਧਾਰਮਿਕ ਬੁਨਿਆਦਪ੍ਰਸਤੀ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਵਧ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ 'ਚ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬਹੁਤ ਵਧ ਗਈ ਹੈ। ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਜੇ ਸਰਕਾਰ ਪੰਚਾਇਤੀ ਰਾਜ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਵਧਾਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ 'ਰੰਗਲਾ ਪੰਜਾਬ' ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਸਾਕਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਨਵ-ਉਸਾਰੀ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇਗਾ।

ਸੰਜੀਵਾ ਅਭਿਨੇਤਰੀ ਸਮਿਤਾ ਪਾਟਿਲ

ਉੱਘੀ ਅਭਿਨੇਤਰੀ ਸਮਿਤਾ ਪਾਟਿਲ ਦਾ ਜਨਮ 17 ਅਕਤੂਬਰ 1955 ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਮਰਾਠੀ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚ ਮੋਹਰੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿਚ ਸਨ ਜੋ ਮੰਤਰੀ ਵੀ ਰਹੇ। ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਹੀ ਉਹ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਿਖਾਈ ਵਿਚ ਚੰਗੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਚੁਸਤ ਦਰਸਤ ਵੀ ਪੂਰੀ ਸੀ। ਮੁੰਡਿਆਂ ਵਾਂਗ ਪੈਂਟ-ਕਮੀਜ਼ ਪਹਿਨਣੀ ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦੀ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਦੂਰਦਰਸ਼ਨ 'ਤੇ ਅਨਾਊਂਸਰ ਵਜੋਂ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਰਹੀ। ਉੱਚ ਖਾਨਦਾਨ ਦੀ ਧੀ

ਸੁਖਮਿੰਦਰ ਸੇਖੋਂ
ਫੋਨ: +91-98145-07693

ਅਦਾਕਾਰਾ ਸਮਿਤਾ ਪਾਟਿਲ ਅਤੇ ਉਸ ਬਾਰੇ ਲਿਖੀ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਮੁਖੜਾ।

ਫਿਲਮ 'ਵਾਰਿਸ' ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਅਦਾਕਾਰੀ ਦੇਖਣਯੋਗ ਸੀ ਖਾਸਕਰ ਖਲਨਾਇਕ ਅਮਰੀਸ਼ ਪੁਰੀ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਕਰ ਕੇ ਡਾਇਲਾਗ ਬੋਲਣਾ ਅਤੇ ਨਾ ਬਿੜਕਣਾ ਉਸ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਅਦਾਕਾਰੀ ਦਾ ਹੀ ਸਿੱਟਾ ਸੀ।

ਮੋਹਨ ਕੁਮਾਰ ਦੀ 'ਅੰਮ੍ਰਿਤ' ਵਿਚ ਰਾਜੇਸ਼ ਖੰਨਾ ਦੀ ਪਤਨੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਿਰਦਾਰ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਨਿਆਂ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਰੁਆਇਆ ਵੀ ਕਿ ਦੱਬੀ-ਕੁਚਲੀ ਤੇ ਡਰੀ-ਸਹਿਮੀ ਔਰਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਚਾਓ ਲਈ ਅੰਦਰੋਂ ਕਿੰਨ ਸ਼ਕਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਫਿਲਮ 'ਮਿਰਚ ਮਸਾਲਾ' ਵਿਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ 'ਤਰੰਗ', 'ਆਜ ਕੀ ਆਵਾਜ਼', 'ਭੀਗੀ ਪਲਕੇ' ਅਤੇ 'ਨਜ਼ਰਾਨਾ' ਵਿਚ ਵੀ ਆਪਣੀ ਭਰਵੀਂ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਵਾਈ ਪਰ ਆਪਣੇ ਕਰੀਅਰ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਫਿਲਮ 'ਚਰਨਦਾਸ ਚੋਰ' ਵਿਚ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅਦਾਕਾਰੀ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਬਣਾ ਲਈ ਸੀ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਫਿਲਮਾਂ ਵੀ ਯਾਦ ਰੱਖਣਯੋਗ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਵਿਲੱਖਣ ਅਤੇ ਗੰਭੀਰ ਅਦਾਕਾਰੀ ਨਾਲ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਤੇ ਆਲੋਚਕਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਦਿਲ ਜਿੱਤਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ 'ਆਕ੍ਰੋਸ਼', 'ਨਿਸ਼ਾਂਤ', 'ਅਰਧ ਸੱਤਿਆ' ਅਤੇ 'ਅਰਥ'। ਮਹੇਸ਼ ਭੱਟ ਦੀ 'ਅਰਥ' ਵਿਚ ਚਾਹੇ ਸ਼ਬਾਨਾ ਆਜ਼ਮੀ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਹਾਂ-ਪੱਖੀ ਸੀ ਪਰ ਸਮਿਤਾ ਵੀ ਆਪਣੇ ਕਿਰਦਾਰ ਵਿਚ ਭਰਵੇਂ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਸੀ।

ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਸ਼ਾਇਦ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦਾ ਉਸ ਨੇ ਕਦੇ ਸੋਚਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਫਿਲਮੀ ਦੁਨੀਆ ਨੇ ਅਛੋਪਲੇ ਜਿਹੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਲਾਵੇ ਵਿਚ ਭਰ ਲਿਆ। 1974 ਤੋਂ ਉਸ ਦਾ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ 'ਮੇਰੇ ਸਾਥ ਚੱਲ', 'ਗਮਨ', 'ਮੰਥਨ' ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਆਪਣੇ ਫਿਲਮੀ ਸਫ਼ਰ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਦਰਸਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਵਧੀਆ ਅਦਾਕਾਰਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਰ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਕ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। 'ਭੂਮਿਕਾ' ਤੇ 'ਮੰਡੀ' ਫਿਲਮਾਂ ਉਸ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀਨ ਅਦਾਕਾਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹਨ। ਫਿਰ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਆਰਟ ਫਿਲਮਾਂ ਦੀ ਝੜੀ ਹੀ ਲੱਗ ਗਈ। 'ਬਾਜ਼ਾਰ' (82) ਤੇ 'ਸਪਰਸ਼' (84) ਵਰਗੀਆਂ ਕਿੱਨੀਆਂ ਹੀ ਕਲਾ ਫਿਲਮਾਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦਾ ਵਪਾਰਕ ਫਿਲਮਾਂ ਨੇ ਵੀ ਢੁੱਕਵਾਂ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ। ਯਸ਼ ਰਾਜ ਚੋਪੜਾ ਦੀ 'ਸ਼ਕਤੀ' ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਹਿਰਾ ਦੀ 'ਨਮਕ ਹਲਾਲ' ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਸੁਨੀਲ ਦੱਤ ਅਤੇ ਅਮਿਤਾਭ ਬੱਚਨ ਨਾਲ ਅਦਾਕਾਰੀ ਕੀਤੀ। ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਕੋਹਲੀ ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਬਦਲੇ ਕੀ ਆਗ' ਵਿਚ ਡਾਕੂ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਵਿਚ ਧਰਮਿੰਦਰ ਨਾਲ ਬੇਸ਼ੱਕ ਰੀਨਾ ਰਾਏ ਵੀ ਸੀ ਪਰ ਅਦਾਕਾਰੀ ਦੇ ਸਨਮੁੱਖ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਕਿਰਦਾਰ ਨੂੰ

ਇਸ ਕਦਰ ਜਾਨਦਾਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਧਰਮ ਜਾਂ ਰੀਨਾ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਤਾਤੀਆਂ ਉਸ ਦੀ ਝੋਲੀ ਵਿਚ ਪਈਆਂ।

ਸਤਿਆਜੀਤ ਰੇਅ ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਸਦਗਤੀ' ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਪੱਛਤੇ ਵਰਗ ਦੀ ਔਰਤ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਨੂੰ ਜਿਸ ਖੂਬੀ ਨਾਲ ਅੰਜਾਮ ਦਿੱਤਾ, ਉਹ ਅੱਜ ਵੀ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੇ ਚੇਤਿਆਂ ਵਿਚ ਵਸਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਮਿਤਾ ਨੇ ਕੇਵਲ ਗਰੀਬੀ ਜਾਂ ਪੱਛਤੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜੀਵਿਆ ਬਲਕਿ ਮੱਧ ਵਰਗ ਦੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਸੇ ਖੂਬੀ ਨਾਲ ਨਿਭਾਇਆ

ਜਿਸ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਹਨ 'ਆਖਿਰ ਕਿਉਂ', 'ਗੁਲਾਮੀ', 'ਕਿਆਮਤ', 'ਆਪ ਕੇ ਸਾਥ' ਆਦਿ। ਸਾਂਵਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਤਿੱਖੇ ਨੈਣ-ਨਕਸ਼ਾਂ ਵਾਲੀ ਇਸ ਅਦਾਕਾਰਾ ਨੂੰ ਮਰਹੂਮ ਹੀਰੋ ਵਿਨੋਦ ਖੰਨਾ ਦੂਸਰੀਆਂ ਹੀਰੋਇਨਾਂ ਦੀ ਨਿਸਬਤ ਵਧੇਰੇ ਆਕਰਸ਼ਕ ਮੰਨਦਾ ਸੀ। ਦਰਅਸਲ, ਸਮਿਤਾ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਸਾਂਵਲਾ ਰੰਗ ਅਤੇ ਬੋਲਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਹੀ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਅਦਾਕਾਰਾ ਵਜੋਂ ਮਦਦ ਕਰਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਹਾਈ ਹੋਈਆਂ।

ਆਪਣੀ ਨਿੱਕੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਹੀ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਦਮਦਾਰ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਨਿਭਾ ਕੇ ਸਮਿਤਾ ਨੇ

ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਗੋਰਾ ਜਾਂ ਖੂਬਸੂਰਤ ਹੋਵੇ, ਅਸਲ ਗੱਲ ਤਾਂ ਯੋਗਤਾ ਜਾਂ ਪ੍ਰਤਿਭਾ 'ਤੇ ਆ ਕੇ ਹੀ ਖੜ੍ਹਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਫਿਲਮਾਂ ਲਈ ਕੁਝ ਵੱਕਾਰੀ ਸਨਮਾਨ ਵੀ ਹਾਸਲ ਹੋਏ ਜਿਸ ਦੀ ਉਹ ਹੱਕਦਾਰ ਵੀ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਵਿਆਹ ਹੋਏ ਹੀਰੋ ਐਕਟਰ ਰਾਜ ਬੱਬਰ ਨਾਲ ਉਸ ਨੇ ਘਰਦਿਆਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਆਹ ਰਚਾ ਲਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਬੈਟੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ ਜਿਸ ਨੇ ਵੱਡਾ ਹੋਣ 'ਤੇ ਕੁਝ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਅਦਾਕਾਰੀ ਵੀ ਕੀਤੀ। ਰਾਜ ਬੱਬਰ ਨਾਲ ਹੋਰਨਾਂ ਫਿਲਮਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ

ਸ਼ਿਆਮ ਬੈਨਗਲ, ਸਤਿਆਜੀਤ ਰੇਅ ਅਤੇ ਗੋਵਿੰਦ ਨਿਹਲਾਨੀ ਜਿਹੇ ਚਿੰਤਨਸ਼ੀਲ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕਾਂ ਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਬਾਖੂਬੀ ਅਦਾਕਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇਹ ਅਦਾਕਾਰਾ ਲੰਮੀ ਉਮਰ ਭੋਗਣ ਤੋਂ ਵਾਂਝੀ ਹੀ ਰਹੀ ਅਤੇ ਸਿਰਫ 31 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਹੀ 13 ਦਸੰਬਰ 1986 ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਸੰਸਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਵਿਦਾ ਲੈ ਗਈ। ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਹੀ ਯਾਦਗਾਰੀ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਅਤੇ ਮੁੱਲਵਾਨ ਫਿਲਮਾਂ ਕਰ ਕੇ ਅੱਜ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਸਾਡੇ ਇਰਦ ਗਿਰਦ ਹੀ ਕਿਧਰੇ ਵਿਚਰ ਰਹੀ ਹੋਵੇ।

ਫਰਹਾਨ ਅਖਤਰ ਦੀਆਂ ਫਿਰਕੀਆਂ

ਫਰਹਾਨ ਅਖਤਰ ਨੇ ਇੰਸਟਾਗ੍ਰਾਮ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਸ਼ਿਬਾਨੀ ਅਤੇ ਦੋਵੇਂ ਧੀਆਂ ਸ਼ਾਕਿਆ ਤੇ ਅਕੀਰਾ ਨਾਲ ਤਸਵੀਰ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਇਸ ਅਦਾਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਕ ਖੂਬ ਦੁਆਵਾਂ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਸਵੀਰ ਵਿਚ ਚਾਹੇ ਜਣੇ ਹੱਸਦੇ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਸਵੀਰ ਨਾਲ ਅਦਾਕਾਰ ਨੇ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੇ ਦਿਲ ਵਾਲੇ ਇਮੋਜੀ ਵੀ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਸਵੀਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਦਿੰਦਿਆਂ ਫਿਲਮ

ਨਿਰਮਾਤਾ ਫਰਹਾ ਖਾਨ ਨੇ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੇ ਦਿਲ ਵਾਲੇ ਇਮੋਜੀ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਕਿਆ ਤੇ ਅਕੀਰਾ, ਫਰਹਾਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪਤਨੀ ਅਧੁਨਾ ਦੀਆਂ ਧੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਲ 2022 ਵਿਚ ਫਰਹਾਨ ਨੇ ਅਦਾਕਾਰਾ ਸ਼ਿਬਾਨੀ ਦਾਂਡੇਕਰ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਗੌਰਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਫਰਹਾਨ ਅਖਤਰ ਪਿਛਲੀ ਵਾਰ ਫਿਲਮ 'ਤੁਫਾਨ' ਵਿਚ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਛੇਤੀ ਹੀ ਉਹ ਫਿਲਮ 'ਜੀ ਲੇ ਜ਼ਰਾ' ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਿਯੰਕਾ ਚੋਪੜਾ, ਆਲੀਆ ਭੱਟ ਤੇ ਕੈਟਰੀਨਾ ਕੈਫ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣਗੀਆਂ।

ਫਰਹਾਨ ਅਖਤਰ 'ਉਡਣਾ ਸਿੱਖ' ਵਜੋਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਦੌੜਾਕ ਮਿਲਖਾ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ ਬਣਾਈ ਫਿਲਮ 'ਭਾਗ ਮਿਲਖਾ ਭਾਗ' ਨਾਲ ਵਧੇਰੇ ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਆਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਕਰੀਅਰ ਨੂੰ ਬੁਲੰਦੀਆਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਮਿਹਨਤ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਦੀ ਸ਼ੁਟਿੰਗ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਮਿਲਖਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਉੱਠਣ-ਬੈਠਣ ਅਤੇ ਹੋਰ ਹਾਵਾਂ-ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਰਿਹਾ। ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਦਮਦਾਰ ਅਦਾਕਾਰੀ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਉਹ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਫਿਲਮ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਖੁਦ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਦਲ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ। ਉਹ ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਲਖਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੌੜ ਲਈ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਅਦਾਕਾਰੀ ਲਈ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸਫਲ ਰਿਹਾ।

ਰੀਨਾ ਤੇ ਮੀਨਾਕਸ਼ੀ ਦੀ ਸਾਂਝ

ਆਪਣੇ ਵੇਲਿਆਂ ਦੀ ਖੂਬਸੂਰਤ ਅਦਾਕਾਰਾ ਰੀਨਾ ਰਾਏ ਜਿਸ ਨੇ 70 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿਚ ਖੂਬ ਨਾਮ ਕਮਾਇਆ, ਅੱਜ ਵੀ ਆਪਣੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਅਤੇ ਗੀਤਾਂ ਨਾਲ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦਾ ਦਿਲ ਜਿੱਤ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਰੀਨਾ ਰਾਏ ਅਤੇ ਸ਼ਤਰੂਘਨ ਸਿਨਹਾ ਵਿਚਕਾਰ ਮੁਹੱਬਤ ਦੀ ਚਰਚਾ ਖੂਬ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਦੋਵੇਂ ਵਿਆਹ ਵੀ ਕਰਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਹੁਣ ਇਹ ਖਬਰਾਂ ਛਪ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ਤਰੂਘਨ ਸਿਨਹਾ ਦੀ ਧੀ ਸੋਨਾਕਸ਼ੀ ਸਿਨਹਾ ਦੇ ਨੈਣ-ਨਕਸ਼ ਰੀਨਾ ਰਾਏ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

ਇੱਕ ਇੰਟਰਵਿਊ ਵਿਚ ਰੀਨਾ ਰਾਏ ਨੇ ਸੋਨਾਕਸ਼ੀ ਸਿਨਹਾ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਲ ਮਿਲਣ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਹਿਜ਼ ਇਤਫਾਕ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਅਜਿਹਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਪਹਿਲਾਜ਼ ਨਿਹਲਾਨੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਸ਼ਤਰੂਘਨ ਸਿਨਹਾ, ਰੀਨਾ ਰਾਏ ਅਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੁਮਾਰ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਲਮ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਰੀਨਾ ਨੇ ਫਿਲਮ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ

ਉਹ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਉਦੋਂ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰੇਗੀ ਜਦੋਂ ਸ਼ਤਰੂਘਨ ਆਪਣਾ ਫੈਸਲਾ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਨਗੇ। ਰੀਨਾ ਨੇ ਫਿਲਮ ਨਿਰਮਾਤਾ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਸ਼ਤਰੂਘਨ ਉਸ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ ਤਾਂ ਉਹ 8 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰ ਲਵੇਗੀ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਰੀਨਾ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਕ੍ਰਿਕਟਰ ਮੋਹਸਿਨ ਖਾਨ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਫਿਲਮੀ ਦੁਨੀਆਂ ਉਸ ਨੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

ਆਪਣੇ ਵੇਲਿਆਂ ਦੀ ਚਰਚਿਤ ਅਦਾਕਾਰਾ ਰੀਨਾ ਰਾਏ ਅਤੇ (ਸੱਜੇ) ਸੋਨਾਕਸ਼ੀ ਸਿਨਹਾ।

Golden State Realty

Real Estate and Loans Under One Roof

ਘਰਾਂ ਦੀ ਵਧੀਆ ਡੀਲ ਤੇ ਘਟ ਤੋਂ ਘਟ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ 'ਤੇ ਲੋਨ ਲੈ ਕੇ ਦੇਣ ਲਈ ਮਸ਼ਹੂਰ

Selling Homes from Gilroy to Sacramento, CA

Call us before visiting new model homes to save big time.

Time to buy new home in Tracy, Manteca, Lothrop and Stockton

Pinnacle Award Winner 2014, 2015, 2016 & 2017
Grand Master Award Winner: 2018-2021

Call for Listing Special 2023

Ph: 510-304-9292 or 408-666-8279

Anmol Singh Gill
REALTOR
Bre. # 02062952

Armaan Singh Gill
REALTOR
Bre. # 02161166
Ph: 510-709-7987

Jaswinder (Jassi) Gill
M.Sc (PAU)
CA BRE# 00966763
Broker/Owner/Notary

Harjot Singh Gill
REALTOR
Bre. # 02036421
Ph: 408.413.8350

Rakesh Pabla
REALTOR
Lic no: 01507068
Ph: 408.531.5464

Fremont Office: 86 Pilgrim Loop, Fremont CA 94539
Tel: 510-440-9292

Visit us @ www.jassigill.com
for hot listings

Recent Sales

1. 225 Lock Court
Stockto, CA, 95210

2. 5079 Brett Court
CA, 94538

3. 1379 Michael Dr
Tracy, CA, 95337

4. 3055 Bernard Ave
San Ramon, CA, 94583

5. 380 cardona Cir
Pleasanton CA 94583

6. 5788 Arlene way
Livermore CA 94550

7. 2569 Bennett ct
Tracy CA 95377

8. 3055 Bernard Ave
San Ramon, CA, 94583

9. 1693 Corpsman St
Manteca, CA, 95337

10. 5177 Roycroft Way
Fremont, CA, 94538

11. 2925 Mabury Rd
San Jose, CA, 95133

12. 105 Machado Ct
Tracy, CA, 95376

13. 3315 Mount Everest dr
San Jose ca 95127

14. 16765 oak view Cir
Morgan hill ca 95037

15. 1663 Dedini Ln
Ripon, CA, 95366

16. 2447 Remy Cantos Dr
Tracy, CA, 95376

Purchase Loan and Refinance

Call Sukhveer (Sukhi) Gill Ph: 510-207-9067

DHMS, Loan Broker

CA BRE Lic.#01180969
NMLS# 352095